

L 34
183

m/f

brūnast: 69. un 105. lpp.

0309056473

L. V. B.	
Nr.	In. 370.346

Korb. 12. IX. 01.

Diē. pārē. 5. VIII. 2004. J. 2. dē.

Vu c

Lejnie, Pētis

K R I M I N A L T I E S Ī B A S

1938/39. māc. gadā lasīto lekciju
piezīmes.

I. lekcija.

K R I M I N A L T I E S Ī B U P R I E K Š M E T S U N R O B E Ž A S

Kriminaltiesības pieder publiskām tiesībām. Viņas regulē individa attiecības pret valsti. Viņu gala mērķis ir tiesiskās kārtības aizsardzība.

Kriminaltiesības neaizskar visus ļaunu kopdzīvē iespējamus tiesiskās iekārtas traucējumus un pat ne visus likuma pārkāpumus, jo cilvēku uzvešanos regulē ne tikai tiesību normas, bet arī ļoti daudzi pieklājības, morales un reliģijas noteikumi. Sabiedrības normu pārkāpšanai pieklājības etikas un reliģijas laukā ne katrreiz seko sods šī vārda tehniskā nozīmē. Pat arī tajos gadījumos, kad likumu pārkāpšanai seko valsts varas pārmācošā iedarbība, sods var tikt uzlikts tā saucamā disciplinārā vai administratīvā kārtā, kas neatbilst kriminālsoda jēdzienam. Tas nenozīmē, ka norādītās mūsu priekšmetam tuvu stāvošās nozares nemaz nepieskartos mūsu nozarei.

Viņas tikai nesakrīt. Tā piem., parādīšanās publiskā vietā piedzērušā stāvoklī ir nepieklājīga, bet līdz ar to arī sodāma pēc Latvijas sodu lik. 310.p., turpretin, piem., riebīgu barības rīšanu pie kopēja galda, kas bez šaubām ir nepieklājīga, nesoda.

No otras puses - kriminallikums stingri soda revolucionāru propagandu, kurā nekādas nepieklājības nav.

Tādas pašas attiecības pastāv starp kriminallikumu un morāli. Ne visu to, kas ir pretlikumīgs, soda, piem., pēc 1903.g. sodu lik. netika sodīta kukulnēsšana, lai gan tā ir pretlikumīga. Pēc jaunā sodu lik. tā sodāma. Turpretin sodu lik. paredz sodu par dīvkauju, kur nekā pretlikumiska nav.

Vēl krasāk krimināltiesības atšķiras no reliģijas normām. Pēdējās

pamatojas uz cilvēka iekšējām attiecībām pret dievības ideju. No šejienes izriet "grēka" jēdziens, kuru krimināltiesības pilnīgi ignorē.

Kā tiesību pārkāpums, krimināltiesību pārkāpums pēc būtības neatšķiras no civilā tiesību pārkāpuma. Atšķirība ir tikai viņu sekās. Ja par zināmiem nodarījumiem tiek piedraudēts ar varas iedarbību, kas sagādā nodarītājam ciešanu sajūtu, tad šie nodarījumi ir krimināli. Līdz ko tiesības atsakas no šāda piedraudējuma, nodarījums ir kvalificēts kā civilpārkāpums. Daži nodarījumu tipi ir skaitījušies savā laikā par civilpārkāpumiem, tad pārgājuši kriminālnodarījumos un dažreiz atgriezušies atpakaļ /piem.: romiešu tiesībās zādzība bija civilpārkāpums, bet augļošana ir staigājusi no vienas grupas pie otras vairākkārt/.

Ari administratīvo sodu būtība ir ciešanu sagādāšana nosodītam. Starpība starp administratīvo un kriminālo sodu ir vienīgi to uzlikšanas kārtībā.

Kriminālsods kā krimināltiesiska iedarbība tiek uzlikts no tiesas, bet administratīvais sods no administratīvās varas.

Pirmā gadījumā ir garantija, ka likums tiks piemērots ar stingru kontroli no tiesas puses, bet otrā - administratīvā vara rīkojas pēc ieskata.

Vēl cits soda veids ir disciplinārsods. Tas izriet no priekšnieka iespārējās varas pār viņam padoto apakšnieku. Ja mēs stādītu sav priekšā sodu sankcijas koncentrisku rīnku veidā, tad pašā ārējā malā ep ļaužu kopdzīvē apsargājamo kārtību pēc normām par pieklājību, etiku un reliģiju u.t.t. atradīsim kriminālsodu rīnki. Tas ir pēdējais un visbergākais līdzeklis, kas atrodas valsts varas rīcībā. Tā tad mūsu disciplīnas galvenā pazīme ir viņas tiesiskais raksturs.

Krimināltiesību uzdevums nav cīņa ar noziedznieku aprindām, bet gan ir cīņa ar tiesībapārkāpumiem kriminālpiedraudējumu un to izpildīšanas ceļā. Kriminālos nodarījumus no socioloģiskā viedokļa var ietekmēt sabiedriskās iekārtas nepilnības, no bioloģiski - antropoloģiskā viedokļa - slimīga psihoze, iedzimta vai iegūta, bet krimināltiesības necīnās par sociāla stāvokļa uzlabošanu vai slimību ārstēšanu. Nav valsts, kur neraugoties uz visām rūpēm par sociālās iekārtas uzlabošanu, soda institūts nebūtu varens tiesiskās iekārtas sargs. Krimināltiesības ir visasākais un arī visnoteiktākais ierocis valsts varas rokās. Ar to arī izskaidrojama cenšanās visur krimināltiesības kodificēt, atskaitot, varbūt, Angliju.

K R I M I N A L L I K U M S

Mūsu sodu likums /Vaciijā - Strafgesetzbuch, Francijā - Cod poenale/ ir gandrīz vienīgais krimināltiesību avots. Kriminālkodeks ir tādi katalogi, kuros ir uzrādīti uzvešanās aizliegumi ar pievestiem soda veidiem. Viss soda likums ir sadalīts atsevišķos pantos. Par noziedzīgu atzīstams nodarījums, kas aizliegts ar soda piedraudējumu tā izdarīšanas laikā. Visiem sodu likumiem ir vispārējā un specialā daļa. Skaidrības labā varētu teikt, ka vispārējā daļā ir tie kopējie reizinātāji, kas iznesti aiz iekavām, bet iekavās atrodas specialā daļa. Šī analogija visumā pareiza. Visi likumi uzbūvēti pēc viena veida - "kas izdara to un to, tas

saņem tādu un tādu sodu".

Pirmo daļu sauc par dispozīciju, otro par sankciju. Dispozīcija dod sastāvu. Parasti saka: "abstraktais sastāvs". Par abstrakto sauc tādēļ, ka viņā ir nepieciešamās, bet pietiekošās pazīmes, lai pilnīgi raksturotu kādu uzvešanās veidu, ko sauc par noziegumu. Abstraktā sastāvā uzņemts tas, kas raksturīgs visiem dzīvē sastopamiem līdzīgiem gadījumiem. Abstrakto sastāvu jāatšķir no faktiskā sastāva. Ja kāds piemēram, viesībās vai citur stāsta par otru kaut ko sliktu, tad tie ir noziedzīgu nodarījumu faktiskie sastāvi. Tiesneša uzdevums konstatēt un piemērot abstrakto sastāvu konkrētam - faktiskam sastāvam. /Visi konkrētie apstākļi nespēlē lomu/.

Likumīgo vai abstrakto sastāvu formulēšana ir svarīga jurisprudences problēma. Galvenā kļūda šai formulēšanā ir kazuistika, kad loģiska jēdziena vietā dod gadījumu uzskaitījumu. Jauno kodeksu tendence ir iet prom no kazuistikas - samazinot pantu skaitu un tos saīsinot /kā kazuistikas piemērs var noderēt franču "cod poenale"/.

Dispozīcijas iedala:

1. vienkāršās dispozīcijās, kad dispozīcijā ir paredzēts tikai viens sastāvs / 429.p. /, piem.: slepkavības izdarīšana. Šādu dispozīciju ir maz.
2. saliktās dispozīcijās /546.p./ "kas slepeni vai atklāti ...". Te divi sastāvi apvienoti vienā dispozīcijā.
3. blanketās dispozīcijās, kas neparedz nekādu dispozīciju, bet kas atsaucas uz kādu citu normu vai autoritāti, kurai ir tiesība izdot likumus vai noteikumus, kuru neievērošana tiks sodīta. Šais dispozīcijās nav norādīts kā jāuzvedas, bet tikai pateikts: "kas pārkāps tādus un tādus noteikumus, to sodīs..." Blanketās normas izlieto mazsvarīgos gadījumos.

Ari sankcijas iedala:

1. absolūti nenoteiktās sankcijās, kurās soda mērs nav pateikts un kur soda piespriedējam ir pilnīga patvaļa, piem.: Romas ķeizaru "poena arbitraria".
2. absolūti noteiktās sankcijās, kurās sods pateikts noteiktā veidā, piem.: "par slepkavošanu - nāves sods".
3. relatīvi noteiktās, kurās paredzēts soda minimums un maksimums. Šeit tiesnesim dota plaša iespēja piemērot attiecīgu sodu. Šī mūsu laikos ir valdošā sankcija, jo iespēja sodīt dažādi - ir apsveicama.

Pie dispozīciju un sankciju formulēšanas noteiktības princips stingri prasa abstraktā satura noteiktu apzīmējumu. Likumdevējam par krimināli sodamiem nodarījumiem jāraida noteikti tipi, pie kam tie nedrīkst būt ne pārāk vispārināti ne arī par daudz sīki uzskaitīti. Vadoties no noteiktības principa, mūsdienu likumdevējs ir pilnīgi izslēdzis nenoteikto sankciju no pozitīvajiem kodekiem. Bet rēķinādamies ar to, ka viņa uzstādītie noziedzīgās darbības abstraktā sastāva tipi realitātes daudzveidības dēļ nevar pilnīgi sakrist ar noziedzīgo nodarījumu konkrēto saturu, likumdevējs daudzos gadījumos ir spiests atsācīties no absolūti noteiktas sankcijas.

Visas normas var tikt iedalītas pavēlēs un aizliegumos.

P a v ē l e s var likt

- a/ darīt kautko tieši derīgu /piem., maksāt nodokļus/;

- b/ līdzēt kaut kam derīgam /piem.: ziņot par noziedzīgu nodarījumu/ un
- c/ darīt kautko itkā konkrēti pilnīgi nenozīmīgu /piem.: pārtraukt deju noteiktā stundā/.

A i z l i e g u m i tādā pašā kārtā attiecas uz:

- a/ kaut kādu labumu iznīcīnašanu,
- b/ kaut kāda labuma atstāšanu briesmās un
- c/ uz izturēšanos, kas tieši pret kādu konkrētu labumu nav vērsta /piem.: pārāk ātra braukšana/. Šie trešās kategorijas aizliegumi paredz ne konkrētus, bet abstraktas briesmas, kas apdraud vispārības mieru un labklājību.

Ir divi propozīcijas:

1. Nullum crimen sine lege, kas nozīmē, ka ja nav likuma, kas paredz nozieguma aizliegumu, tad nav arī soda.
2. Nullum crimen sine poena, kas nozīmē, ka nedrīkst būt noziegumi bez soda. Ja arī likums neparedz sodu, bet ja tauta to izjūt, tad tāds nodarījums nedrīkst palikt nesodīts.

Bez tam paceļas vēl divi svarīgi jautājumi:

1. kādu iztulkošanu krimināltiesībās var pielietot - ierobežojošo vai paplašināto iztulkošanu?
2. vai var pielietot analogiju krimināltiesībās? Piem.: ja parādījās elektrība - līdz ar to elektrības zādzība kā jauns zādzības veids. Vai to var uzskatīt par zādzību?

Te attiecīga krimināllikuma panta nav /pēc mūsu lik. elektrības zādzībai ir krimināltiesiskas sekas, ja ir apiets skaitītājs, bet ja tas nav apiets, tad civiltiesiskas sekas/.

Atcerēsimies ka analogija ir divējāda:

1. likuma analogija, kad pielieto līdzīgu pantu un
2. tiesību analogija, kad pielieto līdzīgu principu, kas izriet no visas tiesību sistēmas, piem.: privatīpašuma aizsargāšana .

Ir divi uzskati. Viens atzīst, ka krimināltiesībās var pielietot ierobežojošo, otrs - ka paplašinošo iztulkošanu. Tie, kas piekrīt ierobežojošai iztulkošanai, atzīst, ka krimināltiesībās nevar pielietot arī analogiju, jo krimināltiesībās nesoda visus tiesību pārkāpumus un soda piedraudējuma trūkums viena vai otra tiesību pārkāpuma gadījumā jāsaprot tādējādi, ka likumdevējs apzinīgi gribējis atstāt to nesodītu. Tā tad ierobežojošās iztulkošanas piekritēji neatzīst analogiju krimināltiesībās un nostāda visam pamatā pirmo principu: nullum crimen sine lege. Tie, kas piekrīt paplašinošai iztulkošanai, atzīst analogiju krimināltiesībās, jo pamatā liek otro principu: nullum crimen sine poena.

Tālāk paceļas jautājums par krimināllikumu darbošanos laiku. Ja attiecīgas iestādes izdod jaunu likumu, piem.: par elektrības zagšanu, vai tad var sodīt arī tos, kas izdarījuši zādzību pirms šī likuma izdošanas? Ierobežojošās iztulkošanas piekritēji noliedz atpakaļejošu spēku, bet paplašinošās iztulkošanas piekritēji atzīst krimināllikumiem atpakaļejošu spēku.

Runājot par tiesnešu kompetenci, jāsaka, ka tiesneša uzdevums ir

konstatēt, vai ir atrodams dzīves īstenībā kaut kas tāds, ko varētu pavest abstraktam sastāvam. Bet iespējami tādi gadījumi, ka nevar atrast tieši tāda likuma, ne arī likuma analogijas ceļā, kuru varētu attiecināt uz konkrētofaktisko sastāvu, un tā iznāk, ka pēc likuma nevarētu noziedznieku sodīt, bet pēc sabiedrības ieskatiem tomēr tāds noziegums būtu jā soda. Vai var sodīt? Te ir divējādi uzskati:

1. ka tiesnesis ir ne tikai likuma piemērotājs un iztulko-
tājs, bet arī tiesību radītājs. Uz šī viedokļa nostājas
Vācijas kodeks, pēc kura tiesnesis ir tiesību radītājs.
Viņš pielieto to sodu, ko tieši paredz likums, bet ja li-
kums attiecīgu sodu neparedz, tad tiesnesis var sodīt pēc
tautas uzskata, ko izsaka tiesnesis. Tā tad Vācijas ko-
deks, atzīstot tiesnesi kā tiesību radītāju, nostājas uz
paplašinātās iztulkošanas viedokļa. Šo uzskatu pamato
tādējādi, ka krimināltiesības ir valsts varas tiesības uz
sodīšanu, ja tiek pastrādāts kāds noziegums un savu tiesī-
bu valsts var izlietot pēc savas gribas, līdz ar to arī
noziedzniekam ir individuālā tiesība uz sodu, bet ja ne-
būs attiecīga krimināllikuma, noziedzniekam pēc ierobežo-
jošās likuma iztulkošanas nebūs tiesība saņemt sodu. Ja
būs pielaista analogija, tad indivīds baidīsies, ka viņu
sodīs arī tad, ja nav attiecīga soda piedraudējuma liku-
mā, jo ir daudz līdzīgu uzvešanās gadījumu, kas nav minē-
ti sodu likumā. Bez tam krimināltiesību mērķis ir attu-
rēt sabiedrību no noziegumiem, un to var panākt tikai ar
paplašinošās iztulkošanas un analogijas palīdzību, jo li-
kumdošanas tehnika nav pilnīga. Katrā sodu likumā ir
daudz vēl tanī neietilpinātu sodamu gadījumu. Ari veik-
lie noziedznieki, kas citādi uzbūvētu tādus noziegumus,
kas varētu palikt nesodīti, piem.: "Valutas eksporta un
importa noteikumos", kas radītu tā saucamo "premiju no-
ziedzniekiem" pēc šī uzskata, t.i. pielietojot paplašinā-
to iztulkošanu un analogiju, tiek sodīti. /Šim viedoklim
piekrīt arī prof. MINCS/.
2. uzskata piekritēji, ka tiesnesis ir tikai likuma piemēro-
tājs un iztulkotājs, nostājas uz pretēja viedokļa. Pēc
viņu domām zināma uzvešanās veida uzņemšana kodekā nozīmē,
ka sabiedrība uzskata to par svarīgu, lai to noliegtu ar
soda piedraudējumu. No tā izriet, ka valsts nav kādu uzve-
šanās veidu uzņēmusi kodekā, tad skaidrs, ka nevar pielie-
tot analogiju vai paplašinošu iztulkošanu, jo valsts šo
uzvešanās veidu nav gribējusi uzņemt kodekā un tamdēļ ap-
zināti atstājusi to nesodītu. Tamdēļ šī uzskata piekri-
tēji atzīst, ka drīkst pielietot tikai formulēto likumu.
Mūsu sodu likums ir nostājies uz šī otrā viedokļa /sodu
lik. I p./ "uz nullum crimen sine lege". Skaidrības labā
šos principus attēlosim šematiski:

I Nullum crimen sine lege:

- a/ Ierobežojoša iztulkošana
- b/ Likuma un tiesību analogija
noliegta
- c/ Krimināllikumam nav atpakaļ-
ejoša spēka
- d/ Tiesnesis nav likumu radītājs.

II Nullum crimen sine poena:

- a/ Paplašinoša iztulkošana
- b/ Likumu un tiesību analogija
atļauta
- c/ Krimināllikumam ir atpakaļ-
ejošais spēks
- d/ Tiesnesim ir spēja radīt
tiesības.

KRIMINALLIKUMA DARBĪBA LAIKĀ

Pastāv divi principi:

1. "Nulla poena sine praevia lege poenali" - kriminallikums spēkā tikai uz nākošo laiku. Šis princips galīgi nostiprinās 1789.g., kad franču revolūcija ar savu ievērojamo pilsoņu pamattiesību deklarāciju caurauž kriminallikumu atpakālejošā spēka noliegšanu. Šis princips ir valdošais mūsu laiku kriminālkodekos.
2. Labvēlīgākam laikam ir atpakālejošs spēks. Piem.: ja kāds ir izdarījis slepkavību un par to draud nāves sods, bet pa nozieguma izdarīšanas laiku un tiesāšanas laiku ir iznācis jauns likums, kas paredz tikai spaidu darbus nāves soda vietā, tad jāpiemēro spaidu darbus, jo ja progresējošā tiesību apziņa liek likumdevējam mīkstināt vai pavisam atcelt kāda nodarījuma sodamību, tad nekas nedrīkst kavēt valsts varu atsacīties no viņas tiesībām sodīt pēc vecā likuma resp. sodu mīkstināt vai nesodīt nemaz.

Ja vara no savām tiesībām sodīt pēc vecā bargākā likuma neatteiktos, tā būtu nejēdzība. Še tad arī izteicas t.s. "favor rei". Tā nav nekāda noziedznieka privilēģija, bet tikai vienas un tās pašas tiesību idejas pakāpeniskā attīstība. Daudzi uzskata "favor rei" kā žēlastības aktu.

Prof. MINCS liek priekšā vispār atteikties no teiciena "jāpielieto mīkstāks sods", jo valsts ir ieguvusi tiesību sodīt uz vecākā likuma pamata, bet tā kā valsts ir redīgējusi savu likumu, tad valstij ir tiesība arī atteikties no iegūtas sodīšanas tiesības, ja viņa to vēlas. Ja nu mēs šādā veidā uztveram, tad nav jārunā vispār par kriminallikuma atpakālejošu spēku, tad var apgalvot, ka vispār kriminaltiesībām nav atpakālejošā spēka, lai gan pēc būtības arī šai gadījumā būtu ievērots otrs princips par atpakālejoša spēka piešķiršanu labvēlīgākam likumam. Labvēlīgāks likums ir tāds, kas mazāk skar tiesiskos labumus. Mūsu sodu lik. 12.p. runā par soda lik. darbības laiku,

1. ka jāsoda pēc tā likuma, kas pastāv nozieguma izdarīšanas laikā un
2. ka labvēlīgākam likumam jānodod atpakālejošu spēku.

Tā tad mūsu kodekā abi principi ievēroti. Pēc Vacijas kodeka tiesnesis var rīkoties kā grib: var piešķirt labvēlīgākam likumam atpakālejošu spēku un var arī to nepiešķirt, bet pēc mūsu kodekta tiesnesim ir obligatoriski jāpiešķir. Tā ir liela starpība. Tā tad attiecībā uz kriminallikumu darbību laikā dominējošie ir abi minētie principi.

Bet kā ir ar starplaika likumiem, kas izdoti pēc nodarījuma izdarīšanas, bet atcelti pirms vainīgā tiesāšanas? Jau īsais starplaika likuma pastāvēšanas laiks pierāda viņa nederīgumu un ja arī šis starplaika likums būtu labvēlīgāks, tad tomēr jāsoda pēc pēdējā likuma, jo valsts ir atteikusies no šī labvēlīgākā starplaika likuma un ieguvusi tiesību sodīt pēc pēdējā likuma, tā kā nav nekāda pamata prasīt, lai valsts atsakas no iegūtas tiesības. Citāds stāvoklis ir pagaidu likumiem, kuri tiek izdoti bieži kādos sevišķos apstākļos, piem.: ja izceļusies sērga - aizliedz ceļot, pārvest mājkuņģus u.t.t. Šie likumi tiek izdoti uz noteiktu laiku tā kā vēlāk, kad faktiskie apstākļi atkrīt, atkrīt arī likums. Nodarījums, kas izdarīts pa pagaidu likuma laiku ir sodams arī pēc likuma spēka zaudēšanas, jo citādi vispār nebūtu nozīmes izdot tādus likumus.

Ja pagaidu likums ir izdots uz zinamu laiku, tad tas nozīmē, ka viņu pārkāpēji tiek sodīti ne tapēc, ka likums ir bijis noteiktā laikā spēkā, bet tapēc, ka attiecīgi nodarījumi tai laikā ir bijuši aizliegti /tā saka MECCERS/.

Saprotams, ka pievesto principu praktiskā piemērošana saistīta ar dažām grūtībām. Kad vecais likums piedraudējis ar tāda soda veidu, kuru jaunais likums pavisam atmetis, tad jāizlieto sodu "atvietošana". Šādai atvietošanas kārtībai jābūt paredzētai likumā par jauno likumu ieviešanu. Jautājums par to, kurš likums ir labvēlīgāks - vecais vai jaunais, atstājams krimināltiesas izlemšanai. Pie tam tiesai skaidri jānoteic soda apmērs par konkrēto nodarījumu kā pēc vecā, tā arī pēc jaunā likuma un tikai pēc tam jāsalīdzina sodu relatīvais smagums.

KRIMINALLIKUMA DARBĪBAS VIETA

Attiecībā uz kriminalvaras darbības vietu pastāv vispārējs princips, ka tiesas orgāniem jāspriež pēc tās varas sodu likumiem, kas šos orgānus radījuši, jo katra valsts, liela vai maza, pēc absolutās neatkarības principa noteic pati savas kompetences. Kriminallikumā darbības vietas ziņā pozitīvas tiesības vēsturiskās attīstības kārtībā šādus dažādus principus:

1. Teritorialais princips - uzsver varas iedarbību noteiktā teritorijā, norobežotā ar noteiktām politiskām robežām, resp. katra valsts pielieto savā teritorijā savus likumus. Šo principu nosauc arī par "forum delicti commissi", un tas izveidots galvenā kārtā angļu - amerikāņu tiesībās, jo Anglija principiāli soda vienīgi par noziegumiem, kas izdarīti Anglijas robežās. Šis princips noved pie neciešamiem rezultātiem, jo
  - a/ iznāk, ka anglis, kas piesavinājies naudu Francijā, ja viņam izdodas aizbēgt uz Angliju, paliek nesodīts;
  - b/ šis princips neatrisina jautājumu par to, kas daroms ar noziegumiem, kuri pastrādāti uz nevienam nepiederošas teritorijas;
  - c/ no valsts sodošas varas izņemtas arī tās personas, kas bauda eksteritorialitāti.
2. Personalais jeb nacionalais princips, pēc kura katru valsts pilsoni ir jāsoda pēc savas valsts likumiem. Šis princips izveidojies Francijā. Šī principa labā puse ir tā, ka valstij nav jāsoda sveši pavalstnieki, bet tos soda dzimtenes tiesa. Bet šī principa trūkums tas, ka ir iespējama kolīzija starp tās zemes normām, kur vajājamā persona atrodas un tās, kuras pilsonis viņš skaitās, ja otrā valstī būs cits princips spēkā. Ja abās valstīs būs personalais princips, tad kolīzijas nebūs. Bez tam vēl paliek atklāts jautājums par bezpavalstnieku sodīšanu, ja tie noziedzīgu nodarījumu izdarījuši uz nevienam nepiederošas zemes.
3. Universalais princips pamatojas uz plašākas valsts varas būtības izpratnes. Pēc šī principa kriminalvara attiecas uz visiem noziegumiem, neatkarīgi no tā, kur tie izdarīti un kas tos izdarījis. Turoties pie šī principa, atkrīt daudzas grūtības, kas rodas no teritorialā un personalā principa vienpusējas uztveres. Šis princips atzīts Anglijā. Tomēr tīrā veidā universalais princips nebūtu piemērojams, jo var radīt konkurējošu varu sadursmi un arī nepraktisks, jo saistīts ar sodošās enerģijas izšķērdību. Ideja par starptautisko solidaritāti ir palīdzē-

*izveidots

jusi šim principam iesakņoties pozitīvās likumdošanās vismaz attiecībā uz tā dēvēto "cilvēces ienaidnieku" vajāšanu, pie kuriem pieskaita pirātus un vergu vai sieviešu tirgotājus.

4. Realais princips, robežodamies tuvu ar universālo, uztver jau-tājumu no labuma apsargāšanas viedokļa. Katra valsts vara ir aicināta apsargāt savu pilsoņu labumus kā iekšzemē, tā arī ār-zemēs. Ar to realais princips itkā aptver teritoriālo un per-sonālo principu. Bet šis princips nedod atbildi uz jautājumu, kādēļ valsts soda savus pilsoņus, kas izdarījuši ārzemēs nodarījumus, kas vērsti pret svešas zemes labumu.

Neviens no pievestiem principiem nevar būt noteicošais. Viņi tikai papildina viens otru. Starptautisko tiesību institūtā 1880.g. iz-strādātās normas t.s. "Oxford Rules" liek priekšā pieturēties pie teritoriālā principa, papildinot to ar normām, kas pamatojas uz pā-rējiem principiem.

Ari Latvijas sodu lik. pamatā ir teritoriālais princips, bet attie-cībā uz ārvalšņu diplomātiem pārstāvjiem piemērojams personālais princips. Tāpat personālais princips /mūsu sodu lik. 7.p. I.d./ at-tiecas arī uz Latvijas pilsoņu ārzemēs izdarītiem noziedzīgiem no-darījumiem un dienesta pārkāpumiem. Universālais princips atrodams mūsu sodu lik. 7.p. 2.daļā, kurā paredzētā ārzemnieka sodīšana par ārpus Latvijas robežām izdarītu smagu noziegumu. Turpat ievests arī realais princips: sodu likums piemērojams noziegumiem, šī vārda tech-niskā nozīmē, kurus izdarījuši ārzemnieki ārzemēs, un kuri vērsti pret Latvijas pilsoņu tiesībām, vai Latvijas valsts mantu vai ienā-kumiem. Katra ārzemēs izdarīta nozieguma sodīšanas priekšnoteikums ir tas, ka šis nodarījums vispār tiek sodīts arī tanī valstī, kur tas noticis. Kad nodarījuma vietas likums paredz vieglāku sodu, tad sods mīkstināms likuma 52.p. kārtībā. Sods atkrīt, ja ārzemēs tie-sa apsūdzēto attaisnojis, vai ja notiesātais sodu jau izvietis ār-valstī vai tur ir amnestēts vai apžēlots. Ja ārzemēs izciestais sods ir spaidu darbi, vai tamlīdzīgs, tad pēc atgriešanās Latvijā ar tiesas spriedumu tam atņemamas tiesības. Attiecībā uz politis-kiem noziegumiem, tā kā tie skar svarīgas valsts intereses, tad uz tiem nav attiecināti nosacījumi par vainīgā atsvabināšanu no soda, ja nodarījums nav bijis noliegts tā izdarīšanas vietā, vai ja apsū-dzētais attaisnots ārzemēs, nedz par soda mīkstināšanu, ja ārzemēs krimināllikums ir labvēlīgāks. Bez tam netiek sodīti arī politis-ki nodarījumi pret ārvalstīm, kas izdarīti ārpus valsts teritorijas.

I Z D O Š A N A

Teritoriālā principa nepieciešamais korektīvs ir izdošana kā viens no starptautiskās "tiesu palīdzības" veidiem. Jau H.GROCIJS savā pazīstamā aforismā teicis: "aut dedere aut punire" -- valstij noziedznieks jāsoda, bet ja valsts kādu apstākļu dēļ to nevarētu sodīt, tad viņas pienākums to nodot tam, kas to var un grib darīt. Bet H.GROCIJS bija aizsteidzies savam laikmetam dažus gadu simtenus priekšā, jo tad valstis baidījās, ka ar izdošanu var tikt satrici-nāta viņu suverenitāte. Bez tam lielu lomu spēlēja arī no sirmās senatnes uzglabājies uzskats par patvēruma tiesībām, bet ne starp-tautiskām un procesa tiesībām. Galvenie principi, kas tagad tiek ievēroti attiecībā uz izdošanu starptautiskās attiecībās, ir ško-joši:

1. savstarpības princips. Savstarpība var pastāvēt faktiski, vai arī var būt formulēta juridiski izdošanas līguma veidā. Izdošana un citas ar to saistītas darbības norisinās vispār diplo-matiskā ceļā. Tomēr tā kā diplomātiska sazināšanās prasa il-gu laiku, tad iepriekšēju apcietināšanu pēc pastāvošiem notei-kumiem var pieprasīt arī tiesu organi, tieši sazinoties, bet pa lielākai daļai ar nosacījumu, ka tāds pieprasījums papild-i-noši nokārtojams diplomatiskā ceļā.

2. izvēles princips, pēc kura valstij, kurai iesniegts pieprasījums par izdošanu, atstāta neapstrīdama izvēles tiesība šaubu gadījumos apmierināt vai noraidīt pieprasījumu.
3. Sodamības vienādība pieprasītājas valstī un tajā valstī, kurā noziedznieks atrodas, identitāte praktiski pilnīgi netiek prasīta. Sodamības vienādības princips nav visumā svarīgs, jo likumos sodu apmēri visās valstīs gandrīz vienādi.
4. Specialitātes princips, kad noziedznieka sodīšanā kriminalai jurisdikcijai valstī, kurai vajājamais izdots, jāierobežojas savā rīcībā ar to nodarījumu, par kuru notikusi izdošana. Izdevēja valsts itkā turpina apsargāt izdoto, aizliedzot saukt to pie atbildības par kādu agrāk izdarītu nodarījumu, vai arī izdot trešai valstij. Šāds aizliegums patur spēku uz zināmu laiku, pa kuru izdotam pēc soda izciešanas vai attaisnošanās dodama pilnīga iespēja atstāt valsti, kurai tas ticis izdots.

Sevišķu vietu ieņem noteikumi par politiskiem noziedzniekiem. Pašlaik pieņemts šķirot

- a/ absolūti politiskos un
- b/ relatīvi politiskos noziedzniekos.

Ar pēdējiem saprot tādus noziedzniekus, kuru nodarījumi saistīti ar kādu vispārēju noziegumu. Izdošana par tīri politisku noziedzīgu nodarījumu izslēgta. Izdošanu par jauktu noziegumu var pieļaut tad, kad vispārējā nozieguma raksturs ir pārsvarā un pie tam atšķiras ar savu smagumu /crimen atrocis/. Šāds jautājuma atrisinājums izskaidrojams ne tikai ar iejaukšanās nevēlamību svešās politiskās lietās, bet arī ar bailēm, ka izspriežot lietu valstī, kura tieši ieinteresēta, tiesa var būt netaisna, politisku cīņu iespaidota. Tādēļ katrai izdošanai nepieciešams nosacījums, ka lietu nevar nodot iztiesāšanai ārkārtējai tiesai, bet tā nododama parastai justīcijai, kura mazāk pieejama varas un partiju iespaidiem.

Kontinentā pagaidām vispār atzīts savu pilsoņu neizdošanas princips, kas pamatojas uz neuzticību svešai jurisdikcijai. Angļu - amerikāņu tiesības, stingri pieturoties teritorialam principam, izdod savus pilsoņus tiesāšanai citai valstij, ja tur noziegums izdarīts. Bez šaubām taisnība tiem teoretikiem, kuri atzīstot, ka lieta izspriežama nozieguma izdarīšanas vietā /forum delicti commisi/, noraida uzskatu par savu pilsoņu neizdošanu.

Atsaukšanās uz noziedznieka "neatņemamu tiesību" - tapt tiesātam dzimtenes tiesā - pamatota vienīgi tiktāl, ciktāl dzimtenes tiesa konkrētā gadījumā vairāk nodrošina taisnas tiesas intereses. Pēdējam apsvērumam vajadzētu piešķirt noteicošo lomu arī tajos gadījumos, kad saduras divu vai vairāku valstu pieprasījumi par vienas un tās pašas personas izdošanu, lai gan praksē pieļauj, ka priekšroka dodama agrāk iesniegtiem pieprasījumiem vai smagākiem noziegumiem.

Valstij nav absolūta pienākuma izdot vajājamo, ja arī viņa pati to nesoda. Vispār par izdošanas pienākumu iespējams runāt vienīgi tajās robežās, kādas nospraustas starptautiskos līgumos. Savu izdošanas tiesību valsts realizē, pamatojoties uz tajā spēkā esošiem likumiem un noslēgtiem līgumiem, kādēļ izdodamā piekrišana izdošanai viņai nav vajadzīga. Bet nevar teikt, ka izdodamam nebūtu nekādu tiesību. Viņam katrā ziņā ir tiesība prasīt, lai attiecībā uz viņu ievērotu visus pastāvošos likumus un līgumus un sūdzēties pēc piederības to pārkāpšanas gadījumos. Ja izdod jaunus likumus vai noslēdz jaunu līgumu attiecībā uz izdošanu, kas paplašina izdošanas robežas, tad tie arī piemērojami, jo procesualo lauku regulē tās normas, kas spēkā konkrētā procesualā akta izdarīšanas momentā.

Par iegūtu tiesību uz "neizdošanu" nav iespējams runāt jau tāpēc vien, ka izdošana nav identiska ar sodu: izdošanas gala rezultāts var būt arī attaisnošana.

Latvijas sodu likuma 2.pants runā par ārzemnieku izdošanu. Izņēmuma veidā pielaista arī Latvijas pilsoņu izdošana, ja tas sevišķi paredzēts konvencijā.

Bet izdošana pielaista vienīgi "smagu noziegumu" vai "noziegumu" gadījumos un pilnīgi izslēgta, ja persona par to pašu nodarījumu Latvijā notiesāta, attaisnota vai atsvabināta no soda.

Līgumos ar Igauniju un Lietuvu ievests neizdošanas princips absolūti - politisku noziegumu gadījumā, un fakultatīvas izdošanas princips - jauktu noziegumu gadījumos, ja pēdējiem piemīt "crimen atrocēs" - raksturs.

Ja apskatām izdošanas institutu vēsturiskā attīstībā, redzam, ka tam visu laiku bija jācinās ar divām idejām:

1. valsts suverenitātes un
2. patvēruma ideju.

Līdz 19.g.s. valstis visai uzmanīgi apsargāja savu suverenitāti no svešas varas iejaukšanās un tādēļ izdošanu centās ignorēt. Tagad izdošanu neuzskata par kādas valsts suverenitātes aprobežojumu, lai gan ir gadījumi, ka viena valsts piespiež izdot politiskus noziedzniekus, bet tas notiek reti. Patvēruma ideja nozīmē to, ka noziedznieks uz kādu laiku paslēpjas kādā pilsētā vai citur, kādā neaizskaramā vietā, kamēr viņu var objektīvi sodīt, neļaujot pašam cietušam izrēķināties ar noziedznieku. Tas sastopams jau pie seniem ebrejiem. Senā Grieķijā izcilus vietu iepēma "Azils" - patvēruma vieta: dievu tempļi, tēli, svētas birzes, salas. Ja noziedznieks tur nokļuva, to nedrīkstēja vajāt. Arī Romā bija tāds instituts. Ja noziedznieks satika ceļā, soda vietu nesasniedzis, vestalieti, tad tas bija glābts. Arī viduslaikos baznīcas dzīvē sastopamies ar patvēruma tiesībām. Iekams baznīcas iespaids bija pārsvarā, šīs tiesības aizvien paplašinājās. Tā tad patvēruma tiesības ir:

1. izveidojušās no cīņas starp topošo sodošo varu un cietušā individa patvaļīgu izrēķināšanos, ko nupat apskatījām;
2. izveidojušās no klasiskās senatnes viesmīlības.

Privātas mājas prestižs senatnē ir tik augsts, ka pret noziedznieku pat pārtrauc vajāšanu, kamēr viņš atrodas kādā privātā saimnieka mājā. Šī instituta attīstība ir bijusi ļoti komplicēta. Viduslaiku beigās, kad notika strauja pilsētu attīstība, tās slēdza savā starpā līgumus par noziedznieku izdošanu. Šai laikā politisko noziedznieku izdošanas moments sasniedz lielu attīstību.

Pēc KROMVELA 1662.g. atjaunotā Anglijas nonarchija noslēdza līgumu ar Daniju, pēc kura pēdējā izdeva sodīšanai Kārļa I slepkavas. 18.g.s. Anglija pieprasīja Irijas dumpiniekus no Hamburgas, kura tos izdeva, lai gan Napoleons I pret to protestēja. 1848.g. Anglija, uzsverot tiesisko momentu, lai gan divos iepriekšējos piemēros tā nebija ar to rēķinājusies, panāca to, ka Turcijai nebija jāizdod Austrijai un Krievijai Ungārijas revolucionārus. Tā tad redzam, ka šais piemēros tiesiskais moments ir spēlējis visai mazu lomu, bet gan valsts intereses un spēku samērs. 1833.g. Beļģijas ievēda likumu, ka politiskie noziedznieki nav izdodami. 1856.g. Beļģija izdeva sevišķu likumu, kurš izslēdza no politiskiem nodarījumiem pret monarhu un viņu ģimenes locekļu dzīvību vērstus noziedzīgus aktus. So noteikumu sauc par a t e n t a t a k l a u z u l u, un to vien-

mēr no tā laika ieveda visos jaunajos līgumos par izdošanu. 1898.g. Romā sanākušais starptautiskais kongress, sakarā ar Francijas republikas prezidenta nogalināšanu, pieņēma, ka no politiskiem emigrantiem, kas varētu pretendēt uz patvērumu, izslēdzamas personas, kas ir vispār pret katru valstisku iekārtu - kas savus noziegumus vērs pret valdnieka vai viņu ģimenes locekļu dzīvību. Šos noziegumus nosauca par "crimen atrocis" un atzina, ka izdošana par tiem ir pielaižama. Starptautiski tiesību instituta 1880.g. izdotos privatos t.s. "Oxford rules" ir apvienoti gandrīz visi iepriekšējie pamatprincipi par izdošanu.

KRIMINALLIKUMA DARBĪBA ATTIECĪBĀ UZ PERSONĀM

Likums zināmā laikā attiecas uz zinamu telpu, piem.: Latvijas kriminaltiesības attiecas uz Latviju, resp. uz visām Latvijā dzīvojošām personām. Bet praksē ir divi izņēmumi:

1. No kriminaltiesību viedokļa dažas personas netiek tiesātas par dažiem noziedzīgiem nodarījumiem, viņām tas netiek pieskaitīts par vainu, piem.: no kriminaltiesiskās sfēras ir izslēgti tie, kas bauda eksteritorialitāti un imunitāti /citas valsts galva, sūtnis u.t.t./ Jau no romiešu laikiem izveidojies princips "princeps legem solutus" - monarhu likums nesaista. Šai gadījumā noziegums viņam netiek pieskaitīts par vainu.
2. No kriminalprocesualā viedokļa var būt dažas personas atbrīvotas no pienākuma stāties tiesas priekšā, piem.: deputats ir brīvs, kamēr parlaments to nenolemj izdot tiesai.

N O R M U TEORIJA

Iedziļinoties kriminallikumu satura analizē, mēs vērojam, ka viņu dispozitīvā daļā slēpjas *n o r m a s*, kas regulē cilvēku uzvešanos tiesiskā pasaulē. Kriminallikums nenorāda cilvēkam, kā viņam jāuzvedas tiesiskā sabiedrībā, bet nosaka tikai sodu tam gadījumam, ja paredzētās tiesiskās normas pārkāptu.

429.p. nosaka, kas izdarījis slepkavību, tas sodams uz laiku ne mazāku par 8 g. spaidu darbos. Likumdošanas varas vēlēšanās te ir "nedrīkst slepkavot". Tā ir norma, un ja šī norma tiek pārkāpta, seko sods. Loģiski ņemot, normai jāpastāv pirms soda likuma, jo bez normu pastāvēšanas nevarētu būt sodu likuma. Ja arī šīs normas nav deklarētas, tad tomēr jāpieņem, ka tās pastāv neatkarīgi no vēsturiskiem apstākļiem, viņas ir pilnīgi neatkarīgas no sodu likuma, lai gan praktiski bieži gadas, ka normas tiek radītas līdz ar sodu likumu radīšanu. Tādas normas kā "tev nebūs zagts", "tev nebūs nokaut" u.c. pastāvējušas jau tūkstošiem gadus, tikai mainījušas sankcijas par šo normu pārkāpšanu. Normas var secināt arī no administratīvām, valsts u.c. tiesībām. Tā tad normas nav kriminaltiesības bet tiesības, un pie tam publiskas tiesības, kur valsts vara prasa noteiktu uzvešanos, bet nav absolūti saistītas ar kriminallikumu. Kā piemēru BINDINGS

min 10 baušļus, kuri gan pastāv kā normas, pavēles, bet kuriem sankciju turpat nav. Normas pēc savas būtības ir ļoti dažādas:

1. a b s o l u t a s, kuras jāievēro visos apstākļos, piem.: "Tev nebūs nokaut".
2. n o s a c ī t a s, kas prasa zinamu darbību tikai tad, kad iestājas zināmi nosacījumi. Ja nosacītas normas grib aizstāvēt ar sodu likumu, tad tas rada lielu komplikāciju.

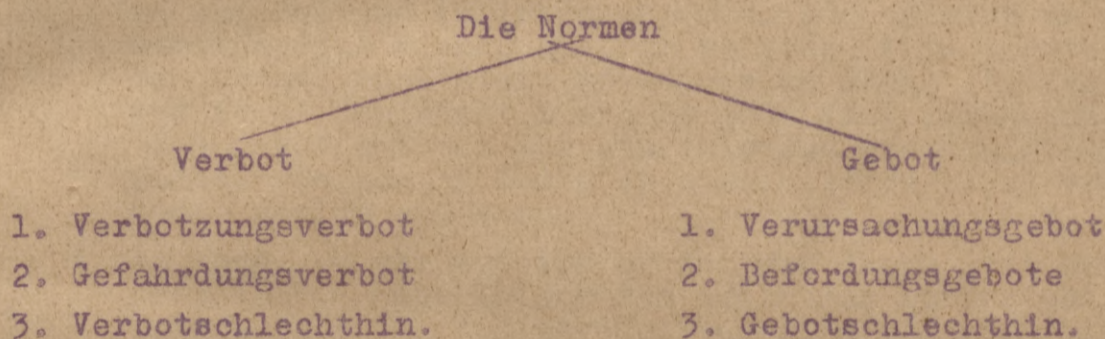
Otro normu sadalījums pēc BINDINGA ir sadalījums pavēlēs un aizliegumos, kurus savukārt iedala trīs grupās. Aizliegumu sodu likumā ir daudz vairāk kā pavēļu. Aizliegumi var attiekties

1. uz kādu nebūt kaitēšanu kādam tiesiskam labumam /piem. cilvēka dzīvībai/;
2. uz kaut kāda labuma nostādīšanu konkrētās briesmās /piem. bezpalīdzīgas personas atstāšanu uz dzelzceļa slieķēm/ vai
3. uz uzvešanos, kas nav vērsta tieši pret konkrētu labumu, bet kur pastāv abstraktas briesmas - /nedrīkst braukt pāri par 60 km stundā/.

Ari pavēles BINDINGS iedala 3 veidos:

1. darīt kat ko tieši derīgu /piem.: maksāt nodokļus/;
2. sekmēt kaut ko noderīgu /piem.: paziņot par noziedzīga nodarījuma iestāšanos/ un
3. darīt kaut ko konkrēti it kā nenozīmīgu /piem.: pārtraukt deju noteiktā stundā/.

Tā tad BINDINGA normu iedalījums ir šāds:

BINDINGS uzskata normas par tiesību normām un, tā kā tās var pastāvēt arī bez sodu likuma, tad normām var piedot atpakalejošu spēku, jo noziedznieks zināja, ka tādas normas pastāv. Bet to arī kritizē, jo nav iespējams zināt, vai kāda norma pastāv vai nē.

BINDINGA ietekmē vācu zinātnieks MAIJERS savā teorijā runā par kultūras normām, pieejot tām vairāk no socioloģiskā viedokļa - kā normas rodas?

Tādu normu, kā uzvesties kulturalā sabiedrībā, ir daudz. Dažas no tām valsts izlasa, atzīst un prasa to obligātu izpildīšanu, piedraudot ar sankciju to neizpildīšanas gadījumā

Izšķir krimināltiesību vēsturi un krimināltiesību zinātnes vēsturi.

KRIMINALTIESĪBU VĒSTURE

Kriminaltiesību vēsturi var pētīt divos veidos:

1. pēc atsevišķām valstīm/ piem.: pētīt romiešu vai grieķu kriminaltiesības/ vai
2. mēģinot atrast kopējus vilcienus atsevišķās valstīs un konstatēt kriminaltiesību attīstības virzienu.

Kriminaltiesību attīstības virziens ir vesela hipoteze. Tās attīstītas kopā ar katras atsevišķas tautas kultūras attīstību. Bet visu tautu kriminaltiesību attīstībā tomēr konstatējama zināma vienveidība. Tālā senatnē cilvēki dzīvoja atsevišķās grupās, atsevišķās mazās sabiedrībās. Ja viens sabiedrības loceklis kaut ko nodarīja otram savas paša sabiedrības loceklim, tad to izšķīra šīs sabiedrības internās tiesības, bet ja viņš kaut ko nodarīja citas sabiedrības loceklim, tad to izšķīra okster-nās kriminaltiesības. Pēdējās nav jāsaprot starptautiskā nozīmē.

Tad pastāvēja:

1. asinsatriebība, kuru izdara pēc zināmiem noteikumiem personas, kas savu otrapu saistītas asinsradniecības saitēm. Vai asinsatriebība attiecas uz eksternām tiesībām, par to zinātnieku uzskati dalās. Daži domā, ka asinsatriebība pastāvēja arī atsevišķās sabiedrībās resp. attiecās arī uz internām kriminaltiesībām.
2. izstumšana no sabiedrības par zināmiem nodarījumiem. Šis sods bija ļoti bargs. Cilvēks pēc tam nebaudīja vairs nekādu tiesisku aizsardzību.
3. compositio - atpirkšanās no zināma soda, pie kam tā jāsaprot divējādā nozīmē. No vienas puses par labu cietušam, no vainīgā ņem izpirkšanas maksu pēc vainīgā un cietušā savstarpējas vienošanās, ar ko tiek likts pamats samērības noteikšanai starp noziegumu un sodu. Bet no otras puses it kā noslēdzot mieru ar pašu sabiedrību, miera traucētājs maksā arī tai par starpniecību pie konflikta nokārtošanas, pie kam ar laiku šī starpniecība kļūst saistoša un nanto spaidu raksturu.
4. talions, ko var izteikt ar teikumu "zobu pret zobu, aci pret aci". Lūsu laikos tas izklausas barbariski, bet tais laikos, kad talionu ievēda, tas bija vēl soda mīkstinājums, jo līdz tam varēja sodīt kā gribēja. Taliona institūts ir raksturīgs tam laikam, kad notika pāreja no privatām kriminaltiesībām uz publiskām kriminaltiesībām. Senos laikos sodīja, atriebās tandēļ, ka cietušam bija piem.:izdurta acs, tad arī noziedzniekam vajadzēja izdurēt aci. Tagad no kriminaltiesību viedokļa soda tandēļ, ka ir pārkāpts publisko tiesību aizliegums /izdurēt aci/, bet zaudējumus /par izdurto aci/ var prasīt uz civiltiesību parata.

ROMAS KRIMINALTIESĪBU VĒSTURE

1. Civiltiesības Romā sasniegušas ļoti augstu līmeni, bet kriminaltiesības nekā sevišķa. Tas varbūt izskaidrojams ar to, ka ROMĀ varas kundzība nav paspējusi pietiekošā mērā pie-

kāpties tiesību idējas priekšā, dodot tai vajadzīgo vietu. tamdēļ romiešu kriminaltiesībām galvenā kārtā ir policeisks raksturs.

2. Rona eksistējusi ļoti ilgi /no 753.g.pr.Kr, t.i. no Romas dibināšanas līdz 533.g.p.Kr., kad Justinians visas tiesības kodificēja/. 1300 gadu laikā romiešu kriminaltiesības ir tik daudz pārmainījušās, ka te nevar runāt par kādām vienām kriminaltiesībām.

Visu romiešu tiesību vēsturi iedala 3 periodos:

1. ķēniņu laikmetā - Romas dibināšanas līdz 509.g.pr.Kr.
2. republikas laikmetā no 510.g.pr.Kr. - 30.g.pr.Kr.
3. ķeizaru laikmetā no 30.g.pr.Kr - Romas valsts bojā ejai.

Jau pirmā laikmetā kriminaltiesības ir bijušas uz augstas pakāpes, lai gan ziņas ir ļoti trūcīgas par šo laikmetu, bet tomēr nav apšaubams tas, ka jau pastāvējusi centralā sodošā vara, kuras pārstāvis ir Romas ķēniņš. Tēva vara gimenē arī šai laikmetā ir gājusi ļoti tālu - "ius vitae ac necis" - tiesība par savas gimenes locekļu dzīvību un nāvi. Vēl no agrākiem laikiem uzglabājies tiesību sakralais moments, raksturīgs arī šī ķēniņu laikmeta tiesībās, kas redzams no dažādiem tehniskiem terminiem simboliskām darbībām, piem.: izteicienā "deo necari" - ziedot dieviem, "sacer esto" - dieviem veltītais, "supplicium" /MOMSENS domā, ka tas nozīmē stāvēt uz ceļiem - kas savukārt nozīmē ziedošanu dieviem/, "consecratio bonorum" - mantas konfiscēšana dieviem par labu. Vārdam "sanctio" - arī sakars ar religiju. Šai pašā laikmetā pastāv arī atpirkšanās no atriebības. Tas sevišķi parādās iekš "delicto privata"

1. furtum - zēdzības,
2. iniuria - par miesas bojājumiem,
3. damnum iniuria datum - par dzīvnieku nodarītiem zaudējumiem.

Ir arī tiešā atriebība šai laikmetā, kā cietušā tieša izrēķināšanās ar vainīgo, to nonāvējot, ja tas bija pienākts laulības pārkāpšanā, vai zagšanā. Arī talions atzīts šai laikmetā. /Ja kāds nocirta otram roku un nebija panācis vienošanos, tad arī viņam bija jānocērt roka/. Par publiskiem tika uzskatīti

1. perduellio - noziegumi pret valsti,
2. parricidium - noslepkavošana.

Par šiem noziegumiem varēja vajāt no publisko interešu viedokļa administratīvā vara.

REPUBLIKAS LAIKMETĀ notiek individa cīņa par savām tiesībām. Tas izpaužas vispirms kriminalo tiesību kodifikācijā /12.tabeles ar tajās paredzēto stingro atmaksas mērogu "dote pret dotu" - talio/ un otrkārt "provocatio ad populum" instituta ieviešanā, kura būtība ir tā, ka notiesātam bija tiesība griezties ar sūdzību pie tautas par valsts varas nesēju krimināliem spriedumiem. Tomēr galvenais republikas laikmetā ir "quaestio perpetua" - pastāvīgas tiesas nodibināšana, kas paredzēta kādam noteiktam nozieguma veidam.

Agrāk šādu tiesu nebija. Tās ievēda tamdēļ, ka tie ieredņi, kas tika sūtīti uz provincēm, ļoti izspieda vietējos iedzīvotājus, uzliekot tiem ļoti augstus nodokļus un tos stingri iekasējot. Kad pārvaldnieka laiks bija notecējis, provinces par šo pārvaldnieku darbību pastāvīgi sūdzējās senātam. Nodibinājās jēdziens "repetundae" - tas, kas atprasams atpakaļ. Tādēļ 149.g.pr.Kr. senats izdeva "lex Calpurnia de repetundis". Ar šo likumu senats

nodibināja pastāvīgu komisiju, kas skatīja cauri sūdzības par provinču pārvaldniekiem. Šai komisijai bija tikai tiesība piespriest atdot atpakaļ nelikumīgi izspriesto naudu, bet nebija tiesību sodīt pārvaldniekus. 123.g. tika piešķirtas šai komisijai arī tiesības sodīt provinces pārvaldniekus. Šē jau ir patstāvīga tiesa. Pēc šādas tiesas parauga sāka radīt arī citi nenoziedzīgiem nodarījumiem patstāvīgas tiesas, un ar Korneļija SULLAS reformu ap 80.g. pr.Kr. ar "Legos Corneliae" radās katrai noziegumu grupai savā tiesa. Galvenais "questio perpetua" nopelns ir tas, ka tās izcēla krimināltiesību publisko raksturu. Otrā "questio perpetua" nozīmē ir tā, ka te tiesas funkcijas tika atdalītas no administratīvas varas funkcijām, bet atšķirībā no mūsu tiesām šis "questio perpetua" izšķīra tikai vienas šķiras lietas. Tiesnešus ņēma no publisko tiesnešu saraksta "ordo iudicorum publicorum".

Nākošais ir ķeizaru laikmets, kas raksturīgs ar imperatora absolūtas varas pieaugšanu. Ķeizariem bija vēlētānās visu centralizēt un tie gribēja, lai arī krimināllietas tiktu no viņiem izšķirtas. Tā "questiones perpetuae" pamazām nobīda otrā vietā. Izvirzās ekstraordinārās ķeizaru ierēdņu tiesas. Tos noziegumus, kurus agrāk sauca par "crimen publica", tagad sauc par "crimen extraordinaria". Te uzņēma dažus privātu delikātu veidus, kā: izspiešanu, krāpšanu, slēpšanu u.c., kurus arī nodeva ekstraordinārām tiesām. Sodi šai laikmetā top sevišķi smagi. Tiek ievesti mocoši sodi. Tiesnesis varēja sodīt tik bargi, cik gribēja /poena arbitraria/. Tā indivīda stāvoklis valsts sodsās varas priekšā kļūst beztiesisks. Apmēram šādā veidā romiešu krimināltiesības pēc ķeizara Theodosiana /codex Theodosianus 438.g./ galīgi formulētas Justiniana laikā un uzglabājušās pēdējās divās digestu /47 un 48/ grāmatās, kuras dēvē par "libri terribles" /kas nozīmē - šausmīgas grāmatas/, kā arī institūciju un 9. konstitūciju grāmatā. Romiešu krimināltiesībām sevišķi lielas nozīmes pašreiz priekš mums nav. Viņās tikai interesanta ir publisko tiesību izveidošanās.

FRANKU - GERMAŅU KRIMINĀLTIESĪBAS

Uz franku - germanu tiesībām jāattiecinā tas pats, kas uz romiešu tiesībām. Tav tēda momenta, kad varētu teikt, ka tās ir izveidotas. Pirmās ziņas par germaniem iegūstam no tā laika, kad romiešu karā vadonis MARIJS cīnījās /ap 100.g.pr.Kr./ pret kādām germanu ciltīm. Tad 100 g.pēc Kr. vēsturnieks TACITS rakstīja par germaniem. Jau no iesākuma pie germaniem sastopama apsinsatriebības institūts /Blutrache/ starp atsevišķām personām un radniekiem. Tāpat sintēna otrā pusē, kad izveidojās franku valsts centrālā vara, tiek kodificēti "leges barbarorum" un no centrālās varas rīkojuma, likumu veidā izdoti kapitulāriji. No "leges barbarorum" slavenākie ir "lex salica" un "lex alamanorum". Iekā "lex barbarorum" tikušas ievietotas mazo germanu tautu tiesības, kas uzrakstītas latīņu valodā. Franku laikmets iesūcās ar 481.g., kad nāca pie varas gan KAROLINGU gan MEROVINGU dinastijas. Slavenākie ir KAROLINGU kapitulāriji. Visumā attīstības ziņā te krimināltiesības ir uz zemākas attīstības pakāpes kā romiešu krimināltiesības, jo romiešu krimināltiesības bija publiskas tiesības, bet germanu krimināltiesībām piemīt private raksturs.

Germanu krimināltiesībās sastopam:

Compositio - atlīdzināšanas naudu /Sühnegeld/ arkuras nomaksu atkrita atriebība. Tā bija divējāda:

- a/ vīra /Mangeld/ par smagiem nodarījumiem /slepkavību - Gut-rache/
- b/ bussa - par viegliem nodarījumiem ar noteiktu taksaciju, atkarībā no kārtas, vecuma, dzimuma, rēķinot par dzīvību zobu, aci u.t.t. To maksāja pēc kolektīvas atbildības ne vainīgais viens pats, bet visa viņa ģints /Sippe/ un nevis cietušam personīgi, bet visai tā ģintij. Norunātas "Sühnegeld" neiemaksas gadījumā "lex salica" pielaiž vainīgā nonāvēšanu. Nonāvēšanu uzlūkoja arī par likumīgu, ja vainīgo uzgāja nodarījuma vietā /handhaftelat/ vai tieši pēc tam.

Bez tam pastāvēja - Friedlosigkeit - izstumšana no sabiedrības, grupas, par noziegumiem, kas vērstu pret mieru, kuru savās interesēs apsargāja visa sabiedrība un sakarā ar to, atmaksājot it kā "dotu pret dotu", atņēma noziedzniekam iespēju baudīt to mieru, ko viņš bija traucējis. Izstumjot viņu no cilvēku kopdzīves, to nostādīja līdzās meža svēram /"vargus"/. Šo sodu varēja arī izpirkt ar Friedensgeld - /fredum/.

Pastāvēja arī "fehde" - bezgalīgi privāti kari starp atsevišķiem cilvēkiem un grupām, kuru pamatā bija asinsatriebība /Blutrache/.

Franku ķēniņu /VI g.s./ kapitularijos jau sastopama publiskā sodošā vara, kuras pamats ir kara vadona vara pār karaspēku. Ķēniņš ar savām tiesībām nobīdīja tautas tiesības pie malas. Ķēniņš vajāja noziegumus ar savu sūtņu missi dominici palīdzību, kuri ceļoja pa teritoriju un meklēja noziedzniekus un tiesāja tos pēc valdnieka vēlēšanās.

Bet ar centralizētās karolingu varas krišanu Vidus-Eiropā iesākās pretēja kustība. Atdzīvojās vecās ieraduma tiesības - sāka atdzīvoties asinsatriebība un sākās bezgalīga cīņa starp atsevišķām valstīm.

Vēlāk parādas privatas

1. tiesību grāmatas, piem. 1230.g. "Sachsen Spiegel", kuru sastādījis Eike von REPGO /Saksa spogulis - Eike no Repkovas/. Šī grāmata bija viena no populārākajiem tiesību avotiem viduslaikos.
2. "Landfrieden" - zemes miers, kas ir īpatnēji likumi vai līgumi, izdoti pret šo bezgalīgo cīņu pret atsevišķām ciltīm u.t.t. Tāds miers tika pazinots dažādos veidos. 1495.g. tika pasludināts mūžīgais miers Vorskā un ar to tika iznīcinātas Fehderecht uz mūžīgiem laikiem.

Tālāk izveidojas pilsētas. Līdz ar tām radās profesionālā noziedzība un lai to apkarotu, bija jārada kādas tiesības piemērotas šai kultūras attīstībai. Tā kā germaniem nebija piemērotu tiesību, tad šai laikā tika recipētas romiešu tiesības tādas, kādas tās pastāvēja tā laikā Itālijas pilsētās.

KANONISKĀS TIESĪBAS

Vidus laikos baznīcai liela nozīme krimināltiesībās. Romā un Franku monarchijā baznīca bija padota valstij. Bet drīz pēc franku monarchijas sabrukšanas baznīca izvirzījās pirmā vietā, sevišķi 12. un 13.g.s. Vēlāk, nostiprinoties laicīgai varai, baznīca atkal vairs nespēlēja tik lielu lomu. Tā tad ir trīs posmi:

1. kad kristīgā baznīca vēl nebija tik stipra, ka viņa varētu spēlēt galveno lomu tiesībās;
2. kad baznīcas vara ir vislielākā /12. un 13.g.s./;
3. kad baznīcas vara paliek otrā plānā.

Jau Romas imperatoru laikā baznīca izveidoja savu iekārtu - savus sodus. Viduslaikos, kamēr baznīca bija stipra, visi vēlējās nostāties baznīcas aizsardzībā. Šo apstākli baznīca izmantoja savas krimināljurisdikcijas paplašināšanai. Baznīcas tiesību pamatā atradās romiešu principi "ecclesia vivit lege romana". Deliktus, baznīcas tiesības iedalīja:

1. Delicta mere ecclesia - tīri baznīctiesiskie delikti;
2. Delicta mixta - kurus kādā nebūt veidā varēja saistīt ar baznīcas tiesībām.

Baznīcas tendence bija izplatīt šos jēdzienus. Baznīcas tiesībās attīstās inkvizīcijas process. Viduslaiku kanoniskās tiesības sakopotas iekš "corpus iuris canonici". Tur ir daudz pāvesta dekretu. Šis ir vienīgi baznīcas tiesības, bet "ius utrumque" aptver kā baznīcas tā arī laicīgās tiesības kopā. Baznīca uzsvēra nodarījuma iekšējo pusi, saistot to ar grēka jēdzienu. No vienas puses tas ir solis uz priekšu, jo parasti privātās tiesībās nodoms nekrīt svarā, bet gan tikai rezultāts, tādēļ iekšēja momenta uzsvēršanai tiesībās ir ļoti liela nozīme, bet no otras puses kriminaltiesībām taču ir no svara tas, ko dara, bet ne ko domā, bet reliģijai arī ļaunas domas ir grēks, tādēļ arī tās būtu sodamas, kas runā preti kriminaltiesībām. Bez tam baznīca pārdeva grēku atlaišu zīmes /Ablasszettel/, kas no moraliski - tiesiskā viedokļa bija negatīva parādība. Tāda pati negatīva parādība bija attiecībā uz excommunicatio generalis - vispārēja atstumšanu no baznīcas, kura attiecās uz visiem tiem, kas nogrēkojuši, un arī uz tiem, kas nebija nogrēkojuši, bet kas dzīvoja tai apgabalā, kuru ekskomunicēja. Tā tad ēdīja nevainīgus cilvēkus.

Vakar-Eiropas kodifikācija

Ap 1500.gadu iesākās romiešu tiesību recepcija. Faktiski šī recepcija bija iesākusies jau agrāk, jo viduslaiku sabiedrība bija tik tālu izveidojusies, ka nevarēja iztikt ar vecajām germanu tiesībām. Ap šo laiku jau bija izveidojušās spēcīgas centralās valstis, kuras nevarēja iztikt ar viduslaiku partikularām tiesībām, bet romiešu tiesības bija piemērotas centralai valstij.

Vienīgā vieta, kur tai laikā zinātniski pētīja tiesības, bija Ziemeļ-Itālijas pilsētas. Tur bija universitātes profesori u.t.t. Ģermani renesanses laikmetā tur brauca mācīties, līdz ar to tie pārveda dzimtenē arī savas zināšanas par tiesībām, kas veicināja romiešu tiesību recepciju. Šī recepcija notika pakāpeniski. 1507.g.uz Vācijas Reichskammergericht ierosinājumu pazīstamais jurists ŠVARCENBERGS sastādīja "constitutio Criminalis-Bambergensis", ko saīsināti apzīmē ar C.C.B. No sākuma šis kodeks attiecās tikai uz Bambergas diocezi, bet vēlāk to sāka pielietot arī visās pārējās diocezēs. ŠVARCENBERGS ir tik ievērojams jurists, savā laikā, ka der zināt pat viņa biogrāfiju.

J.ŠVARCENBERGS darbojās 16.g.simtenī. Jau 14 gadu vecumā viņš piedalījies bruņinieku turnīros. Viņa jaunība ir ļoti vētra. Piedalījies vairākos kara gājienos un vēlāk iestājies Bambergas dienestā, kļuva no pietnāks un apņēmās kalpot vispārībai. Viņa darbu C.C.B. uzskata par "mater carolina". Nākošo kodeksu uz Kārļa V ierosinājumu izstrādāja arī galvenā līdētā tas pats ŠVARCENBERGS. Šo kodeksu Vormsas reichteigs pieņēma 1521.g. un to sauca par Constitutio Criminalis Carolina /C.C.C./. Karolinas 104-180.pantī veltīti materiālām kriminaltiesībām bet pārējie pantī attiecās uz procesu. Tā kā materiālo kriminaltiesību pantī pēc apjoma ir daudz plašāki, tad šo kodeksu jāuzlūko par materiālo kriminaltiesību kodeksu. Šī kodeksa īpatnība ir tā, ka formāli tam bija piešķirta vienīgi subsidiāra nozīme, bet faktiski jaunais kodeks, sakarā ar savām labām iekšējām īpašībām, ļoti ātri ieņēma dominējošu stāvokli un atradās vispārējā lietošanā pat līdz 18.g.s. Neskatoties uz cēlānce mīkstināt sodu bardzību, Karolina pasīet sacīšanu gabalos, nobendēšanu ar rīteņa palīdzību, sadedzināšanu

uz sārta miesas plēšanu ar sakarsētām stangām u.t.t. Sodū izvēlē tie-
sai piešķirta ļoti liela rīcības brīvība un pārsvarā ir nenoteiktas san-
kcijas. Tā laika ieskats bija tāds, ka šis kodeks ir par daudz humāns
18. un 19. g.s. katra vācu valstīņa radīja sev kodeksu Bavārijā 1751.g.
izdeva savu "codex juris criminalis Bavarici" - Tai sekoja Austrija,
izdodot 1768.g. "constitutio criminalis Theresiana", kas ievērojami
mīkstināja Karolīnas bardzību, bet 1788.g. tā pati Austrija izdeva
jau "Constitutio Criminalis Josephina". Prūsija 1794.g. radīja
savu "Allgemeines Landrecht", kas bija priekšzīmīgs daudzās attieci-
bās. Bavārijas 1813.g. kodekā jau manāms jaunu ideju iespaids, par ku-
ru sludinātāju kļuva slavenais šī kodeka sastādītājs Feuerbachs.

1851.g. tika izdots Prūsijas "Strafgesetzbuch". Bet 1871.g. Vācijai
apvienojoties iepriekšējo kodeksu pārdevēja "Strafgesetzbuch für das
Deutsche Reich". Arī šis kodeks vēlāk tika daudz kritizēts un pārvei-
dots. Pēdējais pilnīgi nobeigtais projekts, kuru ievērojami iespaido-
jušas jaunākā laika mācības, sastādīts 1927.gadā. Šis projekts nos-
tājies uz "nullum crimen sine poene" viedokļa.

843.g. Franku monarchija sadalījās Vācijā un Francijā. Francijas attīsti-
bas virziens citāds. Francijā ātrāk izdevas nodibināt centrālo varu kā
Vācijā. Francijā izdotie likumi attiecās uz visu valsti, jo pastāvēja
centrālā vara. 1670.g. Ludvikis XIV kodificēja "Or donnance des delits
et des peines". 1789.g. revolūcija atklāja jaunu laikmētu netikai
franču, bet krimināltiesību attīstībā vispār. Viens pēc otra seko
1791. un 1795.g. kodeki. Augstāko pakāpi franču kodifikācija sasniedza
Napoleona I laikā, kad 1810.g. 22. febr. izdeva slaveno Code penal, kurš
papildināts un grozīts vēlākos gados, bet visumā ir spēkā līdz šim lai-
kam, pie kam atstājis lielu iespaidu uz kriminālo likumdošanu visā Ei-
ropas kontinentā.

Nomasus stāv Lielbritānija, kur neraugoties dažiem mēģinājumiem kodi-
ficēt tiesības, neizdevās ievest vienu vienīgu kodeksu. Anglijā ir spē-
kā "common law" (ieraduma tiesības), kuras papildinātas ar tiesu
praksi (case law) un atsevišķiem likumdošanas aktiem (statute law)
Pēdējie 1861.g. ar "Criminal Law Consolidation Statutes" palīdzību
savās svarīgākās daļās apvienoti.

Starp Skandināvijas valstīm vadošo vietu iejēma Norvegija ar savu
priekšzīmīgo 1902.g. kodeksu. Tad vēl mināmi ir 1930.g. Itālijas
"Rocco" kodeks, Polijas 1932.g. kodeks, Šveices visjaunākais 1938.g.
kodeks.

Mūsu krimināltiesības attīstījušās no Krievijas krim. tiesībām, tam-
dēļ jāapskatām Krievijas krimināltiesību vēsturi. Krievijas krimināltie-
sību attīstībā ir tie paši momenti, kas komā, pie gērāniem u.c. teu-
tām.

XI. r. s. beigās sārtotais ieraduma tiesību un likumu kopojuums *pyceka*
pyceka kas, uzglabājies dažās redakcijās, sastop Krievu krimināl-
tiesības pārejas stādijā no asinsatriebības uz kompozīcijas sistēmu.
Šai ziņā ir interesanti salīdzināt šī kopojuuma "Akadēmisko" norakstu
ar šī kopojuuma Troicka norakstu, kurš attiecas uz jaunāko laiku. Aka-
dēmiskā noraksta 1.p. paredz asinsatriebību un nosaka atriebēju kārti-
bu, bet Troicka noraksta 2.p. teikts, ka atriebība atcelta ar kompo-
zīciju resp. ar izpirkumu. Līdz ar izpirkumu abi saraksti vēl runā
par piedziņu kņazam par labu. Par nāves sodu *pyceka* nerunā.

pyceka no 1398.g. jau pazīst nāves sodu. Tomēr
arī šeit pārsvarā ir naudas sodi par labu kņazam un cietušiem.

1649.g. iznāca cara Alekseja Michailoviča nolikums. Šis nolikums pa-
zīst visus kvalificētos nāves sodus un kropļojošo miesas sodu veidus.
Pētera Liela laikā notiek krāso lūzums kriminālās likumdošanas evolūcijā
un 1716.g. radīja pēc Vakarēiropas parauga t.s. *pyceka*
Nikolaja I. laikā grafa Speranska vadībā 1833.g. tika sastādīts visu

valsts likumu kopojums, kurā sastāvē ietilpta arī krimināllikumi. Aleksandra II. tiesu reforma 1864. g. tuvināja krievu kriminālo procesu labākiem Vakarēiropas paraugiem, bet 1881. g. Friča komisija sāka rediģēt pašus sodu likumus, izstrādājot projektu, kuru apstiprināja 1902. g. 22. martā, bet Krievijas valsts vara visumā to dzīvē nekad neievēda. Tā kā tā stāvokli atradās Krievija, kad izcēlās pasaules karš un pēc tam 1917. g. februāra un vēlāk oktobra revolūcijas. Kad Vācu karaspēks bija okupējis Poliju, Lietuvu, Kurzemi un Vidzemi, ar okupācijas varas rīkojumu tika ieviesta 1903. g. sodu likumus. Jaunais padomju savienības kodekss izdots 1926. g.

Latvija ar 1918. g. 6. dec. likumu atstāti spēkā 1903. g. sodu likumi. Pēc tam sevišķa komisija 1920. g. sastādīja sodu likumu pārlabojumu projektu, piemērojot to mūsu valsts iekārtai un dzīves apstākļiem. Šos materiālus nodeva pie Tieslietu ministrijas 1922. g. nodibinātai komisijai, kuras uzdevums bija izstrādāt Latvijas sodu likumus. Komisija savu darbu nobeidza 1928. g. Tā kā saeima to vilcinājās pieņemt, tad ministru kabinets šo sodu likuma projektu nodeva ministru kabineta sastādītai komisijai un 1930. g. to izdeva Satversmes 81. p. kārtībā ar noteikumu, ka jaunais sodu lik. stājas spēkā 1931. g. 31. martā. Bet jaunais sodu lik. atkal nonāca Saeimas caurlūkošanā, kura atkal to nodeva speciālai "Sodu likuma komisijai", kuras caurlūkoto projektu Ministru kabinets izdeva 81. p. kārtībā 1933. g. 24. aprīlī, pēc kam tas stājas spēkā 1933. g. 1. augustā.

KRIMINALTIESĪBU ZINĀTNES ATTĪSTĪBA.

Krimināltiesību zinātniskai pētišanai pamatu likuši itāļu kā laicīgi, tā arī baznīcas juristi. Kā vieniem tā otriem par izejas punktu nodēvēja romiešu avoti: "digestu - libri terribles", "Codex" un "Institutiones". Šos juristus, kas sākot ar 10. g. s. zinātniski pētīja tiesības, sauc par glosatoriem un postglossatoriem.

1100 - 1250. g. glosatori.

1300 - 1400. g. postglossatori - komentatori.

Glossa nozīmē piezīmes vai paskaidrojumus. Glosatori izgāja no pašā likuma teksta, bet postglossatori rakstīja glossu glosas, tad novērojumus tiesu praksē u.c.

No glossatoriem ievērojamākie bija Accursius (mir. 1260. g.) kas sastādījis slavenu "Glossa ordinaria", tad Lurantis u.c. Pēc tam nākuši postglossatori jeb komentatori no kuriem ievērojamākie ir Bartolus, Baldus, Aretinus. Bartolus (mir. 1357. g.), tad nāca Baldus (mir. 1400. g. XV. g. s. starp itāļu juristiem ieņēma centrālo vietu Aretinus (mir. 1490. g.) kas uzrakstīja "Tractatus de maleficiis". Attīstības augstumus itāļu jurisprudencē sasniedz XVI. g. s. ar juristu Klarus, kura ievērojamākais darbs ir "receptae sententae". Glossatorus un postglossatorus nosauca par scholastiķiem un gaudzi tos novērtē visai zemu.

Tiem pārmet, ka viņu pētišanas metodes ir par daudz vienkāršas un ka viņi tikai sabojājuši romiešu tiesības, bet šie pārmetumi nav dibināti jo

1/ citas metodes ar ko pētīt tiesības, tās laikos nebija, tā kā tas ir pirmais mēģinājums vispār kaut ko darīt ar plašo krimināltiesību vielu un

2/ viņi ir piemērojuši romiešu tiesības dzīvei ienesot tās arī germāņu tiesību pamata principus.

Benedikts Carpcevs (1595. g. - 1666. g.) radīja tā saucamo empirisko

vācu skolu. Viņa galvenais darbs "Practica nova Imperialis Saxonica rerum criminalium" (Imperijas jaunā prakse uz imperijas lietām) Šī grāmata ir gandrīz krimināltiesību sistēma uz Karolīnas pamata. Karpceva tiesības pamatojas galvenā kārtā uz atmaksas jēdzienu. Karpceva iespāids ir bijis ļoti liels un mazinājies tikai 18. g. s. II pusē, sakarā ar dabisko tiesību skolas dibinātāju H. Grocija, Spinozas, Puffendorfa u. c. filosofiskām mācībām.

Šīs skolas pārstāvis Vācijā bija Johann Bohmer s (mir. 1776) kurš sarakstījis "Elementa jurisprudentia criminalis," kuru viņš vispirms iesāk ar jēdzienu analīzi. Šai grāmatai bija ļoti lieli panākumi un tas ievērojami satricināja karpceva autoritāti. H. Grocius (mir. 1645. g.) sarakstījis "De iure belli ac pacis," kurā apskata visus tiesību principus. Francijā ievērojamākie apgaismības laikmeta rakstnieki bija Monteskijs, Kusso, Volters. Visi šie rakstnieki piegriezta vērtību jautājumiem, kas ir noziegums, kāpēc jā soda. Šie zinātnieki raudzījās kritiski uz pastāvošām tiesībām, noskaidrojot kriminālās justīcijas trūkumus.

Caesare Beccaria (mir. 1794. g.) uzrakstījis grāmatu "De delictis et poena." Šī grāmata itāļu valodā izdota 20 reizi un tulkota vācu valodā 6 reizes. Beccaria te iziet no priekšstata par cilvēku grupu kas noslēguši līgumu savā starpā un atteikušies no savas individuālās brīvības daļas, kas vajadzīga sabiedrības mierīgai sadzīvei.

Tā tad valsts vara nedrīkst atņemt vairāk atsevišķiem indivīdiem no viņu brīvības, kā tikai to daļu kas vajadzīga sabiedrības vienīgai sadzīvei, bet valsts vara bieži to neievēro. Indivīda tiesību atņemšanai tā tad būtu jāpiešķir aprobežojošs iztulkojums, un tādēļ arī jā soda pēc iespējas mīkstāk. Sodus nedrīkstētu tiesnesis uzlikt pēc savas patikas, bet saskaņā ar līgumu, kuru iztulkot kātrā konkrētā gadījumā pienāktos tiesnesim. Līdz ar Beccaria mācību sākas cīņa pret notekto sankciju. Tai pašā laikā Anglijā dzīvoje Johna Howards (Huvords) kas nodarbojamies ar sodu izpildīšanu sarakstījis grāmatas, kurās atzīst cietumus par neciešamiem. 1833. g. A. Feiebachs sastādīja Bavārijas kodeksu. Viņš ir ģenerāl-prevencijas piekritējs, kas nozīmē to, ka jā soda noziedznieki tādēļ, lai atturētu visus pārējos cilvēkus no noziegumiem, bet nevis lai tikai sodītu par noziegumu. Feiebachs bija Kanta un Hegela filosofijas ietekmē un viņš pievienojas principam "nullum crimen sine lege."

Vēlāk vēsturiskās skolas ietekmē, cenšas vēsturiski pamatot pozitīvās tiesības un pat sāk salīdzināt tās ar citu civilizētu tautu tiesībām, no kam arī rodas tā sauc. salīdzinošais virziens, kura dibinātāji ir C. Mittermaiers un Holcendorfs.

19. g. beigās krimināltiesībās parādījās jauna skola - kriminologija. 1878. g. iznāca itāļu kriminologs C. Lambrozo darbs "Luomo delinquente" (noziedzīgs cilvēks). Šis darbs lika pamatu tā saucamam centru no noziedzīga darījuma uz noziedznieka personu. Noziedznieki pēc Lambrozo domām ir iedzimti. Antropoloģiskais tips nozīmē, ka arī visās fiziskās proporcijās noziedznieka tips ir īpatnējs. Noziedznieks ir antropoloģiskās dzīves reāla parādība. Šim virziens ievērojamākie pārstāvji ir Lacassagne, Ferri u. c. Pēc viņu domām, sabiedrība pati audzina noziedzniekus, tā tad sabiedrība ir pati vainīga. Pēc tam rodas vēl trešais virziens, kura ievērojamākie pārstāvji ir Lists, Foinickis, tas pats Ferri u. c. Pēc šī virziens domām noziedznieks ir fizisku un socioloģisku faktū rezultāts. Tā tad šis virziens ir it kā abu iepriekšējo virzienu apvienojums. Tad vēl mināma klasiskā krimināltiesību skola, kuras pārstāvji Bindings, Tagancevs u. c. Viņi neatzīst kriminoloģijas skolu. Visjaunākais ir kriminālpolitiskais virziens, kas atzīst, ka viņu ideālu realizēšana pieder ļoti tālai nākotnei pie kam krimināltiesībām var būt sava un kriminoloģijai sava politika. Jaunās skolas ideja popularizēšanu, kā arī to kritisku apgaismošanu lielā mērā sekmēja uz pēdējās sarīkojamās starptautiskās un nacionālās apspriedes.

- antropoloģiskam virzienam, kurš pārvieto smagumu.

MACĪBA PAR NOZIEDZĪGU NODARIJUMU.Noziedzīga nodarījuma jēdziens.

Par noziedzīgu nodarījumu atzīstams tāds nodarījums, kas tā izdarīšanas laikā aizliegts ar soda piedraudējumu.

Tā tad noziedzīgs nodarījums ir tāds, par kuru soda. Tas ir tikai formāls definējums. Bet kas pēc būtības ir noziedzīgs nodarījums? Uz to šī definīcija nedod atbildi. Lai izprastu pēc būtības noziedzīga nodarījuma jēdzienu, tad apskatīsim šī jēdziena būtiskas pazīmes.

- 1/ Noziedzīgs nodarījums ir cilvēka uzvešanās. Nevar teikt darbība, jo noziedzīga darbība var izpausties arī nekā nedarīšanā.
- 2/ Šim uzvešanās veidam jābūt prettiesīgam (rechtswidrig). Prof. Mincs šī termiņa vietā lieto "pretlikumīgai", bet pirmais ir labāks, jo neviss ir pretlikumīgs, kas ir prettiesīgs.
- 3/ Šim uzvešanās veidam jābūt vainojamam, jo piem.: ja bērns nosauj otru, viņš nav vainojams.
- 4/ Šim uzvešanās veidam jābūt aizliegtam ar soda piedraudējumu.

Bez šīm četrām pazīmēm daži min vēl piekto pazīmi - ka šai uzvešanai ir jāatbilst vienam no tiem sastāviem, kas paredzēti sodu likuma speciālā daļā. Jurists Hippels šo pazīmi atrod kā lieku, bet tomēr nekaitīgu. Prof. Mincs dod šādu noziedzīga nodarījuma definīciju: noziedzīgs nodarījums ir pretlikumīga vainojama, sodama cilvēka uzvešanās, kas atbilst vienam no tipiskiem sastāviem.

Šī šķiet arī ir labākā definīcija, tikai vārda "pretlikumīga" vietā būtu ieteicam lietāt vārdu "prettiesīga".

NOZIEDZĪGA NODARIJUMA SUBJEKTS.

Ja runā par noziedzīgu uzvešanos, tad saprotams, ka ir arī tāds, kas noziedzīgi uzvedas, tamdēļ var runāt par noziedzīga nodarījuma subjektu. Mūsu laikos runā tikai par cilvēka noziedzīgu uzvešanos. Dzīvniekas neatzīst par noziedzīga nodarījuma subjektiem. Bet ne tā tas bija viduslaikos, kur 14. un 15. g. ir sodīti vērši, cūkas par uzbrukumu cilvēkiem. 1474. g. tika sadedzināts uz sārta gailis tamdēļ, ka tas bija izdējis olu, jo domāja, ka šim gailim ir sakars ar velnu. Vēl 1863. g. Anglijā sadedzināja gaili par bērna slepkavību. Bet mūsu laikos par noziedzīga nodarījuma subjektu var būt tikai cilvēks, bet līdz ar to pacēlās jautājums, vai juridiskās personas ir sodamas? Vai juridiskas personas var būt par noziedzīga nodarījuma subjektu? Kas ir juridiskas personas uzvešanās? piem.: tenisa klubs ir juridiska persona - viņš var noīrēt lukumu, uzaicināt zināmu personu piedalīties sacīkstēs u. t. t. Te varam runāt par tenisa kluba zināmu uzvešanos. Tālāk varam runāt arī par kluba labu un sliktu slavu, lai gan šī slava nodibinājas pa vairākiem gadiem, pa kuru laiku ir bijušas caudzas valdes u. t. t. Ja piem.: klubs apsola kādam labam spēlētājam 1/4 no ienākumiem, bet vilto biļešu grāmatā pārdoto biļešu skaitu un spēlētājam izmaksā tāda ceļa vērtību tikai 1/10 no faktiskā ienākuma. Vai te var runāt jau par kluba noziedzīgu uzvešanos un tā sodīšanu? Šai jautājumā domas dalās.

un Feierbach uzskata, ka "societas delinquere non potest". sabiedrība nevar būt par noziedzīga nodarījuma subjektu.

- I / Juridiska persona darbojas uz likumīgi apstiprinātu statutu pamata, bet tā kā statutos paredzēta tikai likumīga darbība, tā-

tadēļ tiesību pārkāpumi, kurus izdarījuši, kaut arī juridiskas personas vārdā, viņas orgāni vai biedru kopums, uzskatāmi par attiecīgo fizisko personu individuāliem nodarījumiem un tos nevar attiecināt uz pašu juridisko personu, jo juridiska persona nemaz nevar netiesiski darboties, bet viņai jādarbojas tikai tiesiski t. i. statūtu robežās.

- 2/ Juridiskai personai nevar pielietāt visus tādus soda veidus, kādus var pielietāt fiziskai personai piem. sodus kas saistīti ar brīvības atņemšanu, nāves sodus u. c.
- 3/ Juridiskās personas griba ir vairākuma griba, bet mazākums var būt pret šādu gribu. Tā Saviuji un Feuerbachs pamato savu uzskatu.

Pret šo uzskatu nostājās Gierke. Juridiskā persona pēc viņa domām ir izcēlusies agrāk par valsts varu tāpat kā fiziska persona. Tāpat kā juridiskās personas tiesību un darbības spēju noteic valsts vara, tāpat arī fiziskās personas tiesību un darbības spēju noteic valsts vara ar likumiem, tamdēļ

- 1/ Ka cilvēkam tā arī juridiskai personai jāuzvedas saskaņā ar likumiem. Ja fiziska persona izdara kaut ko pretlikumīgu, tad viņas darbība top par reālu faktu un viņa soda tamdēļ, kā arī viņa atkāpusies no likuma. Bet tā kā arī juridiskai personai ir jāuzvedas saskaņā ar likumiem, tad nevar secināt, ka juridisku personu nevarētu sodīt, tāpat kā fizisku personu.
- 2/ Arī uz fiziskām personām nevar attiecināt visus sodus, jo piem. arī no nabagiem nevar iekasēt sodu naudu.
- 3/ Tā kā visjaunākos laikos juridiska persona sāk spēlēt arvien lielāku lomu mūsu dzīvē, tad katra šo personu netikumīga rīcība top sabiedrībai jūtama, un tamdēļ nevarētu runāt par juridiskas personas nesodišanu. Ja juridiskai personai ir piem. manta, ko tai var atņemt soda veidā, tad no tā nebūt neciestu jur. personas mazākums, jo mantu atņem juridiskai personai, bet ne atsevišķam tās loceklim. Mūsu soda likums pieturas pie pirmā uzskata.

51. p. nosaka, ka "par noziedzīgiem nodarījumiem juridiskas personas lietas atbild tās fiziskās personas, kuras šos nodarījumus izdarījušas kā šīs juridiskas personas pārstāvji, vai viņas uzdevumā, vai viņas dienestā kā arī viņu līdzdalībnieki." Tā tad pēc mūsu likuma par juridiskas personas nodarījumiem atbild tieši fiziskas personas. Tā tad arī valdi nesodītu kā valdi, bet gan atsevišķos valdes locekļus.

Nedrīkst sajaukt juridiskas personas sodīšanu ar t. s. aizsarglīdzekļu pielietāšanu juridiskām personām piem. ja valsts zina, kā sagaidāma juridiskas personas kaitīga darbība, tad valsts to slēdz, bet šī slēgšana nav jāsaprot kā sods juridiskai personai.

NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU SADALĪJUMS.

Modernos kodekos tiek paredzēts, ka visi noziedzīgi nodarījumi sadalāmi trīs grupās:

- 1/ Verbrechen - pārkāpumos.
- 2/ Vergehen - noziegumos.
- 3/ Ubertretung - smagos noziegumos.

Šim sadalījumam ir sava vēsture. Noziedzīgi nodarījumi kodekos ir tikusi dalīti gan divās gan trīs daļās. C. C. C. sadala noziedzīgus

Nodarījumus divi grupas : peinliche un burgerliche nodarījumos. Kar-
pcevs tos dala delicta legis, atrocita un atrocissima. Jekš Preussische
Landrecht runa iet tikai par Verbrechen. Tad iznāk Francijas Cod poe-
nale, kur noziedzīgi nodarījumi dalīti trīs grupās :
crimen, delits, contra ventions.

Mūsu sodu lik. par

- 1/ smagiem noziegumiem atzīst tādus par kuriem likumā
kā augstākais soda vērs noteikti spaidu darbi,
- 2/ noziegumiem tādus par kuriem draud pārmācības
tams vai cietums un
- 3/ pārkāpumiem tādus, kurus jāsoda ar arestu vai nau-
das sodu.

Pacēļas jautājums, kāda nozīmē šim sadalījumam? Dažreiz šo sadalījumu ved
sakarā ar sevišķu tiesu nodibināšanu katram šim noziegumu veidam, kā tas
ir piem. Francijā. Pie mums šādu tiesu katram nozieguma veidam nav.

Mums šāda noziedzīgu nodarījumu sadalīšana atvieglo likumdošanas techni-
ku, jo tāds sadalījums noverš vajadzību pēc atkārtojumiem attiecībā uz
nolūka, uzvarības, ieguldījuma un līdzdalības sodīšanu.

Tomēr šāds sadalījums tiek kritizēts. Laži vācu juristi domā, ka visus
noziedzīgos nodarījumus vajag dalīt:

- 1/ smagos noziegumos un
- 2/ policiskos pārkāpumos /piem. pārkāpums ar brauk-
šana, parādīšanās uz ielas piedzerušā stāvoklī/
jo robežas starp smagu u. ļoti smagu noziegumu
ir ļoti nenoteiktas, tādēļ konkrētā gadījumā ne-
var noteikt, kas ir smags un kas ir ļoti smags no-
ziegums.

Otrkārt mūsu sodu likumos noziedzīgo nodarījumu klasifikāciju tāpat
ari citos sodu likumos nosaka pēc tā augstākā soda vēras kas paredzēts
par kādu nodarījumu, bet ne pēc tā, kādu uzliek. Tā bieži gadas, ka
persona, par kuras noziedzīgu nodarījumu draudēja cietums, mirstinošu
spēkāku dēļ tiek sodīts ar arestu. Tomēr viņš pēc mūsu sodu liku-
ma tiek uzskatīts par noziedznieku, jo viņš ir noziedzīgu nodarījumu
draudēja cietums. Turpretim pārkāpuma izdarītājs var tikt sodīts daž-
reiz kā noziedznieks /ar cietumu u. t. t. / tomēr pēc mūsu sodu lik. tas

tiks uzskatīts tikai par pārkāpēju nevis par noziedznieku, jo pēc sodu
likuma tam draudēja tikai arests. Šādi gadījumi visbiežāk nāk priekšā,
piemērojot relatīvi - noteiktās sankcijas, kurās ir noteikts soda maksi-
mums, vai minimums un tiesnesim šīs robežas atstāta brīvība izvēlēties
sankciju. Tā tad sadalījumam pārkāpumos, noziegumos un smagos noziegu-
mos ir lieli trūkumi, bet jau minēts tomēr šim sadalījumam ir liela teh-
niska nozīme.

NOZIEDZĪGAS UZVĒRANAS DIVI VIĒDI.

Noziedzīgu nodarījumu var pastrādāt divējādi:

- 1/ Izdarot kaut ko tādu, kas aizliegts ar soda piedraudējumu,
piem. sodu lik. 446.p. "kas tieši nodarījis ļoti smagu miesas
bojājumu, pārkāpdams nepieciešamas aizstāvēšanas robežas.....
sodams ...." Tā tad, ja kāds nodara otram smagu miesas bojājumu
tad viņš būs pastrādājis noziedzīgu nodarījumu "delicta commissi-
onis" darbībā ir faciēdo.

- 2/ Neizpildot kaut kā tādā, kas pavelēts ar soda piedraudējumu, piem. 159.p. "vecāki vai citas personas, kas nav rūpējušies, lai viņu apgādībā esošie bērni, kuriem obligatoriski jāmacas, apmeklētu skolu, sodami ....." Te vecāki nekā nav izdarījuši, bet tā kā viņu pienākums ir bijis kaut ko izdarīt tad tomēr viņi ir izdarījuši te noziedzīgu nodarījumu "delicta ommissionis" nekā nedarīšanas -in non faciēdo, jeb palaidums- veidā.

Tā tad ir divi noziedzīgas uzvešanas veidi, ko šematiski varam attēlot šādi:

Uzvešanās.

1/ Darbība
/commissio/
/Handlung/

2/ Palaidums.
/ommissio/
/Unterlassung/

Bet gadās, ka noziedznieks izdara noziegumu komplicētākā veidā - kad noziedznieks izlieto sevišķus līdzekļus, lai atņemtu sev iespēju izpildīt savu pienākumu piem. bojā veselību, lai izvairītos no kera dienesta vai piedzēras lai noķevētu termiņu (actio libera in causa).

Šais gadījumos palaidums notiek caur kaut kā izdarīšanu - ommissio per commissionem. Bet ir iespējami vēl citi komplicētāki noziedzīgas uzvešanas veidi. Tie ir tā saucamie neīstie delicta ommissionis neīstie palaidumi, kas izteicas palaista pretdarbībā. Šī pretdarbība var būt tieša, ka piem. nezinošana par priekšā stāvošo noziedzīgo nodarījumu, vai netieša, piem. kad sliežu biditājs nepārbauda sliežu, no kā izceļas katastrofa. Pēdēja gadījumā runa par izdarīšanu caur palaidumu (commissio per ommissionem).

Tā tad noziedzīgas darbības un noziedzīga palaiduma jēdzieni apvienoti zem uzvešanas jēdziena un ir tikai šī jēdziena paveidi. Vācu valodā mūsu uzvešanas jēdziena vietā lieto Handlung, kuram arī ir divi paveidi.

(plašākā nozīme.)

Handlung.

1/ Handlung
(šaurākā nozīme.)

2/ Unterlassung

Ar Handlung plašākā nozīme apzīmē visu to, ko cilvēks dara vai nedara bet šaurākā nozīme tikai to, kas notiek ar kaut kā darīšanu. Latviešu valodā terminologija šai gadījumā labāka jo ir speciāls vārds "uzvešanās" kas atbilst jēdzienam "Handlung" plašākā nozīme. Krievu valodā arī ir speciāls vārds.

Узвешанос
(uzvešanas)

Действие
(darbība)

Исключение
(palaidums)

Pēc vācu zinātnieka Kadbruch domām, katrai darbībai Handlung jābūt iekšējam momentam - gribai un ārējam momentam - kādai ķermeņa kustībai

(kaut vai ar savu pamirkškināšanu). Abo šo momentu traucēt pie palaiduma - Unterlassung (piem. viņš gulējis vai aizmirsis). Tā tad ja Handlung noticis par A, tad Unterlassung būs non A, bet šādus jēdzienus nekādā ziņā nevarot apvienot zem viena kopēja jēdziena A un tāpēc visi krimināltiesību delikti ir jāsadala tikai divās grupās Handlung delictae un Unterlassungs delictae.

Tagad tomēr šis Kadbrucha domas noraida, jo ir iespējams rādīt abiem minētiem jēdzieniem vienu kopēju jēdzienu piem. pie mums "uzvešanas" jēdziens, kas attiecas uz to, ka A un non A nevarētu savienot zem viena, tad Mezgers aizrāda, ka A nav viens, bet tam ir vēl b.c.d. u.t.t. elementi. Tāpat arī non A t.c.... Pats A ir tikai blakus elements, tādēļ no abu jēdzienu kopējam pazīmes b.c.d....varam sastādīt kopēju jēdzienu, kura paveidos vienā gadījumā būs A un otrā tā nebūs. Tā tad arī no formālā viedokļa Kadbrucha iebildums noraidāms.

Otra problēma ir jautājums, kā ar absolūtu mieru ar nekā nedarišanu (palaiduma gadījumā) var ierosināt lauzālas sekas resp. var izdarīt kaut ko reāla pasaulē (piem. nonāvēt u.t.t.) Citiem vārdiem, kā to Mezgers izsaka, kā var "no nekā dabūt laukā kaut ko"? Par šo jautājumu ir daudz rakstīts. Visvecākais ir Ludena izskaidrojums (19. g. s. Ipusē). Ja ārpusē kaut kas rodas no nekā nedarišanas, tad tas rodas no tā, ka tai pašā laikā ir darīts kaut kas cits, ko nevajadzēja darīt piem. ja nomirst bērns, kuru vecāki nav pietiekoši barojoši, tad pēc šī izskaidrojuma vecāku uzvešanas cēloniskais sakars ir tāds, ka vecāki varbūt tai laikā, kad vajadzēja bērnu barot, ir darījuši kaut ko citu (piem. lāpījuši zeķes). Tā tad iznāk, ka bērna nāves cēlonis ir zeķu lāpīšana. Šī teorija atmetta. Nākošais šī jautājuma izskaidrojums ir Bindina interferenctheorie, pēc kuras noziegums nerodas no tā, ka kaut ko izdara vai neizdara, bet gan no tā, ka tiek pārtraukta kāda prasēvīga saite, sakars, piem. ja vecāki laulājās radīja bērnu, tad tie līdz ar to bija garantējusi tos audzināt, bet ja bērns nomirst, sliktas audzināšanas dēļ, tad tie vecāki ir atteikusies no savas garantijas.

Šis izskaidrojums ir ļoti grūts un mārksts. Tādēļ jaunākā laikā rodas cits izskaidrojums. Noziedznieku palaiduma gadījumā soda ne tāpēc, ka viņš nekā nav darījis, bet gan tāpēc, ka noziedznieks nav apturējis tādu reālu norisi, ko būtu vajadzējis apturēt.

Bet te atkal paceļas jautājums, kādos gadījumos ir cilvēkam jāpārēd, ka notiks tāds un tāds noziegums? Vai tad cilvēkam vienmēr būtu jādomā par to, vai tikai kas nebūtu ārpusē jānovērš.

Feierbachs min vairākus gadījumus, kad pastāv pienākums ko darīt, lai novērstu kādu reālu norisi.

- 1/ kad likums vai kāda instrukcija pavēl kaut ko darīt. (piem. dzelzceļniekam laikā iededzināt uguni,)
- 2/ pēc sevišķa līguma piem. kad sukļē, uzņēmusies uzraudzīt bērnu, stātaj viņu bez uzraudzības, caur ko tas iet bojā.
- 3/ kad kāds uzsācis zināmu darbību, bet paretot to, radot tādas sekas / Ja kāds sāk rakt ucens vadus, bet darbu atstājot neaizklāj bedres, tad notikušas nelaimes gadījumā viņš ir vainojams tamdēļ, ka nav mēģinājis šīs briesmas novērst.
- 4/ Ipašniekam sava Ipašuma robežās arī jānovērš tas, kas varētu draudēt citiem. (Ja nopuvis koks vēl tikko turas, un kritot tas kādu nosit, tad saimnieks te būs izdarījis palaidumu, jo nav nocirtis laikā koku)

KĀDU UZVEŠANAS VAI UZSKATĪT PĀR KOZI DZĪGU?

Par noziedzīgu uzvešanos var uzskatīt tikai tādus, kas

1/ gribeta un apzināta no subjekta. Tā tad dabūdas neapzinātas kustības no subjekta nebūtu noziegums. Tāpat nebūtu noziedzīga tāda uzvešana, kas iespiesta ar varu, piem. ja kādu satīra un cits ar viņa pirkstu nospiestu revolvera grīli, vai ja kāds ar roku izvalkātu viņa parakstu tad šos gadījumos vaina atkristu, jo tie iedarbojas tādi spēki "Vis absoluta", pret kuriem nekā neverēja pretoties. Bet var būt tāds gadījums, ja piem. cilvēku sāk sist un tādejādi lauž viņa pretestību, piedabūjot viņu pašu izdarīt kādu kaitīgu darbību. Te vairāk vai mazāk uz cilvēka iedarbojas psihologiska veida spēks, un šī spēka ietekmē cilvēks pats izdara noziedzīgu nodarījumu. Šai gadījumā latīņu terminš ir "Vis compulsiva". Nodarījumi vis absoluta gadījumā nekād netiek uzskatīti par noziedzīgu uzvešanos.

2/ kas ir ārēji izteikta. Domašanai vien nav nozīmes, cogitationis poenam nemo patitur - par domāšanu nekāds sods netiek uzlikts. Bet tas jāsaprot tādejādi, ka nekādu ārēju rezultātu nav. Palaidume gadījumā ja kāds neregistrējas, ārējs rezultāts ir tas, ka nav registrēts, bet pie ārēji neizteiktas gribas nekādu rezultātu nav. Tā tad mēs gribam analizēt pašu uzvešanās jēdzienu, tad mēs varam saskatīt:

1/

1/ Noziedzīgas uzvešanas iekšēja puse:-

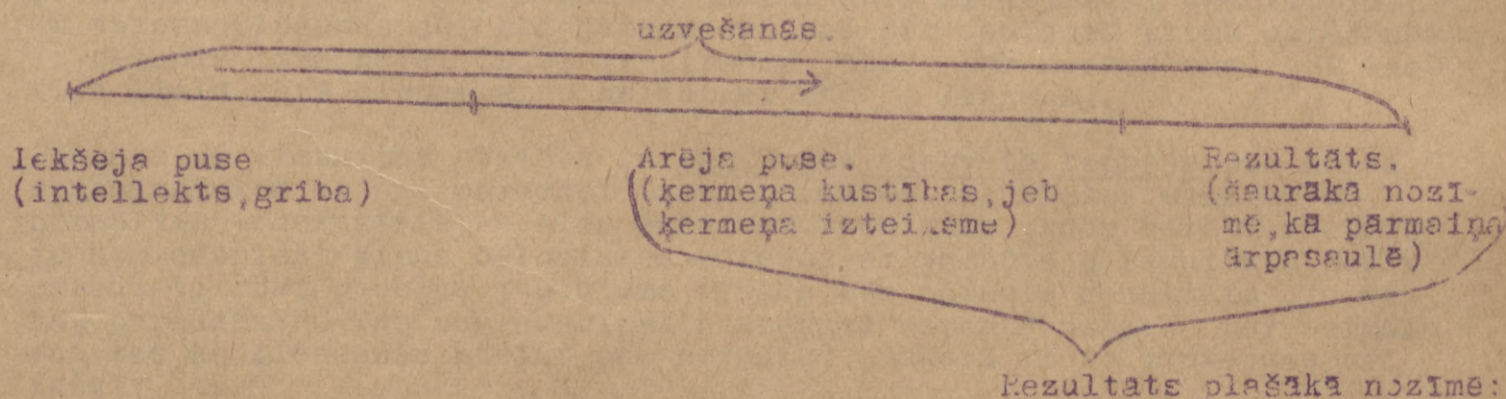
- a/ intellektuālo momentu,
b/ gribas momentu.

2/ Noziedzīgas uzvešanās ārējo pusi:-

kas notiek cilvēka zināmās ķermeniskās kustības, kas dažreiz var būt ļoti niecīgas, piem. acu mirkšķināšana, palaiduma gadījumā arī nekā nederīšana var būt noziedzīgas darbības ārējā puse.

3/ Rezultātu (piem. cilvēka nāve kā zināmas uzvešanas rezultāts)

Attēlosim grafiski uzvešanos.

Būta apzīmē kādā virzienā norit uzvešanās. Pārdomājot šo šemu rodas jautājums, kas ir rezultāts? Ikdienu dzīvē tas ir beidzamais loceklis kādā cēloniskās sakarības ķēdē. Tā mēdz teikt, ka šī krīze ir neizdevīgas politi kas rezultāts u.t.t. Katrs zinātnē rezultāta jēdziens ir savāds. Krimināltiesības ar rezultātu saprot kāda noziedzīga nodarījuma sastāve realizēšanu. Noziedzīgo nodarījumu "abstraktie sastāvi" paredzēti kriminālkodeku speciālā daļā. Tā tad ja piem. cilvēka noslepkavošana kā cilvēka iepriekšējās uzvešanas rezultāts. Tā tad rezultātam piemīt visas tās nozieguma būtiskās pazīmes, kas paredzētas kādam uzv.

*paredzēta kādā pantā, tad cilvēka noslepkavošana ir

šānās veidam kriminālkodekā speciālā daļā. Rezultāts jāsaprot plašākā un šaurākā nozīmē. Rezultāts plašākā nozīmē Pätirkeitsverbrechen ir noziedzīga satāva realizēšana tāda veida, kā tas paredzēts speciālā daļā. piem. pārmērīgi ātra braukšana. Lai gan te nekādu ārēju rezultātu nav, tomēr tā tiek sodīta. Šaurākā nozīmē rezultāts ir zināma pārmaiņa reālā pasaulē. Vācu vslodā šo rezultātu apzīmē Erfolgdelikt, piem. 429.p. kas izdarījis slēpkevību, sodams..... Ta tad rezultāts plašākā nozīmē ietver sevi noziedzīgas uzvešanas ārējo pusi un rezultātu šaurākā nozīmē, bet rezultāts šaurākā nozīmē tikai pārmaiņu ārpasaulē.

Bindings vēl runā par noziedzīgiem nodarījumiem ar nogrieztu galotni kuriem nav vajadzīgs rezultāts, bet kur pati uzvešanās kā tāda tiek sodīta.

Kādam jābūt cēloniskam sakaram starp noziedzīgas uzvešanas ārējo pusi un rezultātu šaurākā nozīmē? Dažos gadījumos šis cēloniskais sakars ir skaidrs piem. šāv. kas ir cēlonis otra nāvei. Bet var būt daudz sarežģītāki gadījumi, piem. ja kāds zina, ka otrs brauc uz Zviedriju, un nodod tam līdzī elles mašīnu, kura pēc zināma laika sprāgst, līdz ar to grīkst kugis un cilvēki, kas sakāpuši laivās arī noslikst. Te cēloniskais sakars ir ļoti komplicēts.

Galvenā teorija, lai izprastu cēlonisko, kauzālo sakaru bija Vācijas jurista Buri Bedingungs jeb äquivalenztheorie pēc kuras kauzālitate krimināltiesību nozīmē tiek pielīdzināta kauzālitatei dabas zin. nozīmē. piem. ja cilvēks, kurš slimo ar kādu smagu galvas slimību dabu pļauku un no tās mirst. Viņš nebūtu miris, ja nebūtu dabūjis pļauku. Tā kā pļauka ir viens no nāves cēloniem, tad pēc šīs teorijas krimināltiesībām ir jāsoda šis noziegums.

Pēc Uestlinga domām, ja cilvēks kaut ko izdara, tad viņš līdz ar to ieliek digli tālāko procesu norisē. Ja šis diglis izpērinās par kaut kādu rezultātu, tad cilvēks ir atbildīgs par šo digli, piem. ja kāds gribējis uzbrukt otram, bet tas laikā paspējis izbēgt, bet bēgot pa ielai, to tomēr nosit kāds no jumta krītošs akmens, tad uzbrucējam jāatbild par nonāvēšanu, jo pēc šīs teorijas cilvēks ir atbildīgs vienmēr, ja viņam ir bijis tikai kaut kāds sakars ar noziegumu.

Līdzīgā izskaidrojumu devis arī Mezgers. Ja zināma uzvešanās ir tāds elements cēloņu plūsmā, kuru mēs nevaram izslēgt pie iestājušamies rezultāta, tad šo uzvešanos jāuzskata par cēloni zināmam noziegumam, piem. ja kāds iesviedis otram ar akmeni kurš slimojis ar hemofiliju, un asinsnoplušanas dēļ pēdejais miris, tad šai gadījumā pirmā uzvešanās ir cēlonis otra nāvei, tādēļ ir pirmais jāsoda par nonāvēšanu. Šī teorija lielā mērā pieņemta no Reichsgericht prakses.

Jaunākā un visvairāk atzīstā ir Bar. Kries-adekvātā teorija, pēc kuras noziedzniekam vajaga paredzēt tikai normālos cēloniskos sakarus un normālais -adekvātais no šiem sakariem rezultāts, kāds varētu rasties, jo noziedznieks visus cēloniskos sakarus ar verbūtējo rezultātu nevar paredzēt. Bet paceļas jautājums: "kāds būs normāls rezultāts, ko vajag paredzēt?" Tas, noziedznieks noziegumā momentē uzskata par normālu vai tas ko tiesnesis atzīst par normālu? Sakarā ar šo jautājumu arī izšķir

- 1/ subjektīvo adekvances teoriju - kura atzīst ka pašam noziedzniekam nozieguma pastrādašanas momentā jāzina, kurš būtu normāls adekvāts rezultāts un kurš nē.
- 2/ objektīvo adekvances teoriju pēc kuras tiesnesis novērtē cēloni un rezultātu un atzīst vai neatzīst to par normālu, ko varēja paredzēt.

Mezgers nepievienojas ne vienai no tām, bet runā par relevances teoriju, ka zināmi cēloniski sakari jau no likuma tiek atzīsti par normāliem

piem. ja viens nošauj otru, tad tas jau ir juridiski incēlies rezultāts bet ja kāds metis akmeni hemofilam un tas miris asinsnoņļūšanas dēļ tad tas nav juridiski rezultāts. Tamdēļ jāņem vērā tikai krimināltiesībās atzītie juridiski relevantie- nozīmīgie sakari.

Līdz šim runājam par viena cilvēka kauzāliem sakariem ar uzvešanās rezultātu, bet jautājums kļūst vēl daudz komplicētāks, kad kāda cilvēka darbībai pievienojas klāt nodoms vai citu cilvēku darbība vai dabas spēku ietekmē. Minēsim dažus piemērus:

- 1/ Iesviešana ar akmeni hemofilāņu slimojošam cilvēkam.
- 2/ Ja kāds gribējis aizdedzināt vienu ēku, bet izceļoties vējam nodegusi pilsētas daļa. Abos šais piemēros redzama dabas spēku ietekmē.
- 3/ A mēģina nonāvēt B iesitot tam, bet B patiesībā ir tikai nesamaņas stāvoklī. A domādam, ka B miris, pakar B, lai simulētu B pašnāvību. Te ir mēģinājums nonāvēt - neuzmanīga nonāvēšana.
- 4/ Kad A iesit B un aizbēg prom pienāk C un pakar liķi vai to iemet ūdenī, baidīdamies, ka neapvaino noziegumā viņu. Šai piemērā klāt nākusi vēl otra cilvēka darbība un abi rīkojas ar nodomu.
- 5/ Aptieknieks atstāj pudeli ar indi uz galda, provizors domādam, ka tur sagatavotās zāles pacientam, izsniedz tās. Te abi rīkojas neuzmanīgi, bet iespējams, ka provizors ar nodomu tās izsniedza pacientam, kā redzam, var būt daudz un dažādu sarežģītu gadījumu. Šo jautājumu atrisinājumā tagad ir uzstādīti sekoši vispārīgi skriteriļi.

Vēlāk klāt nākusi apdomāta izvešanās parrauj iepriekšējo celonisku sakaru un iesāk jaunu celonisku sakaru. Vēlāk apzināta uzvešanās aptver visu iepriekšējo.

Tā tad aptieknieks iepriekšējā piemērā atbild par neuzmanīgu indes atstāšanu uz galda, provizors, ja tas rīkojies ar nodomu, par nodomātu nozāļošanu.

Bet otras personas neuzmanīga klātnākoša darbība neaptver iepriekšējo darbību. Par šim sekām ~~...~~ cik viņš varēja un viņam vajadzēja tās parādēt.

NOZIEDZIGA NODARĪJUMA VIETA UN LAIKS.

Noziedzīga uzvešanās notiek laikā un telpā un krimināltiesības tie bieži neskrīt piem. ja kāds nosūta elles mašīnu šodien, bet tā spragst vēlāk un rezultāts tā tad iestājas pavisam citā laikā. Kādā vietā un laikā te mēs uzskatīsim noziegumu par pastrādātu?

Vispirms apskatīsim vietas problēmu, kas ir svarīga

lai zinātu/vai uzskatīt noziegumu vienā vai otrā vietā par pastrādātu, piem. ja igauņis no savas teritorijas nošauj rūsū teritorijā kādu pilsoni.

- 2/ Nozieguma pastraušanas vieta svarīga attiecībā uz šī nozieguma piekritību vienai vai otrai tiesai.

Pie šī jautājuma par noziedzīgas uzvešanas vietas konstatēšanu strādājuši itāliešu juristi Bartolus, Baldus u.c.

ir svarīgas divi vietas.

- 1/ Tā vieta, no kuras met šķepu "incohatio" vieta resp. no kuras igauņi izšauj un
- 2/ vieta, kur radies rezultāts - "consummatio delicti" resp. latviešu nāve mūsu teritorijā no igauņa šāviena

Bartolus un Balodus izteicās par labu pēdējai. Pēc vēlāko italiešu juristu Clarus un Farinacius abas vietas ir svarīgas. Ar zināmiem papildinājumiem pēdējais uzskats ir valdošs arī tagad, izvirzīts tā sauc. jauktās teorijas - Einheits theorie - veidā pēc kuras noziegumu jauzskata par pāstrādātu kā vienā tā otrā vietā un tamdēļ sodīt var abas vietas. Šāds jautājuma atrisinājums nerada lielas domstarpības arī starp tādām valstīm, kurās pastāv preteji principi (reālais un nacionālais pr.)

Jaunāka laikā radies vēl viens priekšlikums pēc kura "incohatio" vietā noziegumu vajagot sodīt kā mēģinājumu, bet "consummatio" vietā kā rezultātu. Šis uzskats netiek atzīts.

Otrs jautājums ir par noziedzīgas uzvešanās laiku. Šis laiks ir svarīgs.

- 1/ attiecībā uz likuma spēkā stāšanos, kas var atvieglot nozieguma sodīšanu,
- 2/ vainas pieskaitamības ziņā, ja kāds pa noziedzīgu uzvešanās iesākšanos un rezultāta iestāšanos laiku kļūtu vājprātīgs u. t. t.
- 3/ noilguma aprēķināšanā.

Noziedzīga uzvešanās skaitās par pabeigtu, kad pat rezultāta iestāšanās vairs nespēlē nekādu lomu, bet kad viss jau ir sagatavots piem. dezertēšana ir notikusi, ka arī dezertieri īsu laiku pēc tam, kad desertēšana ir notikusi, notvertu. Visos jautājumos tā tad par noteicošo uzskata izdarīšanas momentu.

Noilgumu aprēķināšana relevances teorija reķinas ar rezultāta iestāšanos.

NOZIEDZĪGAS UZVEŠANĀS PRETTIESĪGUMS.

Lai uzvešanās būtu noziedzīga tai jābūt prettiesīgai-rechtig. Prettiesīga uzvešanās ir pretēja tai, ko prasa tiesības. Tā tad prettiesīguma jēdziens ir negatīvs. Ja zinām, kas ir tiesības, tad zināsim arī to, kas ir prettiesīga. Tiesību jēdzienu ir ļoti daudz, bet katram šādam tiesību jēdzienam ir arī savs prettiesīguma jēdziens. Tiesības aizsargā cilvēku labumus, intereses. Tā tad no tiesībām aizsargātas intereses var saukt par tiesiskām interesēm vai tiesiskiem labumiem. Līdz ar to prettiesīgi rīkoties tas, kas traucētu tiesiskos labumus, bet tos var traucēt ne tikai ar krimināltiesību aizkaršanu, bet arī ar civil. u. c. tiesību aizkaršanu. Prettiesīgi krimināltiesībās, seko krimināltiesisks sods. Ja soda nav, tad nav arī prettiesīguma krimināltiesību nozīmē. Tad varbūt bus prettiesīgums no civil. vai citu tiesību viedokļa, bet tur nebūs soda. Tā tad starpība prettiesīguma ziņā starp krimināltiesībām un civil. un tiesībām pastāv tikai saku ziņā. Pirmais šo starpību mēģinājis konstatēt Hegels.

Pēc Bindinga uzskata prettiesīga uzvešanās bus tikai tāle, kas ir vainojama. Ja notiek kaut kas tāds par ko nevienu nevar vainot, tad tas ir

gadījums (Zufall). Tā tad prettiesīgums ir nepaklausība likumam. Nevainojama normas pārkāpšana priekš tiesībām tikai gadījums un tāpēc nav prettiesīga. Neeksistē nevainojams objektīvs prettiesīgums, piem. ja vajprātīgais nonāvē kādu personu tad šis gadījums tiesības nespēlē nekādu lomu. Tāds ir Bindinga uzskats

Bet ir gadījumi, kad tiesiskais labums it kā zaudē savu tiesisko aizsardzību:

- 1/ Mēs zinām, ka krimināltiesības tiek aizsārgātas Ipašuma tiesības bet nāk nejaušs gadījums, ka upē slikt cilvēks. Kāds nosit pie sietai laivai atslēgu un izlieto laivu cilvēka glābšanai. Te nenotiek sodīšana par patvarīgu laivas papemšanu. Šai gadījumā tiesības uz laivu itkā zaudējušas tiesisko apsardzību. Te divi tiesiski labumi nonākuši kolizijā tandēļ jāizšķiras par to labumu, kurš ir svarīgāks. Izejot no šī principa, varam izprast daudzus gadījumus.
- 2/ a/ Kad nav konstatējams prettiesīgums, kad personai uz likuma pamata ir tiesības traucēt kādu tiesisku labumu (Sargkareivīru ir tiesība šaut no postena zināmos gadījumos) Par to runā 42.p. "Nav uzskatāms par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts izpildot likuma..."
- b/ Kad darīšana ar likumīgas varas pavēli 42.p. Nav uzskatāms par noziedzīgu nodarījums ....., kas izdarīts izpildot dienesta pavēli, kuru devusi attiecīga vara savas piekritības robežās un saskaņā ar pastavošiem noteikumiem, pavēlē neuzcoo ko acimredzami noziedzīgu." Tā tad šai pavēlei jāatbilst trim nosacījumiem :
  - a/ pavēlei jānāk no priekšnieka, kas uz to pilnvarots,
  - b/ tai jābūt ietērptai tam nolūkam noteiktā formā un,
  - c/ tā nevar saturēt acimredzamas noziedzības pazīmes.
- 3/ Kad pielietāti attiecīgi līdzekļi likumīga mērķa sasniegšanai piem. kirurģs izdara slimniekam miesas bojājumus, bet viņa rīcība nav prettiesīga. Šai gadījumā gan ir vajadzīga slimnieka vai viņa tuvinieku piekrišana, bet ja šādas piekrišanas nav, tad ārsts rīkojas pēc sava ieskata. Šai gadījumā jāapstājas pie principa "volenti no fit in iuria" ja kādam uz viņa gribas pamata kaut ko izdara, tad šī darbība nav prettiesīga. Šim principam jābūt saskaņotam ar sabiedrības interesēm, jo valsts interesēs ir tomēr sodīt daudzos gadījumos piem. ja kāds izdur otram aci ar viņa piekrišanu (434.p.).
- 4/ Savu tiesību izlietošanā "qui suo iure utitur neminem laedit", kad vecāki vai audzinātāji izlieto disciplināru varu par bērniem bet šeit nedrīkst būt disciplināras varas ļaunprātīga izlietošana.
- 5/ Likumīgas pašpalīdzības gadījumos. Vēsturiski tiesības ir bijusi tikai pašpalīdzība. Vēlāk radusies centrālā vara, kas pārņēma sodošas varas funkcijas savās rokās. Mūsu laikos zināma pašpalīdzība pielaista dažos gadījumos piem. var aizturēt noziedznieku var apķīlāt noziedzīgus rīkus u.t.t.
No visiem pašpalīdzības veidiem svarīgākā ir

Nepieciešamā aizstāvēšanās - Notwehr.

Tā kā valsts vara tālā pagātnē gandrīz nemaz neiejaucās, tad nepieciešamā aizstāvēšanās bija vienīgais līdzeklis aizstāvēties, bet jau vidus laikos šis tiesības stipri ierobežoja. Vēlāk nāca R. Jerings ar savu mācību, ka nepieciešamā aizstāvēšanās jāatļauj plašos

apmēros, jo cilvēkam vajaga aizstāvēt katru savu tiesību. Šeit parādas filosofa Kanta domāšanas veids "Lai pasaule iet bojā, bet taisnībai vajaga pastāvēt". Liela Jeringa ietekmē izveidojās formulā pēc kuras nepieciešamā aizstāvēšanā ir prettiesīga uzbrukuma atvairīšana, savukārt uzbrūkot kādam uzbrucēja labumam un šī uzbrucēja tiesisko labumu traucēšana nav prettiesīga. Pēc mūsu sodu lik. 44.p. nav uzskatāms par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts pie nepieciešamas aizstāvēšanas pret pašu vai citas personas personiska vai mantiska labuma nelikumīgu apdraudējumu. Tā tad nepieciešamās aizstāvēšanas likumības atsevišķi nosacījumi ir šādi:

- 1/ Jābūt uzbrukumam. Ja nav uzbrukuma, tad nedrīkst arī aizstāvēties.
- 2/ Šim uzbrukumam jābūt prettiesīgam. Nemaz nav vajadzīgs lai šis uzbrukums būtu noziedzīgs (t.i. sodams) vai kaut tieši aizliegts. Pietiek, ja tas nav likumīgs, t.i. tāds uz kuru uzbrucējam nebija tiesības, tādēļ nepieciešamā aizstāvēšanas pret nepieciešamo aizstāvēšanās nav iedomājama, bet ja tiek pārkāptas nepieciešamās aizstāvēšanas robežas, tad uzbrucējam arī ir tiesība izlietot nepieciešamo aizstāvēšanos par tik, par cik atvairītājs (tas ir tas, kam uzbrūk) ir pārkāpis nepieciešamās aizstāvēšanas robežas.
- 3/ Uzbrukumam jābūt tiešam. Nav vajadzīgs lai uzbrukums būtu jau sācies. Pietiek ar to, ka uzbrukums tieši draudējis. Aizstāvēšanās tiesības pastāv tik ilgi, kamēr nav sasniegts rezultāts, kuru gribēts panākt ar uzbrukumu resp. kad vēl ir iespēja atjaunot ar pretuzbrukuma palīdzību iepriekšējo stāvokli. Tas tomēr neizslēdz iespēju aizsārgāties vai pareizāki spert vajadzīgos soļus nākošā uzbrukuma atvairīšanai, ciktāl tas noteikti sagaidāms. Še piederētu sagatavošanās uz aizstāvēšanos piem. ar lātmātu, automatiski darbojošas ierīču palīdzību. Tādos gadījumos nemaz nav vajadzīgs, lai briesmas būtu pavisam tuvu klāt, bet jāievēro nosacījums, ka no šādas sagatavošanās nedrīkst ciest nevainīgas trešās personas.
- 4/ Samērs, starp labumu uz kuru vērstas uzbrukums un uzbrucēja labumu kuru satriec pie šādas aizstāvēšanas. Pēc Jeringa domām var aizstāvēties kā grib, pat atņemot uzbrucējam dzīvību, ja tikai tas uzbrūk kādam labumam.

Mūsu laikos to ierobežo. Iz uzbrukums irniecīga rakstura, tad nedrīkst pretuzbrukumu izdarīt sevišķi smagā veidā.

Nepieciešamai aizstāvēšanai nav subsidiāra rakstura. Ja ir uzbrukums, tad var tūlīt arī aizstāvēties, nedomājot par to, vai briesmas būtu novēršamas arī citādā ceļā piem. pasaucot policiju. Arī attiecībā uz dienestu personām ja tās izdara pretlikumīgu uzbrukumu, šādu aizstāvēšanos principāli nevar noliegt. Tomēr aiz cieņas pret dienesta personām šo nepieciešamo aizstāvēšanos ierobežo. Pret tām var aizstāvēties tikai acimredzamas pretlikumības gadījumos.

Neraugoties uz to, ka šajos laikos nepieciešamās aizstāvēšanās robežas visai plašas, krimināltiesības tomēr rēķinās ar šo robežu pārsniegšanas varbūtībām. Šāda pārsniegšana iespējama:

- 1/ laika ziņā t.i. pēc briesmu pāriešanas, kad uzbrukums jau izbeidzies, jo tad vairs nevar runāt par viņa atvairīšanu, piem. ja šauj uz bēgošu zagli, kas nekā nav līdzī panēmis. Ja zaglis bēg ar mantām, tad tas vēl turpina uzbrukt, tādēļ tāda gadījumā var aizstāvēties. Ja notiek aizstāvēšanās pēc uzbrukuma, tad tā vairs nav nepieciešamā aizstāvēšanās. Tā tad varbūt var nosaukt par attriebību vai kā citādi.
- 2/ Apmēra ziņā, kad uzbrucējam nodara pārāk lielu zaudējumu

salīdzinot ar zaudējumu, kas nodarīts tam, kam uzbrūk, piem. ja kādam liela cilvēkam uzbrūk vājš zēns bez ieroča, tad atvairītājs pārsniegs aizstāvēšanas robežu, ja viņš uzbrūkošo zēnu nonāvēs ar revolvera šāvienu. Bet vispār pie nepieciešamās aizstāvēšanās rēķinoties atvairītāja

- 1/ affektu, un
- 2/ ar to, ka atvairītājs nevarēja zināt, ko uzbrucējs grib, nepieciešamās aizstāvēšanas robežu pārsniegšanu likums vispār piedod, izņemot likumā sevišķi norādītus gadījumus.

a/ slepkavību un

b/ smagus miesas bojājumus, ja tie nav izdarīti atvairot uzbrūkušo, kas vērsti pret dzīvību vai izvarošanu.

Pats par sevi saprotams, ka par zaudējumu atlīdzību, kas nodarīta pie likumīgas aizstāvēšanas, nevar būt runas. Tāds pienākums ir tikai tad, kad aizstāvēšanās nepieciešamību izprovocējis pats atvairītājs vai kāds tas pārsniedzis nepieciešamās aizstāvēšanas robežas.

NEPIECIEŠAMĪBAS STĀVOKĻIS JEB GALEJA NEPIECIEŠAMĪBA-

NOT STAND.

Šai jautājumā pastāv divi teorijas, kas cenšas šo jautājumu iztulkot katra savā veidā. Sakarā ar to mēdz izšķirt

- 1/ vienotās teorijas - Einheitlichkeitstheorie, kuras sevu-kārt ir divas.
- 2/ diferenciālas teorijas - Differenzierungstheorie.

Vienotās teorijas visus nepieciešamības stāvokļus cenšas izskaidrot izejot no kāda viena principa, pie kam viena daļa šīs teorijas piekri-tēju (List u.c.) domā

- a/ ka visos nepieciešamības stāvokļos trūkst prettiesīguma, bet citi šīs teorijas piekri-tēji domā
- b/ ka visos nepieciešamības gadījumos trūkst vaina nevis prettiesīgums.

Turpretim diferenciālas, vai kā mēdz saukt jauktās teorijas piekri-tēji domā, ka visus gadījumus ar vienu pamatu nevar izskaidrot. Šos gadījumus jāsadala, jo dažos trūkst prettiesīgums, bet dažos vaina. Šai teorijai pievienojas Mezgers List u.c.

Visumā jāsaka, ka nepieciešamības stāvokļa juridiskā konstrukcija ir ļoti sarežģīta.

- 1/ Tas ir ārkārtējs stāvoklis, kura tiesības tiek uz zināmu lai-ku itkā pārtrauktas, ko varētu izteikt "necessitas non habet legem" (Not kennt kein Gebot) Ar to nepieciešamības stāvoklis nostādīts itkā ārpus likuma. Atšķirībā no nepieciešamās aizstāvēšanās, nepieciešamības stāvoklis ir itkā kaut kas nelikumīgs.
- 2/ Viena pamatā atrodas tādu interešu kolidzija, kuras būda tiesību apsardzību, pie kam citai izejai trūkstot, vienu interesi ziedo otras labad, piem. ugunsgrēks draud māzejam, jo blakus tam ir koka māja, kas katrā ziņā aizdegsies. Te ir nepieciešamība iznīcināt privāto koka māju. No tiesību viedokļa to nedrīkstētu iznīcināt, bet no nepieciešamības vied. to var darīt. Prof. Mincos devis šādu definīciju: "Nepieciešamības stāvoklis ir tāds, kurā ar aizliegta (in abstra-cto) nodarījuma palīdzību tiek glābts briesmās esošs tiesību

apsargāts labums. Ari Hoppels briesmās dod pēc būtības tādu pašu definīciju, ka nepieciešamība stāvoklis ir tiesību aizsargātām interesēm draudošu briesmu stāvoklis, kas ir novēršams upurējot kādas citas no tiesībām aizsargātas intereses.

Tagad klasificēsim nepieciešamības stāvokļu gadījumus neatkarīgi no ierītiem priekšējām teorijām.

- 1/ Kad ir sadursme starp diviem pienākumiem, pie kam šos pienākumus jāizpilda vienā laikā. Te var būt divējādas iespējamības:
  - a/ kad viens pien. ir svarīgāks un
  - b/ kad abi pien. vienādi svarīgi.

Pirmā gadījumā der Bindinga piemērs: ja policiste deva rīkojumu samniekam novākt dārzā kāpurus no kokiem, bet tai pašā laikā saimnieks saņem ziņas, ka tuvākā pilsētā kāds gatavo noziegumu, tad pienākums novērst varbūtējo noziegumu šai gadījumā ir svarīgāks un policijas rīkojuma pārkāpšana par kāpuru novākšanu būs tiesīga.

- 2/ Kad jāpilda divi pienākumi un nevar izšķirties, kurš ir svarīgāks, piem. divi cilvēki vienādi slimi, kuram pirmam sniegt palīdzību? Te ārsts nevar rīkties prettiesīgi, ja būs izpildījis vienu no abiem pienākumiem.
- 3/ Kad saduras divas mantiskas intereses (lai glābtu muzeju, jānojauc koka ēka), tad jāiznīcina mazāk svarīgais labums, ja citādi nevar glābt svarīgāko tiesiski aizsargāto labumu.
- 4/ Kad saduras mantiskais un personiskais labums, tad priekšroka jāod personiskam labumam (jāpaņem arī sveša laiva, lai tikai glābtu kāda dzīvību.)
- 5/ Kad saduras divas personīgas intereses, piem. kad divi slikti bet par abiem viens glābšanas rīķis. Te nevarēs vainot ne vienu ne otru. Tādēļ šādos gadījumos varētu runāt arī par vainas trūkumu.

Visumā jāseka, ka nepieciešamības stāvoklis nav veicināms, bet ir tikai ciešams un attiecībā uz viņu pielaižama tikai ierobežojoša iztulkošana. Pie tam nepieciešamības stāvokli var pielietāt tikai subsidiāri t.i. tikai tad, ja nav citas izejas.

Mūsu sodu lik. par nepiecieš. stāvokli runā 45.p. "Nav uzskatāms par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts, lai glābtu savu vai citas personas dzīvību no briesmām, kuras tam pašā laikā nav bijušas novēršamas ar citu līdzekli.

Nav arī uzskatāms par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts, lai glābtu savu vai citas personas personisku vai mantisku labumu no briesmām, kuras tam pašā laikā nav bijušas novēršamas ar citu līdzekli, ja nodarījuma izdarītājam ir bijis pietiekošs pamats uzskatīt pašā izdarāmo kā itējumu par mazsvarīgu, salīdzinot ar apsargājamo labumu. Šie noteikumi nav piemērojami tamīs gadījumos, kad pati izvairīšanās no briesmām ir noziedzīgs nodarījums.

VAINAS JĒDZIENS.

Agrāk mēs apskatījām noziedzīgas uzvešanās ārējo pusi, kur attēloja grafiski redzējam, ka arī rezultāti ir divējādi: krimināltiesību un dabas nātņu nozīmē. Palika neapskatīta noziedzīgas uzvešanās iekšējā puse. Zināms ārējs rezultāts pieskaitāms par vainu tad, ja mēs varam šo ārējo rezultātu stādīt sakarā ar noziedznieka psihi.

Sauca domā, ka tur, kur ir darīšana ar vainu, mums sanāk kopā tiesības un morāle, tādēļ vainu dažreiz definējam no tiesību dažreiz no morāles viedokļa, tādēļ vispār vainu grūti definēt. Vispār pieņemta vaina, definējums ir sekošs: Vaina ir to psihisko īpašību kopsumma, pateicoties kurai mēs uzskatām nodarītāju atbildīgu par viņa uzvešanos. (jeb varam pārņemt nodarītājam viņa uzvešanos.)

Runājot par vainu, katrā ziņā ir jāatskaidro prettiesīgums no vainas. Prettiesīgums ir kaut kas objektīvs, no tiesībām aizsargātu labumu traucējums, piemēram, bērns nošāvis kādu cilvēku, tad bez šaubām viņš ir izdarījis prettiesīgu darbību, resp. ja viņš ar savu darbību ir traucējis tiesiski aizsargātu labumu, bet ar to nav teikts, ka šis bērns ir vainīgs, jo viņam šo prettiesīgumu nevar pieskaitīt par vainu. Te vēl būtu jāatskaidro cēloniskie sakari un vaina.

B no parastās zāļu pudelītes dod slimniekam zāles, bet cits ļaunprātīgi šīs pudelītes vietā bija nolīcis citu pudelīti ar indi. B to nezina, un iedeva slimniekam indi. Cēloniskie sakari šeit bez šaubām ir ar B, bet tā kā šis rezultāts B psihē nav gribēts, tad tomēr šo darbību nevar pieskaitīt par vainu. Gan cits jautājums ir, vai B-am vajadzēja pārliecināties par zāļu saturu. Uz šī pamata varbūt arī B būtu kaut cik vainojams. Vācu literatūrā sastopam sekošu vainas definējumu: Vaina ir zināmas prettiesīgas uzvešanās pārmetamība. Bet arī šis definējums ir tāds pats kā iepriekšējais, jo pēc būtības tas nekā jauna nedod.

Par vainu var runāt kriminālprocesa un krimināltiesību nozīmē. Kriminālprocesā nozīmē pieņem, ka persona ir vainojama, tad, ja viņas konstatēta uzvešanās ir prettiesīga. Mēdz teikt, ka B atzīts par vainīgu tāda un tāda nodarījuma. Materiālo krimināltiesību nozīmē vainas jēdziens šaurāks - vaina psihisko īpašību summa, pateicoties kurai mēs varam pārņemt nodarītājam viņa vainīgumu.

Zinātnē runājot par vainu, jāiztīrza pieskaitamība, nodoms un neuzmanība. Prof. Mincis saka: "Vaina pastāv iekš tā, ka kāds pieskaitāmi, tieši vai neuzmanīgi izdara kaut ko prettiesīgu, kas aizliegts no likuma ar soda piedraudējumu." Šī definīcija jau dod vairāk arī pēc saturā.

Vēl jāiztīrza vainas jēdziens psiholoģiskā un normatīvā nozīmē. Vainas jēdziens psiholoģiskā nozīmē ir viss tas, kas notiek nodarītāja psihē. Vaina te ir iekš nodarītāja, tā galva, psihē.

Vainas jēdziens normatīvā nozīmē ir vērtējošs spriedums par to, kas notiek nodarītāja. Šis ir spriedums, ko citi tiesnesis (visa ārpasaule) dod par to, kas noticis nodarītāja vai uzvešanās ārējais rezultāts ir vedams sakarā ar nodarītājapsīchi. Pēdējais uzskats tagadvaldošais. Līdz ar to šī problēma būtu skaidra, bet nelaime tā, ka ne visi zinātnieki saprot vainas starpību psiholoģiskā un normatīvā ziņā, tādā veidā kā nupat izskaidrots. Tikai viena zinātnieku daļa pievienojas šim izskaidrojumam. Otrā zinātnieku daļa vainas jēdziena saprot kā pilnīgi neatkarīgu no citu indivīdu vērtējošiem spriedumiem. Psiholoģiskais vainas jēdziens pēc viņu domām ir tāds, kas prasa, lai indivīds, rīkojoties attiecībā uz faktiskām lietām, tikai saprastu to, ko viņš izdara (lai viņš zinātu, kas ir revolvers, kas ir nošaušana u. t. t.) Bet netiek prasīts, lai noziedznieks apzinātos prettiesīgumu. Ja noziedznieks apzinas savas darbības prettiesīgumu, jeb kā prof. Mincis saka, kad noziedznieka apzīnei vajaga aptvert arī viņa uzvešanās pretlikumību, tikai tad var runāt par normatīvu vainas jēdzieni.

Sakarā ar vainas iztīrājumu, krimināltiesības ir svarīga gribas brīvības problēma. Daudzi zinātnieki krimināltiesībās pavisam atsakas no šīs problēmas, jo vairāk tādēļ, ka nevar dot uz to atbildi.

Ir divi hipotēzes attiecībā uz cilvēka uzvešanos:

- I/ Deterministu jeb absolūtās gribas nebrīvas piekritēji, kas domā, ka cilvēks ir padots tikai dabas likumiem, kas risina cēloniskā sakarā.

Ja cilvēks noliek šai momentā labo roku uz galda, tad citādi viņš to nevarēja darīt, jo no mazām dienām viņš vairāk vingroja labo roku, visbiežāk lika labo roku uz galda u.t.t. tā kā arī šoreiz viņam vajadzēja nolikt labo roku, jo cilvēks pilnīgi padots dabas cēlonības likumiem.

2/ Indeterministi - gribas brīvības piekritēji turpretim domā, ka cilvēks ir brīvs, viņš var brīvi izvēlēties katrās situācijā brīvu darbību. Cilvēks pats ir "causa sui" cēlonis katrai savai darbībai, cilvēkam pašam pieder liberum arbitrium - brīva izšķirošanās spēja.

Pēc pirmā uzskata par kādu uzvešanās veidu nevarētu sodīt ne vienu cilvēku, jo visam, kas ir noticis tā arī vajadzēja notikt. Viss tas notika cēloniskā sakarā it kā iepriekš sagatavots. Šī problēma tika ienesta 19. g.s. II. pusē parādoties kriminologijai. Tā tad pieņemot šo uzskatu krimināltiesības zaudētu savu nozīmi. Tāpat tas būtu, ja pieņemtu arī otru uzskatu, jo ja griba būtu pilnīgi neatkarīga ne viena cita, kā pašā cilvēkā, tad arī nekādas motivācijas kontroles par šo gribu nevarētu būt un tā krimināltiesībām atkal nebūtu nozīmes. Krimināltiesības nepieņem ne vienu ne otru uzskatu par gribas brīvību, bet atzīst saprātīgu gribu, kuru ierobežo prāta norādījumi. Šis prāts arī saka cilvēkam, ka viņam sava uzvešanās jā saskaņo ar tiesību pavēlēm un aizliegumiem. Krimināltiesības rēķina atvainu kā faktiski situāciju.

PIESKAITAMĪBA.

Pieskaitamība ir vainas nepieciešamais priekšnosacījums. Bez pieskaitamības nav vainas. Pieskaitamība (Zurechnungsfähigkeit) ir īpatnēja cilvēka psihes konstrukcija, kas ir nepieciešama, lai viņam varētu pieskaitīt par vainu to, ko viņš nodarījis. Pieskaitamība pati par sevi nav kriminālas kategorijas jēdziens. Nodarījumi var būt ļabi, ļauni vai arī vienaldzīgi. Nepieskaitīgiem cilvēkiem nevar pieskaitīt nekādu no šiem nodarījumiem. Pieskaitamības jēdziens iemanto krimināltiesisku raksturu vienīgi attiecībā uz nodarījumiem, kurus likums noliedz ar soda piedraudējumu. Šādā gadījumā pieņemts teikt "pieskaitīt par vainu". Kriminālo pieskaitamību, pēc analogijas ar civilo darbības spēju, parasti sauc arī par "kriminālu darbības spēju" (Schuldfähigkeit)

Ar pieskaitamību apzīmē cilvēka spēju:

- a/ apzināties izdarāmo, vērtējot tā tiesisko nozīmi un
- b/ vadīt savu rīcību atbilstoši abstraktām normām.

Pieskaitamības saturs tāda kārtā sastāv no diviem pamatelementiem:

- 1/ intelektuālā, kas savukārt sastāv no atziņas (vorstellung) un vērtējuma (Bewertung) un
- 2/ impulsīvā - gribas elementa, kuram ir aktīvā un pasīvā puse. Zināma atziņas spēja, kā arī impulsa aktīvā puse piemīt arī dzīvniekiem.

Cilvēku atšķir no dzīvnieka tieši spēja apzinīgi vērtēt atziņas - ceļā un padot savus impulsus abstraktām normām. Empiriski noskaidrots, ka visas šīs īpašības sastopamas vidējā normālā cilvēkā. Tāmdēļ krimināltiesības pieņem, ka cilvēks ir pieskaitīgs. Tā ir "presumptio juris", bet ne "de iure" t.i. šis pieņēmums pielaiž arī izņēmumus, kuri katrā atsevišķā gadījumā jāpierāda tam pozitīvas tiesības nelieto vis pozitīvu pieskaitamības nosacījumu formulējumu, bet gan

kas ir tieši atbilstošs

negatīvu formulējumu, uzskatot nepieskaitāmību kā vienu no atvairojošiem iemesliem. Līdz šim pastāvēja strīds par to, kurš no pieskaitāmības elementiem ir svarīgāks intelektuālais vai gribas elements. Atkarībā no tā tad arī dažādi definēja nepieskaitāmību. Tagad atzīti abi elementi kā vienādi svarīgi. Mūsu sodu likuma 38.pantā ir ideāls nepieskaitāmības formulējums: "Nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ja to izdarījusi persona, kas, noziedzīgo nodarījumu izdarīdama aiz slimīga gara darbības traucējuma vai nesaņemas stāvokli būdama, vai aiz garīga neattīstības, kas cēlusies no miesīga trūkuma vai slimības nav varējusi saprast sava nodarījuma raksturu un nozīmi, vai vadīt savu rīcību." Šai pantā vaina" jāsaprot krimināltiesiskā nozīmē. Šī nepieskaitāmības konstrukcija ir zinātniska un moderna. Bez 38.p. kā papildinašu pantu jāņem vērā 39.p. pēc kurā "nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegta nodarījums, ko izdarījis nepilngadīgs, kuram nav 12.gadu. Tāpat nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ko izdarījis 12-18.gadu vecs nepilngadīgs, kurš aiz prāta vai tikumiskas neattīstības nav varējis saprast sava nodarījuma raksturu un nozīmi, vai vadīt savu rīcību".

Nemot vērā 39.un 38.p.p. nepieskaitāmības cēloņi ir sekoši:

- 1/ slimīgi gara darbības traucējumi (38.p.7)
- 2/ nesaņemas stāvokli (38.p.)
- 3/ garīga neattīstība a/ normāla (38.p.)
b/ nenormāla(39.p.)

Apskatīsim šos nepieskaitāmības stāvokļus atsevišķi. Attiecībā uz slimīgu gara darbības traucējumiem krimināltiesību teorijā pastāv dažādi principi, kurus var klasificēt:

- 1/ pēc etioloģiskā jeb bioloģiskā klasifikācijas principa t.i. pēc šo gara darbības traucējumu izcelšanas.
- 2/ Pēc simptomātiskā principa t.i. ne pēc to izcelšanās, bet pēc tā, kāda veidā šie gara darbības traucējumi parādās
- 3/ Pēc jauktas klasifikācijas, kurā apvieno abus iepriekšējos principus.

Tālāk parasti izšķir:

- 1/ ilgstošus gara darbības traucējumus kas izsauc ilgstošas un nopietnas pārmaiņas garīgā un psiholoģiskā sfērā, piem. vajprātība.
- 2/ pārejošos, kas izsauc zīmēnus gara darbības traucējumus pārejošos brīžos. Šeit runā par fizioloģisku efektu. Bet kas tad gara darbības traucējumus tiek traucēts intelekts vai griba? Šo jautājumu krimināltiesībās ļoti grūti izšķirt, jo pietiek, ka ir traucēts viens no abiem, lai stāvokli varētu uzskatīt par nepieskaitāmu. Te katrā konkrētā gadījumā jautājums ir jāizšķir ekspertam.

Vienu laiku sevišķu vēribu piegriezis morāliskai arprātībai (angliski moral insanity) vāciski moralisches Irreseinn), kad cilvēks būdams citādi pilnīgi vesels, tomēr tanis jautājumos, kuros jāizdara tikumiska, tiesiska u.t.t. vērtēšana (kas ir ļauns un labs, kas tiesiska un netiesiska) zaudē orientēšanās spēju un nevar novērtēt. Arī te katrā konkrētā gadījumā atbildi jānodod ārstam - psihiatram. Jaunākos laikos kāds zinātnieks atrada šīs slimības cēloni kādu gripas gadījumu - Encephalitis epidemica, kas iznīcina cilvēkam spēju vērtēt no morāliskā viedokļa. Bet šī konstrukcija kļuva bīstama, jo no tās var secināt, ka varbūt katrs noziedznieks izdara noziegumus tamdēļ, ka tam trūkst morā-

liskās vērtēšanas, pie kam tas trūkums vedams sakarā ar gripu, jo maz būs tādu cilvēku, kas nebūtu slimojuši ar gripu. Tad iznāktu, ka noziedznieks nav vainojams noziegumā, bet noziedznieku ir tikai jā-ārstē, bet ne jācoda, tādēļ krimināltiesības pēc šīs konstrukcijas būtu itkā jāatmet. Parasti, noziedznieki zina, ka nodarītais ir ļauns tādēļ šī teorija attiecībā uz noziedznieku lielāko daļu atmetama.

NESAMAŅAS STĀVOKĻIS.

Tas var būt pilnīgs un nepilnīgs. Pilnīgs ir tad, kad samana apziņa nemaz nepiedalās norisē. Pie pilnīgiem nesamaņas stāvokļiem pieskaitāms:

- 1/ miegs,
- 2/ hipnotisma stāvoklis.

Vai ir iespējami pilnīgi hipnotisma stāvokļi, to izšķirt nav krimināltiesību uzdevums.

- 3/ somnambulisms - staigāšana miegā arī nebūtu pieskaitāma par vainu, ja izdarītu noziegumu.

Pie nepilnīgiem nesamaņas stāvokļiem, kad apziņa nav pilnīgi zudusi var pieskaitīt

- 1/ apreibuma stāvokļi, no kuriem iespējami vairāki gadījumi.
  - a/ ka cilvēks dzer alkoholiskus dzērienus ar nolūku palielināt savu drosmi, lai varētu pastiept kādu noziegumu. Te varētu uzskatīt, ka noziedznieks izdara zināmus sagatavojumus kādam noziegumam. Šai gadījumā nav nepieskaitāmības.
  - b/ kad cilvēks piedzēras bez kāda ļauna nolūka un pastiepa da noziegumu. Šai gadījumā var runāt par nepieskaitāmību.
  - c/ kad cilvēks nedrīkstēja piedzerties, bet tomēr viņš bez nolūka piedzēras un kaut ko izdarīja.
  - d/ actio libera in causa - kad cilvēks apzinādamies apreibina sevi, lai kaut ko neizpildītu, citiem vārdiem viņš izdara omissio per commissionem. Šveices sodu lik. 12. p. tālruni runā par šādu gadījumu, pēc kuram nav samazinātas pieskaitāmības gadījumos, ja jo apziņas traucējums ticis panākts no paša izdarītāja ar nolūku atrasties tāds stāvokļi izdarot noziegumu.
- 2/ patalogiskais afekts - liels jūtu uzliesmojums, kad apziņa gandrīz pilnīgi aptumšojas. Šādā brīdī pastiepts noziegums bieži tiek atzīts par nepieskaitāmu.
- 3/ Hipnotisma stāvoklis arī var būt nepilnīgs, kad apziņa kaut cik darbojas.

NEATTĪSTĪBA.

Ta var būt

- a/ normāla un
- b/ nenormāla.

Kas attiecās uz normālu neattīstību tad tā pastāv katram cilvēkam, kamēr viņš iziet cauri zināmu attīstības posmu resp. kamēr viņš ir bērns. Ir divi iespējamības izšķirt jautājumu vai viņš ir attīstīts vai nē.

1/ nosakot kodeksā zināmu vecumu ar kura sasniegšanu bērns tiek uzskatīts par normālu.

2/ katrā konkrētā gadījumā pārbaudīt vai bērns ir pietiekoši attīstīts vai nē. Te būtu darīšana ar ekspertiem. Nenormāla neattīstība var būt:

a/ fizisku vai

b/ garīgu trūkumu dēļ, pie kam šie trūkumi var būt iedzimti vai arī vēlākā dzīvē gūti.

Kā fiziski trūkumi uzskatāmi piem. kurlmēmus, aklums u.c., kā garīgi idiotisms u.c. Ja šos defektus cilvēks iegūst vēlākā dzīvē, tad te nevar būt runa par neattīstību, jo cilvēks zināmu dzīves posmu izgājis cauri.

Bez šaubām katrā konkrētā gadījumā jāizšķir ekspertam ciktāl nodarījums pieskaitāms vai nē. Romiešiem pastāvēja ārsta Hipokrāta mācība, ka cilvēka ķermenis pārmainās katrus septiņus gadus, un sakarā ar to arī rom. tiesībās šai mācībai liels iespaids. Līdz 7.g. vecumam bērns saucā infans, kas ir absolūti nepieskaitīgs, no 7g.-14.g. vecumam impubes, pie kam izšķira

a/ impubes proximi, kas attīstības ziņā tuvāk bērnībai un

b/ pubertatis proximi, kas savā attīstībā tuvāk pubertātei.

Impubes ir relatīvās nepieskaitāmības laiks kur katrā konkrētā gadījumā jāpārbauda vai viņš ir pieskaitīgs vai nē.

Pēc 14.g. cilvēks bija pieskaitīgs. Mūsu laikos šeit pilnīgi šādai terminoloģijai nevar. Mūsu kod. 39.p. absolūtās nepieskaitāmības robeža ir 12.gadi. Šī robeža katrā valstī var būt īpatnēja. Vācijā tā ir ar 14.g. vecumu (Līdz 1923.g. Vācijā šī robeža bija 12.g.) Francijā līdz 13.g. vecumam bērns absolūti nepieskaitīgs. Šveicē pilnīga nepieskaitāmība ir līdz 6.g., arī no 6-14.g. pilnīga nepieskaitāmība, bet šai vecumā kodeks runā par dažādiem audzināšanas un labošanas līdzekļiem.

Krievu 1903.g. soda lik. projekts par absolūtās nepieskaitāmības robežu paredzēja 10 gadu sasniegšanu, bet mūsu soda lik. šī robeža paaugstināta līdz 12.gadiem. Relatīvā nepieskaitāmība mūsu kodeksā ir no 12-18 t.i. tiek prezumēts ka cilvēks šai vecumā ir nepieskaitīgs, ja nepierāda pretējo. Augstākā relatīvās nepieskaitāmības robeža, t.i. 18.g. visos kodekos vienāda. Tad ir vēl tā saucama pamazināta pieskaitāmība, kas ir kaut kas vidējs starp pieskaitāmību un nepieskaitāmību, kad nevar stāties cilvēku ne par pilnīgi pieskaitīgu ne arī par pilnīgi nepieskaitīgu. Šim jautājumam ir sava gara vēsture. Vienu laiku šis jautājums bija atņemts, bet jaunākā laikā to atkal ievēda. Par to runā Šveices soda lik. II pēc kura, ja pārkāpuma izdarītājs sava nodarījuma laikā ir bijis attiecībā uz veselības stāvokli nepietiekoši attīstīts tā kā nevarējis pietiekoši vadīt savu gribu, tad sods ir jāmīkstina. Sekas kas izriet no pamazinātas nepieskaitāmības ir sekošas:

- a/ { 1. nevar sodu pilnīgi atlaist.
2. nevar pilnīgi sodīt.

b/ pielieto zināmus audzināšanas un labošanas līdzekļus.

Visumā jāsaprot, ka runājot par nepieskaitamību jāpieturas pie mūsu kodeka laimīgā formulējuma: Nepieskaitamība izslēdz pieskaitīšanu par vainu. Ja iztrūkst vainojamības pazīme tad nodarījums paliek nesodīts.

NODOMS UN NEUZMANĪBA.

Apskatīsim dažus piemērus :

- 1/ A nogalina B iedurot dunci tā sirdi tamdēļ, ka B to apvainojas. A pilnīgi saprot ko viņš dara, saprot ko nozīmē duncis u.t.t. A grib sava nodarījuma sekunāves iestāšanos.
- 2/ Pie ārsta-zinātnieka A ierodas kāds patients B ar anormālu sirdi. Ārstam ļoti interesē viņa sirdi izņemot zinātniskas nolūkos. Viņš labi saprot kādas būs sekas, bet tomēr izņem sirdi. Šeit A nevēlas B nāvi.
- 3/ A aizbraucis laukos, ievingrinas labi šaut. Atbrauc B pie viņa ciemā un A gribēdams pierādīt savu prasmi šaušanā, lūdz B paturēt pirkstos naudas gabalu, kuru viņš ņemas izšaut cauri, bet šaujot trāpa B sirdi. Šeit A nepavisam nevēlas B nāvi. Taisni pretēji A grib pierādīt ka viņš ir labs šāvējs.
- 4/ A atnāk pie B ciemos. A, rīkojoties neuzmanīgi ar medību bisi, nošauj B. Šais piemēros redzam četrus B nāves rezultātus. Šī A uzvešanās iekšēja puse- psihiskā norise katrā gadījumā ir dažāda.

Parasti izšķir divus vainas pamata veidus:

- a/ nodomu un
- b/ neuzmanību, kas ir divi vainīguma veidi.

Nodoms - (Vorsatz) ir savas uzvešanās apzināšanās, šis uzvešanās seku paredzēšana un realizēta griba šādi uzvesties. Šeit nodarījums domāts ne tikai krimināltiesību, bet kurā katrā nozīmē, piem. ja cilvēks iet medībās, lai nošautu zaķi, tas arī ir nodoms, bet sekas šai gadījumā nav ~~nodoms~~. Nodoms pāriet krimināltiesību sfairā no tā brīža, kad uzvešanās sekas kļūst par nozieguma rezultātu. Ir vēl citāda nodoma definīcija: nodoms ir uz noziedzīga nodarījuma sastāva realizēšanu vērstā griba. Tā analizējot nozieguma jēdzienu, konstatējam:

- 1/ intelekta -un
- 2/ gribas elementus.

Runājot par intelekta elementu parasti apskata divi problēmas:

- 1/ par tām sekām kuras būtu jāparedz un
- 2/ par apzināšanos.

Cilvēka uzvešanās sekas var būt :

- a/ neizbēgamas, kas ~~ir saskaņā ar pieredzi vienmēr~~ saskaņā ar pieredzi vienmēr (2. piemēr., kad ārsts izņem sirdi) ~~tas iestājas.~~
- b/ ticamas, piem. ja kāds apdrošina savu māju pilsētā un grib to nodedzināt, tad ticami, ka nodegs visa koka mājām cieši sēdvēta pilsēta.
- c/ nejaušas jeb iespējamās, kuras gan nav iespējams paredzēt, bet kas var notikt, piem. kāds nākot ciemā salauž kāju. Krimināltiesības šīs sekas neprasa paredzēt, jo te patiesībā darīšana tikai ar gadījumu.

Modernais viedoklis ir atbildība par vainu, nevis par nodomu vai neuzmanību. Vācu literatūrā to izsaka tā, ka jāpastāv Schuld haftung nevis Erfolgs haftung (atbildība par sekām). Agrāk krimināltiesības nostājas uz pretēja viedokļa, kas paredzēja atbildību par sekām, rezultātu, bet tagad teorija šo viedokli uzskata par novecojušos. Arī mūsu sodu lik. nostājas uz Schuld haftung viedokļa 40.p. "Nav pieskaitāms par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, kuru tā izdarītājs nav varējis paredzēt vai novērst". Kas redzam, tad tiek ņemta vērā nevis faktiskā, bet gan iespējama paredzēšana, tā ko viņš varēja paredzēt. Tomēr ir arī tādi panti mūsu sodu lik. kuros sodamība grozas t.i. palielinās vai samazinās atkarībā no sekām ne no vainas, piem. 441.p. "Kas nodarījis vai sagādājis dzīvībai bīstamu veselības satricinājumu, par šādu ļoti smagu miesas bojājumu sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 8.gadiem. Ja tāda miesas bojājuma sekas bijusi nāve, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 10.g.

Otrā ir zināšanas problēmat.i. apzināšanās par to, kas tiek izdarīts. Tai pretim nostādama nezināšana - error, Jrrtum, *ошибка*. Ko nozīmē kļūda krimināltiesību nozīmē? Bieži kļūdišanās ir nesvarīga, piem. ja kāds sit otram aiz atpakaļ domādams, ka tam ir brūnas acis, lai gan faktiski tam ir melnas acis, tad te kļūda nespēlē nekāda lomu, bet dažreiz kļūda var būt svarīga, piem. ja divi sarunājas un pirmais dod kādu sliktu atsaukmi par trešo personu B, nezinādams, ka B ir sarunu biedra brālis vai tēvs, un tā pirmais tiek saukts pie atbildības uz sodu lik. 508.p. pamata: "Kas tiši personiski apvainojis ar darbību, izturēšanos, vārdiem, atsaukmi, notēlojumu vai rakstu, kuri izdara tā negodu apvainotam vai ģimenes loceklim, par šādu aizkārumpu sodams ar arestu vai naudas sodu ne augstāku par Ls.500 -"

Te apvainojums no pirmā nācis faktiskas kļūdas dēļ, jo ja pirmais būtu zinājis ka B ir otrā brālis, tad nebūtu to apvainojis. Bet iespējams vēl cits kļūdas veids, kad piem. kāds, nekā nezinot par krimināltiesībām, sāk zīmēt naudu, kaut gan to apgrozībā nelaiž. Bet krimināltiesībās jau pati pakalpošana ir sodama.

Viena dažādos kļūdišanās gadījumus mēdz iedalīt:

- 1/ error facta, kad maldas par zināmiem faktiem un
- 2/ error iuris criminalis, kad maldas par to, vai zināms nodarījums ir sodams vai nē.

Mecgers izšķir

- 1/ tīru faktu zināšanu no
- 2/ faktu juridiskās relevances zināšanas.

Vēsturiski ilgi pastāvēja uzskats, ka kļūdišanās par faktu attaisno turpretim kļūdišanās par tiesībām nav atvainojama, no kam arī izveidojušies slavenie teicieni:

- a/ error facti non nocet un
- b/ error iuris criminalis semper nocet.

Ja kāds nozog pats savu lietu, tad to nesoda, jo te kļūdišanās par faktu kām lietām, bet ja kāds taisa pakalnaudu, tad kaut arī viņš nav zinājis, ka par to draud sode, tomēr tiek sodīts, jo kļūdišanās par tiesību pastāvēšanu nav atvainojama. Tomēr arī tiesību nezināšanu retos gadījumos atvaino, piem. ja pirms divām dienām izdots jauns likums un cilvēkam kaut kādu apstākļu dēļ (pasta lēnas piegādašanas, ūdensplūduu. t. t.) nav bijis iespējams iepazīties ar ar likumu kaut gan jau likums tā izdošanas brīdī stājies spēkā, tad te cilvēks tiktu attaisnots par tiesību nezināšanu. Bet tā kā šādi gadījumi ir ļoti reti, tad tiek pieņemts ka visi cilvēki zina tiesības. Vēl jāatšķir tās. delictum mutativum, kur kāds domā, ka viņš izdara noziegumu, bet faktiski to neizdara piem. caimīņš aiz pārskatīšanas nozēg savu sienu

kaudzi vai atkal, kāds laucinieks, domādams, ka pilsēta vēl pastāv kara stāvoklis un vakaros nedrīkst staigāt pa ielām, nevajadzīgi slapstas un bēguļo ielās, lai gan kara stāvoklis atcelts. Minētās kļūdišanās bieži noved nodarītāju smieklīgās situācijās.

Otrs ir gribas jeb impulsīvais elements, par kuru šeit nerunāsim. Runājot par nodomu visus autorus var sadalīt 2 grupās:

- 1/ autori, kas piekrit priekšstatītajai teorijai, kas uzsver intelektuālo elementu un starpību starp nodomu un neuzmanību redz intelektuālo elementu.
- 2/ gribas teorijas piekritējos, kas nodarījuma būtību redz gribas akta un starpību starp nodomu un neuzmanību grib redzēt šai gribai.

Mezģers vēl uzstāda motīvu teoriju, kas apvieno abus elementus, kā intelektuālo tā arī gribas elementu.

Nodomu vēl šķiro

- a/ dolus directus - kā tīru nodomu (2.piemērā A nogalina B) un
- b/ dolus eventualis - eventuālu nodomu, kuru raksturotu piem. šāds teikums: "manis dēļ, lai tās sekas iestājas (2.piemērā ārsts izņem cilvēkam sirdi.)"

Mūsu sodu lik. par nodomu runā 46.p. "Noziedzīgs nodarījums uzskatāms par tīšu jeb nodomātu nevien tad, kad vainīgais gribējis to izdarīt, bet arī tad, kad viņš apzināti pielaidis tās sekas, kuras nosaka šī nodarījuma noziedzīgumu.

II. Noziedzīgs nodarījums uzskatāms par izdarītu aiz neuzmanības nevien tad, kad vainīgais nav to paredzējis, kaut gan būtu varējis vai viņam būtu vajadzējis to paredzēt (nolaidība), bet arī tad, kad viņš, kaut gan paredzējis sekas, kuras nosaka šī nodarījuma noziedzīgumu, tomēr vieglprātīgi domājis šādas sekas novērst (pārgalvība).

III. Smagi noziegumi sodāmi tikai tad, ja tie izdarīti tīši.

IV. Noziegumi sodāmi, ja tie izdarīti tīši, bet ja tie izdarīti aiz neuzmanības tikai likumā sevišķi norādītos gadījumos.

V. Pārkāpumi sodāmi nevien tad, ja tie izdarīti tīši, bet tad, ja tie izdarīti aiz neuzmanības, izņemot likumā sevišķi norādītus gadījumus." Kā redzam, tad šī panta pirmā daļa tiek runāta tikai par dolus directus, kaut gan to vajadzētu atšķirt no dolus eventualis. Panta otrā daļa runā par dolus eventualis. Tālāk pantā tiek runāts par abiem. Normālais veids mūsu sodu likumā ir dolus eventualis. Par dolus directus sode tiek paredzēts bārgāks.

Tad vēl izšķir iepriekšējo nodomu, kura gadījumā sode par noziedzīgu nodarījumu ir lielāks kā tad, ja noziegums tiek izdarīts bez iepriekšēja nodoma, piem. aiz huliganisma.

Beidzot izšķir dolus determinātus, kur cilvēks noteikti ko nodomājis izdarīt un dolus generalis - specialis, kad noziedznieks grib keitēt kādam tiešam labumam, piem. grib noslepkavot kādu konkrētu cilvēku.

Vēl runā par dolus subsequens - vēlāk nākušū nodomu, kur nodarījums iepriekš izdarīts, bet nodoms radies vēlāk, piem. A ieslēdz nejauši kādu cilvēku B. Vēlāk dabū zināt, ka šis cilvēks ir viņa ienaidnieks B un nolēmj to ieslēgtu paturēt. Tādā gadījumā uzskata, ka nodoms te radies vēlāk. Bet šādā konstrukcija nav pareiza. Tas, ka A nolēmj B paturēt nav vis kļāt šis nodoms, bet gan palaidums un tas, ka A aiz neuzmanības ieslēdza B ir neuzmanība. Tā tad pienākums izlaist B ārā ir jau radies sakarā ar ieslēgšanu t.i. ar neuzmanību.

NEUZMANĪBA. - culpa, ahrlässigkeit.

Neuzmanības gadījumā arī var runāt par vainu, tikai, ja psiholoģiskais process norit citādi. Neuzmanība ir visur tur, kur nodarītājam vajadzēja paredzēt savas darbības sekas un tāpēc neuzvesties tāda veidā lai šīs rezultāts iestātos. Šī neuzmanības definīcija dod iespēju runāt par neuzmanības veidiem:

- 1/ pārgalvību (luxuria), kad vainīgais kaut arī in abstracto paredzējis sodu iestāšanos, tomēr vieglprātīgi domājis šādas sekas novērst.
- 2/ nolaidību - negligentia, kad vainīgais pat in abstracto neparedz sekas, bet viņš būtu varējis vai viņam būtu vajadzējis tās paredzēt (A nošauj B, neuzmanīgi rīkojoties ar medību oisi 4 piem.) Mūsu sodu likumā neuzmanības definīcija ir oīlnīga un zinātniska (46.p. II. daļa) Attēlosim šematiski

Vainīguma veidi

Nodoms		Neuzmanība	
dolus directus	dolus eventualis	luxuria (pārgalvība)	Negligentia (nolaidība)

Arpus vainīguma stāv casus, kura paredzēšanu neviens neprasa. Galvenā neuzmanības problēma ir tā kā to norobežot no dolus eventualis un no casus. Pēdējs rezultāts iestājas pilnīgi nejauši, bet pie neuzmanības rezultātu būtu bijis iespējams paredzēt. Pie dolus eventualis nodarītājs apzināti pielaiž sodu iestāšanos. Ir bijis mēģinājums atšķirt neuzmanību no nodoma tāda veida, kā neuzmanība rada tikai bīstamību, bet nodoms kaitīgumu, bet šī atšķirība nav pareiza, jo ir iespējams neuzmanīgs kaitējums un noņemta bīstamība. 46.p. iedalījums 5 daļās ir tikai likumdošanas tehnikas jautājums. Patiesība ir sodāmi visi smagie noziedzīgie nodarījumi, kas pastrādāti aiz neuzmanības, bet vieglākie tikai tad, kad tie izdarīti tīši.

Ir vēl jāskatās vainas gadījumi.

- 1/ Error in objecto - maldīšanas objekta - piem. grib striekt iensidniekam, bet nošauj kādu citu. Te noziedznieks maldījis nozieguma objektā. Te mēģinājums noslēpkavot cilvēku plus neuzmanība. Šai gadījumā tomēr var runāt par dolus generalis un pēc modernās konstrukcijas te sodīs par noslēpkavošanu ar iepriekšēju nodomu, nevis aiz neuzmanības.
- 2/ Aborratio i as, kas burtiski nozīmē sitiens novirzīšana jeb netrāpīšana, kad nodarītājs ne pats maldās objektā, bet cēlomiska ārēja sakara dēļ, sitiens novirzas citur. Te darīšana vai nu ar pārgalvību (šāvienā nodreb roka) vai ar nolaidību, (neparedzēja ka granāta var sprāgt) vai arī kasusu (ka šaujot vienu cilvēku lode vēl trāpa arī kādu citu.)

Tālāk apskatīsim jautājumu par vainu izslēdzošiem motīviem - die Schuld-ausschließungsgründe. Kad runājam par prettiesīgumu, tad redzējam ka bija vainas gadījums. Ir vairāki gadījumi, kad noziegums netiek pieskaitīts par vainu piem. vis compulsiva, gadījumā, kad griba tiek vairāk vai mazāk iespaidota, vis absoluta gadījumā, kad cilvēka griba nemaz nepiedalās nozieguma pastrādāšanā. Tad vaina atkrit arī nepieciešamas aizstāvēšanas gadījumos. Redzam, ka pievesta vainas iemeslu atkrišana nav nekāda noteikta uzskaitījuma. Pēdējs laiks cenšas atrast

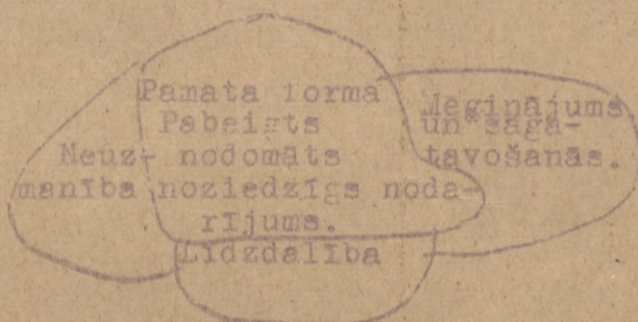
... izslēdz vainu, kas izslēdz prettiesīgumu. Tāpat tas ir ar

vispārējus principus šai jautājumā. Ir izvirzīta Nichtzumutbarkeit teorija, kas nozīmē, ka nav iespējams iedomāties, ka cilvēks rīkotos attiecīgā situācijā citādi, piem. pie pašizstāvēšanās. Šī teorija ir vēl jauna bet viņas konstrukcija ir daudzsoļoša, jo izejot no šī Nichtzumutbarkeit principa var izskaidrot vainas atkrišanas gadījumus.

SODAMĪBA. Prettiesīga, vainojama uzvešanās vien vēl nav noziegums. Nepieciešami, lai šis uzvešanās veids būtu aizliegts no valsts varas ar soda piedraudējumu, kas paredzēts sodu likumā. Jautājums, kāpēc tiek uzlikts sods, nav jāatrisina krimināltiesībā. Daži autori min vēl piekto noziedzīgas uzvešanās pazīmi, ka tai jābilst vienas no topiskiem sastāviem sodu lik. speciālā daļā. Šis jautājums ir strīdīgs. Doc. Lejīņš pievieno šiem, kas domā, ka šī piektā pazīme noziedzīgas uzvešanās raksturošanai nav vajadzīga, jo ja jau esam teikuši, ka tāds un tāds nodarījums ir sodams, tad līdz ar to ir pateikts, ka viņš ir minēts sodu lik. speciālā daļā.

Runājot par noziedzīgu darbību, jāsaprot, ka tai ir ārēja un iekšēja puse. Noziedzīga nodarījuma iekšējās puses pamata forma ir tāda, ka cilvēks tiešām grib izdarīt noziedzīgu nodarījumu, resp. grib sasniegt noziedzīgu rezultātu - dolus directus. Ārējā noziedzīgā nodarījuma pamata forma ir tāda, kur noziedzīgs nodarījums ir jau pabeigts, kad sasniegts tas, kas gribēts. Bet praksē neaprobežojoties tikai ar šiem pamata veidiem, bet noziedzīgas uzvešanās aplūko pakāpeniski paplašina kā uz subjektīvā-iekšējā tā arī uz objektīvā - ārējā elementa pusi, un tā tiek sodīts arī tas, kas kodeksā nav uzskatīts kā rezultāts. Par vainu sāk uzlikt arī tādas gadījumus, kad, lai gan nav konkrēta paredzējuma, bet ir tam vairāk vai mazāk tuvs stāvoklis, ko varam apzīmēt ar neuzmanību, piem. nopircis sprāgstošas vielas, lai gan nekādā veidā nav tās izlietojis, tomēr varēja paredzēt, ka tās sprāgs.

Bez tam sodamību paplašina arī tik tālu, ka sāk sodīt mēģinājumu un sagatavošanos kā arī līdzdalību, kā tas redzams no pievēstās šēmas.

Griba un izpildīšana pie neuzmanības, mēģinājuma un sagatavošanās kā arī līdzdalības ir mazāk intensīva, tādēļ arī tos mēdz uzskatīt kā otras šķiras noziegumus un tādēļ tos arī soda mīkstāk.

SAGATAVOŠANAS UN MĒGINĀJUMS.

Noziedzīgs nodarījums pabeigtā veidā nav kaut kas tāds, kas pēkšņi radies, bet gan zināmas attīstības stāvoklis. Ir tāds stāvoklis, ka nozieguma vēl nav un tāds, kad tas rodas - tiek sagatavots, mēģināts, u. t. Tādu noziedzīgu nodarījumu atsevišķu attīstības stadiju var būt daudz līdz tam, kamēr tiek sasniegts nozieguma rezultāts.

Mēdz teikt, ka noziegums ir ceļa - crimen in itinere no nekā uz savas realizēšanas pilnīgu stadiju. Tā kā cilvēku soda ne tikai tad, kad iestāties viņa noziedzīgas darbības rezultāts, bet arī atsevišķās noziedzīgas darbības stadijās, piem. par mēģinājumu, sagatavošanos, tad ir vajadzīgs kāds praktisks pamatniens kā rīkoties. Šais atsevišķās stadijās krimināltiesības ir izvirzījušas divus: sagatavošanos un mēģinājuma jēdzienus. Runājot par sagatavošanos, jāsaprot, ka tad, kad

vēl noziedzīgs nodarījums ir tikai nodarītāja psihe, tad par to nesodā - kamēr pastāv kails griba - nuda voluntas un šī griba nav parādījusies uz ārpusi, tikmēr nekāda soda nav. Arī gribas parādīšanās uz ārpusi, piem. ja kāds stāsta vai raksta vai kā citādi ziņo, ka viņš izdarīs noziegumu, principa netiek sodīts, jo ja sāktu sodīt visus šādus gadījumus, tad rastos pārāk liela nenoteiktība. Izņēmuma gadījumos, kad iet runa par sodamiem draudiem, kā tas ir mūsu sodu lik. 474.p. "kas tieši draudējis nenāvēt apdraudamo vai viņa ģimenes locekli vai atņemt viņiem brīvību....., ja šie draudi apdraudēta varejuši radīties, ka tie tiks izpildīti, sodamā...."

Tā tas dažos gadījumos noziedzīgas gribas izpaušana uz ārpusi tiek uzskatīta par noziegumu sui generis un tiek sodīta. Bet principā nesodā ne par domāšanu ne par domu izpaušanu uz ārpusi.

Tālākā noziedzīgas darbības pakāpe ir sagatavošanās, kuras sākumu varam konstatēt vairākos gadījumos:

- 1/ sevis paša sagatavošana uz noziegumu, piem. kad noziedznieks noteiktā laikā atrodas noteiktā vietā.
- 2/ ieroču, instrumentu iegādāšanās, piem. kad iegādājas metālu no kā var taisīt naudu.
- 3/ šo līdzekļu savešana tādā kārtībā, kādā tie tiek lietoti.
- 4/ līdzdalībnieku meklēšana, piem. lai kāds ietu palīgā aplaupīt kādu banku.
- 5/ noziedzīgu pēdu noslēpšana.

Visos šajos gadījumos var konstatēt gribu izdarīt noziegumu. Arī sagatavošanās principā nav sodāma, jo tas radītu par daudz lielu nenoteiktību un tiesas patvaļu. Tomēr saskaņā ar sodu lik. 48.p. arī sagatavošanās sodāma likumā sevišķi norādītos gadījumos, ja pie tam tā apturēta no vainīgā gribas neatkarīga apstākļa dēļ. Šie sevišķie gadījumi norādīti 69 un 70 .p., pēc kuriem soda sagatavošanos, ja tas mērķis ir

- 1/ grozīt Latvija pastāvošo valsts iekārtu,
- 2/ gāzt valsts prezidentu, vai valdību,
- 3/ atņemt no Latvijas kādu viņas teritorijas daļu.

Šādos gadījumos nodarījumi ir tik smagi, ka sabiedrība baidās pat no sagatavošanās uz tiem. Otrkārt sagatavošanās tiek sodīta tais gadījumos, kad tā pati par sevi bīstama, piem. ja kāds glābā pie sevis sprāgstošas vielas (247.p.) vai ja kāds veikalnieks turā nepareizus svarus (363.p.)

Sagatavošanās beidzas tur, kur sākas mēģinājums -Vereuch. Primitīvās krimināltiesības parasti soda par rezultātu, tādēļ par mēģinājumu nerunā, tomēr, tāpat germanu krimināltiesības mēģinājumu uzskatīja kā kaut ko skaidri neapzinātu un tādēļ arī par to pilnīgi nesodīja.

Franču Code penal 1810.g. pirmo reizi ievēda mēģinājuma definīciju: mēģinājums ir izdarīšanas sākums.

To pārņēma Prūsijas 1851.g. kriminālkodeks. Arī 1870.g. Strafgesetzbuch paturēja šo mēģinājuma jēdzienu, sodīt par mēģinājumu vieglāk kā par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu.

Mūsu sodu lik. 47.p. arī dod tādu pašu mēģinājuma definīciju: "Darbība ar kuru sākas tā noziedzīgā nodarījuma izpildīšana, kura vainīgais gribēja izdarīt, bet nav to pabeidzis no viņa gribas neatkarīga apstākļa dēļ, uzskatāma par mēģinājumu."

Attiecībā uz jautājumu, ko nozīmē šie sākums pastāv divi teorijas:

- 1/ subjektīvas teorijas, kuras mēģinājuma sākumu saskata noziedznieka psihē, bet viss ārējais ko noziedznieks izdara ir tikai simptoms, jo noziegums ir jau radies psihē. Tādēļ pēc šīm teorijām sodāma ir nodoma atklāšanās, bet tas novedu pie lielas tiesas un prokuratūras patvaļas.
- 2/ Objektīvas teorijas. Tas stāv tuvāk patiesībai, neinteresējo ties par noziedznieka psihē, bet gan par viņa darbību. Pēc H. Meyera domām, kas aizstāv šo teoriju, noziedznieks atrodam uz sagatavošanās pakāpes tikmēr, kamēr viņš vēl nav nonācis līdz noziedzīgā nodarījuma abstraktā sastāva, kas paredzēta kriminālkodeksa speciālā daļā, realizēšanai. Tiklīdz noziedznieks līdz tai nonāk tā, viņa darbība top tāda, kāda tā paredzēta in abstracto kodeksa speciālā daļā, tad sākas jau izpildīšanas iesākums jeb mēģinājums.

Bet pacelās jautājums vai ir iespējama arī eventuāli nodomāta, vai palaiduma mēģinājuma konstrukcija? Pēc mūsu sodu lik. 47.p. sodāms tikai nodomāts un proti tieši nodomāts mēģinājums bet no teoretiska viedokļa nav pamata pastāvēt uz to, ka vajadzīgs katrā ziņā tiešs nodoms, kad vainīgā apņēmšanās aptvertu tieši noziedzīgā gala rezultāta sasniegšanu, bet varētu arī apmierināties ar eventuālu nodomu, kad apņēmšanās aptver tikai pašu vainīgā darbību (piem. ārsts zinātnieks grib izņemt cilvēkam kurš atnācis pie viņa ārstēties, sirdi zinātniskos nolūkos) Tāpat teoretiski iespējams mēģinājums pie neuzmanības, jo arī tē cilvēka apņēmšanās, kurš darbojas neuzmanīgi, aptver to, ko viņš dara. Starpība ir tikai tā, ka pie tieši nodomāta mēģinājuma izdarītāja, skaidri apzinās savas darbības sekas, bet tē nē. Un par cik neuzmanīga darbība ir darbība ar zināmu sākumu un galu, neapšaubāmi loģiski ir iespējams "neuzmanīgas darbības sākums". Neuzmanības mēģinājumam der sekošs piemērs: Ja kāds aiz neuzmanības ir mērķējis citam ar pielādētu šautienu, turēdams to par tukšu, bet šāviena momentā trešā persona, atgrūžot šautenes stobru novērsusi sekas.

Palaiduma mēģinājums arī ir iespējams, piem. ja kāds dzelzceļnieks -pārmijnieks piedzeras ar nolūku, lai nevajadzētu pārbīdīt sliedes, kāda trešā persona viņu uzmodina, bet pārmijnieks tomēr negrib izpildīt savu pienākumu, tad tē jau ir palaiduma mēģinājums. Ir arī tādi noziedzīgi nodarījumi, kas notiek vienā aktā, viņos nav atsevišķu attiecības stadiju, piem. ja kāds nolāma otru, bet arī šajos gadījumos ir iespējami mēģinājumi piem. ja kāds nolāma kurlu cilvēku tad tē noziegums vēl nav pabeigts, jo cilvēks nav dzirdējis, ka viņu lāma, bet tē ir izdarīts mēģinājums nolāmat. Par mēģinājuma sodīšanu runā 47.p. II un III. "Mēģinājums izdarīt smagu noziegumu un likumā sevišķi norādītos gadījumos arī noziegumu sodāms, bet par šiem noziedzīgiem nodarījumiem likumā paredzētais sods mīkstināms pēc 52.p.

Mēģinājums izdarīt pārkāpumu nav sodāms. Nav sodāms mēģinājums izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kas vērts pret nesošu priekšmetu, vai tādu priekšmetu, kas acīm redzot ir nederīgs tā veidā noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, kāds bijis izdarītāja nodomā, kā arī mēģinājums izdarīt noziedzīgu nodarījumu ar acīm redzami nederīgu līdzekli, kas ir izvēlēts aiz galīgas muļķības, vai mārticības."

Tā kā neuzmanība no vienas puses un mēģinājums no otras puses ir "otras šķiras" noziedzīgi nodarījumi un ja katrs no tiem atsevišķi izsauca normālas sodāmības pazemināšanu, tad pie abu sagādīšanas, sodāmībai jāsasniedz tas minimums par kuru vairāk "no curat praetor".

Tāpēc neskatoties uz pašas konstrukcijas teoretisku iespējamību, neuzmanīga nodarījuma mēģinājumu līdz pat šim laikam lielākā daļa pašu jaunāko kriminālkodeksu ignorē. Tāpat nesoda arī par netieši eventuāli nodomāta noziedzīga nodarījuma mēģinājumu, kā arī palaiduma mēģinājumu.

Vēl var runāt par kvalificētu mēģinājumu, kad tas darbības apjoms, kurš sastāda sevi otra viena noziedzīga nodarījuma mēģinājumu, satur sevi

otro nodarījuma pabeigtu sastāvu, piem. ja kāds mēģinādams izdarīt slepkavību, nodara savam upurim miesas bojājumu. Šeit zināma nozīme ir tā sauc. jauktais sastāvs, pie kam svarīgākais aptver mazāk svarīgo. Kā jaukta sastāva piemērs der "error in objecto" - maldīšanas objektā - vainīgais gribējis nogalināt ministru, bet nogalinājis kādu privatp.ersonu, kuru viņš noturējis par ministru!

ATTEIKŠANĀS UN AKTĪVA NOŽĒLOŠANA.

Redzējam, ka mēģinājums pēc būtības ir neprabeigts noziedzīgs nodarījums, kad nozieguma sastāvs nav realizēts līdz galam tāpēc, ka cēloniskais sakars ir ticis traucēts. Varam konstatēt pabeigtu un nepabeigtu mēģinājumu.

Pabeigts mēģinājums ir tāds, kur nodarītājs izdarījis visu, ko gribējis, bet rezultāts nav iestājies kādu ārēju apstākļu dēļ, piem. A stāvējis glāzi ar indi vilcienā ar nolūku, lai B to izdzertu. Kamēr B to nav izdzēris, noziedzīgs nodarījums vēl nav pabeigts, bet mēģinājums ir jau pabeigts, te tikai atliek rēķināties ar rezultāta iestāšanos.

Nepabeigts mēģinājums ir tāds, kur nodarītājs nav izdarījis visu to, ko jāizdara, lai pastrādātu noziegumu, piem. pacēlis revolveri, bet nav izšāvis. Tā tad te jāreķinās tikai ar darbību, vai to izdarītājs izpildīs vai nē. Tā tad pabeigts un nepabeigts mēģinājums ir jāatšķir no pabeigta un nepabeigta noziedzīga nodarījuma.

Lai pārtrauktu nepabeigtu mēģinājumu, tad pietiek ar atteikšanās- (Rücktritt, отказ) nekā nodarīt, piem. pacēļ revolveri, bet nenošpiež gaili, un tadā gadījumā atkrit arī sodamība. Bet šai atteikšanai jābūt labprātīgai. Ja cilvēks atsakas citu cilvēku spiests, tad tā nav atteikšanās. Tai jābūt galīgai, bet ne uz laiku. Ja noziedznieks pēc laika turpina atkal to pašu noziegumu, tad tā nav atteikšanās. Netiek prasīts, lai šī atteikšanās notiktu aiz morāliskiem motīviem. Arī savtīgu motīvu dēļ (piem. bailes no soda) atteikšanās nodibina nesodamību. Motīvi te nespēlē lomu, ciktāl tie ir pašs noziedznieks motīvi.

Jautājuma izskaidrošanai kāpēc atkrit sodamība pie atteikšanās " ir divi teorijas :

- 1/ Krimināltiesību teorija, šī jautājuma izskaidrošanai izlieto mākslīgas konstrukcijas. Daži šīs teorijas piekritēji domā, ka cilvēka griba nemaz tik ļauna nav bijusi, jo cilvēks pats vēlāk atsakas no noziedzīgas darbības turpināšanos. Citi atkal domā, ka noziedzīga apjēmba vēlāk ievērojamā mērā samazinājusies un tādēļ nav jāsoda. Tomēr šīs mākslīgi veidotās teorijas konstrukcijas neizskaidro šī jautājuma būtību.
- 2/ Kriminālpolitiskā teorija, pēc kuras noziedznieku nesoda aiz kriminālpolitiskiem apsvērumiem, jo ja noziedznieks zinātu, ka par iesāktu noziegumu viņu tā kā tā sodīs, tad noziedzniekam liktos pareizāk mēģināt, vai tas neizdodēs izvest līdz galam. Bet noziedzniekam jābūt pārliecinātam, ka ja arī kaut beidzamā momentā viņš atteiksies no nozieguma turpināšanos, tad viņš paliks nesodīts. Šī teorija izskaidro jautājuma būtību. Bet citādi tas ir pie pabeigta mēģinājuma. Te noziedznieks visu jau ir izdarījis, noziegums vai nu ir pastrādāts (pacēlis revolveri un nospiedis gaili.) vai arī vēl notiek (B var izdzert atsārti indi.)

Pirmā gadījumā pabeigtais mēģinājums, ja lode trāpis mērķi arī būs pabeigts noziedzīgs nodarījums, un te nevarēs būt runā vairs par kādu atteikšanos. Otrā gadījumā, ja noziedznieks negribētu nozieguma iestāšanos, tad tam ne tikai būtu jāatsakas no nozieguma, bet arī jāaptur tā cēloniskā ķēde, ko viņš ar savu darbību ir iekustinājis, tādēļ te jārunā ne vis par atteikšanos, bet par aktīvu nožēlošanu - tātige Reue.

активное расхождение те noziedzniekam jau kaut kas jādara, lai novērstu noziedzīga nodarījuma iestāšanos. Aktīva nožēlošana nebūs tāda gadījumā, ja noziedznieks iznīcinājis iesāktu tad, kad noziegums tiktu no citiem pamanīts, piem. izlietu indi tad, kad cits to jau būtu pamanījis. Tā tad:

- 1/ pie aktīvas nožēlošanas noziegums nedrīkst būt jau pamanīts. Netiek prasīts, lai tas pamats būtu morālisks. Pilnīgi vienalga aiz kādiem motīviem šī aktīvā nožēlošana notiek.
- 2/ Aktīvai nožēlošanai jānāk īstā laikā, piem. ja cilvēks jau mirst un tikai tad aktīvi nožēlo, pasaucot ārstu, tad te nekāda soda mikstinājuma nebūs.
- 3/ tai jābeidzas sekmīgi t.i. nozieguma rezultāts nedrīkst iestāties. Nav svarīgi vai šī rezultāta iestāšanos aptur noziedznieks personīgi vai aicina citus palīgā, piem. kad nevajaga nodedzināt aicina ugunsdzēsējus palīgā, un tie nodzēš, tad tā ir aktīva nožēlošana. Tāpat tas būtu arī tai gadījumā ja B iedzertu indi un A pasaucot tulīt ārstu izglabtu B.

Mūsu sodu likumā labprātīga atteikšanās un aktīva nožēlošana nav paredzēta. Tā ir paredzēta Vācijas un Šveices kodekā. Vācijas kodekā 46.p. 1 daļa iet runā par atsacīšanos "mēģinājums paliek nesodīts, ja nodarītājs pats ir uzdevis savas noziedzīgas darbības iestāšanos, bez kam viņu ir traucējuši ārēji apstākļi neatkarīgi no viņa gribas" p. II daļa iet runā par aktīvu nožēlošanu, kas ir "Tas ir laikā, kad nodarījums vēl nav ticis atklāts, bet nodarītājs ar savu darbību ir nevērsis tā rezultāta iestāšanos, ko viņš ir gribējis."

Šveices kod. par atteikšanos iet runā 21.p. "Ja izdarītājs pēc tam, kad ir iesācis noziedzīga nodarījuma izvešanu, nenovēd savu darbību līdz galam, tad viņš var sodīt mikstāk" 22.p. runā par aktīvu atteikšanos: "Ja izdarītājs labprātīgi ir parūpējies par to, lai noziedzīgs rezultāts neiestātos, tad tiesnesis var sodu pēc pēc sava ieskats mikstināt."

Mūsu sodu lik. nav tādu pantu, kas tieši runātu par labprātīgu atteikšanos un aktīvu nožēlošanu kā arī to sodamību vai nesodamību. 47.p. teikts: "ja darbība ar kuru sākas tā noziedzīga nodarījuma izpildīšana kuru vainīgais gribējis izdarīt, bet nav to pabeidzis no viņa gribas neatkarīga apstākļa dēļ uzskatāma par mēģinājumu"

Izejot no šī panta *contrario* ceļā mēs varam taisīt slēdzienu par labprātīgas atteikšanās nesodamību, jo ja vainīgais pārtraucis darbību pats no sevis, ārēji apstākļu neapaidots, tad tas nav mēģinājums un tādēļ tāda gērijumā nav arī soda. Par aktīvas nožēlošanas nesodamību vai mikstinātu sodu runā 98.p. un 99.p. "Ja pretlikumīgas apvienības, kuras mērķis izdarīt valsts nodevību, dalībnieks, paziņo par tādu apvienību iekams atklāta viņas pastāvēšana, sods mikstināms pēc 52.p. noteikumiem, vai arī viņš pavisam atsvebināms no soda."

539.p. runā par aktīvu nožēlošanu neuzmanības gadījumos: "535.p.- 538.p. paredzētie neuzmanības nodarījumi nav uzskatāmi par noziedzīgiem ja vainīgais pats novērsis vai uz viņa norādījumu novērstas ar viņa nodarījumu sagādātās šajos pantos norādītās briesmas, vai uguns, sprādziena vai applūdināšanas darbība izbeigta pašā sākumā."

LĪDZDALĪBA.

Līdz šim mēs aplūkojām noziedzīgu nodarījumu, kā viena subjekta darbību, bet konstrukcijas top komplicētāka tad, kad noziedzīga nodarījuma

sastāva realizēšanā ir iesaistītas vairākas personas - concursus delinquentium, kas var izteikties vairākos veidos:

- 1/ var gadīties ka nozieguma rezultāts tiek izvests no vairākiem izdarītājiem, kuriem savā starpā nav nekāda sakarā. Šī darbība var izpausties no kātra izdarītāja savā vietā un laikā, kā arī vienā laikā, piem. kad divi laupītāji pilnīgi nekā nezinādami viens par otru un no pasliptuvēm vienlaicīgi izšauj uz savu upuri abi realizē nozieguma rezultāti. Te starp viņiem nebija norunas. Tie ir blakus izdarītāji - Nebentäter.
- 2/ kad kāda noziedzīga nodarījumā piedalās divas vai vairākas personas, bet viena viena vai vairākas no tām tiek izlietotas tikai kā ierocis - Werkzeug otrā rokās, piem. ja kāds iedod 5.g. zēnam sērkokopus, lai tas aizdedzina kaimiņam māju. Šai gadījumā, pamatojoties uz krimināllikumu par nepieskaitāmību, atbild par nodarījumu tas, kas iedeva sērkokopus un lika aizdedzināt māju. Te ir netieša noziedzīga nodarījuma pastrādāšana - Mittelbare Täterschaft. Meyers izsaka šādi: kas liek vienam cilvēkam, kurš no tiesību viedokļa nevar būt par izdarītāju lai šis cilvēks izpildītu kādu pretlikumību sastāvu, tad tas, kas liek izdarīt, tiek sodīts, kā izdarītājs, un to sauc par netiešu noziedzīga nodarījuma pastrādāšanu.
- 3/ kad vairāki noziedznieki pastrādā noziedzīgu nodarījumu apzināti darbojoties kopā. Tos sauc par līdzdarītājiem jeb dalībniekiem - Mittäter, *соучастники*. Galvenais te ir sintētiskais elements, kas parāda darbības subjektīvā pusē, jo te pastāv lēmums darbojoties kopīgi nesniegt noziedzīgo rezultātu. Pie blakus izdarītājiem šis lēmums pilnīgi trūka. Pēc mūsu sodu lik. 49.p.I.d par noziedzīga nodarījuma dalībniekiem atzīstami tie, kas apzināti kopīgi piedalījušies noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.
- 4/ līdzdalība, Teilnahme, cocontractie par kuru runā sodu lik. 49.p.II.d. " Par līdzdalībniekiem atzīstami tie, kas:
  - 1/ tiši uzkūdijuši citu izdarīt noziedzīgu nodarījumu vai pemt tani dalību (uzkūditāji),
  - 2/ tiši piegādājuši līdzekļus vai novērsuši kavēkļus, vai arī snieguši palīdzību noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai ar padomu, norādījumu vai apsoliījumu nekavēt tā izdarīšanu vai noslēpt sevi (pabalstītāji)" Līdzdalība nav pats par sevi noziegums jo līdzdalībnieks nepiedalās noziedzīga nodarījuma realizēšanā. Tā var parādīties tikai tur, kur kāds cits izdara noziedzīgu nodarījumu. Līdzdalības veidi ir:
    - 1/ pabalstīšana - Beihilfe,
    - 2/ uzkūdišana - Anstiftung

Ikdienišķa dzīvē šo jēdzienus bieži sajauc ar citiem. Bieži "dalībnieka" vieta lieto "līdzdalībnieks" u.t.t.

Pabalstīšana ir svarīgākais līdzdalības veids. Mūsu sodu lik. 49.p. dota tās legāla definīcija Šveices kodekā 25§ "kas tiši palīdz vienam noziegumam vai smagam noziegumam, tiek sodīts mīkstāk" Vācijas sodu lik. legāla pabalstīšanas definīcija dota 49.p. "kā pabalstītājs tiek sodīts tas, kas ar padomu vai darbību ir apzināti palīdzējis izdarītājam". Tas ir legālas definīcijas.

No krimināltiesību viedokļa Meyers pabalstīšanu definējis sekoši:
" pabalstīšana ir tiša vienam citam pieskaitāma smaga nozieguma

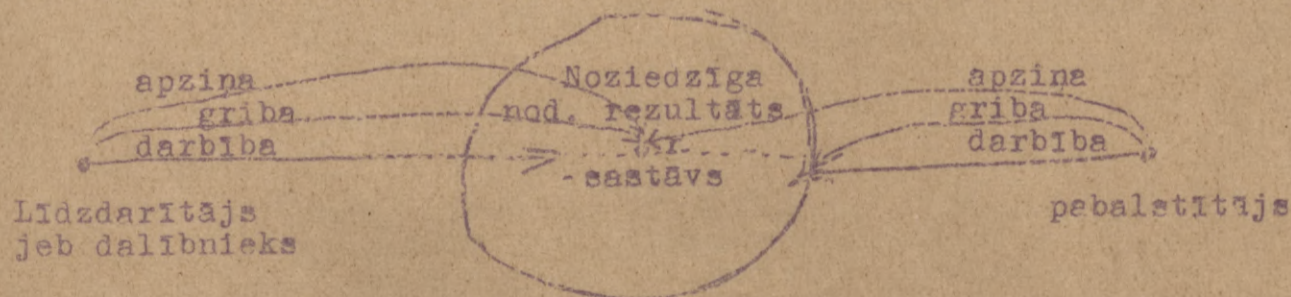
vai nozieguma atbalstīšana, kas ir pieskaitāms citai personai - izdarītājam."

Kā atšķirt pabalstīšanu no līdzdarīšanas? Ir bijusi mēģinājumi šīs atšķirīgās robežas novilkt.

- 1/ Daži zinātnieki nākpīe slēdziens, ka starpība starp šiem jēdzieniem tik grūti izvedama, ka vispāri jāatsakas no šo jēdzienu atšķiršanas, jāuzskata, ka līdzdalība un pabalstīšana ir viens un tas pats. Uz šī viedokļa nostājušies krievu zinātnieki. Tagancevs, Foinickis kā arī norvegu zinātnieks Getze. Pēc pēdēja viskonsekventākām domām, līdzdalība ir tā pati netieša izdarīšana (mittelbare Täterschaft) kā objektīvā tā arī subjektīvā nozīmē. Tamdēļ nav nekādas vajadzības noteikt līdzdalībniekam sevišķu sodamību. Šis Getza uzskats ņēmis virsroku Norvegu 1902.g. kodeksā, kurā vispārējā daļā līdzdalības jēdziens nemaz nav ievests.
- 2/ Daži zinātnieki domā, ka starpība starp šiem jēdzieniem meklējama ārējās darbības apjomā. Šo uzskatu nosauc par objektīvo teoriju. Līdzdarītājs izdara kaut ko vairāk kā pabalstītājs, jo pēdējais ar savu darbību tikai pabalsta noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Tā tad pabalstītāja darbība ir tikai palīgčelonis attiecībā pret līdzdarītāju, kas ir īstais noziedzīgā nodarījuma čelonis.
- 3/ Subjektīvās teorijas piekritēji meklē izšķirību starp pabalstītāju un līdzizdarītāju to psihēs. Tam, kas izdara noziedzīgu nodarījumu resp. līdzizdarītājam ir vairāk noteiktības kā pabalstītājam.

Visumā jāsapaka, ka neviena no šīm teorijām neatrisina šo jautājumu. Tā strīdīnāšanai ir jāņem vērā kā darbības objektīvā tā subjektīvā puse. Uz šī viedokļa nostājušies Birkmeyera jauktā teorija, kurai pievienojies arī prof. Mincis. Līdzizdarītājs (dalībnieks) piedalās noziedzīgā nodarījuma "sastāva" realizēšanā, viņš neizpilda to visumā, bet gan zināmā daļā. Bet ja pabalstīšana atrodas ārpus līdzizdarīšanas robežām, tad ir skaidrs, ka pabalstītājs neizpilda pat noziedzīga sastāva daļu. Ja pabalstītājs uzskatu realizēt pašu sastāvu, tad viņš būtu uzsācis mēģinājumu un tā izdošanās gadījumā būtu izdarījis noziedzīgu nodarījumu. Tā tad lai kāds tiktu uzskatīts par pabalstītāju viņš nedrīkst nonākt līdz mēģinājumam, viņam jāpaliek tikai sāgtavošanās robežās.

Tāda ir pabalstītāja darbības objektīvā puse. Kas attiecas uz tās subjektīvo pusi, tad atceresimies, ka ir jāizšķir gribas un intelekta elementi. Pabalstītāja apziņa intelekts iet tik pat tālu, cik tā iet pie izdarītāja piem. ja A iedod ieroci B am, lai tas izdarītu noziegumu tad A skaidri apziņas visu, kas notiks. Turpretim gribas elements te ir starpība. Pabalstītājā šī griba iet tikai tik tālu, cik viņš izdara piem. A nopērk dzelzceļa biļeti B am uz Jēlgavu, lai tas tur aizbrauktu un izdarītu noziegumu. Prof. Mincis pieved ļoti labu šemu.

Tā tad no šīs šēmas redzam, ka pabalstītāja apziņa gan aiziet līdz noziedzīga nodarījuma rezultātam, bet griba un darbība nesniedzas tik tālu kā izdarītāja vai līdzizdarītāja griba un darbība. Turpretim līdzizdarītāja griba un apziņa aiziet līdz rezultātam - sastāvam, bet darbība ja pilnīgi arī neaiziet līdz punktam r, tad katrā ziņā tomēr tā ieliet noziedzīga nodarījuma sastāvā.

U z k ū d ī š a n a.

Uzkūdišana ir otrs līdzdalības veids. Uzkūdišanas legala definīcija dota 49.p., pēc kura uzkūditāji ir tie, kas tiši uzkūdijsi citu izdarīt noziedzīgu darījumu vai gēnt tanī dalību. Pēc Šveices sodu lik. 24.p. un Vācijas sodu lik. 48.p. uzkūditājs ir tas, kas tiši ieteic zinamai personai izdarīt noziegumu.

LETZGERS dod sekošu definīciju:

"Uzkūdišana ir tīša noziedzīga rezultāta sagādāšana izsaucot vienā citā personā noziedzīgu apņemšanos sagādāt noziedzīgu rezultātu, pie kam šis cits pilnā mērē atbildīgs par to, ko viņš dara."

No šīs definīcijas redzams, ka pie uzkūdišanas tiek prasīts:

- 1/ lai tiktu izsaukta kādā citā personā apņemšanās izdarīt noziedzīgu nodarījumu un
- 2/ lai tiktu sagādāta nozieguma rezultāta iestēšanās ar citas personas starpniecību, kas darbojas kriminālatbildības robežās.

Iespējams, ka kāds, uzkūdijsi citu, arī pats piedalās šai noziedzīgā nodarījumā. Te būtu apvienota uzkūdišana un izdarīšana. Tomēr te par uzkūdišanu ietā nozinē nevar runāt, jo uzkūditājs tikai uzkūda, bet nevar piedalīties noziedzīga sastāva realizēšanā. Lai varētu runāt par uzkūdišanu, tad tiek prasīts:

- 1/ n o d o m s uzkūdit, ko ieteic mūsu sodu lik. 49.p.II d. vārds "tiši". Ir iespējams konstruēt arī uzkūdišanu aiz neuzmanības, bet to nesoda, piem., ja kāds viesībās stāstītu par kādu jaunu krāpšanas veidu un kāds cits, kas šo sarunu būtu dzirdējis, jau nākošā dienā nēginātu krāpt tādā veidā, tad te nevarētu runāt par uzkūdišanu, jo te trūkst nodoma.
- 2/ Lai uzkūdamais būtu pieskaitīgs, resp. lai tas darbotos kā krimināltiesiski atbildīgs. Ja uzkūdamais nebūtu pieskaitīgs, tad būtu darīšana ar intelektuālo oēlonību jēb netiesu izdarīšanu, kad kāds izlieto citu personu kā ieroci noziedzīga nodarījuma izdarīšanai. Tāpat uzkūdamam jārikojas ar nodomu, jo ja viņš izdarītu kaut ko tikai aiz neuzmanības, tad atkal varētu runāt tikai par intelektuālo oēlonību.
- 3/ Lai uzkūditu noteiktu personu. Kad kāds uzkūda cilvēkus mitinā, tad tas nebūš uzkūditājs šai nozinē.
- 4/ Lai uzkūditu uz noteiktu noziedzīgu nodarījumu. Ja kāds atvertu skolu noziedznieku sagatavošanai, tad šo skolotāja darbību varētu sodīt kā delictum šai generiē, bet nevarētu viņu sodīt par visiem vēlākiem nodarījumiem, ko viņa audzēkņi pastrādātu.

Ir iespējams, ka uzkūda tikai pēc tam, kad jau pats bija apņēmis izdarīt noziedzīgu nodarījumu. Šo gadījumu sauc omninošo fakturus. Šādā gadījumā nēs vairs nevaran runāt par uzkūdišanu, jo tā prasa, ka jārada uzkūditajā apņemšanās, bet te šī apņemšanās jau pastāv. Bet ja A devis, varbūt, svarīgus padomus, tad tā būtu intelektuāla pabalstīšana.

Agrāk uzkūdišanu kodekos formulēja tā, ka uzskaitīja tos papēmēnus, kādā veidā cilvēkus var uzkūdit /cod paenale; arī vācu sodu lik./ . Mūsu sodu likums šai ziņā ir moderns, jo dod tās definīciju.

Viegli var iedomāties, ka uzskūdamais pastrādā vairāk kā uzskūditājs gribējis, piem., uzskūdamais A netikai piekauj B, bet to pat nosit. Šeit lieto latīņu terminu excessus mandati. Šādos gadījumos uzskūditājs nav sodams par to, ko uzskūdamais ir vairāk izdarījis nekā uzskūditājs to vēlējies.

Ir vēl viens uzskūdišanas specialais veids provokacija /no franču valodas - agent provocateur/.

Provokators cenšas pierunāt, lai kāds cits iesāk izdarīt noziedzīgu nodarījumu, bet negrib tā rezultāta iestāšanos. Ja provokators nav gribējis gala rezultāta iestāšanos, tad nevar runāt par uzskūdišanu. Ja zinājis, ka būs gala rezultāts, gribējis, bet nav varējis to novērst, tad tā būs pārgalvība. Turpretim, ja provokators nolēmis pielaist sekas, lai tikai zināmu personu uzskatītu par noziedznieku, tad tas ir uzskūditājs.

Tā kā līdzdalība ir otrās šķiras noziedzīgs nodarījums, tad varētu sagaidīt, ka arī uzskūdišanu būtu jāsoda mīkstāk, bet pēc 49.p. uzskūditāju soda tik pat smagi, kā dalībnieku. Arī pēc Šveices sodu lik. 24.p. un Vācijas sodu lik. 48.p. to, kas uzskūdijis kādu uz noziegumu vai smagu noziegumu, soda tāpat, kā pašu izdarītāju.

No krimināltiesību viedokļa uzskūdišanu varētu sodīt mīkstāk, jo uzskūdišanu kā līdzdalības paveidu varētu pieskaitīt otras šķiras noziegumiem - noziedzīgiem nodarījumiem, bet no kriminalpolitikas viedokļa, to jāsoda tāpat kā pašu izdarīšanu, jo uzskūdišana ir tik viegli izvedama, ka ja par to sāktu vieglāk sodīt, tad tā ļoti izplatītos.

Jautājumos par concursus delinquentium ir ieteicams lietot visjauņāko literatūru, jo vecākā literatūrā daudzi termini lietoti citādā nozīmē. Plašāk šie jautājumi apskatīti:

MEZGERA	mācības grāmatā	410. - 455.lp.	
MAIJERA	"	375. - 414-	no 1923.g.
HIPPEL	"	439. - 491-	" 1930."

Līdzdalības aksesoris raksturs.

Līdzdalība parādas tikai tur, kur noticis galvenais, centrālais noziegums. Līdzdalība ir saistīta ar šo galveno noziegumu. Bez tā nav arī līdzdalības. Tā tad līdzdalībai ir aksesoris raksturs. Tāds ir moderno autoru uzskats. Bet pašā pēdējā laikā ir radušās šaubas par līdzdalības aksesoru raksturu, uz ko aizrāda HIPPELS. Neskatoties uz to, mūsu kodekā šī teorija par līdzdalības aksesoru raksturu ir pieņemta. Lai varētu runāt par līdzdalību, tad saskaņā ar mūsu sodu lik. 49.p.:

- 1/ jābūt noziedzīgam nodarījumam. Tikai tad var runāt par uzskūditāju un pabalstītāju sodīšanu.
- 2/ Izdarītājs ar savas rīcības apjomu novelk robežu līdzdalībniekam inkriminētā nozieguma apjomā, jo līdzdalībnieka darbība nevar sniegties tālāk par paša izdarītāja darbību.

Tālāk ir svarīgs jautājums: "Kādu iespaidu atstāj uz citām personām tās specialās īpašības, kas piemīt vienam no izdarītājiem vai līdzdalībniekiem?" Visi ir vienprātīgi, ka tās specialās īpašības, kas piemīt līdzdalībniekiem, nevar atstāt nekāda iespaida uz izdarītājiem, jo līdzdalība ir atkarīga no izdarīšanas. Turpretim attiecībā uz to, vai izdarītāja īpašības atstāj iespaidu uz līdzdalībnieku, domas dalās:

- 1/ pēc atomizējošās teorijas, katrai īpašībai, kas piemīt kādai personai, ir nozīme tikai attiecībā uz šīs pašas personas sodamību. Uz visiem citiem, kas būtu saistīti šai nozīgumā, šī atsevišķās personas īpašība neatstāj iespaidu.
- 2/ pēc hiperakcesora teorijas, katra īpašība, kas piemīt izdarītājam, atstāj iespaidu uz visiem līdzdalībniekiem. Pēc šīs teorijas iznāk, ka ja piem., A nogalina savu tēvu, uzskūdīts no B, tad arī B būs sodams kā par kvalificētu slepkavību, lai gan B ar A tēvu neatrodas nekādā radniecībā. Tāpat, ja izdarītājs A būtu nepieskaitīgā vecumā, tad arī uzskūdītājam B vajadzētu pēc šīs teorijas nepiešķirt šo nozīgumu par vainu, bet mēs zinām, ka tas tā nav.

Abas šīs teorijas neatrisina uzstādīto jautājumu. Jāizšķir šo īpašību divas kategorijas:

- 1/ attiecības un apstākļi, kas ir tikai personīga nozīme attiecībā uz soda novēršanu, palielināšanu vai samazināšanu, bet kuri neietekmē pārējo dalībnieku vai līdzdalībnieku sodamību /pēc 49.p./.
Tā tad ja A būtu uzskūdījis B uz slepkavību un B būtu nogalinājis savu tēvu, tad A nebūtu sodams par kvalificētu, bet gan par vienkāršu slepkavību. Tāpat, ja izdarītājs būtu nepilngadīgs, bet uzskūdītājs pilngadīgs, tad uzskūdītājs nebaudītu soda mīkstinājumu, jo pēc 49.p. "sevišķām personīgām attiecībām un apstākļiem, kas palielina, samazina vai izslēdz kāda atsevišķa dalībnieka vai līdzdalībnieka sodamību, nav iespaids uz pārējo dalībnieku vai līdzdalībnieku atbildību."
- 2/ attiecības un apstākļi, kas arī ir personiski, bet kas nodibina pašu nozīgumu, piem., dienesta nozīgumi.
Ja kāds neatrastos dienestā, tad nevarētu izdarīt arī dienesta noziedzīgu nodarījumu. Bet šie apstākļi, kas nodibina šo nozīgumu, šādā mērā arī uz līdzdalībnieku, kas teikts 49.p.: "sevišķas attiecības un apstākļi, kas noteic nodarījuma nozīgumu, neizslēdz tā līdzdalībnieka atbildību, kurš personīgi šādās attiecībās un apstākļos neatrodas, bet viņam apspriežamais sods mīkstināms pēc 52.p. noteikumiem."

Pēc mūsu sodu likumiem ir iespējams runāt par līdzdalībnieku, pabalstītāju, uzskūdītāju dienesta nozīgumos. Turpretin pēc 1903. g. sodu likumiem, kas pieturējās pie atomizējošās teorijas, uzskūdītājs dienesta nozīgumos nevarēja tikt sodīts. Mūsu sodu likums atmetis atomizējošo teoriju.

Ir iespējams runāt arī par līdzdalību līdzdalībā. Bet tā ir mākslota konstrukcija. Pēc būtības tā ir līdzdalība pašā pamata nodarījumā. Ja tiek atzīts par vainīgu, piem., uzskūdīšanā un pabalstīšanā, tad ņem vērā smagāk sodamo, šai gadījumā uzskūdīšanu.

Dažos gadījumos likumdevojs pašu nodarītāju nesoda, bet soda uzskūdīšanu uz šo nodarījumu, piem., pašnāvība nav sodama, bet uzskūdīšanu uz pašnāvību soda /456.p./.

Personu, kuras tiesības noziedzīgā nodarījumā tiek traucētas, nevar uzskatīt par līdzdalībnieku attiecīgā nodarījumā.

Nākošais jautājums ir par līdzdalības delikta vietu un laiku. Līdzdalība ir pilnīgi atkarīga no galvenā noziedzīgā nodarījuma un tādēļ uzskata, ka līdzdalība ir izdarīta tai vietā un laikā, kur galvenais nozīgums. Bet ja kāds uzkūda Latvijā, bet noziedzīgo nodarījumu izdara Igaunijā, kurā vietā ir notikusi uzskūdīšana? Pēc

valdošā uzskata, uzskūdišamu uzskata notikušu kā vienā tā otrā vietā, tikai ar noteikumu, ka vienu personu nedrīkst sodīt vairāk reizes dažādās vietās par vienu un to pašu nodarījumu.

Līdz šim runājām par to, kas notiek pirms nozieguma momenta. Bet arī pēc tam, kad noziegums ir pastrādāts, tomēr var turpināties uzvešanās, kam ir sakars ar pastrādāto noziegumu; var gadīties ka

- 1/ noziedznieks izdara noziegumu un mēģina to slēpt. Kāds cits viņam palīdz. Šī palīdzēšana nāk tā tad pēc nozieguma pastrādāšanas.
- 2/ var gadīties, ka kāda trešā persona izmanto noziedzīgā nodarījuma augļus /iegūst mantas par lētu cenu/

Ja runājam par trešās personas piedalīšanos noziedzīgā nodarījumā - pēdu slēpšanā, tad redzam, ka šai darbībai nav lielas starpības ar līdzdalību, tādēļ nāca priekšlikums to pielīdzināt līdzdalībai. Šo problēmu, ka turpinās noziedzīga uzvešanās pēc pastrādāta nozieguma, sauc par p i e s a i s t ī b u - Begünstigung. Piesaistības gadījumā nav kausala sakara ar pašu noziegumu. Tādēļ beidzamā laikā domā, ka par piesaistības problēmu nebūtu jārūnā. Pabalstīšanai, uzskūdišanai ir vienmēr cēlonisks sakars ar pašu noziegumu, bet ja runā par noziedznieku kā slēpēju, tad te nevar vairs grozīt pašu nozieguma faktu. Noziegums te jau ir pastrādāts un to nevar padarīt par nebijušu. Noziedzniekam kā slēpējam nav vairs kausala sakara ar pastrādāto noziegumu. Mēs zinām, ka līdzdalība, mēģinājums, neuzmanība ir ievietoti Sodu lik. vispārējā daļā. Vai arī piesaistību var iznest vispārējā daļā, vai pamest specialā daļā, norādot uz atsevišķiem piesaistības gadījumiem?

Jaunākā laikā domā, ka arī piesaistību var iznest sodu lik. vispārējā daļā. Pēc BELINGA domām līdzdalība var attiekties vai nu uz Vortat vai uz Nachtat. Ja līdzdalība attiecas uz Nachtat, tad tā ietver sevī to, ko mēs apzīmējam ar piesaistību. Bet šis uzskats nav atzīts, jo Nachtat - piesaistībai nav cēloniska sakara ar izdarīto noziegumu, tādēļ to nevar apvienot zem līdzdalības jēdziena. Ja mācītājs salaulātu personu A ar atraitni B, pie kam šis A, lai piedabūtu B sev par sievu, būtu nogalinājis B vīru, tad konzekventi izveidot BELINGA uzskatu, būtu jāsoda arī mācītājs, jo arī viņš ir līdzdalībnieks attiecībā uz Nachtat - palīdz izmantot nozieguma augļus.

Mūsu sodu likumā saistība ievietota sodu likuma specialā daļā kā delicta sui generis atsevišķos pantos /195.p./, kas ietilpināti nodaļā par pret darbību tiesai.

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādība.

Var gadīties, ka ir vesela rinda noziedzīgu nodarījumu, kas pastrādāti no vienas vai vairāk personām. Šos gadījumus, kad ir noziedzīgu nodarījumu daudzējādība, sauc par concursum delictorum, piem. kāds aiziet pie drauga, uzkūda to uz zēdzību, tad abi ielaužas un izzog mantas un bēg ar vilcienu bez biļetēm, iegādājušies pie tam vēl revolveru bez atļaujas u.t.t. Te vesela serija nodarījumu. Viens nodarījums var dažreiz vilkties ļoti ilgi, piem. krāpšana. Tā kā visos minētos gadījumos nevar runāt par vienotu noziedzīgu nodarījumu. Lai varētu runāt par vienotu noziedzīgu nodarījumu, tad

- 1/ psihiski no vainas viedokļa jābūt gribētam vienam rezultātam;
- 2/ tam, kas izdarīts, no formālā viedokļa, vajadzētu būt paredzētam vienā abstraktā sastāvā resp. vienā pantā.

Bieži gadas likumu sadursmes gadījumā, kad uz vienu nodarījumu var attiecināt vairākus sodu likuma pantus. Te var izšķirt vairākus likumu konkurences gadījumus:

- 1/ kad kādu nodarījumu var sodīt gan pēc kāda vispārējas daļas panta, gan pēc specialas daļas panta. Šādos gadījumos dod priekšroku specialās daļas pantiem - lex specialis - attiecībā pret vispārējās daļas pantiem - lex generalis -, piem. 435.p. "Māte, kas nogalinājusi savu ārpus laulības piedzīvoto bērnu, viņam piedzinot vai tieši pēc tam, sodama. Šim kā specialas daļas pantam, jādod priekšroka pret vispārēju pantu par slepkavību.
- 2/ kad var sodīt gan pēc pamatlikuma, gan pēc subsidara likuma. Priekšroka jādod pamatlikumam un ja tā nav, tad jāpielieto subsidarais likums.
- 3/ kad var kādu nodarījumu sodīt alternatīvi, piem. 266.p. "Kas nogalinājis dziedātāja putnu ... sodams ar arestu ne ilgāku par vienu mēnesi vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-". Šai gadījumā tiesa var pielietot sodu pēc sava ieskata.
- 4/ a p t v e r š a n a s gadījumi, kad svarīgākie nodarījumi ietver sedamības ziņā mazāk svarīgos, piem. ja kāds uzkūda un pabalsta citu, tad viņu sodīs par uzkūdišanu, bet pabalstīšanu neievēros.

Ir noziedzīgi nodarījumi ar ilgstošu rezultātu, piem., ja kādam issit aci, vai klaidonība. Šajos gadījumos pienem, ka ir darīšana tikai ar vienu noziedzīga nodarījuma aktu, piem. netiek sodīts par atsevišķiem klaidonības gadījumiem, bet gan par klaidonību kā tādu. Tāpat tas ir arī ar to noziedznieku sodīšanu, kas amata veidā nodarbojas ar noziedzīgiem nodarījumiem. Te noziedznieks netiek sodīts par atsevišķiem izdarītiem noziegumiem.

Ir vēl saliktie noziedzīgie nodarījumi, piem. b a n k r o t s. Tie tā vajadzīgi divi momenti:

- a/ maksāšanas pārtraukšana un
- b/ mantas slēpšana.

Te nevar runāt par diviem noziegumiem, bet gan par vienu - bankrotu. Tāpat tas ir arī ar laupīšanu. Lai par to varētu runāt, ir vajadzīgi

- 1/ sodami draudi un.
- 2/ svečas kustamas mantas paņemšana.

Abas ir sodamas darbības, bet tomēr laupīšanas gadījumā nosoda par tām atsevišķi.

Bet kā sodīt noziedznieku, ja tas pastrādājis daudz noziegumu? Pēc

- 1/ k u m u l a c i j a s sistēmas, kas izliekas visvienkāršākā un loģiskākā, būtu jāsašķaita sankcijas par atsevišķiem nodarījumiem kopā un to sumu jāpiemēro noziedzniekam. Bet no kriminalpolitikas viedokļa šī sistēma būtu par daudz nežēlīga, jo iznāktu, ka par daudz sīkiem nodarījumiem vajadzētu gadiem ilgi sēdēt cietumā u.t.t., tādēļ pielieto
- 2/ a p t v e r š a n a s sistēmu, pēc kuras vairākas darbības tiek uzskatītas par vienu. Vienam sodam te jāaptver citi sodi. Bet arī šī sistēma praktiski iznāk pretrunīga.

Vislabākā ir

3/ a s p e r a c i j a s sistēma, kad ņem vērā to nodarījumu, par kuru uzlietam visaugstākais sods, pie kam ja arī citi nodarījumi ir svarīgi, tad šo augstāko sodu vēl paaugstina, bet ar noteikumu, ka šis stākaiss sods nedrīkst pārsniegt visu vainīgajam piespriesto sodu kopsumu. /58.p./

1938./39.māc.g. I semestrī lasīto lekciju

b e i g a s.

- o -

K R I M I N A L T I E S Ī B A S

1938./39.m.g. II sem.lasīto lekciju piezīmes

Noziedzīgo nodarījumu daudzējādība.

Līdz šim apskatījām, kā notiek noziedzīga nodarījuma pastrādāšana no vienas vai vairāk personām, bet bieži gadas, ka kāda persona izdara vairākus noziegumus pēc kārtas. Šādos gadījumos mēdz runāt par noziedzīgu nodarījumu pastrādāšanu

1. recidīva,
2. amata vai
3. parāduma veidā.

Šī problēma atrodas robežās starp mācību par noziedzīgu nodarījumu un sodamību. Tāpat šī problēma atrodas daļai krimināltiesību daļai kriminoloģijas laukā.

Visvecākais ir "r e c i d i v a" jēdziens, kas nozīmē atkārtotošanos - Rückfall - atkrišanu atpakaļ noziegumā. Recidīva gadījumā iespējamas daudz dažādas variācijas:

1. kāds nozog vienreiz, tad vēlreiz. Tad vada auto ar neatļautu ātrumu. Te ir pastrādāti dažādas šķiras noziedzīgi nodarījumi. Vai te var runāt par recidīvu?
2. Svarīgi tas, kād šie noziedzīgie nodarījumi atkārtoties. Var gadīties, ka kāds izgājis no cietuma, izdara atkal to pašu noziegumu, par kuru tika sodīts. Tāpat ir iespējams, ka līdz noziedzīgās darbības atklāšanai noziedznieks jau ir paspējis pastrādāt daudzus noziegumus. Kādos gadījumos te var runāt par recidīvu?

Atbilde atkarājas no tā, kādu nozīmi piešķir vārdam - recidīvs. Jārēķinas ar pastāvošiem likumiem. Mēdz izšķirt vispārējo recidīvu, kad ir darīšana ar kāda pastrādātiem pilnīgi dažāda veida noziedzīgiem nodarījumiem, piem., slepkavību un auto vadīšanu ar neatļautu ātrumu, un speciālu recidīvu, kur ir darīšana ar vienādiem vai vismaz līdzīga veida noziedzīgiem nodarījumiem. Tagad krimināltiesību teorijā domā, ka par recidīvu var runāt tikai pēdējā gadījumā, t.i. tad, kad izdarīts pilnīgi vienāds vai vienāda veida noziedzīgs nodarījums. Pie tam par recidīvu var runāt tikai tad, ja atgriešanās pie nozieguma notiek tikai pēc sodīšanas par agrāko līdzīgo noziegumu. Par recidīvu runā mūsu sodu lik. 62.p.

"Kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu, pēc soda izciešanas ir atbildīgs uz vispārēja pamata. Bet ja notiesātais izdarījis ar agrāko pilnīgi vienādu vai vienāda veida noziedzīgu nodarījumu, sodu, kuru piespēž par šo nodarījumu, izņemot gadījumus, kuros likumā noteikti par noziedzīga nodarījuma atkārtotumu sevišķi sodi, var paaugstināt pēc 58.p. otrās daļas noteikumiem, ja līdz jaunā pilnīgi vienāda vai vienāda veida noziedzīga nodarījuma izdarīšanai pagājis no soda izciešanas par agrākiem: smagu noziegumu - ne vairāk par pieciem gadiem, noziegumu - ne vairāk par trim gadiem un pārkāpumu - ne vairāk par vienu gadu."

Modernās krimināltiesībās ārviens vairāk paceļas balsis, ka sek-
mīgas noziedzīgu nodarījumu apkarošanas dēļ, nevar apmierināties
ar recidīvu vien, jo ir iespējams, piem., ka noziedznieks pastrā-
dā vairākus noziedzīgus nodarījumus, iekams viņš tiek noķerts.
Šādos gadījumos varētu runāt par noziedzīgu nodarījumu pastrādā-
šanu aiz paraduma vai amata veidā. Bet kāda ir starpība?

Noziedzniekiem, kas noziegumus pastrādā aiz paraduma, ir zināma
tieksme pastrādāt šādus noziegumus, piem., kāds, satiekoties ar
draugiem, pēc paraduma izkaujas. Pie noziegumu pastrādāšanas
amata veidā, noziedzniekam ir netikai zināma tieksme pastrādāt
noziegumus, bet te noziedznieks

1. pat meklē attiecīgas situācijas, kā varētu tikai pastrā-
dāt attiecīgu noziegumu;
2. pelna savu uzturu ar noziedzības augļiem. Netiek prasīts,
lai šī nodarbošanās noziedzniekam būtu vienīgais uztura
pelniņšanas līdzeklis;
3. noziedzniekos attīstas zināmas parašas, ieraduma veidi,
izturēšanās, kas ir raksturīgi šai profesijai - pirmā
kārtā attiecībā uz valodu, kur noziedzniekiem attīstas
pat attiecīga terminologija. Noziedzniekos attīstas arī
zināma etika, piem., nedrīkst izdot savus biedrus, jāpa-
līdz biedriem izklūt no cietuma u.t.t.

Kā var uzbūvēt mācību par noziedzīgu nodarījumu?

Šī sistēma, kas pielietota mūsu lekcijās ir citāda, kā prof.
MINCA sistēma. Krimināltiesību kurss sastādas no četrām daļām:

I. I e v a d a /vēsture, sodu lik. jēdziens un krimināltiesī-
bu zinātnes jēdziens/;

II. V i s p ā r ē j a s d a ļ a s { I^a mācība par noziegumu
II^b " " sodiem.

III. S p e c i a l a s d a ļ a s.

Kas attiecas uz mācību par noziegumiem, prof. MINCS vispirms apska-
ta noziedzīgās darbības subjektu, tad objektu. Subjektu un objek-
tu saista noziedzīga darbība, bet šai noziedzīgā darbībā savukārt
ir iekšējā un ārējā puse, un tad kā blakus veidi tiek pievienoti
līdzdalība un daudzējādība. Šī šēma ir apbrīnojami vienkārša.

Mūsu šēma ir citāda. Tā iziet no tā, kas ir noziedzīgs nodarījums,
un apskata noziedzīgā nodarījuma atsevišķās pazīmes. Kā pamat-
tips tiek apskatīts noziedzīgs nodarījums. Tad kā blakus tipi -
neuzmanība, līdzdalība, mēģinājums, un kā specialie tipi - nozie-
dzīgu nodarījumu daudzējādība.

Visa tagadējā literatūra vairāk piemērojama otrai šēmai. Otrkārt,
tādi jautājumi, kā prettiesīgums, vaina u.c., pēc pirmās šēmas pa-
zūd aiz citiem nosaukumiem, tamdēļ otra šēma, t.i. mūsu šēma, ir
labāka.

Mācība par s o d i e m.

1. Sods ir reāls, faktiski novērojama parādība, kuru mēs va-
ram konstatēt pie visām tautām un valstīm.
2. Kas ir šī reālā parādība, ko apzīmē par sodu?

Interesants piemērs ir arī t. s. kugu nauda Anglijā. Viņu ņēma Anglijas flotei un krastu apsardzībai. No 1154. - 1485. gadam viņa bija likumīga un tad viņu arī ievāca. Pēc tam viņa itkā nozuda. 1596. gadā Elizabetes laikā viņu atkal atjaunoja. Bet kad 50 gadus vēlāk Kārlis I viņu gribēja ievākt, tad viņam tas vairs neizdevās, jo ilgas nepielietošanas dēļ, šis institūts bija kļuvis par juridisku anachronismu. Tālāk, kā zināms, konstitucionalās monarchijās pastāv t. s. veto tiesības. Anglijā karaļi šīs tiesības neizlieto sākot no 1707. gada, jo to varētu uzskatīt par nerakstītās satversmes laušanu, bet attiecībā uz dominijām viņi šo tiesību lieto. Tomēr arī dominijās galveno lomu spēlē parlaments un valdība. Karaļi, ja negrib parakstīt kādu parlamenta lēmumu, var griezties pie vēlētājiem. Anglijas karaļa veto tiesībām var būt trejādas funkcijas:

1. karaļa prerogativa - apstiprināt vai neapstiprināt likumu,
2. Anglijas karaļa visvarenības stāvoklis pret kolonijām un
3. tautas gribas izteiksme.

No šiem piemēriem redzam, ka, ja kāda norma papriekšu politisko iznīcināta, tad juridiski viņu atdzīvināt ir ļoti grūti.

4. P r e c e d e n t s.

Precedents ir kompetentas iestādes vienreizējs lēmums, kuru vēlāk uzskata par paraugu.

Piemēram, ja parlamentā kāds priekšlikums dabūjis vienādu balsu skaitu un parlaments tikai vienreiz taisījis lēmumu, ka pie vienāda balsu skaita priekšlikums skaitas par noraidītu, tad turpmākos gadījumos šis jautājums būs jau izšķirts. Tāpat, ja kāds ministru kabinets, stādamies darbā nācis ar deklarāciju, tomēr sniedz tādu, tad uz priekšu līdzīgos gadījumos visiem kabinetiem tas jādara. Atsaucoties uz precedentiem, bieži vien izšķir svarīgus politiskus jautājumus. Tā, piemēram, Francijas republikas konvents 1793. g. 16. un 17. janvāra sēdē uz precedenta pamata izšķīra Ludvika XVI likteni. Tur jautājumā par karaļa sodīšanu izeļās domstarpības par to, vai karaļi notiesāt ar lēmumu, kurš pieņemts ar vienkāršu, vai kvalificētu balsu vairākumu. Tad piecēlās DANTONS un atgādināja, ka republikas nodibināšana un kara pasludināšana Eiropas valstīm pieņemta ar vienkāršu balsu vairākumu un tādēļ arī šai gadījumā jārikojas līdzīgi. Tas izšķīra karaļa likteni, viņu notiesāja uz nāvi. Patiesībā tad lēmums par republikas nodibināšanu nemaz nebija ticis pieņemts, bet gan bija tiesas lēmums par monarchijas iznīcināšanu. Ja karaļa notiesāšana būtu bijis vajadzīgs 2/3 balsu vairākums, tad viņš būtu palicis dzīvs, aizrāda BLANS. -

1741. g. Anglijas ministru kabineta premjers Walpols paziņoja parlamentam, ka, ja tas nepieņem viņa priekšlikumu, viņš atkāpsies no valdības. Kad parlaments Walpola priekšlikumu noraidīja, Walpols demisionēja. North 1742. g. pēc līdzīgas deklarācijas, kad parlaments noraidīja viņa likumprojektu, arī aizgāja no valdības, jo viens no deputātiem paziņoja, ka premjers ne tikai var aiziet, bet viņam jāiet, jo līdzīgos apstākļos to darījis iepriekšējais kabinets.

Precedentam juridisku spēku piedod tas apstāklis, ka tais ga-

Vispirms apskatīsim absoluto teoriju grupu.

Noziegums kaut kādā veidā prasa pēc soda. Bet kāpēc prasa pēc soda? To dažādi zinātnieki mēģina izskaidrot dažādā veidā. Vieni atbild tādā veidā, ka sods nepieciešams, izejot no cilvēku psiķes, no cilvēku garīgas konstitūcijas.

Ja cilvēks ir kaut ko nodarījis, tad viņa psiķe prasa, lai viņam tiktu piešķirts arī sods. Ja tas netiek piešķirts, tad cilvēks izjūt neapmierinātību, tukšumu. Kad šādas jūtas tiešām pastāv, par to var pārliecināties novērošanas ceļā, kad pastrādāts kāds noziegums, piem., izdarīta slepkavība. Daudzi gaidīs, kad tikai nokers šo noziedznieku un to sodīs. Ja noziedznieku soda par mīksti, tad gandarījums ir nepietiekošs, bet ja par stipri, tad cilvēki izjūt nožēlošanu. Šo parādību pēc soda mēdz nosaukt par instinktu, refleksu. Bet kā arī to nenosauktu, tomēr šīs teorijas nedod pietiekošu uzstādītā jautājuma izskaidrojumu.

MINCS šīs teorijas nosauc par sensualistiskām teorijām, tādēļ ka te darīšana tikai ar cilvēku jūtām. Šīs teorijas atsaucas uz visiem pazīstama psihologiska fakta, ka cilvēks izjūt vajadzību pēc soda, bet neizskaidro to, kādēļ viņš to izjūt, un kamēr tas nav izpētīts, tikmēr arī nevar atsaukties uz šīm teorijām.

2. Religiskās teorijas

atrisina šo jautājumu, pārceļot to uz Dieva gribu. Ari šeit pēc būtības nekāda atbilde netiek dota. Te gandarījuma /pēc absolutās teorijas/ vietā, tiek likta Dieva griba. Tā tad viena nezināmā vietā tiek likts otrs nezināmais.

3. Moraliskās teorijas

nerunā par cilvēka refleksu, bet runā par to, lai katrs noziedzīgs nodarījums tiktu atmaksāts, t.i. lai atgrieztos atpakaļ etiska harmonija.

4. Logiskās teorijas,

kas neiziet tieši no cilvēku jūtām, bet grib rast pamatojumu prātā. Te būtu minamas KANTA, HEGEĻA teorijas.

K A N T S konstatē zināmas būtiskas īpašības cilvēka prātā. Viena no tām ir tāda, lai katram tiktu atlīdzināts pēc saviem nopelniem. Tā ir aksioma un tādēļ tālāk nekāda pamatojuma pēc viņa domām nevajaga meklēt, jo šī aksioma ir katrā cilvēkā. Pēc viņa aksiomas, noziedznieks jāsoda arī vēl šodien ar nāvi, lai gan rītā mēs visi vairs neeksistēsim.

O t r ā prasība pēc KANTA ir tāda, ka cilvēka nedrīkst izlietot kā līdzekli kāda mērķa sasniegšanai. Cilvēka personība ir pašmērķis. Cilvēku var sodīt tikai tādēļ, ka tas ir nogrēkojies, bet nevis kāda mērķa dēļ, kaut arī šis mērķis būtu palīdzēt visai cilvēcei.

T r e š ā prāta prasība ir sodīt cilvēku samērā ar viņa pastrādāto noziegumu. Ar to KANTS nonāk pie t a l i o n a principa. Bet šeit talions gan nav jāsaprot tādā nozīmē, kā to saprata vidus laikos - ja kāds izsit otram aci, tad arī viņam jāizsit acs.

Kas attiecas uz KANTA mācību, tad jāsaka, ka viņš nekā jauna nav pateicis, pasakot, ka sods ir prāta prasība. Tā ir tikai vārdiska atbilde, jo paliek nenoskaidrots, kādēļ cilvēka prāts prasa pēc soda.

Līdzīga ir arī H E G E Ļ A teorija. Viņš arī ir vācu filozofs. Pēc viņa domām, materija un gars ir viens un tas pats. Gars atklājas, realizējas pasaulē pēc zināmiem likumiem. Vispirms parā-

dās tēze - apgalvojums. Pēc tam parādas antitēze, un beidzot sintēze - rezultāts, kas ir sākums jaunai tādai pašai attīstībai. Tādā veidā mūžīgais absolūtais gars parādās pasaulē. Šādu šemu HEGELIM bija viegli pielietot arī kriminaltiesībās. Tēze šai gadījumā būtu absolūtas tiesības, griba, taisnība un pret to uzstājas atsevišķs indivīds ar savu personīgu gribu - tas ir noziedznieks. Viņš šai gadījumā ir antitēze. Pret šo uzstājas kopēja griba, kas sodot noziedznieku, izveido zinamu līdzsvaru - sintēzi. Ari šī teorija nekā jauna neienes, jo nedod pēc būtības nekāda paskaidrojuma uz jautājumu - "kādēļ jāsoda?"

Kā otra grupa bija relativās sodu teorijas.

Tās ir taisni pretējas absolūtām. Vajaga sodīt tāpēc, lai negrēkotu -

punire ne peccetur.

Galvenais mērķis, lai cilvēks tālāk negrēkotu. Relativās teorijas ir ļoti vecas. Kā pirmais šīs teorijas uzstādītājs ir grieķu sofists PROTAGONS, tad vēlāk tai pievienojas arī PLATONS un romiešiem SENEKA. Tāpat kā ārsts dod zāles slimniekam, lai tas ārstētos, tāpat arī valsts vara soda noziedzniekus, lai tie tālāk negrēkotu. Bet attiecībā uz sodīšanas mērķi, šīs teorijas piekritēju domas dalās. Vieni domā, ka noziedznieku sodīšanas mērķis ir sabiedrības labums, lai noziedznieks vairāk šo sabiedrību netraucētu. Tā tad soda rezultātam jāparādās sabiedrībā. Pēc citu domām, soda tāpēc, lai ar šo sodu iespaidotu pašu noziedznieku. Tā tad soda rezultātam jāparādās pašā noziedzniekā. No sabiedrības iespaidošanas teorijām vispirms jāmin

1. atbaidīšana ar soda izpildīšanu, ja to izpilda visiem redzot. Šis veids tika izvests pie primitīvām tautām. Šī teorija ir pilnīgi bankrotējusi. Kā piemērs te der klasiskais gadījums Anglijā, kad sodīja kādu cilvēku par sīkām zādzībām ar pakāršanu, lai atbaidītu visus citus potenciālos noziedzniekus no turpmākiem noziegumiem. Bet pa pakāršanas laiku, citi kabatas zagļi apzaga skatītājus vēl par lielākām sumām, nekā tām, par kurām nupat kāra. Bez tam šai teorijai pārmet, ka šāda redzēšana notrulina nervus, kas noved pie vispārējas demoralizācijas, tādēļ šai teorijai tikai vēsturiska nozīme.

2. Generalās preventīvas teorija.

Vārds "prevenire" nozīmē kaut kam aizsteigties priekšā, kaut ko novērst. Šī teorija jau iepriekš negrib pielaist noziegumu.

ANSELMS FEUERBACHS ir šīs teorijas galvenais autors, un 1813.g. sodu likumā viņš šo teoriju ir loģiski un konzekventi izstrādājis. Kad valdība ir piedraudējusi sodu par kādu nodarījumu, tad viņa grib, lai visi to zinātu. Šī zināšana atbaida noziedzniekus. Šī zināšana ir pretmots, kas radīts ar piedraudējumu psihē. Bet piedraudējuma realitāte atkarājas no tā realizēšanas neizbēgamības, t.i. soda izpildīšanas. Šāda neizbēgamība svarīgāka kā bargums, jo katrs noziedznieks cerē izvairīties no soda.

Kāpēc tad sodīt atsevišķus noziedzniekus? Šī sodīšana ir nepieciešams nosacījums. Ja cilvēki redzēs, ka par noziegumiem nesoda, tad arī piedraudējums neatstās nekāda iespaida. Pie tam te netiek prezumēta zināšana, bet gan varēšana zināt, ka bija iespējams zināt. Tā tad ja cilvēki to nezina, ka kāds nodarījums ir sodams, tad viņi ir paši vainīgi. Šo teoriju bieži sauc arī par psichiskas piespiešanas teoriju. Bet lai, šim psihiskam piespiešanas motivam būtu spēks, tad nepieciešami, lai visus pastrādātos noziegumus arī sodītu. Šīs abas bija tādas teorijas, kas ar sodu grib iespaidot sabiedrību un līdz ar to arī pašu noziedznieku.

Tagad apskatīsim tās teorijas, kas ar soda palīdzību grib iespaidot tikai pašu noziedznieku. Te pieder:

1. specialā atbaidīšana teorija, pēc kuras sods atbaida pašu noziedznieku no tālāks, noziedzīgas darbības;
2. specialās preventijas teorija, kas grib iespaidot pašu noziedznieku smalkākā veidā - dziļāk ejošas noziedznieka labošanas veidā un panākt, lai turpmāk noziedznieks nepastrādātu noziegumus.

Ir vēl viens mēģinājums izskaidrot noziegumu sodīšanu, pēc kura ar sodīšanu panāk noziedznieka padarīšanu par nekaitīgu, piem., noziedznieku pakar, tā atņemot viņam iespēju tālāk nozliegties. Noziedznieks ir zināmu ārpus gribas stāvošu faktoru rezultāts. Noziedznieks vai nu piedzimst par tādu, vai arī tiek izveidots par tādu, pateicoties socialās vides iespaidam. Viņu vajaga pārveidot vai nu iznīcinot vai labojot. Šis ir jaunās skolas teorijas, jo tās negrib sodu, bet kādu citu reakciju.

Ari no antropologiskā viedokļa ir dažas teorijas, kas saka, ka noziedznieks dzimst vai vēlāk izveidojas par tādu sakarā ar trūkumiem organismā, tamdēļ vajaga novērst šos trūkumus.

Tad vēl ir sociologiskās teorijas, pēc kurām noziedznieks ir izaudzināts par tādu un tādēļ viņš ir jāpāraudzina.

Jāsaka, ka strīdi starp absolutām un relatīvām teorijām ir ilgi pastāvējuši un tagad vēl ir nākušas klāt jaunās kriminaltiesības skolas piekritēji ar savām teorijām. Strīds turpinās un jautājums, par ko šīs teorijas strīdas, nav izšķirts. Bet praktiski gandrīz katru dienu notiek noziegumi. Prakse nevar gaidīt, kamēr vispirms teoretiski izšķirs jautājumu. Tagad dažādu valstu likumdošanas ir iepazīnušās ar dažādām teorijām un uzņēmušās no tām dažus principus.

1. Ja mums ir darīšana ar kādu gadījuma noziedznieku, piem. jaunekli, kas greizsirdībā nogalinājis savu līgavu, tad lai šādi noziedznieki neatkārtotos, tos vajaga atbaidīt ar soda izpildīšanu /ar generalās un specialās preventijas palīdzību/.
2. Ja ir darīšana ar pieraduma noziedzniekiem, kas atkārtoti vienu un to pašu noziegumu, tad šos pieraduma noziedzniekus vajaga labot, pielietojot tiem specialās preventijas līdzekļus. Pirmā gadījumā par labošanu nevar būt runa, jo cilvēks ir pastrādājis noziegumu greizsirdībā, tā tad gadījuma dēļ un kā tāds viņš nav īsts noziedznieks.
3. Ja ir darīšana ar nelabojamiem noziedzniekiem, kurus nav iespējams labot, tad tos jāpadara nekaitīgus. Nav svarīgi tas, aiz kāda iemesla noziedznieks tapis par nelabojamu.

Šie ir praktiski svarīgie principi tagadējā jurisprudencē.

Ja par sodu runā likumdevējs, tad viņš šo sodu piedraud visiem, bet ne atsevišķām personām. Ja par sodu runā no tiesneša viedokļa, tad tā uzdevums ir taisnīgi piemērot - uzlikt šo sodu. Tālāk izpildu vara /cietums vai administratīva vara/ praktiski piemēro šo sodu, lai labotu noziedznieku.

Tagad apskatīsim to problemu

kādā veidā ir iespējams noziedzniekam sagādāt launuma, ciešanu sajūtu.

Tādu veidu var būt bezgala daudz. Te jārunā par divām lietām:

1. vispārējiem principiem pie tiesisku labumu atņemšanas un
2. par atsevišķiem konkrētiem veidiem, kā tos var atņemt.

Kriminaltiesību teorija ir nākusi pie dažām skaidrām atziņām:

1. Sodam ir jāskar to personu, kas ir pastrādājusi noziedzīgu nodarījumu.

Tas, kas izdarījis noziegumu, tam ir jācieš sods. Bet vēsturiski tas tā bieži nav bijis. Vēsturē bieži sastopam solidarū atbildību, kad par noziedznieka darbību atbildēja visi tā piederīgie. Mūsu laikos tāda atbildība ir grūti iedomājama. Bet viens ir skaidrs, ka arī mūsu laikos bieži no tā, ka noziedznieku soda, cieš arī tā piederīgie, piem., mantas konfiskācijas gadījumos.

2. Sodam vajaga būt elastīgam.

Kad runājām par sodu likumu sankcijām, tad redzējām, ka tām jābūt elastīgām. Mūsu laikos sevišķi populāri paliek nenoteiktie spriedumi. Te darīšana ar spriedumu elastīgumu. Ja runājam par soda elastīgumu, tad ar to saprotam arī to, ka soda veidam jābūt tādām, kas visvairāk atbilst atsevišķa noziedznieka individualitātei.

3. Restitūcija.

Neskatoties uz visām garantijām /kriminaltiesībām, procesuālām tiesībām u.t.t./, kas dotas noziedzniekam, tomēr noziedznieks var dažos gadījumos tapt nepareizi notiesāts, tādēļ vajaga dot iespēju noziedzniekam restitūēt - atjaunot agrākās tiesības, kas viņam ar nepareizu notiesāšanu tikušas atņemtas.

4. Sodišanas izmaksa valstij.

Vajaga mēģināt lētāk izvest sodus, jo pilsoni taču negribēs maksāt lielus nodokļus tādēļ, lai tos izlietotu noziedznieku sodīšanai.

Tagad pāriesim pie otrā jautājuma par pašiem sodu veidiem resp. tiesisko labumu atņemšanas veidiem. Šādu veidu ir daudz, bet vēsturiskās attīstības gaitā tie izkristalizējušies vairākās kategorijās. Kā pirmo apskatīsim

n ā v e s s o d u .

Šī soda izcelšanās jāmeklē sen atpakaļ. Jau tad, kad pastāvēja privāta atriebība, nāves sods bija pazīstams. Primitīvais nāves sods bija cieši saistīts ar reliģiju. Bieži sodīšana ar nāvi bija upurēšana dieviem, jo noziedznieks, izdarot noziegumu, ar to bija nogrēkojies pret to sabiedrību, kurā viņš atradās un tās dieviem. Šādu gadījumu no Grieķu, romiešu vēstures ir daudz. Bet arī tad, kad sabiedrība atsvabinājās no reliģijas un tiešās atriebības instinktiem, tomēr nāves sods palika sevišķi tur, kur centralā vara gribēja ar visiem iespējamajiem līdzekļiem aizsargāt savu autoritāti. Mūsu laikos nāves sods lielā mērā ir samazinājies. No vienas puses visos kodekos vērojama to pantu samazināšanās, kas runā par nāves sodu. No otras puses samazinās arī to

valstu skaits, kurās pielieto nāves sodus.

Šāda nāves sodu samazināšanās lielā mērā vedama sakarā ar abolicionisma kustību. Abolicionisms nozīmē atsacīšanos no nāves soda. Starp šīs kustības un nāves soda piekritējiem 18.g.s. II pusē ir izcēlusies liela polemika un jautājums par nāves sodu ir plaši diskutēts.

Viens no vecākiem argumentiem, kādēļ nāves sods nebūtu vēlams, ir pamatots reliģijā. Cilvēka dzīvība ir kaut kas pārāk svēts, augsts, lai to drikstētu atņemt. Cilvēka dzīvība ir dievu rokās, tādēļ nav tiesības atņemt cilvēkam ar nāves sodu dzīvību. Bet viduslaikos baznīca bija tieši tā, kas visvairāk nāves sodus izpildīja, lai gan baznīcas tiesībās bija sastopama šī mācība.

Otrs arguments ir izvirzīts no dabisko tiesību skolas piekritējiem, kuri uzskatīja, ka valsts ir nodibināta uz sabiedrības līguma pamata, pēc kura līdz tam laikam atsevišķi dzīvojošie indivīdi atteicās no daļas savu tiesību, brīvības, lai padodoties sabiedrības līgumam, iegūtu vēl pilnīgāku brīvību. Bet nekad nevar pielaist, ka cilvēki būtu gribējuši atteikties no tiesības uz dzīvību, tādēļ arī valstij nevar būt tiesību atņemt saviem pavalstniekiem dzīvību.

Bez šiem argumentiem, ir vēl argumenti, izejot no soda mērķa viedokļa - no generalās un specialās prevencijas teorijas viedokļa. Izejot no specialās prevencijas teorijas viedokļa, kas grib iespaidot pašu noziedznieku tā labošanas veidā, jāsaka, ka nāves soda pastāvēšana ir šīs teorijas bankrots, jo ar nāves sodu cilvēku iznīcina pilnīgi, tā kā vairs neatliek ko labot.

Kas attiecas uz generalās prevencijas teoriju, tad te argumentu pret nāves sodu ir grūtāk aizstāvēt, jo noziedznieka iznīcināšana pēc šīs teorijas it kā varētu iespaidot sabiedrību - atbaidīt citus no noziegumiem. Bet te abolicionisti atrod iebildumu, aizrādot, ka nāves soda izpildījums nebūt neatbaida citus noziedzniekus no tālākas darbības. Kā piemēru te min klasisko gadījumu Anglijā, kad pa viena noziedznieka - kabatas zagļa pakāršanas laiku, citi kabatas zagļi apzaga skatītājus vēl par lielākām summām. Bez tam generalā prevencija, lai sabiedrību vairāk iespaidotu, prasa soda paaugstināšanu. Tā tad arī nāves sodu būtu jākāpina, pārvēršot to par kvalificētu nāves sodu, kādi tagad netiek pielietoti.

Tad bieži pret nāves sodu tiek celti iebildumi no vispārējās kultūras līmeņa viedokļa, jo izpildot nāves sodu iznāk, ka arī valsts izdara to pašu, ko izdara pats noziedznieks. Noziedznieka nonāvēšana būtu loģiskākais iespaidošanas veids uz pilsoņiem. Pie tam aizrāda, ka tais valstīs, kur noziegumi tiek retāk pastrādāti, tā tad kulturalais līmenis augstāks, nepastāv arī nāves sods. Jāsaka, ka šo argumentu ir grūti šai gadījumā pievest, jo var iziet arī no pretēja pieņēmuma, ka tieši tamdēļ vajadzīgs nāves sods, lai šo kulturalo līmeni paceltu tur, kur viņš vēl nav vajadzīgā augstumā.

Jauno laiku krimināltiesībnieki tomēr domā, ka no nāves soda būtu jāatsakās.

Ja ņemam pirmo, t.i. individuālo principu, ka sodam ir jāskaa tā persona, kas ir pastrādājusi noziedzīgu nodarījumu, tad šim principam nāves sods atbilst. Ja ņemam elastības principu, tad nāves sods ir vienāds priekš visiem un nekādas elastības attiecīgam noziedzniekam nevar piemērot. Ari restitūcija pie nāves soda atkrit, jo nav iespējams cilvēku padarīt atkal dzīvu. Attiecībā uz

maksu jāsaka, ka nāves sods neizmaksā dārgi, bet ieslodzījums valstij prasa lielus izdevumus. Te gan pieved argumentu, ka noziedznieki paši var nopelnīt sev uzturu. Tomēr, lai arī kā nebūtu, cietumu budžeti vienmēr noslēdzas ar deficitu, tā kā valstij vienmēr ir jāpiemaksā. Ja paskatāmies uz faktisko stāvokli, attiecībā uz nāves soda pielietošanu, tad tas grozas, pie kam pēdējos 10 gados ir vērojama tendence to vairāk pielietot.

Uzstāšanās pret nāves sodu atstājusi iespaidu arī uz kriminālo likumdošanu. Vakareiropā pirmais pasākums šai virzienā taisīts Toskanā, kur 1765.g. atcēla nāves sodu. Pa daļai tas tika pārņemts zem BEKARIA un SONNENFELDA propagandas iespaيدا. Vācijā "Carolinā" vēl sastopam nāves soda piemērošanu 44 gadījumos, bet "Strafgesetzbuchā" nāves sods paredzēts tikai 2 gadījumos.

Bet Francijas likumdošanā kādreiz piedraudēja ar nāvi 115 gadījumos un BLEKSTONA laikā angļu tiesībās pat 160 gadījumos. Attiecībā uz nāves soda iznīcināšanu radikāli izturējusies Krievija. 18.g.s. vidū nāves sods atcelts jaunākiem par 17 gadiem un vēlākā laikā arī priekš visiem notiesātiem. Bet lai gan teoretiski nāves sods tika atcelts, tomēr praktiski tas turpināja pastāvēt, jo pastāvēja ļoti bargi miesas sodi, kas bieži beidzās ar nāvi, tā kā par pilnīgu atsacīšanos dažās valstīs no nāves soda var runāt tikai 19.g.s.

Paraleli ar atteikšanos no nāves soda, notiek atteikšanās arī no kvalificētā nāves soda. Vēl 19.g.s. Francijā pastāvēja likums, ka bērna nogalinātājam pirms nāves soda izpildīšanas vispirms nocirta vienu roku. Tas šķiet, ir pēdējais kvalificēta nāves soda gadījums.

Mūsu soda likumā nāves sods nepastāv. 1903 g. sodu likuma projektā nāves sods bija paturēts. Atteikšanai no nāves soda mūsu sodu likumā ir tikai deklarācijas nozīme, jo praktiski par smagākiem noziegumiem var nodot kara tiesai, kurai ir tiesība notiesāt arī uz nāvi.

Visumā jāsaka, ka sakarā ar kulturas līmeņa celšanos, nāves sods top nevēlams. Parasti tad, kad sākas juku laiki, nāves sodu atkal sāk ieviest un pielietot. No generalās prevencijas viedokļa, tautas atbaidīšanas viedokļa nāves sods, pēc HIPPELA domām, ir un paliek radikālākais līdzeklis, ar kuru var sasniegt rezultātu. Tomēr paliek jautājums, vai ar šo līdzekli vajag gribēt sasniegt labāku rezultātu.

M i e s a s s o d s .

Ar šo sodu noziedzniekam neatņem dzīvību, bet gan miesas neaizskaramību un veselumu. Arī šis veids pieder izmirstošiem sodu veidiem, lai gan arī miesas sods pašos beidzamos 20 gados uzrāda tendenci uz atdzimšanu, ja ne tik daudz praksē, tad sevišķi teorijā.

Kas attiecas uz miesas sodu veidiem, tad jāizšķir:

1. kroplojošie miesas sodi, kuru nolūks ir iznīcināt kādu miesas organu;
2. sāpīgie miesas sodi, kuru nolūks sagādāt sāpes;
3. apkaunojošie miesas sodi, kuru nolūks ir sagādāt morāliskas ciešanas ar to, ka tiek atņemta miesas neaizskaramība.

Mērķi, kuru dēļ miesas sodus pielieto, ir dažādi:

1. lai apmierinātu atriebības jūtas - no atmaksas teorijas viedokļa. Te sevišķi parādās taliona princips.
2. pielieto iespaidošanas nolūkos. Sevišķi tas attiecas uz sāpīgiem miesas sodiem.
3. ģeneralās prevencijas kā atbaidīšanas, vai kā FEUERBACHS saka - psihologiskās iespaidošanas nolūkos.

Bez šiem trim sodīšanas nolūkiem, miesas sodi ilgāku laiku tika izlietoti sabiedriskās drošības nolūkos, proti:

- a/ vai nu kā paņēmieni nozieguma rīku iznīcināšanai, piem. mēles nogriešana par nepatiesu liecību, pirkstu nogriešana par viltus zvērstu u.t.t.;
- b/ vai nu kā tikpat pirmatnēju paņēmīnu iezīmes uzlikšanai, lai vieglāki pazītu noziedznieku, piem., nāšu plēšana, deguna vai auss nogriešana vai vienkārši gīmja izkēmošana, iedēdzinot kādu zīmi u.t.t. Tas sevišķi pastāvēja Krievijā. Arī mūsu arestantu tērpī domāti tādos pašos nolūkos.

Jaunākos laikos par seksualiem noziegumiem pielieto sterilizāciju /Ziemeļ - Amerikā/.

Pret miesas sodiem celti daudzi iebildumi. Tie pieder izmirstošiem sodu veidiem, jo miesas sodi ir galīga pašvienas iznīcināšana cilvēkā. Ja cilvēku noper, tad parasti šim cilvēkam ir grūti atgūt savu sabiedrisko stāvokli. Otrkārt, miesas sodi tika visvairāk pielietoti tad, kad pastāvēja kārtas un šķiras, pie kam vienas šķiras parindās šis sods tika ļoti maz pielietots, piem. muižnieki bija pilnīgi izslēgti no miesas sodiem, tāpēc mūsu laikos, kad pret šo šķiru un kārtu uzbūvi ceļ iebildumus, tad arī miesas sodus grib galīgi izslēgt.

Pret miesas sodiem tiek vērsti visi tie paši argumenti, kas savā laikā pret nāves sodu. Augstākais kultūras līmenis prasa, lai miesas sods netiktu pielietots. Sevišķi, kas attiecas uz kropļojošiem miesas sodiem, tad ar tiem cilvēks tiek padarīts par nederīgu visai dzīvei, un pienākums to uzturēt gulstas uz citiem. Tā kā mūsu laikos soda mērķis ir labot noziedznieku, tad sevišķi kropļojošie miesas sodi pavisam neatbilst mūsu laikiem. Pie tam kā nāves tā arī miesas sodi prezumē izpildītāju, un tas tiek morāli pilnīgi pazemots. Pie miesas sodiem pārmet to, ka miesas soda smagums atkarājas no izpildītāja, kas arī nav vēlams parādība. Mūsu laikos varētu iebilst, ka ar mašīnu palīdzību varētu vienlīdzināt miesas sodus visiem, bet te atkal iebildumus var celt tai ziņā, ka noziedznieka psihi mēs nevaram grozīt un tamdēļ vienu un to pašu sodu dažādi cilvēki izjutīs ļoti nevienmērīgi. Pie miesas sodiem vēl tiek pieminēts to lētums, kā arī tas, ka te noziedznieks netiek izņemts no parastās dzīves gaitas un var turpināt savu profesiju, bet pie brīvības atņemšanas sodiem, profesijas turpināšana dažreiz ir neiespējama.

Brīvības atņemšanas sods savēl vairākus noziedzniekus kopā, un tā izveidojas noziedzīgas pagrīdes atmosfera, turpretim, ja noziedznieks ierastos tikai saņemt miesas sodu, tad tas netiktu tādā veidā sabojāts. Jaunākā laikā miesas sodi bieži tiek pieprasīti pret huliganismu, jo huligani bieži nerēķinas ar brīvības atņemšanas sodiem.

Valsts, kur miesas sodus tagad vēl pielieto, ir Anglija. Vēl nesen bija projekti atcelt Anglijā šo sodu, bet parlaments šo pro-

jektu noraidīja.

Pie mums Latvijā mīeasas sods nepastāv. Varētu pieminēt tikai tā vienu veidu, kas atgādina mīeasas sodu, v a ž a s, ko var uzlikt notiesātiem ar spaidu darbiem. Visumā jāsaaka, ka mīeasas sodi pieder izmirstošiem sodiem, tāpat kā nāves sods. Tagad apskatīsim nākošos divus soda veidus, kuri pieder pie pieaugošiem soda veidiem, tie ir m a n t i s k i e un b r ī v ī b a s atņemšanas sodi.

M a n t i s k i e sodi.

Mantiskie sodi divreiz spēlēja lomu. Pirmo reizi tad, kad privātā atriebības tiesība tika apmainīta pret kompozīciju un otro reizi, kad cilvēku labklācība pacēlās tik augstu, kad radās iespēja ar naudas atņemšanu sagādāt cilvēkam lielas nepatikšanas.

No mantiskiem sodiem kā pirmo var minēt

k o n f i s k a c i j u, kas ir mantas atņemšana kā soda veids. Pie tam iespējama divējāda konfiskācija:

1. vispārējā un
2. specialā.

Pirmā gadījumā tiek konfiscēta visa manta,

otrā tikai atsevišķi priekšmeti, piem. noziedzīgi rīki u.t.t.

Vēsturiski konfiskācija ir izrādījusies bieži par efektīvu iedzīvošanās avotu. Romiešu laikos valsts centās izgudrot tādas sūdzības, ar ko varētu izspiest naudu.

Otrs arguments, kas vērsts pret konfiskāciju ir individualitātes trūkums, jo ar konfiskāciju cieš netikai nozieguma izdarītājs vien, bet arī viņa ģimene. Tā iznāk, ka tiek sodītas vairākas nevainīgas personas.

Vispārēju konfiskāciju tagad maz piemēro. Dažreiz to savieno ar politiskiem noziedzniekiem.

Specialā konfiskācija pati par sevi saprotama un pieļaujama. Kā otru mantisku sodu var minēt

n a u d a s s o d u. Bet pie naudas sodiem grūtība ir tā, ka ar viņiem sodīt vienmērīgi ir vēl grūtāk, ja soda smagums te katrā gadījumā ir atkarīgs no tā naudas daudzuma, kas noziedzniekam ir. Ja nabagu soda ar Ls 50,- un bagātu ar Ls 500,-, tad bieži nabagais šo sodu izjutīs daudz stiprāk, kā bagātais. Lai tas notiktu, tad mēģināja sodīt ar zināmu procentu no tās mantas, kas noziedzniekam ir, bet arī šī proporcionālā sodīšanas sistēma izrādās nevienmērīga, jo tas, kam atņemts 50% no 1.000.000 dolāriem necietīs tik daudz, kā tas, kam atņemts 50% no Ls 1.000,-. Tādēļ jaunākā laikā cenšas izstrādāt zināmas progresijas tabulas, pēc kurām naudas soda suma pieaug progresīvi ar mantas lielumu.

Naudas soda pielietošanā iespējami dažādi veidi:

1. iespējams pielietot tos kā pilnīgi patstāvīgus;
2. tādā veidā, ka uzliek cietumu vai arestu un vēl naudas sodu;

3. kad piespriež cietumu vai arestu vai naudas sodu kā alternatīvu;
4. kad pie naudas soda kā subsidiaru piespriež vēl arestu, vai otrādi.

Līdz ar to nonākam pie problēmas par naudas soda iekasēšanu, jo ja to nevar iekasēt, tad tam nav nozīmes. Tādā gadījumā ir sekojošas izejas:

1. ka naudas sodu pārvērš brīvības atņemšanas sodā;
2. kad noziedzniekam nesamaksas vietā liek strādāt kādu sabiedrisku darbu;
3. noziedznieks strādā kādu darbu, tad, lai iekasētu naudas sodu, atvelk zināmu daļu no viņa algas.

Mūsu sodu likumā par naudas soda atvietošanu runā 57.p.

"Ja soda nauda nav samaksāta mēneša laikā no tās dienas, kad spriedums stājies likumīgā spēkā, vai arī noliktā termiņā gadījumos, kad samaksa atlikta vai pielaista nomaksa pa daļām un ja notiesātam nav līdzekļu, no kuriem soda naudu varētu piedzīt, naudas sods pārvēršams arestā uz laiku, kura ilgumu tiesa noteikusi spriedumā pēc sekoša samēra:

naudas sods līdz 25 latiem - arestā līdz 1 nedēļai;
 no 25 latiem līdz 100 latiem - arestā no 1 nedēļas līdz vienam mēnesim;
 no 100 līdz 500 latiem - arestā no viena līdz trim mēnešiem;
 no 500 līdz 1.000 latu - arestā no 3 līdz 6 mēnešiem;
 pāri par 1.000 latiem - arestā no 6 mēnešiem līdz 1 gadam.

Ja soda naudu vai daļu no tās samaksā tajā laikā, kad notiesātais izcieš naudas soda vietā uzlikto arestu, arests izbeidzams vai arī tā ilgums saīsināms samērā ar nomaksāto soda naudas daļu. Samazinot aprādītā kārtā soda laiku, arests ieskaitams pēc tiesas spriedumā noteikta samēra.

Naudas sods, kas uzlikts notiesātam kā blakus sods, saskaņā ar 26.panta otro daļu, arestā nav pārvēršams, bet piedzenams neapstrīdamu prasījumu kārtībā, izņemot likumā sevišķi paredzētus gadījumus."

Pret aresta apmaiņu ar naudas sodu ceļ tos iebildumus, ka turīgie var viegli naudas sodu samaksāt, bet trūcīgajiem jāiet cietumā.

Brīvības atņemšanas sods.

Tagad galvenais soda veids ir brīvības atņemšana, kas arī visvairāk atbilst kriminaltiesību teorijas uzstādītiem mērķiem. Mūsu laikos brīvības atņemšana ir smags sods, bet tomēr daži domā, ka smagu noziegumu gadījumos šis sods ir par mazu, bet praksē sastopam gadījumos, kad noziedznieks mūža spaidu darbu vietā labāk vēlas nāves sodu.

Pie brīvības atņemšanas soda vienmēr paliek cerība uz apžēlošanu vai izbēgšanu. Bet valstīs, kur šāda apžēlošana gandrīz nemaz nenotiek un cerību izbēgt arī nav, tur brīvības atņemšanas sods uz visu mūžu ir tik pat smags kā nāves sods. Ari no generalās

prevencijas viedokļa brīvības atņemšanas sods ir attaisnojams, jo tas novērš kaitīgumu sabiedrības interesēs ar noziedznieka izolāciju un tas noder arī citu atbaidīšanai, jo noziedznieks brīvības atņemšanu katrā ziņā izjūt kā labuma atņemšanu.

Sevišķi izdevīgs šis sods ir no specialās prevencijas viedokļa. Ja nu iespējams noziedznieku labot, tad vislabāk to var panākt ar brīvības atņemšanas sodu, jo šis sods nodod noziedznieku pilnīgi valsts varas rīcībā.

Ari no tās teorijas viedokļa, ka noziedznieku vajaga padarīt nekaitīgu, brīvības atņemšanas sods šo mērķi sasniedz.

Ja apskatām brīvības atņemšanu no soda īpašību viedokļa, tad jā-saka, ka tas ir ļoti piemērots sodīšanas veids, jo

1. brīvības atņemšanas sods ir jācieš pašam nozieguma izdarītājam. Tas vismazāk aizķer nodarītāja tuviniekus.
2. Šis sods ir ļoti elastīgs. To var sākot no vienas stundas pagarināt līdz mūža beigām. Tāpat var mainīt pēc patikas arī režīmu.
3. No soda lētuma viedokļa šis sods nav izdevīgs, jo maksā valstij ļoti dārgi. Tas ir vienīgais lielākais iebildums pret brīvības atņemšanas sodu.
4. Pie šī soda labi iespējama restitūcija. Pie nāves soda nebija iespējama restitūcija un tas bija viens no galveniem iebildumiem pret nāves sodu. Arī pie brīvības atņemšanas nav iespējama pilnīga restitūcija, jo nav iespējams restitūēt piem. cietumā pavadīto laiku. Pie mantiskiem sodiem restitūcija ir iespējama visā pilnībā. Tomēr arī ieslodzījumā pavadīto laiku restitūcijas gadījumā ir iespējams kādā nebūt veidā kompensēt.

Brīvības atņemšanas sods pēc būtības ir pilsona ārējās brīvības ierobežošana.

Vispirms te tiek ierobežota pārvietošanās brīvība, bet pie šīs brīvības ierobežošanas nāk klāt vēl ieslodzījuma režīms. Kad runā par brīvības sodiem, tad parasti min trīs sodus:

1. izraidīšanu,
2. izsūtīšanu un
3. ieslodzījumu.

Pirmie divi ir vairāk vēsturiski, bet pēdējais aktualākais, tagad pastāvošs soda veids.

I z r a i d ī š a n a

ir zināma valsts pilsona izraidīšana vai izstumšana no šīs valsts robežām ar aizliegumu atgriezties uz visu mūžu vai uz ilgāku laiku šīs valsts robežās.

Izraidīšanā ir ieinteresētas arī citas valstis, tādēļ jautājums par izraidīšanu top starptautisks, jo tagad gandrīz visas valstis

Pie izsūtīšanas svarīgu lomu ir spēlējusi kolonizācijas problēma, jo sevišķi agrāk valstis centās kolonizēt ar vien jaunus apgabalus.

Romā izraidīšanas otrs veids - relegatio - administratīvā izraidīšana pārvērtās izsūtīšanā. Otrs izsūtīšanas veids Romā bija deportatio. Tas bija kriminālsods priekš "honestiores". Tas ilga visu mūžu un bija saistīts ar visas mantas konfiskāciju. Atšķirībā no relegatio, šo sodu piemēroja krimināliem noziedzniekiem un tas bija apkaunojošs, pazemojošs sods, jo to izpildīja apkaunojošā formā: liktori uzbruka deportācijai nolemtam un stiepa to uz kuģi, kurš to aiveda uz izsūtījuma vietu. Turpretim relegatio piemēroja politiskiem noziedzniekiem.

Ja runā par galveno izsūtīšanas veidu, tad jāapstājas galvenā kārtā pie Anglijas. Vispirms noziedzniekus Anglija sūtīja uz Ameriku. Tai laikā šis sods bija ļoti smags, jo pārbraukt vien uz Ameriku bija bezgala grūti, un Amerikā ar šiem noziedzniekiem apgājās kā ar lietām. Tādēļ tas bija sods, no kura visiem bija lielas bailes. Bet kad Savienotās valstis palika neatkarīgas un noziedzniekus vairs neielaida, tad Anglija tos sāka sūtīt uz Australiju. Tā kā Australija tai laikā bija gandrīz pilnīgi neapdzīvota, tad noziedznieku sociālais stāvoklis tur mainījās. Parādījās apbrīnojams rezultāts. Tie ātri piemirsa savas noziedzīgās gaitas un izveidojās par pilnīgi normaliem sabiedrības locekļiem, sevišķi to nākošās paaudzēs. Bet tas bija tikai sākumā. Tiklīdz Australijā bija iedzīvotāju skaits strauji pieaudzis un izveidojusies normāla sabiedrība, tad jaunu noziedznieku izsūtīšana tur tapa nevēlama, un Australija pret to protestēja, tādēļ ar 1960.g. un 1870.g. noziedznieku transportāciju uz turieni pilnīgi pārtrauca.

Ari Francijā izsūtīja sākumā uz Gvianu, piejūras apgabalā ar ļoti auglīgu bet ar tropisku un veselībai kaitīgu klimatu, tā kā izsūtītie pa lielākai daļai tur nomira. Tādēļ sāka izsūtīt uz Jaun-Kaledoniju, kur klimats bija labāks.

Krievijā izsūtīja ārējās kolonizācijas nolūkos uz Sibīriju un arī uz valsts vidieni maz apdzīvotos apgabalos.

Attiecībā uz izsūtīšanu un vispārī sodīšanas sistemu iztīrījumu var lietot FOINICKA "Učepije onakazapiji" un NAGLER'a "Die Strafe" no 1918.g.

Izsūtīšana patiesībā ir ideālākais no visiem soda veidiem, ja vien ir praktiska iespēja to izlietot, jo, lai šāda iespēja būtu ir vajadzīgas

1. tādas valsts daļas, kuras maz apdzīvotas,
2. zemei jābūt tādai, kur ir iespējama civilizācija, t.i. jābūt panesamam klimatam, jābūt zemes auglībai u.t.t.
3. Tai jābūt tādā mērā atdalītai no pārējām valsts daļām, lai noziedzniekam atgriešanās atpakaļ būtu gandrīz neiespējama.

Bez šiem saimnieciskiem un ģeogrāfiskiem motīviem, ļoti svarīgs būtu arī sabiedriskās iekārtas režīms, kāds nodibināts šādā apgabalā, jo tikai pateicoties visiem šiem apstākļiem varētu sasniegt specialās prevencijas nolūkus - noziedznieka labošanu.

Bet labi nostādīta izsūtīšana nozīmē arī izsūtīšanas beigas, jo apgabals tiek drīzi kolonizēts un līdz ar to izsūtīšana tālāk kļūst neiespējama. Tā kā mūsu zemes lode ir gandrīz pilnīgi apdzīvota, tad izsūtīšanu kā sekmīgu līdzekli noziedznieku labošanai vairs nevar pielietot.

I e s l o d z i j u m s .

Tā kā cietums ir tikai ieslodzījuma veids, tad vārda "ieslodzījums" vietā nevar lietot vārdu "cietums". Kas attiecas uz ieslodzījumu, tad no vienas puses tas ir pazīstams jau no seniem laikiem, bet no otras puses tādu, kādu to mēs pazīstam tagad, tas izveidojies jaunākā laikā, jo senāk ieslodzījums bija vispārēja noziedznieka aizturēšana. Ja noziedzniekam bija sagaidama tiesa, tad tas tika ieslodzīts resp. aizturēts, bet pašu aizturēšanu neuzskatīja par sodu.

Pie romiešiem ieslodzījums, kas pazīstams ar nosaukumu "karcer" arī bija noziedznieku aizturēšanas nolūkā, lai gan daži domā, ka karcers lietots arī kā sods.

Parasti aizrāda, ka ieslodzījumu kā sodu pirmā kārtā ievēda baznīca. Tā tad līdz jaunākiem laikiem ieslodzījumu lietoja divos nolūkos: noziedznieku aizturēšanai un kā sodu. Mūsu laikos ieslodzījumam nāk klāt vēl cita ideja: noziedznieku labošana. Šī labošanas ideja parādījās Eiropā 16.g.s. Attiecībā uz to jautājumu, kur šī ideja vispirms parādījās, pastāv strīdi. 1898.g. HIPPELS savā grāmatā "Die Geschichte der Freiheitsstrafe" /brīvības soda vēsture/, kurai attiecībā uz cietuma vēsturi liela nozīme. HIPPELS pierāda, ka labošanas ideja radusies Holandē, turpretim viens cits autors G. BOHNE savā grāmatā "Brīvības sods Itālijas pilsētu tiesībās no 12. - 16.g.s." uzskata, ka brīvības sods līdz ar šo ideju radies vispirms Itālijā.

Jāsaka, ka praktiski pirmās iestādes mūsdienu cietumu veidā parādījās Anglijā. Angliju 16.g.s. pārpludināja kļaidoņu un sliņķu bari, kuru piespiedu turēšanai 1555.g. nolēma iekārtot Bridewell'a darba namu. Vēlāk ar "bridewells" apzīmēja pašus darba namus un tos ierīkoja visās grafistēs ar nolūku piespiest sliņķus strādāt, nenogaidot, kamēr tie izdara kādu noziedzīgu nodarījumu.

No Anglijas šis virziens pārgāja uz Holandī, kur Amsterdamā 1595. gadā nodibināja "Zuchthaus" /savaldīšanas namu/ vīriešiem un dažus gadus vēlāk tādu pat iestādi Spinhuis sievietēm, ar nolūku labot sliņķus, spiežot tos strādāt. Šos pirmos namus ir aprakstījis HIPPELS un tie ir palikuši slaveni. Pēc to parauga sāka dibināt līdzīgus namus arī pārējās Eiropas valstīs un vēlāk šo darba namu ideju pārnesa arī uz Ziemeļ-Ameriku, kur centās cietumus pārveidot pēc darba namu parauga.

Neskatoties uz to, cietumu stāvoklis nebija uzlabojies, jo to režīms bija zem katras kritikas, izņemot Holandes darba namu, kurā iekārta bija kaut cik labāka.

Lielākais protesta vilnis pret cietumu iekārtu radās 18.g.s. zem humanitārās kustības pārstāvju VOLTERA, BECCARIA bet sevišķi zem angļu JOHN HOWARD'a ārkārtīgām pūlēm, kurš personīgi bija pārcietis gūstā visas tā laika cietuma ieslodzījuma šausmas un veltīja visu savu dzīvi cietuma pārveidošanai uz veselīgākiem kriminalpolitikas pamatiem. Viņa milzīgā enerģija saviļņoja gan Ameriku, gan visu Eiropu un par Krieviju, radot lielu sabiedrības sašutumu pret cietumu iekārtu.

Cietumu attīstībā vislielāko lomu ir spēlējušas divi zemes: Anglija un Ziemeļ-Amerikas Savienotās valstis, kas izskaidrojams ar to, ka pirmkārt tās visādā ziņā stāvēja ļoti tuvu Anglijai un otrkārt, ka Amerika meklēja jaunus ceļus visās nozarēs un līdz ar to arī cietumu reformas ziņā.

Šis valstis ir pirmās, kas sāka eksperimentēt šai virzienā un izmēģināt dažādas cietumu sistēmas. Amerikā izgāja uz noziedznieku pārraudzīšanu. Lai iznīcinātu noziedzīgu atmosfēru, gribēja iznīcināt kontaktu atsevišķu noziedznieku starpā, tādēļ ievēda klusēšanas sistēmu, kas pazīstama arī ar nosaukumu Obernas /Ņujorkas/ sistēma, kura pamatojas uz diviem principiem: pieradināšanu darbam un klusēšanu. Lai gan šī sistēma tika stingri izvesta, tomēr praktiska rezultāta tā nedeva, jo paturēt ārpus katra kontakta noziedzniekus, nebija iespējams. Noziedznieki tomēr mēģināja sazināties ar zīmītēm un klauvēšanu. Šī sistēma ļoti slikti atsaucās arī uz noziedznieku morāli, tamdēļ šo klusēšanas sistēmu atmēta.

Kā otra - izveidojās atsevišķu kameru sistēma. 1790.g. Filadelfijā ierīkoja pirmo cietumu vienieslodzījumam. Pēc šīs sistēmas noziedzniekiem bija netikai aizliegts sarunāties, bet arī redzēt vienam otru, lai tādējādi noziedznieks vienatnē pārdomātu savus grēkus un labotos. Bet arī šī sistēma nekā laba nedeva un to uzskata par bankrotējušu, jo te noziedznieks ātrāk paliek psihiski nenormāls nekā labojas.

Nākošā tās pašas domas attīstība attiecībā uz cietuma reformu bija tāda, ka, lai gan vajaga noziedznieku atturēt no kontaktiem ar citiem noziedzniekiem, tomēr nevajaga to atturēt no sakariem ar ārpusauli. Pie noziedzniekiem jāpielaiž mācītājus, skolotājus, tuviniekus u.c. Bet arī šī sistēma, lai gan labāka par abām iepriekšējām, tomēr nedeva vajadzīgos rezultātus, jo ar pamācībām vien, kuras sniedza mācītāji, skolotāji u.c., atradināja noziedzniekus no pašdarbības un bieži padarīja tos nederīgus praktiskai dzīvei, jo pie atsevišķās noziedznieku izolācijas trūkst darbības lauka sacensībai, kas ir viens no spēcīgākajiem stimuliem kā vispārējam, tā individuālam progresam.

Tā kā visas trīs apskatītās sistēmas nebija pilnīgas, sevišķi pirmās divas, tad izgudroja progresīvo sistēmu, kas lielā mērā pārņēma arī pie mums. Šī sistēma attīstījās Anglijā un viņas pamatprincipi ir uzņemti visās kultūras valstīs, ka noziedznieku vajaga labot un ja noziedznieks labojas, tad par to viņam dot zināmu gandarījumu jau pašā cietumā, piem., to pirms termiņa atsvabinot u.t.t.

Kādreiz tika pieminēts rezociālizācijas jēdziens, ar kuru saprot noziedznieka atgriešanu normalai, godīgai cilvēka dzīvei. Noziedznieks te tiek uzskatīts par resocialo personu un viņa pārvēršanu atpakaļ par sociālu personu, sauc par resocializāciju. Šis jēdziens ir visas progresīvās cietumu sistēmas pamats, jo tā uzbūvēta galvenā kārtā uz rezociālizācijas idejas. Noziedznieks pa ieslodzījuma laiku ir jāpārtaisa par godīgu pilsoni. Galvenie pamācītāji, ko pielieto progresīvā ieslodzījuma sistēma ir tādi, ka galvenā kārtā ievēro noziedznieka uzvešanos un kā gandarījumu par labu uzvešanos viņam piešķir sīkas privilēģijas, piem. drīkst nēsāt labākus tērpus, tad korespondences ziņā - drīkst biežāk rakstīt vēstules, satikšanās ziņā ar apmeklētājiem u.c. līdzīgas sīkas privilēģijas.

Otrs progresīvās sistēmas pamatprincipis ir tas, ka noziedzniekam grib parādīt zināmu uzticību - tam atļauj zināmu brīvību pašam rīkoties dažās lietās un ja viņš uzvedas labi, tad tas saņem mazas privilēģijas. Šī iniciatīves prasīšana ir ļoti svarīga, ar ko grib panākt noziedzniekos sevis disciplinēšanu.

Trešais, ko progresīvā sistēma grib izvest, ir noziedznieka pakāpeniska pieradināšana normālai dzīvei, tiem iemācot amatus un citādi sagatavojot praktiskai dzīvei.

Progresīvo sistēmu citādi sauc arī par īru sistēmu, jo 1854.g. viņu pirmo reizi ievēda Irijā. Šī sistēma saistās ar KROFTA vārdu /Kroftons 1854.g./. Pēc šīs sistēmas ieslodzījuma laiku iedala vairākās pakāpeniskās stadijās.

Pirmā stadija aptver vienieslodzījumu, kur noziedznieks paliek deviņus mēnešus. Ja noziedznieks uzvedas slikti, tad ieslodzījuma laiku vēl pagarina, bet ja labi - tad izlaiž vēl ātrāk. Šī ieslodzījuma nolūks ir pārbaudīt ieslodzīto un vajadzības gadījumā lauzt tā stūrgalvību, tādēļ arī šai stadijā noziedznieka stāvoklis ir visgrūtākais, piem., tiem dod tikai vegetarus ēdienus u.t.t.

Otrā stadija ir ilgstošāka un norit kopējā darbā, tikai naktīs tiem jāguļ atsevišķi. Šajā stadijā visas sistēmas smagumcentrs atbilst pirmatnējai Obernas idejai - pārāudzīnāt noziedznieku ar produktīva darba palīdzību.

Trešajā stadijā noziedznieki jau dzīvo kopā bez apsardzības. Tiem atļauts iziet ārpusaulē. Dažreiz nav jānēsā ieslodzīto tērpus.

Pirmajā stadijā nonāk noziedznieki, kuru uzvešanās ir vissliktākā. Noziedzniekiem tomēr ir iespēja pēc šīs sistēmas pāriet uz nākošo klasi un šī pāriešana atkarājas no atzīmēm. Šo atzīmju sistemu nosauc arī par marku sistemu, pēc kuras no ieslodzītā sekēm vai nesekmības, ko atzīmēja viņa "kreditā" vai "debitā", atkarājas viņa turpmākā tuvošanās brīvībai. Ieslodzīto pārvietošana no vienas klases uz otru /vidējo, augstāko, zemāko/, atkarājas no viņu marku skaita resp. viņu atzīmju skaita. Vislabākais skaits ko varēja uzrādīt, tas bija 3 markas no katras klases. Ja katrā klasē ieslodzītais uzrādīja 3 markas, tad divu mēnešu laikā viņš varēja pāriet uz augstāko - trešo stadiju.

Iru sistema atstājusi ļoti lielu iespaidu visā pasaulē, tomēr tā nekur pedantiski netika izvesta. Neskatoties uz to, šīs sistēmas pamatidejas ir pārņemtas gandrīz visu zemju cietumos.

Tomēr ar šo sistemu saistas lieli trūkumi. Pirmkārt, šī sistema valstij izmaksā ļoti dārgi. Otrkārt, nepieciešams, ka būtu pirmklasīgi skolotāji, laba administrācija, bet tādu labu personālu dabūt ir ļoti grūti. Bez tam ļoti grūti šai sistēmā saskaņot sodu kā atmaksu ar resocializācijas ideju, jo ieslodzījuma ilgums nav atkarīgs no pastrādātā nozieguma, bet gan no tā, kā noziedznieks ieslodzījuma laikā uzvedas.

Ari Latvijā pastāv progresīvā sistema, bet tā nav izveidota tā, kā Irijā, un arī Irijā tagad tā ir pārveidota.

Par ieslodzītiem runā 1936.g. 26.junijs likums, uz kura pamata ir arī izstrādāts cietumu reglaments, ar kuru sīkāk iepazīsimies, runājot par citiem institūtiem.

Pasaulē ir divi slavenas iestādes, kas ar sevišķu entuziasmu centās izvest šo progresīvo sistemu praksē, interesējoties galvenā kārtā par jaunatni. Tās ir Elnira Reformatory /Elmira A.S.V./ un Anglijas Borstal sistema. 1876.g. Amerikā Elmīrā nodibināja šādu pārāudzīnāšanas iestādi, kuru nosauca par reformatoriiju, un šis nosaukums vēlāk izplatījās pa visu pasauli. Tās varētu saukt arī par resocializācijas iestādēm. Tagad tādas reformatoriijas ir gandrīz katrā Amerikas štatā. Tās domātas galvenā kārtā jaunatnes pārāudzīnāšanai, labošanai. Šo reformatoriiju panākumi pašā sākumā bija ļoti lieli, bet kādēļ mūsu laikos šīm reformatoriijām nav vairs agrākās slavas, to izskaidrot grūti. Tas varētu būt vai nu tādēļ, ka visi ir pieraduši pie labajiem rezultātiem, ko dod šī sistema, vai arī ar to, ka varbūt agrāk reformatoriiju vadītāji, personāls nodevās ar lielāku interesi darbam un tādēļ arī sasniegta labākus rezultātus nekā tagad.

Reformatoriijas ir uzbūvētas uz tiem pašiem principiem, kā progresīvā sistema. Noziedznieks vispirms nokļūst zemākā klasē. Tad

tam sāk mācīt gan vispārējas zināšanas, gan arī praktiski to sagatavo dažādiem amatiem, jo uzskatīja, ka noziedznieks paliek par tādu galvenā kārtā tādēļ, ka viņš ir spiests pelnīt uzturu ar noziedzībām. Tādēļ noziedznieks ir jāapmāca kādam amatam. Tā šīs reformatorijas dažās nodaļās atgādina tehnikumu, lielu skolu, kur noziedzniekus māca sastādīt, izlabot un pagatavot dažādas mašīnu daļas.

Bez apmācības dažādos amatos, tur ir plaša skola, kas apmāca skolas darbos. Tad ir avižu lasīšanas klase, jo parasti noziedznieks nāk no tādām šķirām, kas laikrakstos lasa tikai noziegumu hroniku un sporta ziņas. Te māca lasīt arī politiskus rakstus, paskaidrojot par dažādiem politiskiem notikumiem un vēsturiskām personām. Pēc Elmira sistēmas reformatorijās uzņem noziedzniekus no 16 - 30 gadu vecumam. Arī te noziedznieki iedalīti trīs klasēs. Katrai klasei paredzēts savs tērps. Visa audzināšana stipri militarizēta. Noziedznieku pārskaitīšana no vienas klases uz otru notiek citādi kā progresīvā sistēmā. Te dod vispārēju punktu skaitu par zināmu ieslodzījumā pavadāmo laiku un no šī vispārējā punktu skaita atņēma nost punktus par pārkāpumiem. Noziedznieki te dzīvo vairākos korpusos. Tie strādā visus darbus. Cietumā valda liela brīvība un tur ievietotos neuzskata par ares-tāntiem, kā tas ir citos cietumos. Viņi netiek arī tik stingri apsargāti, kā citos cietumos. Elmirā tiek uzņemti tie, kas nozie-gušies pirmo reizi. Recidivistus tur neuzņem. Šos noziedzniekus naktī apsargā tādējādi, ka noslēdz cieti sētas vārtus un sētā iz-laiž suņus. Šīs Elmiras sistēmas dibinātājs ir B R O C K W A Y.

Otrā ir Angļu Borstal sistēma. Anglijā tai laikā ļoti interesē-jās par noziegumu statistiku, kas uzrādīja stipru noziedznieku pieaugumu. Vispirms visu skati vērsās uz Elmiras sistēmu. Uz Elmiru tika aizsūtīts kāds angļu cietuma priekšnieks, lai iepazī-tos ar šo sistēmu, kuru tas ieteica ievest arī Anglijā. Pirmo pēc šāda parauga ieslodzījumu nodibināja Borstal pilsētā, no ku-rienes radies arī šīs sistēmas nosaukums. Katras šādas Borstal iestādes priekšgalā stāv gubernators. Noziedznieku galvenie au-dzinātāji ir nama vai mājas tēvi, kā arī nama mātes. Arī militā-rā apmācība te nostādīta ļoti augstu. Šeit ievieto noziedznie-kus no 16 - 21 gadu vecumam. Lai nokļūtu šais iestādēs, tad ne-pieciešami, lai noziedznieks būtu notiesāts ne mazāk par 2 gadiem un ne vairāk kā 3 gadiem. Arī pēc izlaišanas no cietuma tas vēl atrodas 1 gadu zem uzraudzības, kas sevišķi rūpīga. Arī šai sis-tēmā klasu sistēma smalki izstrādāta. Šais Borstal iestādēs lie-la vērība ir piegriezta sportam jo pastāvīgi notiek visādas spor-ta sacīkstes. Anglijā pastāv Borstal savienība, kas seko katram izlaistam no Borstal cietuma. Ja kāds izlaistais atkal sāk nodar-boties ar zādzībām, tad to novieto noziedznieku recidivistu ies-tādēs.

Jāsaka, ka Borstal sistēma ir beidzamais kriminoloģijas vārds, lai glābtu grimašo jaunatni. Starp Elmiras un Borstal sistēmu to-mēr ir liela atšķirība.

1. Borstal sistēma ir elastīgāka. Elmiras sistēma ar naz pārgrozījumiem palikusi tāda pati, kāda tā bija arī tai laikā, kad to nodibināja 1876.g., turpretim no Borstal sistēmas nodibināšanas laika, līdz šim ir notikušas dau-dzas svarīgas pārmaiņas šai sistēmā, tādēļ, runājot par Borstal sistēmu, labāk teikt tagadējā Borstal sistēma.
2. Borstal iestādes galvenā sastāvdaļa ir iestādes personāls, tādēļ pēc kāda Borstal sistēmas aizstāvja domām, ja šo-dien noēgtu arī visas Borstal iestādes ēkas, tad viņi varētu arī nežā turpināt savu audzināšanas darbu, turpre-tim Elmiras sistēma saistīta ar daudzām komplicētākām ēkām. Attiecībā uz personālu Borstal sistēma cenšas at-

svabināties no ieredņiem, un cenšas dabūt audzinātājus, par kādiem uzņem piem. atvaļinātus kapteiņus u.c., kam ir uz to kādas spējas. Šie audzinātāji tiek ņemti no dažādiem slāņiem un iedzīvotājiem un galvenais šo audzinātāju uzdevums ir strādāt un sasniegt labus rezultātus.

3. Elmairā uzņem tikai noziedzniekus - iesācējus, jo pēc šīs sistēmas jāglābj, kas vēl glābjams, bet Borstal iestādēs uzņem tādus, kas jau taisas palikt par profesionāliem noziedzniekiem un arī ir pareizāk, jo tādi, kas pastādā pirmo reizi noziegumus, patiesībā nav nekādi noziedznieki. Arī ieslodzīto vecuma ziņā Borstal sistēma dara pareizāk, ievietojot tur noziedzniekus no 16 - 21 gadu vecumam, turpretim Elmairā ievietoto noziedznieku vecums ir no 16 - 30 gadiem. Te nonāk tā tad kopā nepieauguši ar pieaugušiem, kuri viens var otru negatīvi ietekmēt. Tāpat arī ieslodzīto intereses ir pilnīgi dažādas atkarībā no viņu vecuma. Turpretim Borstal sistēmā noziedznieku vienādā vecuma dēļ iespējama lielāka saprašanās to starpā. Pie tam šo saprašanos, kā arī sociālās attiecības veido arī tas, ka Borstalā ieslodzītie dzīvo atsevišķās nājās, apmēram 50 cilvēku katrā.
4. Elmairā galveno vērību piegriež amatu iemācīšanai, turpretim Borstalā, lai gan arī lielu vērību piegriež praktiskai sagatavošanai, tomēr te galveno vērību piegriež ieslodzīto rakstura izveidošanai un pieradināšanai sociālai dzīvei.
5. Borstal sistēmā ir lieliska patronata organizācija, kas rūpējas par ieslodzīto pāraudzināšanu, kā arī pēc tam, kad noziedznieks atstāj cietumu, tā izseko izlaistā gaitām, turpretim Elmairā, kur tiek ievietota galvenā kārtā Ņujorkas jaunatne, pēc izlaišanas no apcietinājuma tā ir atkal bez uzraudzības. Bet Anglijā visas ieinteresētās personas var sekot izlaistajam noziedzniekam.

Visumā jāsaka, ka mums nav galīgas atbildes uz jautājumu, kas jā-dara, lai labotu jaunatni un tamdēļ

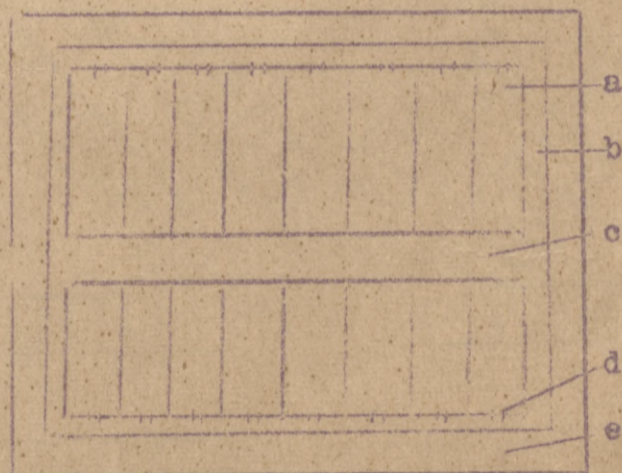
1. nav ieteicams nodibināt iestādes ar stabilu raksturu, stingri tās nokopējot pēc oītu zemju parauga, jo vienas zemes apstākļus nevar piemērot otrai zemei. Bet vajaga dibināt iestādes, kurās pēc iespējas var vairāk eksperimentēt. Sastingusi veca cietuma ēka priekš gadu simtiem neder.
2. Būtu liela vērība jāpiegriež cietuma personālam. Tas nedrīkst strādāt tikai tamdēļ, lai tas izpildītu savus ierēdņa uzliktos pienākumus, bet tamdēļ, lai ar sirdi nodotos noziedznieku pāraudzināšanai, labošanai.
3. Bet labošanai vairāk pieejami jaunākie, tādēļ tos būtu ieteicams ievietot kopā vienā vecumā, kā tas ir Borstal sistēmā, citiem vārdiem, ieslodzīto grupai jābūt homogenai.
4. Būtu pareizāk šādās labošanas iestādēs ievietot tādas personas, kas parādījušas noziedzīgas tieksmes, bet ne tādus, kas pirmo reizi notiesātas, jo tie pa lielākai daļai savā dabā nav noziedznieki un tā tad tiem arī nav ko labot.
5. Ieteicams, lai noziedznieki dzīvotu mazās grupās, kur tie labāk pieejami apmācīšanai.
6. Būtu galvenā vērība piegriežama to rakstura veidošanai un zināšanu iemācīšanai, kā arī to sagatavošanai praktiskai dzīvei.

7. Tāpat progresīvā sistema būtu jāpielieto ne tikai jaunatnei, bet to jāattiecina arī uz visu vecumu noziedzniekiem.

Ieslodzījuma vietu iekārta.

Galvenā ieslodzījumu vietas funkcija ir notiesātos noziedzniekus paturēt cietumā un neļaut tiem izbēgt, jo ieslodzīto lielākai daļai ir vēlšanās cietumu atstāt, tādēļ šai atstāšanai ir jāliek zināmi mehāniski šķēršļi. Agrāk tie bija primitīvi. Noziedznieku ievietoja kādā pagrabā vai istabā ar maziem logiem. Tagad ieslodzītos ievieto lielākās ēkās un problēma kā tās uzbūvēt un iekārtot, ir cietumu arhitektūras jautājums. Līdz šim ir izveidoti vairāki ieslodzījuma ēku tipi. Atsevišķās kameras tagad tiek būvētas vienai līdz četrām personām. Šīs kameras uzbūvē ar tādām sienām, lai tās nevarētu viegli izlauzt, kādēļ tās bieži ierīko no tērauda. Parasti kameras priekšējā siena ir arī durvis, kas sastāv no atsevišķiem stieņiem. Apskatīsim atsevišķos cietumu ēku tipus.

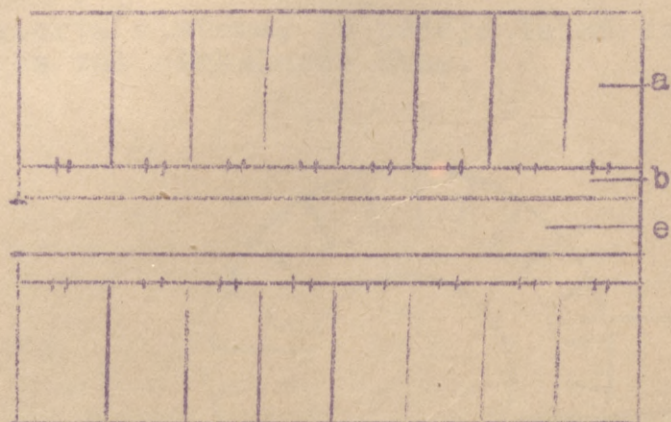
1. Pēc pirmā tipa, viss kameru bloks ir ievietots vienā ēkā. Visapkārt kamerām katrā stāvā ir galerijas, kas savienotas savā starpā ar trepēm tā, ka var uzkāpt no apakšas līdz pēdējam stāvam. Dienas gaismu kameras dabū pa durvīm no koridora, kas iet apkārt kamerām, kā tas redzams no sekojoša zīmējuma:

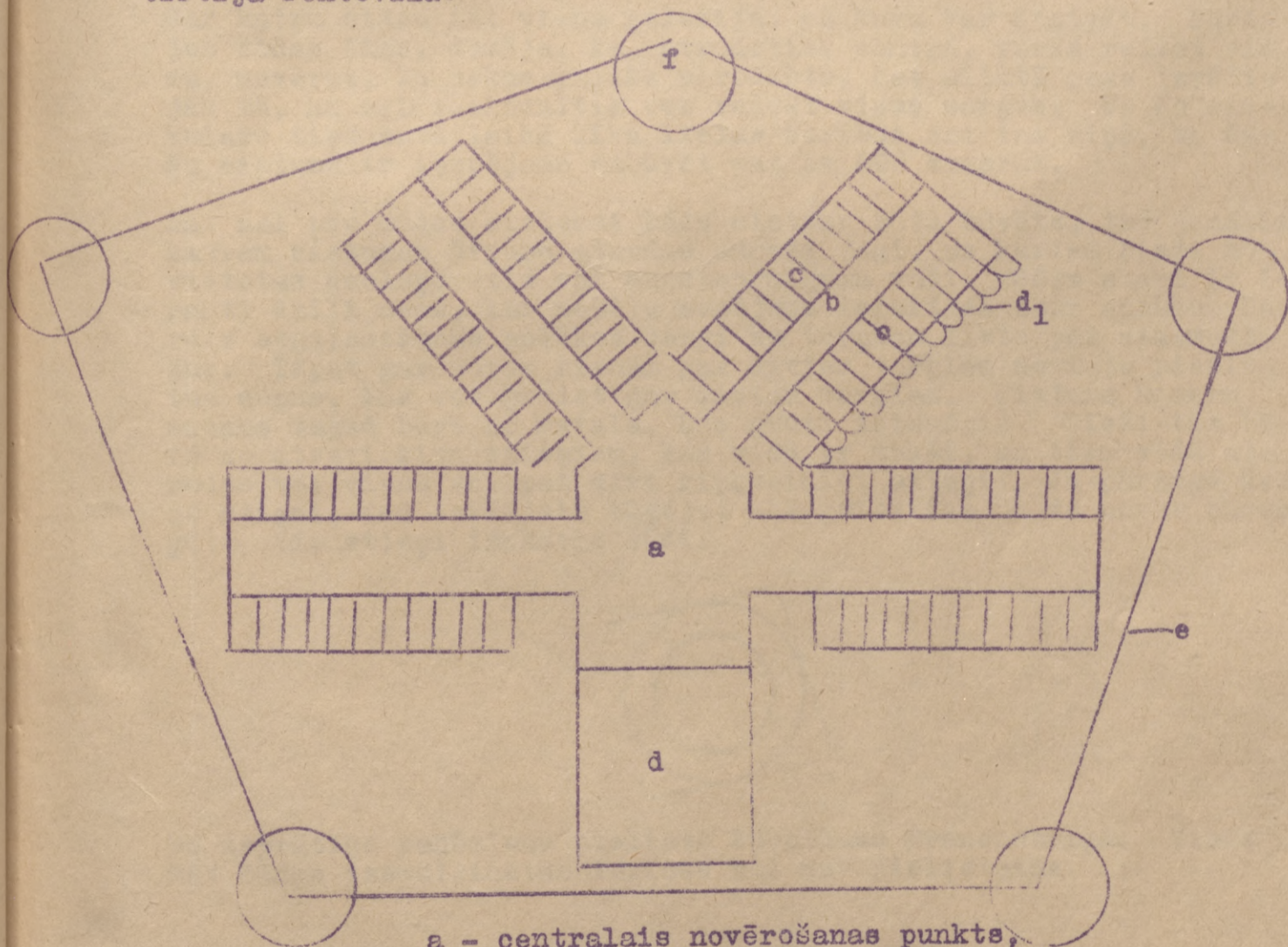
- a - ir atsevišķās kameras,
- b - galerijas,
- c - telpa, kas atrodas starp divām kameru rindām un kurā izved dažādas tehniskas ierīces, kas attiecas uz katru kameru atsevišķi,
- d - kameru durvis,
- e - koridors.

2. Otrā kameru tips ir mazliet citāds, jo tur kameras novietotas ne ēkas iekšpusē, bet gan tās ārpusē. Šais kamerās ieslodzītie dabū vairāk gaismas, bet toties izbēgšanas iespējamības arī ir daudz lielākas, jo ja noziedznieks izklūtu pa logu ārā, tas tūlīt nokļūtu cietuma pagalmā, bet pēc iepriekšējā tipa, tas nokļū-

tu tikai koridorā, no kura savukārt ir ļoti grūti izklūt pagalmā.

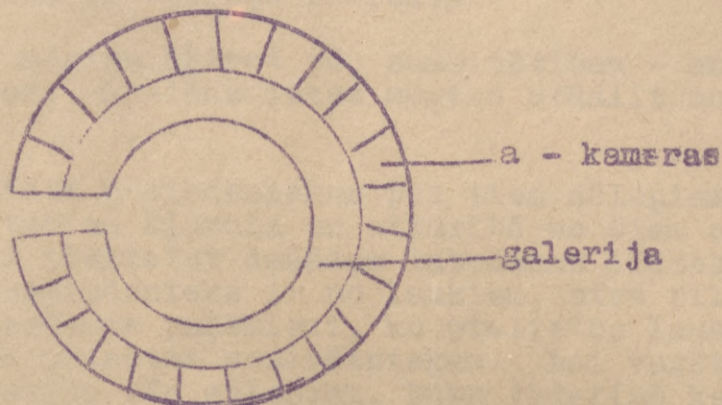
3. Lai vienā laikā būtu iespējams ieraudzīt visas kameras no viena centra, jaunākos cietumus būvē pēc t.s. panoptiskās sistēmas, proti pēc staru šēmas, kuru pirmo reizi pieņēma Filadelfijā un atīstīja Pentovilā:

- a - centralais novērošanas punkts, no kura ar spoguļu palīdzību var redzēt, kas notiek visos koridoros. Tā tad te pietiek ar vienu cilvēku katrā stāvā, lai uzraudzītu ieslodzītos;
- b - koridors;
- c - kameras;
- d - slimnīca.

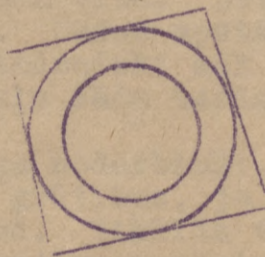
Pie tam katrai kamerai pēc šīs sistēmas var pievienot klāt ma-
zu dārziņu / d./, kur nekāda kontakta ar ārpusauli nebūtu, jo
visapkārt ieslodzījumam atrodas augsta mūra sēta /e/ ar novēro-
šanas torņiem /f/ katrā stūrī, kuros atrodas sargi.

4. Ceturtā sistēma, ko pēdējā laikā centās pielietot, ir
riņķveidīgās vai cirkularās ēkas.

Gar katru stāvu iet viena galerija, pa kuru var staigāt. Būvē-
jot šādas ēkas, domāja, ka, atrodoties centrā, varēs redzēt vi-
su, novērot, ka nekas paliks nerodzēts, bet sliktā pusē izrādi-
jās tā, ka arī ieslodzītie var redzēt visus sargus. Uz šo cir-
kularo tipu savā laikā lika lielas cerības arī tai ziņā, ka šā-
du cietumu ir iespējams uzbūvēt pat ar 600 kamerām.

Lai arī pēc kādas sistēmas kāds cietums būtu būvēts, tad gandrīz
katram cietumam ārpusē atrodas augsti žogi, uz kuriem bieži no-
vietotas dzeloņdrātis vai augstsprieguma vadi. Sētu stabi ir ie-
rakti dziļi zemē, lai nebūtu iespējams izrakties caur apakšu. Daž-
reiz apgalemošanas nolūkos sargi no torņiem lieto pat starmetē-
jus. Tāpat gar sētas sienām gar diviem torņiem novieto piesie-
tus supus, kas var skriet gar diviem torņiem. Cietuma kameru
sienas tagad būvē no metāla, kas grūti izlaužams. Bieži tās bū-
vē no atsevišķiem stieņiem, kas vidū ir tukši, un tiem vidū at-
rodas vēl viens vai pat divi riņķveidīgi stieņi. Ja pārzāgē ārē-
jo stieņi, tad iekšējais zāgējot sāk griezties un to nevar pārzā-
gēt. Šie stieņi izskatas šādi:

Šo asprātīgo papēmienu pielieto Zuchthaus Brandenburgā. Visās ze-
mēs šādas izsmalcinātas ierīces vēl nav pielietotas.

Ieslodzīto klasifikācija.

Ir daži principi, kas tikpat kā aksiomas ir pieņemti visās valstīs.

1. Klasifikācija jāizdara pēc dzimuma.

2. Dažāda vecuma noziedzniekus novieto atsevišķi, jaunākos nelaižot pie vecākiem noziedzniekiem, jo domā, ka pieaugušie vēl vairāk samaitātu nevainīgo jaunatni. Bet tas ir tikai principā, jo vienmēr nevar teikt, ka vecāko noziedznieku iespaids būtu negatīvs. Taisni otrādi, bieži novērots, ka vecākie ap 40 g.v. noziedznieki bieži pat mēģina atturēt jaunatni no noziegumiem. Bet dažreiz ir lielas briesmas, ja novieto samērā tuvus vecumus no 17 - 21 g. kopā, jo vecākie ir vairāk rutinēti un jaunākiem pret tiem ir sevišķs respekts.
3. Noziedzniekus mēģina šķirot pēc samaitātības - antisocialitātes pakāpes. Noziedzniekus mēģina atdalīt no recidivistiem.
4. Mēģina klasificēt noziedzniekus pēc tiem cēloņiem, kuru dēļ viņi par tādiem kļuvuši un atkarībā no šiem cēloņiem tad arī cenšas pielietot dažādus labošanas līdzekļus, piem., viens noziedznieks ir no laukiem, otrs pilsētnieks. Tā tad tie labošanas paņēmieni, ko pielietos lauku noziedzniekam nederēs pilsētas noziedzniekam. Lai varētu izvest šādu klasifikāciju pēc cēloņiem, būtu jādefinē katrs noziedznieks, pirms sīki novērojot katru noziedznieku. Dažās valstīs šim nolūkam ir nodibināti specialie klasifikācijas biroji, kas noziedzniekus novieto apm. līdz 6 ned. atsevišķos apcietinājumos un ievāc par tiem visādas sīkas ziņas un tad nodala noziedznieku zināmāi klasei. Tas praktiski ir izvests vairākos cietumos, bet rezultāti nav sevišķi lieli, jo pirmkārt trūkst specialu labošanas līdzekļu katrai šādai noziedznieku klasei un ja japielieto vienādi labošanas līdzekļi vairākām klasēm, tad nav nozīmes tos klasificēt. Otrkārt šāda klasificēšana ir grūti izvedama arī tehniskā ziņā, jo vajadzētu atsevišķus nodalījumus katrai klasei, bet šo klasu skaits var sniegties arī līdz 30. Pie tam arī cietuma personāls te iznāktu daudz lielāks. Tomēr cenšanās šādā virzienā noziedzniekus klasificēt jaunākā laikā pastāv.

Nākošais jautājums ir tāds:

"Kā lai noziedznieki pavada savu brīvo laiku?"

1. Pēc vienas sistēmas noziedznieki tiek ieslēgti kamerās, bet atstāti pilnīgā bezdarbībā. Bet šāda bezdarbība padara sodu sevišķi smagu. Šādos apstākļos ir grūti uzturēt arī disciplīnu, jo noziedznieki sāk domāt par nemieriem. Tādēļ no katra viedokļa šāda bezdarbība nāk par sliktu.
2. Noziedzniekus vajaga nodarbināt. Bet šai jautājumā atkal pastāv zināmas grūtības, jo noziedznieku saražotie produkti ir jāpārdo. Tiklīdz to dara, tūlīt paceļas protestu vētra no brīvajiem amatniekiem, jo cietumnieku ražojumi ir daudz lētāki un izkonkurē privātos ražojumus. A.S.V. 1885.g. 75% no visiem ieslodzītiem strādāja, bet 45 gadus vēlāk strādāja vairs tikai 52%. Šāda strādājošo procentu krišanās izskaidrojama ar nevēlamu konkurenci brīvā tirgū pie ražojumu pārdošanas.

Ieslodzīto darbs daudz reiz tiek attaisnots ar to, ka tie strādā valsts labā, bet arī te var celt iebildumus, jo tik pat labi arī privātie varētu strādāt valstij.

Agrāk noziedzniekiem pavēlēja strādāt neproduktīvu darbu, piem., nēsāt lielgabala lodī no viena koridora gala uz otru. Šāds darbs noziedzniekā pilnīgi iznīcina tā morāli,

tādēļ tagad atzīst galvenā kārtā produktīvu darbu, jo tas rada:

- a/ ekonomiskas vērtības,
- b/ pieradina noziedznieku pie darba,
- c/ atvieglo disciplīnas uzturēšanu.

Attiecībā uz darba organizēšanu ir svarīgi trīs jautājumi:

- a/ par noziedznieku uzturēšanu un uzraudzīšanu,
- b/ par darba organizēšanu un
- c/ iegūto produktu pārdošanu.

Attiecībā uz šiem 3 momentiem ir iespējami trīs atrisinājumi:

1. kad visu uztic kādam privātam cilvēkam. Tā ir iznomāšanas sistēma;
2. kontraktu sistēma - kad valsts noziedzniekus uztur un uzrauga un savā vadībā strādā kādam privatuzņēmējam, kas maksā atlīdzību par šo darbu;
3. kad privātās personas uzpērk to, kas ir saražots cietumā;
4. kad privātie uzņēmēji nemaz netiek pielaisti, bet valsts pati izdara visu.

Iznomāšanas un kontrakta sistēma vēsturiski spēlējušas lielu lomu, bet tagad atmetas, jo sevišķi pie iznomāšanas sistēmas privātie uzņēmēji centās arestantus izmantot līdz pēdējam. Tagad visvairāk izlieto ceturto sistēmu.

3. Nākošā iespēja noziedzniekiem pavadīt laiku ir viņu

- a/ apmācīšana amatam - sevišķi tā propagandēta Amerikā, jo tur uzskata, ka galvenais noziegumu cēlonis ir neiespējamība sev nopelnīt uzturu;
- b/ vispārējās izglītības pacelšana, ko apskatījām tad, kad runājām par Borstal sistēmu. Agrāk katrā cietumā bija mācītāji, kas rūpējās par reliģisko audzināšanu. Bez tam lielu vērību pēdējā laikā piegriež rakstura veidošanai. Tad ierīko cietumos arī bibliotēkas, pašā pēdējā laikā arī radio, kā arī sarīko lekcijas, dažādus publiskus priekšnesumus u.t.t. Borstal sistēma galveno vērību piegrieza cietuma personālam un bieži cietumu vēsturē redzam, ka uzpeld sevišķi sekmīgi cietuma režīma veidi, kas saista uzmanību ar režīma iekārtu, sekmīgu noziedznieku pārraudzināšanu, bet kad šo režīmu pārņem citos cietumos, tad izrādas, ka tas neder. Galvenā vaina šķiet ir tā, ka citur nav tāds personāls, kā tai cietumā, kurā zināmā laika sprīdī ir slavens. Tādēļ cietumu vēsture ir atsevišķu cietuma vadītāju, personu vēsture. Ar to var izskaidrot, kamdēļ viena cietuma metodes neder, ja tās ievestas kādā citā cietumā, jo bieži gadas, ka tur trūkst personu, kas strādātu ar lielu aizrautību. Tas rāda, cik svarīgs ir cietumu personāls, jo vienkārša ierēdņa darbs te ir par maz. Te vajadzīgs nopietns audzināšanas darbs.

Nosacīta atsvabināšana.

Nosacīta atsvabināšana ir atsvabināšana no ieslodzījuma vietas ar nosacījumu, ka notiesātais pienācīgi uzvedīsies un paliks tās iestādes uzraudzībā, no kuras tas ir atsvabināts.

Piem., noziedznieks izdara laupīšanu. To notiesā ar 3 gadiem pārmācības namā, bet par labu uzvešanos cietumā, to atsvabina jau pēc 2 gadiem, bet uzliek par pienākumu ziņot policijai par savu dzīves vietu, kā dzīvo u.t.t. Ja 1 gada laikā visus uzliktos pienākumus kārtīgi izpilda, tad pēc 1 gada notecēšanas to atsvabina pavisam no soda, pretējā gadījumā to ievieto atpakaļ cietumā.

Nosacīta atsvabināšana radusies 19.g.s., bet kas to izgudroja, nav zinams. Elmairas sistēmas nodibinātājs BROCKWAY domā, ka viņš ir to izgudrojis, bet ir arī zinams, ka jau lielās franču revolūcijas laikā MIRABO to jau pielietoja. Pat PLATONA rakstos mēs varam sastapties ar kaut ko līdzīgu nosacītai atsvabināšanai. Visvairāk nosacītās atsvabināšanas vārdu būtu jāsaista ar kapteiņa M A C A N O C H I E vārdu, kurš bija angļu noziedznieku izsūtīšanas darbinieks un darbojās Australijā, kur 1838.g. nosacīto atsvabināšanu - release onticket of leaw - oficiāli atzina. Visu šo sistēmu nosauca par - probation. Šī sistēma pastāvēja 30 gadus, bet sevišķi labus rezultātus nedeva, izņemot Norfolkas salu, kur darbojās šis pats kapteinis. Pēc tam šo institutu pārņēma Anglijā un A.S.V.

Anglijā šis instituts parādas ar nosaukumu atļaušana uz līcenci - release on license. Šis instituts sevišķi daudz tika pielietots Anglijā sakarā ar Borstal sistēmu.

A.S.V. var novērot šī instituta patstāvīgu attīstību. 1869.g. to nodibināja ar specialu likumu, pielietoja Elmairā, kur nosacīto atsvabināšanu nosauc par parole, kas nozīmē noziedznieka vārdu, apsolvājumu, ka viņš labi uzvedīsies. Šis instituts pazīstams arī

Vācijā ar nosaukumu Bedingste Vorläufige Vorlassung. Arī

Francijā to pazīst.

Latvijā šis instituts pazīstams ar nosaukumu nosacīta pirmstermiņa atsvabināšana. Bet paceļas jautājums, kādēļ vajadzīga nosacīta atsvabināšana, kādēļ gan noziedznieku nepaturēt līdz termiņam?

Tas vajadzīgs, lai sekmētu kārtīga un godīga dzīves veida nodibināšanos pēc noziedznieka atsvabināšanas no cietuma, uzliekot par pienākumu zināmu noteikumu izpildīšanu, piedraudot ar sankciju ievietot tūlīt atpakaļ cietumā, ja noteikumus neizpildīs. Šie noteikumi ir kārtīgi strādāt, godīgi pelnīt uzturu, nelietot alkoholu, nepastrādāt noziedzīgus nodarījumus, nedraudzēties ar citiem noziedzniekiem u.c. Šo noteikumu izpildīšana patiesībā ir katra pilsoņa pienākums, bet ja noziedznieku neatsvabinātu pirms termiņa, tad noziedznieks nevarētu vingrināties šo noteikumu izpildīšanā, piem. cietumā nevar vingrināties atturēties no dažādiem kārdinājumiem, jo tie cietumā nenāk priekšā. Ja kādu cietumā māca nezagt, tad te nevar vingrināt savu gribu, jo cietumā nav ko zagt. Gribu var vingrināt tad, ja ir attiecīgs kārdinājums. Nav iespējams noziedznieku pieradināt cietumā pie kādas darbības,

ja noziedzniekam to nav iespējams nedarīt. Gribas vingrināšanas labad jārada tādi apstākļi, lai būtu kārdinājums un sakarā ar to noziedznieks varētu pareizi izšķirties, tādēļ noziedznieks ir jāizlaiž no cietuma. Dažādie nupat minētie noteikumi, kas tiek uzlikti atsvabinot noziedznieku, ir domāti psiholoģiskas piepsiešanas nolūkā pareizi izšķirties. Sankcija - ka par noteikumu neizpildīšanu vajadzēs atgriezties atpakaļ cietumā, stiprina noziedzniekā motivus nedarīt noziegumus. Tāda ir šī nosacītās atsvabināšanas ideja. Tagad paceļas jautājums, kas ir nosacītā atsvabināšana pēc savas kriminoloģiskās dabas.

Ar nosacītu atsvabināšanu grib panākt noziedznieka labošanu. Par tik, cik viņa brīvība ir ierobežota, viņš ir sodīts. Tas, ka piem., viņš nedrīkst saieties ar citiem noziedzniekiem, tā ir aizsardzība sabiedrības interesēs. Tas ir no kriminoloģiskā viedokļa.

Bet kas ir nosacīta atsvabināšana no krimināltiesiskā viedokļa? Nosacīta atsvabināšana ir jaunlaiku institūts, kas nācis klāt pie pastāvošās krimināltiesību sistēmas. Nosacīta atsvabināšana ir atsacīšanās no zināmas soda daļas. Tā kā sodu uzliek tiesa, tad būtu vēlams, ka nosacītai atsvabināšanai būtu vajadzīga tiesas piekrišana.

Nosacītu atsvabināšanu parasti saista ar nenoteiktu spriedumu - "Ja noziedznieks labi uzvedies ...". Bet pēc būtības nenoteikts spriedums un nosacīta atsvabināšana ir divi dažādas lietas un siestas kopā tikai praksē. To idejas ir dažādas. Nenoteikts spriedums saistīts ar zināmu noteikumu izpildīšanu, piem., ja noziedznieks labi uzvedies, bet nosacītās atsvabināšanas ideja ir noziedznieka labošanas ideja. Ļoti svarīgs ir jautājums par nosacīti atsvabināto noziedznieku uzraudzību. Ja tādas uzraudzības nebūtu, tad nebūtu nozīmes arī nosacītai atsvabināšanai. Šo kontroli - uzraudzību var ierīkot divējādi:

1. uzticēt to policijai un
2. radīt speciālu organu - komisiju, kas pildītu šo pienākumu. Kanādā šo uzdevumu uzticēja kādu laiku policijai, bet tā kā policija to izpildīja bez specialas intereses, tad šo pienākumu nodeva specialai komisijai.

Latvijā nosacīta atsvabināšana ieviesta ar mūsu soda likuma 20.p. kas nosaka, ka:

"ar spaidu darbiem, pārmācības namu un cietumu notiesātos var nosacīti atsvabināt no soda tālākas izciešanas, ja viņu uzvešanās bijusi nevainojama un ir sagaidāms, ka pēc atsvabināšanas no ieslodzījuma viņi uzvedīsies nevainojami: uz visu mūžu notiesātos - ja viņi izcietuši divpadsmit gadus, bet uz noteiktu laiku notiesātos, ja viņi izcietuši pusi no viņiem piespriestā soda un pie tam, izpildot spriedumu, pavadījuši pārmācības namā ne mazāk par 1 gadu, bet cietumā - ne mazāk par sešiem mēnešiem, neieskaitot šinī laikā iepriekšējā apcietinājumā pavadīto laiku."

Šī panta pamatā ir Krievijas pagaidu valdības 1917.g.1.aug.likums. Pie mums nosacītā atsvabināšana vēsturiski konstruējusies kā pirmstermiņa atsvabināšana un līdz ar to pie mums praksē ~~atvērta~~ ~~atvērta~~ ir ieviests arī nenoteikts spriedums, lai gan ~~Latvijā~~ tāda nav.

Par ieslodzīto pirmstermiņa atsvabināšanu lemj administratīva komisija, kuras priekšsēdētājs ir viens no vietējās apgabaltiesas locekļiem, tās locekļi: prokuratūras amatpersona, ieslodzīto vietas priekšnieks un ārsts un vietējās patronāta biedrības pārstā-

vis. Nosacīti atsvabināto nodod vietējas patronata biedrības, vai ja tādas nav, tad policijas uzraudzībā. Pie mums nosacīta pirms-termiņa atsvabināšana tiek pielietotaniecīgā mērā. Amerikā 50% no visiem noziedzniekiem izlaiž nosacītas atsvabināšanas ceļā, bet pie mums ne vairāk kā 15%. Tomēr jāsaka, ka no dažādiem viedokļiem uz nosacīto atsvabināšanu ir tikušas liktas lielas cerības un vēlams, lai šī instituta praktiskā pielietošana paplašinātos.

Leko. 1939.g.8.II

Bez iepriekšējās lekcijās minētiem ieslodzījuma veidiem, pastāv vēl daži. Kā viens no tādiem ir t.s. goda ieslodzījums. Vienkāršos ieslodzījumu veidus /cietumā, pārmācības namā, spaidu darbos/ uzskata par apkaunojošiem, negodu darošiem, tādēļ zinamos gadījumos priekš zinamas šķiras, grupām, dara izņēmumu un to pārstāvjiem nepiemēro brīvības atņemšanas sodu ar apkaunojošu, ar pazemojošu raksturu, bet piemēro cietoksni kā brīvības atņemšanas sodu.

Kā otrs tāds goda ieslodzījuma veids ir mājas arests, kad cilvēkam atņem brīvību, liekot tam palikt mājās. Dažreiz šādā veidā ieslodzītam jādod goda vārds, ka viņš māju neatstās, dažreiz mājai klāt pieliek sargu.

Tad, kad valstīs pastāvēja grupu, šķiru sabiedrība, tad par vislielāko launumu tika uzskatīts tas, ka kādam augstākas šķiras pārstāvim būtu jāizcieš sods kopā ar zemākas šķiras pārstāvi.

Bet tagad, kad šķiru, kārtu sistēma izzudusi, atkritusi, šis so specialo ieslodzījuma veidu vajadzība. Ja vēl varētu būt runa par mājas arestu, tad to varētu piemērot kā visvienkāršāko brīvības atņemšanas sodu bez kārtu un šķiru izšķirības.

Latvijā cietokšņa un mājas aresta kā brīvības atņemšanas sodu nav. Sodu lik. 2.p. nosaka, ka

"par noziedzīgiem nodarījumiem uzliekamie sodi ir šādi:

1. spaidu darbi,
2. pārmācības nams,
3. cietums,
4. arests,
5. naudas sods."

Tā tad četri pirmie ir brīvības atņemšanas sodi. Vissmagākie no tiem ir spaidu darbi. Sodu lik. 13.p.

"Spaidu darbi piespriežami uz visu mūžu vai uz laiku no četriem līdz pieciem gadiem. Sevišķi svarīgos gadījumos tiesa var nolemt turēt notiesātos važās uz laiku no trim mēnešiem līdz trim gadiem."

Kā redzam no 13.p., tad pie mums spaidu darbi uz nenoteiktu laiku nepastāv. Spaidu darbus tiesa piespriež saskaņā ar 19.p. pa gadiem un pusgadiem.

Otrs brīvības atņemšanas veids pie mums ir sods ar pārmācības namu, kas piespriežams uz laiku no viena līdz četriem gadiem un tā laiku saskaņā ar 19.p. noteic pēc gadiem un pusgadiem.

Cietums piespriežams uz laiku no divām nedēļām līdz vienam gadam un tā laiku noteic pēc gadiem, mēnešiem un nedēļām.

Arests piespriežams uz laiku no vienas dienas līdz sešiem mēnešiem un tā laiku nosaka pa mēnešiem, nedēļām un dienām.

Sodu izciešanas kārtību sīkāk nosaka likums par ieslodzītiem no 1936.g. 26.jūnija un ieslodzījuma vietu reglaments.

Pēc sodu lik. 16.p.

"Ar spaidu darbiem, pārmācības namu un cietumu notiesātie ieslodzījumā nošķirojami pēc sodu veidiem un pēc noziedzīgā nodarījuma rakstura. Ar spaidu darbiem, pārmācības namu un cietumā notiesātie pa to laiku, kamēr atrodas kopieslodzījumā, atšķirami cits no cita pa nakti no darba brīvajā laikā, ja ir vajadzīgie ierīkojumi."

Šāda nošķirošana ienes starpību vienīgi ieslodzījuma režīmā. Arests ir visvieglākais soda veids un daži noteikumi attiecībā uz to sevišķi viegli. Ja arestam nav atsevišķu telpu, tad sods jāizcieš kopējās kamerās ar citiem ieslodzītiem.

Bez tam mūsu sodu likumos vēl ir paredzēts naudas sods. Pēc 26.p.

"Naudas sods noteicams latos, izņemots gadījumus, kuros likumā norādīta sevišķa naudas soda aprēķināšanas kārtība. Mazākais naudas sods, ko tiesa var piespriest, ir viens lats. Ja likumā augstākais naudas soda apmērs norādīts ne mazāks par simts latiem, tad šis sods piespriežams ne mazāks par desmit latiem.

Sevišķos likumā paredzētos gadījumos var blakus brīvības atņemšanas sodiem uzlikt naudas sodu.

Naudas soda samaksu tiesa var uzlikt vai sadalīt termiņos uz laiku, ne ilgāku par vienu gadu, skaitot no tās dienas, kad spriedums stājas likumīgā spēkā.

Soda nauda, kurai likumā nav noteikts sevišķs mērķis, nāk valstij par labu."

Tāda visumā ir mūsu sodu sistēma. Nekādu sevišķu variāciju nav. Ir brīvības atņemšanas un naudas sods, pie kam visi otri brīvības atņemšanas sodi ir ļoti līdzīgi, atšķirība ir tikai režīma ziņā. Tas ir teoretiski, bet praktiski pastāv arī nāves sods, jo par daudziem noziegumiem noziedzniekus nodod kara tiesai, kas var piespriest arī nāves sodu. Bet šī mūsu sodu sistēma būtu nepilnīga, ja mēs paliktu tikai pie šiem pieciem pamatsoda veidiem. Bez šiem ir vēl

papildsodi, no kuriem galvenais ir tiesību atņemšana, par kuru runā 27.p. - 30.p.

27.p. "Notiesāšana ar spaidu darbiem un pārmācības namu ir savienota ar ordeņu un citu valdības piešķirtu atzinības zīmju, goda amatu un nosaukumu un kara dienestā iegūto dienesta pakāpju zaudēšanu, kā arī atlaišanu no valsts, valsts autonomo uzņēmumu un pašvaldības dienesta. Bez tam notiesātais zaudē tiesības:

1. valsts un pašvaldību lietās balsot, vēlēt vai tikt ievēlētam;
2. ieņemt amatus valsts, valsts autonomo uzņēmumu vai pašvaldības dienestā;
3. kalpot armijā vai flotē;
4. būt par aizbildni vai aizgādni;
5. būt par priekšnieku vai pārzini, audzinātāju vai mācības spēku izglītības iestādēs;

6. būt par šķirējtiesnesi, kā arī konkursa valdes vai administrācijas locekli, zvērinātu aizgādni, zvērinātu piesēdētāju, zvērinātu vai privatadvokatu, vai pilnvarbieteļu valsts, valsts autonomo uzņēmumu vai pašvaldības iestādēs vedamās lietās;
7. būt par liecinieku pie līgumiem vai aktiem, kuriem vajadzīgs liecinieku pastiprinājums.

Piespriežot pārmācības namu, tiesa var atsvabināt no šī panta pirmā un otrā daļā paredzētām soda sekām, ja atzīst, ka noziedzīgā nodarījuma motīvi nav bijuši sevišķi ļauni.

Notiesātais par 69., 70., 71. u.c.p. /šie panti runā par noziegumiem pret valsts varu/ paredzētiem noziedzīgiem nodarījumiem, ja viņam piespriests pārmācības nams, šī panta pirmā un otrā daļā minētās tiesības nezaudē."

No šī panta pēdējām daļām redzam, ka arī ar pārmācības namu notiesātie dažreiz nezaudē tiesības, bet ar spaidu darbiem notiesātie tās vienmēr zaudē.

- 28.p. Notiesāšanu ar cietumu vispārējās tiesu iestādes var savienot ar 27.pantā paredzētām soda sekām, ja tiesa atzīst to par nepieciešamu tāpēc, ka izdarot noziegumu vainīgais izrādījis sevišķu ļaunprātību, un ja piespriests sods nav mazāks par sešiem mēnešiem."

Tā tad tiesības pēc mūsu kodeka ar spaidu darbiem notiesātiem atņem vienmēr, bet ar cietumu un pārmācības namu notiesātiem tikai tad, ja tiesa to atrod par vajadzīgu.

Tiesību atņemšana ir pazīstama jau no seniem laikiem. Jau Romā pazīstami gadījumi, kad notiesātos veda pazemojošā kārtā uz soda izpildīšanas vietu. Sevišķi šāda pazemojoša sodu izpildīšana izplatījās vidus laikos, kad parādījās tā saucamie kauna stabi.

Arī tas bija pazemojošs soda izpildījums, kad bende pirms notiesātā nonāvēšanas deva tam plīki.

Tad arī tādi termini, kā - *capitis deminutio maxima*, *capitis deminutio media* - kas pastāvēja pie romiešiem, norāda uz godu samazināšanas veidiem.

Pie germaniem pastāvēja - *Friedlosigkeit* - un ja kāds bija izsludināts par tādu, tad to drīkstēja katrs nosist.

Visvēlāk tiesību atņemšana pazīstama Francijā - *mort civile* - civilā nāve, pēc kuras zaudē absolūti visu, kas tam pieder kā pilsonim. Viņš tiek iznīcināts kā tiesību subjekts. Bet pret šādu pilnīgu tiesību atņemšanu sāka vērst kritiku, jo nav iedomājams tāds stāvoklis, ka kādam cilvēkam drīkstētu atņemt visas tiesības. Tas runā pretī vismaz mūsu tagadnes uzskatiem, tādēļ no tiesību pilnīgas atņemšanas, tagad jāatsakas, bet jārunā tikai par zināmas tiesību daļas, grupas atņemšanu. Var atņemt mantiskas tiesības - tiesības uz īpašumu, bet arī šāda tiesību atņemšana nav pilnīgi izvedama, jo tad jau varētu arī atņemt cilvēkam uzvalku. Arī no kriminalpolitiskā viedokļa tāda tiesību atņemšana nebūtu attaisnojama, jo tad noziedzniekam vairs nekas cits arī neatliktos, kā turpināt noziedzīgu darbību, tādēļ pilnīga mantisku tiesību atņemšana arī nav iespējama.

Ja atņemtu pilnīgi ģimenes tiesības, tad tas nozīmētu, ka laulība līdz ar to būtu automatiski šķirta, bet ģimene ir ļoti stabi-

lizējošs faktors, tādēļ nevar iznīcināt pilnīgi arī ģimenes tiesības.

Bet citādi tas ir ar publiskām tiesībām. tās atņemt ir daudz lielāks pamats, jo pilsoņa tiesības var baudīt tikai tas, kas ir to cienīgs, kad viņš ir labs un godīgs pilsonis. Kad pilsonis pastrādā noziegumu, tad līdz ar to viņš arī vairs nav labs un godīgs pilsonis, tādēļ ir loģiski, ka tādām pilsonim var atņemt pilsoņa resp. publiskās tiesības.

Bet uz cik ilgu laiku atņemt šīs tiesības? Te jāšķiro:

1. iegūtās /erworbene/ tiesības un
2. spēju iegūt tiesības.

Iegūtās tiesības jāatņem uz visiem laikiem, bet spēju iegūt tiesības nākotnē neatņem, jo pretējā gadījumā pilsoni līdz ar to izstumtu no sabiedrības uz visiem laikiem un arī no kriminalpolitikas viedokļa tas nav pielaižams, jo notiesātam tad vairs nebūtu vērts censties būt labam un godīgam, jo tik un tā viņš neko vairs nevarētu sasniegt. Attiecībā uz tiesību atņemšanas ilgumu pie mums runā 29.p.

"Saskaņā ar 27.p. otro daļu un 28.p. zaudētās tiesības iegūst no jauna: ar spaidu darbiem notiesātie - pēc piecpadsmit gadiem, ar pārmācības namu notiesātie pēc desmit gadiem un ar cietumu notiesātie - pēc pieciem gadiem no soda izciešanas.

Šī panta pirmā daļā minētos termiņus uz notiesāto lūgumu tiesa var saīsināt, ja pagājis puslaika no šiem termiņiem un notiesāto uzvešanās bijusi nevainojama."

Bet kā noorganizēt šo tiesību atņemšanu?

1. Vai to paredzēt likumā pie katra panta atsevišķi, vai
2. dot katrā gadījumā iespēju to izšķirt tiesai?

Mūsu sodu likums gājis vienus ceļus. Ar spaidu darbiem notiesātais zaudē tiesības katrā gadījumā, tā tad uz likuma pamata, bet ar pārmācības namu un cietumu tikai tad, kad tiesa to atrod par vajadzīgu. Šāds atrisinājums mūsu kodekā atbilst jaunlaiku prasībām.

Attiecībā uz vecumu pie tiesību atņemšanas runā 56.p.

"Divpadsmit līdz astoņpadsmit gadus veciem nepilngadīgiem nav atņemamas tiesības.

Astoņpadsmit līdz divdesmit vienu gadu veciem nepilngadīgiem tiesību atņemšana piemērojama tikai tanīs gadījumos, kad notiesā ar spaidu darbiem..."

Šajā vešumā cilvēku uzskata par maz atbildīgu attiecībā uz to, ko viņš dara, tādēļ nevar šīs nepareizās darbības dēļ apgrūtināt visu viņa nākotni.

Nākošais papildu sods ir vaļu uzlikšana. 13.p.II d.

"Sevišķi svarīgos gadījumos tiesa var nolemt turēt notiesātos važās uz laiku no trim mēnešiem līdz trim gadiem."

Turēšana važās noteicama gadiem un mēnešiem. Sīkāk par šo papildsodu runā 1936.g. 26.jūnija likums par ieslodzītiem, kura 147.p. nosaka, ka

"Sodītais, kas izbēdzis no ieslodzījuma vai mēģinājis to darīt, pēc aizturēšanas ievietojams atsevišķā kamerā un

viņam var uzlikt kāju važas līdz sešiem mēnešiem."

Tālāk par šo papildsodu runā šī likuma 9.nodalījuma 152.p. un turpmākie panti:

- 152.p. "Sodītie turami važās saskaņā ar tiesas spriedumu, kā arī 147.p. minētos gadījumos."
- 153.p. "Važas izgatavojamas pēc tieslietu ministra apstiprinātiem paraugiem."
- 154.p. "Pastāv kāju un roku važas; kāju važu svars nedrīkst būt lielāks par 2 kilogramiem, bet roku - par 650 gramiem."
- 155.p. "Roku un kāju važas uz tiesas spriedumu var uzlikt vienā un tajā pašā laikā tikai tiem ieslodzītiem, kas sodīti ar spaidu darbiem uz visu mūžu. Uz noteiktu laiku sodītiem uzliekamas tikai kāju važas."

Tālāk šai nodalījumā iet runa par važu noņemšanu slimības gadījumos, nevainojamas uzvešanās u.c. gadījumos, tāpat arī par važu uzlikšanu no jauna, ja atkrīt apstākļi, kuru dēļ važas ir tikušas noņemtas.

Turēšana važās patiesībā ir miesas soda paveids.

Nākošais papildsods ir visas mantas atņemšana vai konfiskācija, par kuru runā sodu likuma 35. - 37.p.p.

- 35.p. "Priekšmeti, kurus aizliegts izgatavot, pārdot, izplatīt, turēt pie sevis vai glabāt, kā arī citi likumā sevišķi minēti priekšmeti, jāatņem un, ja likumā nav norādīts sevišķs mērķis to izlietošanai, jāiznīcina vai jānodod valsts īpašumā. Nauda, kuru saņem pārdodot ienākušas lietas, nāk valstij par labu, ja likumā nav noteikts cits mērķis.

Tādas pašas sekas var attiecināt arī uz priekšmetiem, kas bijuši domāti vai jau izlietoti noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai."

- 36.p. "Kas atvērts vai ierīkots bez pienācīgas atļaujas, jāslēdz līdz tam laikam, kamēr tādu atļauju saņem. Kas nepareizi uzbūvēts, atvērts, ierīkots, pārbūvēts, izlabots vai atjaunots, jānoārda, ... tiesas noteiktā laikā, uz vainīgā rēķina:

1. ja vainīgā izdarītais atzīts par kaitīgu sabiedrības drošībai vai tautas veselībai;
2. citos likumā sevišķi norādītos gadījumos.

- 37.p. "35. un 36.p. noteikumus tiesa piemēro arī tad, ja apsūdzēto attaisno vai atsvabina no soda, kā arī, ja kriminalvajāšanu izbeidz vai aptur."

Par papildsodu varētu uzskatīt arī aizliegumu nodarboties zināmā arodā, kā tas noteikts sodu lik. 32.p.

- 32.p. "Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts nodarbojoties ar zināmu arodu, rūpniecību vai tirdzniecību, tad vispārējās tiesu iestādes likumā paredzētos gadījumos var aizliegt notiesātam šo nodarbošanos uz laiku līdz 3 gadiem, ja likumā nav noteikts cits laiks. Nodarbošanās aizliegums ir saistošs ar sprieduma

stāšanos likumīgā spēkā, bet laiks, uz kādu nodarbošanās aizliegta, skaitams no soda izciešanas."

Vēl kā papildsodu varētu pieminēt 34.p. minēto tiesību atņemšanu, kam stingrs sabiedrības aizsardzības elements.

34.p. "Piespriežot ārzemniekam sodu, kas savienots ar tiesību atņemšanu, tiesa var nolēmt izraidīt viņu no valsts robežām pēc soda izciešanas."

Nosacīta atsvabināšana no soda

jeb nosacīta soda izpildīšanas atlikšana.

Iepriekšējā lekcijā apskatījām nosacītu atsvabināšanu un redzējām, ka tās ideja bija noziedznieka labošana.

Šeit pie nosacītas atsvabināšanas no soda, noziedznieks nemaz neizcieš sodu. Šis sods tikai draud noziedzniekam, bet netiek izpildīts. Sodu lik.

25.p. "Kamēr tiesa nav taisījusi lēmumu par nosacītā sprieduma izpildīšanu, nosacīti notiesātais neskaitās par sodītu un viņam nav piemērojama attiecīgas likumos paredzētā tiesību atņemšana, bet par galīgi atlaistu un neesošu piespriestais sods uzskatams tikai pēc 23.p. minēto termiņu noteikuma, izņemot tomēr gadījumus, kad šinīs termiņos atklātos, ka nosacīti notiesātais pirms vai pēc nosacītā sprieduma taisīšanas izdarījis citu smagu noziegumu vai noziegumu, par kuru viņš vēl nav notiesāts. Tādā gadījumā sods uzskatams par galīgi atlaistu tikai jaunās apsūdzības izbeigšanu, vai ar jaunā attaisnojošā sprieduma spēkā stāšanos, vai arī ar pirmā sprieduma neizpildīšanu, kad tas atkarājas no tiesas ieskata."

23.p. "Tiesas nosacīti piespriestā soda izpildīšana, kā arī attiecīgos likumos paredzētā sodam sekojošā tiesību atņemšana atliekama ar cietumu notiesātiem - uz pieciem gadiem, ar pārējiem sodiem notiesātiem - uz trim gadiem. Šo termiņu laikā tiesa var nodot notiesāto sevišķā uzraudzībā, kā arī uzlikt viņam sevišķus pienākumus.

Spriedumā norādami apstākļi, kuru dēļ tiesa atzinusi par lieģerīgu soda izpildīšanu nosacīti atlikt, kā arī iemesli, kamdēļ notiesātam uzlikti zināmi pienākumi."

Nosacītas soda izpildīšanas atlikšanas ideja tāda pati, kā nosacītai atsvabināšanai t.i. noziedznieka labošana. No kriminalpolitiskā viedokļa, dažreiz izdevīgāk noziedznieku atstāt brīvībā nekā likt to cietumā, jo tad viņā rodas spēcīgs stimulants labi uzvesties, lai atgūtu tādu stāvokli, itkā viņš nekad nebūtu ticis notiesāts. Tā tad šeit notiesātam ir iespējama pilnīga viņa agrākā stāvokļa restitūcija, tikai jāpilda viens nosacījums - labi jāuzvedas.

Šī instituta vēsture ir komplicēta. Tā izveidošanā galveno lomu spēlējušas A.S.V., kur ap 1870.g. pirmo reizi dažas personas sā-

ka interesēties par notiesātiem, un lūdza tiesu atļaut notiesātos papemt savā uzraudzībā. Tiesa tam daudzos gadījumos arī piekrita un rezultāti bija labi. Šādu rīcību nosauca par - probation - /izrunā - probešņ/ un šādu probation sistemu tur pastāv daudz.

Bet šim institutam ir tikai tad nozīme, ja ir uzraudzība, kas seko nosacīti atsvabinātā gaitai, ja šādas uzraudzības nav, tad arī ar šo institutu nevarētu sasniegt nekādu rezultātu, bet ja noziedznieks zina, ka viņa darbību kontrolē, tad lai panāktu sava agrākā stāvokļa restitūciju, nosacīti atsvabinātais ir ieinteresēts labi uzvesties.

Pēc 1903.g. sodu likuma nosacīta soda izpildīšanas atlikšana nebija paredzēta, bet mūsu sodu likumā ieviesta. Sodu lik.

21.p. "Ja apsūdzētam piespriež cietuma, aresta vai naudas sodu, vai ievietošanu labošanas vai audzināšanas - labošanas iestādē un tiesai ir pamatoti iemesli sagaidīt, ka notiesātais, arī sodu neizpildot, turpmāk uzvedīsies nevainojami, viņai ir tiesība notiesātam nosacīti atlikt soda izpildīšanu."

22.p. "Iepriekšējais pants nav piemērojams:

1. lietās, kuras iztiesājamas privatapsūdzības kārtībā;
2. .... lietās par huliganismu;
3. naudas sodiem, kas uzlikti par fiska noteikumu pārkāpumiem;
4. ar cietumu notiesātiem, ja viņi jau agrāk sodīti ar cietumu vai smagāku sodu un ja līdz jauna nozieguma izdarīšanai nav pagājuši pieci gadi no cietuma soda izciešanas dienas, bet desmit gadi no smagāka soda izciešanas dienas."

Tā tad soda izpildīšanas atlikšana ir iespējama vienīgi tad, kad piespriests cietums un par to zemāks sods, bet ja pārmācības nams, tad tā nav iespējama.

Nosacīta soda izpildīšanas atlikšana atstāta tiesas ziņā, un to tiesa nepiemēro ja noziedznieks, izdarot noziedzīgu nodarījumu, izrādījis sevišķu ļaunprātību /59.p./ kā arī sodu lik. 22.p. uzskaitītos gadījumos.

Bet noziedzniekam šī soda izpildīšana atliekama tikai tik ilgi, kamēr viņš labi uzvedas, kā arī tad, ja tiesa nav pielaidusi kļūdu motivējot savu spriedumu par nosacītu sprieduma izpildīšanas atlikšanu. Sprieduma izpildīšana uzsākama, ja notiesātais, kuram atlikta soda izpildīšana, pirms vai pēc šī nosacītā sprieduma taisīšanas izdarījis citu smagu noziegumu, vai noziegumu, par kuru jau būtu spriedums stājies likumīgā spēkā, pie kam sodi ir jāapvieno vai jāsavieno.

Jāsaka, ka pie mums šis instituts tiek pielietots, tomēr būtu kas vairāk darāms attiecībā uz uzraudzību pie šī instituta. Būtu jāieved speciāli agenti, kuri sekotu nosacīti atsvabinātā gaitām.

Leks. 1939.g.11.II.

Līdz šim esam apskatījuši daudzus sabiedrības reakciju veidus, kurus pielieto noziedzīgu nodarījumu izdarītājiem. Bet kādu nebūt principiēlu skaidrību jautājumā, kādas reakcijas var sekot zināmam noziedzīgam nodarījumam, atrast ir ļoti grūti.

No sodu likuma redzam, ka reakcijas uz noziegumiem var būt ļoti dažādas. Visas šīs reakcijas varētu iedalīt trīs grupās:

1. atmaksas reakcijās par izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem;
2. labošanas reakcijās, kuru tendence noziedzniekus labot, t.i. padarīt viņus par tādiem, kuri vairāk neatkārtotu noziegumus,
3. sabiedrības pasargāšanas reakcijā, kuras nolūks pasargāt sabiedrību nākotnē, padarot noziedzniekus sabiedrībai nekaitīgus.

Attiecībā uz vienu konkrētu noziegumu visbiežāk seko divi šo reakciju veidi, retāk visi trīs, pie kam viens ir dominējošs.

Ja ievieto drošības ieslodzījumā kādu profesionālu noziedznieku, tad te galvenā kārtā ir sabiedrības aizsargāšanas reakcija, bet bez tās ir arī labošanas ideja, jo iespējams, ka noziedznieks var arī laboties. Angļu Borstal iestādēs kā zināms, galvenā ir labošanas ideja.

Ja kādu sodā ar brīvības atņemšanas sodu, tad līdz ar to viņam šis sods ir kā atmaksa par pastrādāto noziegumu, bet ieslodzījumā to cenšas arī labot un tādēļ te ir arī labošanas ideja. Ar ieslodzījumu noziedzniekam tiek atņemta iespēja arī tālāk nozliegties, tādēļ netieši te parādās arī sabiedrības pasargāšanas ideja.

No šiem piemēriem redzams, ka katrā konkrētā gadījumā iedarbojas vairāki šo reakciju veidi, visbiežāk pa divi, tādēļ nav iespējams izvest sodu klasifikāciju stingri pieturoties pie atsevišķiem reakciju veidiem, idejām. Bet klasifikācija ir izvedama pēc valdošās reakcijas.

Sods kā atmaksa nāk vienmēr pēc noziedzīga nodarījuma pastrādāšanas, bet labošanas un sabiedrības pasargāšanas reakcijas, lai arī visbiežāk nāk pēc nozieguma pastrādāšanas, tomēr attiecībā uz to pielietošanu var būt tādas situācijas, kurās, spriežot pēc zināmiem simptomiem, pēc kuriem sagaidāma no zināma cilvēka kāda nozieguma pastrādāšana, var jau pirms tam, iekams tiks pastrādāts noziedzīgs nodarījums, pielietot pret šo cilvēku labošanas vai sabiedrības pasargāšanas reakcijas, piem., ja kāds ārprātīgs cilvēks vēl nav pastrādājis ne viena nozieguma, tad tomēr lietderīgi to ievietot jau pirms attiecīgā iestādē, nenogaidot, kamēr viņš izdarīs kādu noziegumu.

Labošanas un sabiedrības aizsargāšanas līdzekļi, ja tie tiek pielietoti pirms noziedzīga nodarījuma pastrādāšanas, tad, lai gan tie iziet no kriminaltiesību rāmja, tomēr pie kriminaltiesību papēmieniem nepieder, jo kriminaltiesības prasa kādu nebūt nozieguma faktu, tad nodarījuma pieskaitamību tā izdarītājam, tad zināmu reakciju pret šādu pārkāpuma izdarītāju, realizējot kādu sankciju, turpretim minētiem diviem reakciju veidiem, ja tie tiek pielietoti pirms nozieguma pastrādāšanas, nav tāda uzdevuma. Bet ja tie nepieder pie kriminaltiesību papēmieniem, tad kādēļ tos ieved kodekos? Tam, pirmkārt, ir vēsturisks pamats. Lai gan no visu sabiedrības reakciju veidiem attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, vēsturiski sods ir galvenais reaģēšanas veids, tad tomēr 19. un 20.g.s. sāk parādīties idejiski priekšlikumi apkarot noziedzību arī ar citiem līdzekļiem.

Otrkārt, attiecībā uz kādu konkrētu nodarījumu, kā redzējām, viens reakcijas veids vien nevar tikt pielietots, bet kombinējas ar citiem. Bez tam, ja kādu arī pirms nozieguma pastrādāšanas uz simp-

tomu pamata ievieto ieslodzījumā, tad ar to jau tiek traucēts labums + atņemta brīvība, bet šādu labumu traucēšana vai atņemšana jau ir sodu likumu būtība, un tā kā ar visiem šiem trim reakcijas veidiem tiek traucēti, atņemti zināmi labumi, tad tie tiek ievietoti vienā kodekā, lai tiesa varētu izšķirties piemērot attiecīgu reakcijas veidu konkrētā gadījumā.

Līdz šim mēs esam apskatījuši to reakciju veidu, kurās galvenā ir soda, atmaksas ideja.

Tagad pāriesim uz to līdzekļu un paņēmieni grupu, ko sauc par labošanas paņēmieniem. Par labošanas paņēmieniem tos nosaucam tāpēc, ka te labošanas ideja ir galvenā. No labošanas līdzekļiem līdz šim pieminējam nosacīto atsvabināšanu, jo tā bija ļoti saistīta ar cietumu sistemu, tad soda izpildīšanas nosacītu atlikšanu, kurā šī ideja arī bija galvenā. Tālākie labošanas reakcijas veidi var būt dažādi, piem.:

1. ka par noziegumu draud sods un noziedznieks to zinādams var laboties;
2. ka jāstrādā darbs kādā ieslodzījumā;
3. stingras disciplīnas ieturēšana u.c.

Visi šie labošanas paņēmieni blakus sodiem. Labošanas reakcija var tikt pielietota tiklab attiecībā uz pieaugušiem, kā arī uz jaunatni. Pēc valdošās doktrīnas - *communis opinio doctorum* - ieskats labošanas paņēmieni būtu pielietojami tikai attiecībā uz jaunatni. Šī jaunatnes labošana ir samērā jauna parādība. Ap 1790.g. tā parādījās Anglijā, kad tur nodibināja t.s. H a o k n e y F a r i n S c h o o l 1788.g. - labošanas iestādi. Tā bija pirmā labošanas iestāde attiecībā uz jaunatni. Tālāk varētu minēt R e d h i l l 1849.g. skolu. Šī tipa skolas parasti nosauc par R e f o r m a t o r y S c h o o l s - reformatoriju skolām. Šais skolās nāca jau tāda jaunatne, kas bija noziegusies. Vēlāk nodibināja tādu skolu, kurā ievietoja tādu jaunatni, par kuru varēja domāt, ka tā kļūs noziedzīga. Šīs skolas nosauca I n d u s t r i a l S c h o o l s. Attiecībā uz Anglijas pašreizējo stāvokli noziedznieku jautājumā varam iepazīties ~~tieslietu~~ ministra K.VEITMAŅA raksta Tieslietu ministrijas vēstnesī 1938.g.2. numurā "Nepilngadīgo noziedznieku problēma". Attiecībā uz nepilngadīgo tiesāšanu un labošanu Anglijā, šai rakstā teikts:

"Kriminalā atbildība Anglijā iesākās samērā agri. Bērni jaunāki par 7 gadiem, krimināltiesiski nav atbildīgi. Bērni 7 - 14 gadu vecumā ir tikai tad atbildīgi, ja viņiem ir pietiekošas spējas saprast savas rīcības nelikumību. Pie bērniem 14 - 16 gadu vecumā šādas spējas prezumē, ja vien nepierādas pretējais.

Nepilngadīgos 7 - 16 gadu vecumā tiesā jaunatnes tiesa /Juvenile Court/, kas sastādās no sevišķi izraudzītiem piemērotiem tiesnešiem. Minētā tiesa šādiem nepilngadīgiem pa lielākai daļai piemēro līdzekļus ar aizgādības un audzinošu raksturu. Tamdēļ jaunatnes tiesa var:

1. atteikties no nepilngadīgo sodīšanas;
2. vainīgo nosacīti atsvabināt no soda, uzliekot viņam zināma pienākuma izpildīšanu;
3. vainīgo nosacīti atsvabināt no soda, noliekot viņu zem aizgādības ierēdņu uzraudzības;
4. vainīgo nodot kāda radnieka vai citas personas aizgādībā;
5. vainīgo ievietot audzināšanas iestādē;

7. vainīgo sodīt ar pērienu;
8. vainīgam piespriest naudas sodu vai atlīdzināt nodarīto zaudējumu.

Sākot ar 17.dzīvības gadu ir jau pilna krimināltiesiska atbildība un vainīgos tiesū vispārējās tiesas, kas viņiem var piespriest parastos brīvības sodus. Tomēr, ja vainīgais nav vecāks par 23 gadiem un ja viņa paradumi un tieksmes, kā arī viņa raksturs, norāda, ka viņu ar zināmām audzināšanas metodēm varētu labot, tad tiesa var viņu spaidu darbu vai cietuma soda vietā ievietot kādā Borstal iestādē uz laiku, ne ilgāku par 3 gadiem un ne īsāku par 2 gadiem /relatīvi nenoteikti spriedumi/.

Angļu Borstal iestādes ir interesants instituts, kamdēļ der arī to īsumā apskatīt. Audzināšanas un labošanas iestādēs ir stipri līdzīgas mūsu audzināšanas - labošanas iestādēm, tāpēc par tām nenākas runāt.

Borstal iestādes, tāpat kā citas ieslodzījuma vietas Anglijā, padotas iekšlietu ministram. Borstal iestādēs var ievietot jauniešus līdz 23 gadu vecumam ne tikai tiesu iestādes, bet arī iekšlietu ministram ir tiesība notiesātos jauniešus, kas sodu izcieš cietumos un atbilst Borstal iestādes prasībām, pārvietot uz kādu Borstal iestādi. Tāpat iekšlietu ministram ir tiesība katru Borstal iestādē ievietoto jaunieta, kas nepadodas audzināšanas metodēm, pārvietot uz vispārējo cietumu.

Tā tad Anglijā cenšas jauniešus, kuriem parasti rakstura vēl nav galīgi nodibinājies un kurus tāpēc vēl var veidot un pataisīt par sabiedrībai derīgiem locekļiem, pēc iespējas turēt tālāk nost no cietuma.

Borstal iestādes nav cietumi, bet gan īpatnējas labošanas iestādes, kuru pamatos likti audzināšanas principi un metodes. Arī ārēji šīs iestādes nelīdzinās cietumiem, jo tās izbūvē pēc citādiem principiem, bez parastiem žogiem un logu aizsprostojumiem.

Borstal iestādes vistuvāk stāv audzināšanas un labošanas iestādēm, jo arī Borstal iestādes iekārtotas pēc saimju sistēmas /katras saimes priekšgalā nama tēvs - hoasemaster - un nama māte - matron -, audzēkņi apmeklē skolu un mācās dažādos amatos. Galvenā Borstal iestāžu atšķirība no citām audzināšanas un labošanas iestādēm ir tā, ka Borstal iestādēs blakus saimju sistēmai pastāv arī progresīvā sistēma. Pēc tās visus audzēkņus iedala pakāpēs ar īpašu apģērbu un režīmu katrā pakāpē. Pārceļšana no vienas pakāpes otrā, atkarīga no audzēkņu uzvešanās, uzticība darbā un sekmēm skolā. Augstākās pakāpes audzēkņiem parāda lielāku uzticību, viņus iecel par audzēkņu grupu priekšniekiem /kapteiņiem/, un tikai viņus var atsvabināt pirms termiņa.

Progresīvā sistēma prasa no audzēkņiem pašdarbību: viņiem pašiem sevi jāveido un audzinātājs iejaucas tikai tad, kad tas ir nepieciešams. Audzinātājs tikai palīdz audzēkņim, lai viņš pats sev palīdzētu, jo galu galā neviens cits viņu nevar glābt ka tikai viņš pats.

Borstal iestāžu galvenie audzināšanas principi ir: izkopt audzēkņos goda jūtas, stiprināt viņu atbildības jūtas, pašdisciplīnu un paškontroli, pieradināt pie akurātas pienākumu izpildīšanas un ar nemitīgiem vingrinājumiem aktivizēt un stiprināt audzēkņos esošos sociālos spēkus. Progresīvā sistēma un pielietotās grupu pedagogiskās metodes palīdz minētos principus realizēt un spiež audzēkņus pūlēties savā darbā, bet viņi arī redz sava darba augļus, jo viņu pūliņus

atalgo ar paaugstinājumiem pakāpēs, ārējām atšķirībām, dažādām privilēģijām un atzinībām.

Lielu vērību Borstal iestādēs piegrīž audzēkņu fiziskai attīstībai un ķermeņa norūdišanai: visām iestādēm ir vingrota-vas un sporta laukumi. Katra darba diena iesākas ar militāriem vingrojumiem un lielāko daļu brīvlaika audzēkņi veltī nodarbībai ar sportu. Šāda fiziska audzināšana samaitātiem audzēkņiem ir sevišķi nepieciešama. Lielākā daļa audzēkņu ķermeņa kopšanā ir ļoti nolaidīgi. Miesas vingrinājumi netikai nocietina un norūda ķermeni, bet arī pārveido ārējo izturēšanos. Dabīgās sekas ir tās, ka pārveidojas arī audzēkņu iekšējā stāja un viņos attīstas pašsavaldīšanās spējas un apziņa.

Beidzot, jāatzīmē, ka svarīgs papildinājums Borstal sistemā ir Borstal biedrības darbība. Šī biedrība rūpējas par audzēkņiem, kas atsvabināti no Borstal iestādēm, izgādājot viņiem darbu un pajumti, kā arī uzraugot viņus. Biedrībai ir vairāk kā 1000 brīvprātīgu līdzstrādnieku visos Anglijas novados, kuri aizgādā pienākumus izpilda kā goda amatus.

Borstal iestāžu kriminalpolitiskie sasniegumi ir ļoti labi. Pēc izvestās statistikas konstatēts, ka apm. 70% no tiem, kas atsvabināti no Borstal iestādēm, vairs turpmākā dzīvē nav sodīti, tā tad kļuvuši par kārtīgiem pilsoņiem. Šie sasniegumi jo vērtīgāki tamdēļ, ka Borstal iestādēs pa lielākai daļai nonāk visvairāk samaitītie jaunieši, no kuriem daudzi jau vairākkārt sodīti."

Pirmo jaunatnes tiesu - Juvenile Court - nodibināja Čikagā 1899. gadā. Priekš Anglijas un Amerikas ir tipiska šo iestāžu sadalīšana pakāpēs. Visvieglākās iestādes domātas jaunākiem noziedzniekiem un smagākās - vecākiem. Amerikā jaunatnes tiesu sistēmas ir īpatnējas - atšķirīgas visos 48 štatos, tādēļ mēs atzīmējam vienu Anglijas sistēmu.

Čikagā skolas noziedzīgai jaunatnei sadalītas pēc noziedznieku vecuma un pēc pastrādāto noziegumu smaguma. Vecuma ziņā atsevišķas skolas ir no 7 - 12 g.v., tad no 12 - 14 g.v. un no 14 - 16 g.v.

Francijā ir divas skolu grupas nepilngadīgai noziedzīgai jaunatnei:

1. colonies /maisons/ penitentiaires - bērniem, kuri atzīti par tādiem, kas rīkojušies bez saprāta, ir bojāti, nepadodas vecāku disciplīnai;
2. colonies correctionnelles - personām, kas jaunākas par 16 gadiem, kurām piespriesti bargāki sodi vai kurus pārveid uz šejieni no penitenciarām kolonijām.

Vācijā 1922.g. izdeva visai valstij kopēju likumu Reichsjugend Wohlfahrtsgesetz, kura VI nodaļa veltīta t.s. Schutz-aufsicht u. Fürsorgeerziehung. Pēc tam 1923.g. izdots Jugendgerichtsgesetz ievēd visā Vācijā pēc Amerikas, Anglijas un Francijas parauga specialas "Jugendgerichte" lietām par noziedzīgiem nodarījumiem, kurus izdarījušas 14 - 18 gadus vecas personas.

A t t i e c ī b ā u z m a z g a d ī g o n o z i e d z n i e k u p r o b l e m u L a t v i j ā, jāiziet no mūsu sodu likuma 39. un 54.p.p.

- 39.p. "Nav pieskaitams par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ko izdarījis mazgadīgais, kuram vēl nav 12 gadu.

Tāpat nav pieskaitams par vainu ar soda piedraudējumu noliegts nodarījums, ko izdarījis divpadsmit līdz astoņpadsmit gadus vecs nepilngadīgais, kurš aizprāta vai tikumiskas neattīstības nav varējis saprast sava

nodarījuma raksturu un nozīmi vai vadīt savu rīcību.

Šādus nepilngadīgos tiesa var nodot atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru gādībā viņi atrodas, vai citām uzticamām personām, kuras uz to izteikušas savu piekrišanu, vai arī ievietot audzināšanas iestādēs.

Audzināšanas iestādēs nodoti nepilngadīgie atstājami šajās iestādēs ne ilgāk kā līdz pilngadības sasniegšanai. Noteikt tuvāk laiku, cik ilgi nepilngadīgiem jāpaliek audzināšanas iestādē, piekrīt šīs iestādes attiecīgam organam."

54.p."Divpadsmit līdz 18 gadus veciem nepilngadīgiem, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitams par vainu, piemērojami šādi noteikumi:

1. aresta/^{un}naudas soda vietā viņi norājami, izteicot brīdinošu pamācību, bet ja tiesa atzīst, ka nepilngadīgais pārkāpumu izdara amata veidā, vai aiz paraduma piekopjot sodamu nodarbību - viņš ievietojams audzināšanas - labošanas vai labošanas iestādē;
2. visu pārējo brīvības atņemšanas sodu vietā, izņemot šī panta otrā daļā paredzētos gadījumus - viņi ievietojami audzināšanas - labošanas vai labošanas iestādē.

14. līdz 18 g. veci nepilngadīgie, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitams par vainu, mūža spaidu darbu vietā sodami ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par 12 gadiem, bet noteikta laika spaidu darbu vietā - ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par 8 gadiem.

Nepilngadīgos, kuri ievietojami audzināšanas - labošanas iestādē, nodod tur tiesa uz laiku, ne mazāku par 1 gadu un ne ilgāku kā līdz pilngadības sasniegšanai. Nepilngadīgo nosacīta atsvabināšana piekrīt šādas iestādes attiecīgam organam atkarībā no ievietotā labošanas, bet tāda atsvabināšana pielaižama ne agrāk kā pēc 6 mēnešu pavadīšanas iestādē.

Ja nepilngadīgam, kas atzīts par ievietojamu audzināšanas - labošanas vai labošanas iestādē, spriedumu nododot izpildīšanai jau pagājuši 18 gadi, viņš ieslogams cietumā, saīsinot pārvēršamā soda laiku ne mazāk par pusi.

Ja nepilngadīgam piemēro soda nosacītu atļaušanu, tiesa var nodot viņu atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuru gādībā viņš stāv, vai citām uzticamām personām, kuras uz to izteikušas savu piekrišanu, vai arī ievietot audzināšanas iestādē saskaņā ar 39. pantu.

Audzināšanas - labošanas iestāžu priekšniecība var šo iestāžu grūti labojamos nepilngadīgos pārvest uz labošanas iestādi.

14 - 18 gadus veci nepilngadīgie, kuriem uz šī panta otrās daļas pamata piespriests cietums, turami nepilngadīgo ieslodzījuma vietā, bet ja tādu nav, tad kopieslodzījumā, bet atsevišķi no pieaugušiem.

18 gadu vecumu nerasniegušam nepilngadīgam, kas atzīts par vainīgu sodu likuma par akcīzes noteikumu pārkāpšanā 36.p. paredzētā noziedzīgā nodarījumā /36.p.runā par kaut kāda uzņēmuma atvēršanu bez pienācīgas atļaujas/ papildu naudas sods, kas pastāv trīskārtīgā patenta nodokļa samaksā, uz 54.p. l.d. 1.punkta pamata at-

vietojams ar brīdinošu pamācību."

Sīkāk par nepilngadīgiem noziedzniekiem runā 1936. g. 26. jūn. "Likums par ieslodzītiem" II sadaļā - "Nepilngadīgo piespiedu audzināšanas iestādēs." Šīs sadaļas I nodaļā iet runa par vispārīgiem noteikumiem.

- 235.p. Piespiedu audzināšanas iestādes nodibina, lai tajās novietojamos nepilngadīgos audzinātu, labotu un sagatavotu praktiskai dzīvei un darbam.
- Šajā nolūkā minētās iestādes rūpējas par savu audzēkņu moralisko, prāta un fizisko attīstību un sniedz viņiem vispārējo pamatizglītību, kā arī praktiskas zināšanas, kas dotu viņiem iespēju iegūt uztura līdzekļus.
- 236.p. Nepilngadīgo piespiedu audzināšanas iestādes ir: audzināšanas, audzināšanas - labošanas un labošanas iestādes. Šīs iestādes var atsevišķu nodaļu veidā apvienot vienā vadībā.
- 237.p. Katra dzimuma nepilngadīgiem nodibinamas atsevišķas piespiedu audzināšanas iestādes.
- 238.p. Piespiedu audzināšanas iestādes nodibina un uztur valsts vai pašvaldības.
- 239.p. Pašvaldību piespiedu audzināšanas iestādes nodibina ar Izglītības ministrijas atļauju.
- 240.p. Pašvaldību piespiedu audzināšanas iestāžu statutos jāparedz:
1. kādai no 241. - 243.p.p. minētām nepilngadīgo šķirām iestāde nodibināta;
  2. iestādes darbinieku iecelšanas un atļaušanas kārtība;
  3. mācības programma;
  4. suītniecības kārtība;
  5. iestādes audzēkņiem uzliekamie disciplinārsodi.
- 241.p. Audzināšanas iestādēs ievietojami:
1. mazgadīgie līdz 12 g., kuri izdarījuši ar soda piedraudējumu nolietotu nodarījumu, kas tiem nav pieskaitāms par vainu - uz tiesas lēmumu /sodu lik. 39.p. 1. un 3. d./;
  2. 12 - 18 gadus veci nepilngadīgie, kuri izdarījuši ar soda piedraudējumu nolietotu nodarījumu, kas tiem nav pieskaitāms par vainu - uz tiesas lēmuma vai sprieduma /sodu lik. 39.p.2. un 3.d./;
  3. 12 - 18 gadus veci nepilngadīgie, kuriem nosacīti atlikta soda izpildīšana - uz tiesas lēmumu vai spriedumu /sodu lik. 54.p. 5.d./;
  4. 18 gadu vecumu sasniegušie nepilngadīgie, kam vecāku vai audzinātāju nepietiekas uzraudzības dēļ draud pakļūšana, vai kas bez noteiktas dzīves vietas vai uzraudzības blandās vai ubāgo - uz Izglītības ministrijas rīkojumu;
  5. 12 - 18 gadus veci nepilngadīgie, kuriem kā drošības līdzeklis pret viņu izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas noteikta turēšana audzināšanas iestādē - uz tiesas vai izmeklēšanas varas lēmumu;

6. 18 g. vecumu nesasniegušie nepilngadīgie, kurus nodod vecāki vai audzinātāji labošanas nolūkā - pēc vienošanās ar Izglītības ministriju.

242.p. Audzināšanas - labošanas iestādēs ievietojami:

1. 12-18 g.v. nepilngadīgie, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitīts par vainu, - uz tiesas spriedumu /sodu lik. 54.p./;
2. 12-18- g.v. nepilngadīgie, kuriem kā drošības līdzeklis pret viņu izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas noteikta turēšana audzināšanas - labošanas iestādē, - uz tiesas vai izmeklēšanas varas lēmuma;
3. labojušies labošanas iestāžu audzēkņi - uz Izgl. ministrijas rīkojumu.

243.p. Labošanas iestādēs ievietojami:

1. 12-18.g.v. nepilngadīgie, kuriem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitīts par vainu - uz tiesas spriedumu /sodu lik.54.p./;
2. 12-18 g.v. nepilngadīgie, kuriem kā drošības līdzeklis pret viņu izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas noteikta turēšana labošanas iestādē, - uz tiesas vai izmeklēšanas varas lēmumu;
3. grūti labojamie audzināšanas - labošanas iestāžu audzēkņi - uz Izglītības ministrijas rīkojumu /sodu lik. 54.p.6.d./

244.p. 241.p.1.-5. punktā un 242. un 243. pantā norādītos nepilngadīgos nosūta piespiedu audzināšanas iestādēm līdz ar attiecīgu spriedumu, lēmumu vai rīkojumu norakstiem.

245.p. Nepilngadīgie, nogādājot tos uz piespiedu audzināšanas iestādēm, kā arī aicinot tiesā vai pie izmeklēšanas orgāniem, vedami atsevišķi no citiem ieslodzītiem, pie kam viņus pavada sevišķi izraudzītas personas vai policijas ierēdņi.

II n o d a ļ a

Piespiedu audzināšanas iestāžu pārvaldība.

- 247.p. Katras piespiedu audzināšanas iestādes priekšgalā atrodas direktors, kas atbild par iestādes kārtību un pareizu darbību.
- 248.p. Par piespiedu audzināšanas iestāžu direktoru un skolotāju var būt persona, kam ir skolotāja tiesības vai pabeigta augstskolas izglītība un bez tam speciala sagatavošanās.
Par piespiedu audzināšanas iestāžu audzinātāju var būt arī persona, kas citādi ieguvusi vajadzīgās zināšanas.
- 249.p. Audzināšanas un apmācības jautājumu, kā arī 253.p. - 248.p. paredzēto jautājumu apspriešanai piespiedu audzināšanas iestādēs nodibināmas pedagogu padomes. Padomes sastādās no iestādes direktora kā padomes priekš-

sēdētāja un no skolotājiem un audzinātājiem, piedaloties ārstam, ja tāds iestādēs pastāv.

250.p. Pedagogu padomēm ir visas vecāku tiesības audzināšanas līdzekļu izvēlē un lietošanā.

251.p. Prokuroriem, viņu biedriem un tiesnešiem ir tiesība apmeklēt iesp. audz. iestādes.

III n o d a ļ a

Audzinašana un labošana

252.p. Piespiedu audzināšanas iestādēs ievietotot audzēkņus apmāca teoretiskās zināšanās un praktiskos darbos pēc Izglītības ministrijas noteiktas programmas.

253.p. Nepilngadīgiem, izņemot apsūdzētos, ja viņi labi uzvedas, piespiedu audzināšanas iestāžu direktori var piešķirt atvaļinājumu uzticamu personu apmeklēšanai. Atvaļinājuma ilgums nevar pārsniegt 3 dienas, neieskaitot šajā laikā ceļam turp un atpakaļ nepieciešamo laiku. Izņēmuma gadījumos iestādes direktors, sazinā ar pedagogu padomi, var piešķirt atvaļinājumu līdz 7 d., bet uz ilgāku laiku - ar Izglītības ministrijas atļauju.

254.p. Pedagogu padomēm ir tiesība pēc sava ieskata nodot 241. p. 1.- 4. punktā minētos nepilngadīgos katrā laikā, bet 242.p. 1. un 3. punktā minētos nepilngadīgos, ja tie atradušies iestādē vismaz 6 mēnešus, apmācībai vai nodarbināšanai pie uzticamiem lauksaimniekiem, amatniekiem, rūpniecības iestādēs vai citos darbos, bet ne ilgāk kā līdz pilngadības sasniegšanai, paturot tos savā tuvākā aizsardzībā.

255.p. Audzināšanas - labošanas un labošanas iestāžu pedagogu padomēm ir tiesība audzēkņus nosacīti atsvabināt, saskaņā ar sodu lik. 54.p. 3.d. noteikumiem. Šādi audzēkņi nosacītas atsvabināšanas laikā atrodas šo iestāžu uzraudzībā un gādībā.

256.p. No piespiedu audzināšanas iestādes izlaistais triju gadu laikā pēc izlaišanas atrodas šīs iestādes uzraudzībā un gādībā. Attiecībā uz nepilngadīgiem, kas sasnieguši 18 g. vecumu, uzraudzību un gādību var izbeigt arī pirms triju gadu notecējuma, ja bijušo audzēkņi par noziedzīgu nodarījumu soda ar cietuma vai bargāku sodu.

257.p. Gādību par bijušiem piespiedu audzināšanas iestāžu audzēkņiem var nodot patronatu biedrībām un aizgādņiem. Tomēr minētās iestādes nav atbrīvotas no pienākuma rūpēties par savu bijušo audzēkņu likteni /256.p./.

258.p. Ja nosacīti atsvabinātais nepilngadīgais nosacītas atsvabināšanas laikā nekrietni uzvedas, tad viņš uz pedagogu padomes lēmumu ievietojams atpakaļ iestādē.

No minētiem likumu pantiem redzam, ka Latvijā ir paredzētas trīs iestādes: audzināšanas, audzināšanas - labošanas un labošanas iestādes.

Audzinašanas iestādēm nav klāt sodošā elementa, kas redzams no tā, ka te var ievietot

1. ari tādus nepilngadīgus, kam nosacīti atlikta soda izpildīšana,

2. uz Izglītības ministrijas rīkojumu, bez tiesas sprieduma,
3. jaunākus par 12 gadiem, kuriem pēc mūsu sodu lik. noziegumu nevar pieskaitīt par vainu.

Audzinašanas - labošanas un labošanas iestādēm ir klāt sodošais elements, jo pats vārds "labot" jau vien nozīmē, ka kaut kas ir jālabo.

Praktiski šīs sistēmas vēl nav pilnīgi izveidotas. Būtu vēlams, lai visas šīs trīs iestādes nebūtu savienotas kopā, bet būtu izveidotas atsevišķi. Attiecībā uz tām reformām, kas būtu vēlamas mazgadīgo noziedznieku jautājumā, atgriezīsimies pie K.VEITMANA raksta "Nepilngadīgo noziedznieku problema", kur noslēgumā teikts:

"Sodu likuma 54.p. noteikumi par nepilngadīgo ievietošanu audzinašanas - labošanas un labošanas iestādēs jāpārveido uz šādu principu pamata:

- a/ ievietošana audzinašanas - labošanas vai labošanas iestādē ir patstāvīgs līdzeklis, bet nevis kāda brīvības soda atvietošana vai pārvēršana;
  - b/ 14 - 18.g. veciem nepilngadīgiem, kas izdarījuši smagus noziegumus, tiesa zinamos gadījumos var nepiemērot cietuma sodu, bet gan ievietot viņus labošanas iestādē, ja tiesa atzīst, ka viņiem nepieciešama audzinašana;
  - c/ arī 18 - 20 g.v. nepilngadīgiem, kas izdarījuši pārkāpumu vai noziegumu, tiesa zinamos gadījumos var nepiemērot brīvības sodu, bet gan ievietot viņus labošanas iestādē, ja tiesa atzīst, ka viņiem nepieciešama audzinašana;
  - d/ tiesas spriedumiem par nepilngadīgo ievietošanu audzinašanas - labošanas vai labošanas iestādē, jābūt nenoteiktiem, t.i. spriedumā nav jānosaka, uz kādu laiku nepilngadīgais ievietojams iestādē;
  - e/ 12 - 20 g.v. nepilngadīgie, kas izdarījuši pārkāpumu vai noziegumu, un kas atzīti par ievietojamiem audzinašanas - labošanas vai labošanas iestādē, turami šajās iestādēs tik ilgi, kamēr viņi izlabojas, bet ne mazāk par 1 gadu un ne ilgāk, kā līdz pilngadības sasniegšanai; turpretim 14 - 18 g.v. nepilngadīgie, kas izdarījuši smagu noziegumu, un kas atzīti par ievietojamiem labošanas iestādē, turami tur ne mazāk par 2 gadiem un ne ilgāk kā līdz pilngadības sasniegšanai;
  - f/ noteikt tuvāk laiku, cik ilgi nepilngadīgam jāpaliek audzinašanas - labošanas vai labošanas iestādē piekrit šo iestāžu attiecīgdom organiem, pie tam atsvabināšana pirms pilngadības sasniegšanas var būt tikai nosacīta, ko katrā laikā var anulēt, ja nepilngadīgais brīvībā nekrietni uzvedas;
  - g/ ja nepilngadīgam, kas atzīts par ievietojamu audzinašanas - labošanas vai labošanas iestādē, spriedumu nododot izpildīšanai, jau pagājuši 20 gadi, viņš ieslogams cietumā uz noteiktu laiku
2. Ievedams goda aizgādņu institūts, saistot šai darbā skolotājus pēc Izglītības ministrijas norīkojuma un uzliekot viņiem šādus pienākumus:
    - a/ pēc pieprasījuma sniegt tiesai nepieciešamās ziņas par apsūdzētiem nepilngadīgiem;
    - b/ pēc uzaicinājuma ierasties tiesas sēdē, lai piedalītos apsūdzēto nepilngadīgo prāta un tikumiskās attīstības noteikšanā un lai sniegtu tiesai nepieciešamos paskaidrojumus;
    - c/ uzņemties, kad to uzdod tiesa, nepilngadīgo uzraudzību;

- d/ pārraudzīt zinamā rajonā dzīvojošos nepilngadīgos un ziņot attiecīgām iestādēm par pakliđušiem nepilngadīgiem vai tādiem, kam draud paklišana;
- e/ uzraudzīt un sniegt atbalstu no piespiedu audzināšanas iestādēm atsvabinātiem nepilngadīgiem;

3. Kriminālprocesa lik. jāpapildina ar noteikumiem par tiesas darbību, kas zīmējas uz goda aizgādņu piesaistīšanu iztiesājamās nepilngadīgo lietās, kā arī šajā likumā jāparedz visu apsūdzēto obligatoriska aplūkošana, lai noskaidrotu viņu vainas pieskaitamību.
4. Audzināšanas iestādes rīkojamas tādos apjomos, lai tajās varētu novietot visus tos nepilngadīgos, kas pēc lik. par ieslodzītiem 241.p. noteikumiem ievietojami audzināšanas iestādēs.
5. Tuvākā laikā ir jāierīko labošanas iestādes, kas izveidojamas pēc angļu Borstal - iestāžu parauga.
6. Jāuzdod tuvāki noteikumi par visu piespiedu audzināšanas iestāžu iekārtu un darbību, piemērojoties likuma par ieslodzītiem prasībām.

Nēkošā ir sabiedrības pasargāšanas ideja, kuras labā pielieto dažādus sabiedrības drošības aizsarglīdzekļus, lai padarītu noziedzniekus sabiedrībai nekaitīgus.

Prof. MINCS te pienin tādas sankcijas, kā

1. noziedzumu pastrādāšanai vajadzīgo rīku - instrumenta sceleris - atņemšanu, par ko runā arī sodu lik. 35.p.

"Priekšmeti, kurus aizliegts izgatavot, pārdot, izplatīt, turēt pie sevis vai glabāt, kā arī citi likumā sevišķi minēti priekšmeti, jāatņem un, ja likumā nav norādīts sevišķs mērķis to izlietošanai, jāiznīcina vai jānodod valsts īpašumā. Nauda, kuru saņem, pārdodot ienākušās lietas, nāk valstij par labu, ja likumā nav noteikts cits mērķis.

Tādas pašas sekas var attiecināt arī uz priekšmetiem, kas bijuši domāti vai jau izlietoti noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai.

Izteiciens "priekšmeti, kurus aizliegts turēt pie sevis" jāiztulko aprobežotā izpratnē, jo šeit ir domāti priekšmeti, kas vispār izņemti no apgrozības un kurus likums aizliedz turēt pie sevis tādus. Revolveris un medību šautene, kaut arī ar nosacījumu izņemt attiecīgos noteikumos šim nolūkam paredzēto sevišķo atļauju. Tādēļ minētos ierocus nevar konfiscēt."

2. Zinamas personas nodošanu policijas uzraudzībā, par ko runā sodu lik. 31.p.

"Tie, kas notiesāti ar spaidu darbiem vai pārmācības namu vai ar cietumu, kurš saistīts ar tiesību zaudēšanu /28.p./ ja viņus neievieto drošības ieslodzījumā vai darba namā, pēc atsvabināšanas no ieslodzījuma 3 g. laikā padoti policijas uzraudzībai, kuras veidu vai kārtību nosaka Iekšlietu ministrs.

Ja policija pārlicinas, ka uzraudzībā esošais nevainojami uzvedies, viņa uzraudzības laiku var saīsināt."

Otrs veids, ir noziedznieku uzraudzīšana ar speciālu agentu un speciālu iestāžu palīdzību. Šos līdzekļus pielieto galvenā kārtā pie nosacītas atsvabināšanas. Pie mums šai ziņā ir sevišķi svarīgas agrāk pieminētās patronātu biedrības. Tādējādi pie nosacītas atsvabināšanas saduras divi idejas:

* pie tādiem priekšmetiem ne zied uz, jo tas var turēt pie sevis

1. labošanas un
2. sabiedrības aizsardzības ideja.

Pie mums ir jāpiemin vēl divi sabiedrības aizsarglīdzekļi:

1. darba nams un
2. drošības ieslodzījums,

kuru pamats ir sodu lik. 31.p.

"Ar spaidu darbiem vai pārmācības namu notiesāto, ja tādas personas atstāšanu bez sevišķas uzraudzības tiesa atzīst par bīstamu, tiesa, likumā norādītos gadījumos, tieši pēc soda izciešanas, var ievietot drošības ieslodzījumā uz laiku no 5 - 10 gadiem. Šo sabiedrības aizsardzības līdzekli tiesa atceļ, ja pēc pārbaudīšanas atzīst, ka persona, pret kuru tas izpildīts, sabiedrībai nav vairs bīstama.

Ar pārmācības namu vai cietumu notiesāto, kas izdarījis huliganismu /281.p./, vai kas, izdarot noziedzīgo nodarījumu, izrādījis nepamatotu launprātību /59.p./, vai kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu aiz liekēdības vai slinkuma, vai amata veidā, vai aiz paraduma piekopjot sodamu nodarbību, var ar tiesas lēmumu tieši pēc soda izciešanas ievietot darba namā uz laiku no 6 mēnešiem līdz 2 gadiem, ja likumā nav noteikts cits laiks.

Ar cietumu notiesāto, kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu aiz parastas župības vai citu apskurbinošu vielu lietošanas, var uz tiesas lēmumu ievietot tieši pēc soda izciešanas attiecīgās iestādēs līdz kamēr izveseļojas, bet ne ilgāk par 1 gadu.

Turēšana drošības ieslodzījumā un ievietošana darba namā nav sods, bet līdzeklis notiesāto un sodus jau izcietušo personu labošanai un sabiedriskās drošības aizsardzībai, tādēļ šī līdzekļa pielietošana nav saistīta ar sodu lik. 12.p. /12.p. runā par soda piemērošanu attiecībā uz laiku/, bet to var piemērot neatkarīgi no tam, vai noziedzīgie nodarījumi izdarīti pirms vai pēc 1933.g. sodu lik. spēkā stāšanās, ja vien spriedums ir taisīts pēc jaunā sodu lik. spēkā stāšanās."

Šī panta centralā ideja ir sabiedrības aizsargāšanas ideja.

Par sabiedrības aizsargāšanas līdzekļiem tuvāk runā 1936.g. 26.jūn. "likums par ieslodzītiem" III nodaļā "Drošības un sabiedrības aizsardzības līdzekļi".

191. Iepriekšējs ieslodzījums ir līdzeklis, lai apsūdzētiem atņemtu iespēju izvairīties no izmeklēšanas un tiesas, kā arī slēpt noziedzīga nodarījuma pēdas. Apsūdzētiem ieslodzījuma vietās uzliekami tikai tādi ierobežojumi, kas viņiem atņem iespēju traucēt viņu lietu izmeklēšanu, un kas nepieciešami, lai ieslodzījuma vietās uzturētu vajadzīgo kārtību un drošību.

195. Ieslodzījuma vietās pieņemamas arī tādas apcietinātas personas, kas atsūtītas ar administratīvu iestāžu un amatpersonu vai karaspēka daļu pavadrakstiem vai lēmumiem, ja no tiem redzams, ka apcietinātās personas apsūdzētas nozieguma vai smaga nozieguma izdarīšanā.

2. n o d a l i j u m s

Drošības ieslodzījums.

Drošības ieslodzījumā ievietotiem piemērojami tie noteikumi, kā ar cietumu sodītiem, izņemot dažus sevišķus noteikumus.

209. Drošības ieslodzījumā ievietotie turami īpaši šim nolūkam ierīkotās iestādēs, bet ja tādu nav - cietumos sevišķās nodaļās.
211. Atkarībā no drošības ieslodzījumā ievietoto uzvešanās un uzticības, viņi iedalāmi pakāpēs, kuru režīmu nosaka tieslietu ministrs.

3. n o d a l i j u m s

Darba nams.

214. Darba namā ievietotiem piemērojami šī likuma noteikumi, ciktāl tie piemērojami ar arsetu sodītiem, bet ar turpmākos pantos paredzētiem izņēmumiem.
216. Darba namā ievietotie turami īpaši šim nolūkam ierīkotās iestādēs, bet ja tādu nav - cietumos vai aresta namos sevišķās nodaļās.
218. Darba namā ievietotie obligatoriski strādā visus tanī iekārtotos darbus.
219. Atkarībā no darba namā ievietoto uzvešanās un uzticības, viņi iedalāmi pakāpēs, kuru režīmu nosaka tieslietu ministrs.
222. Darba namā ievietoto, kas pavadījis tur vismaz pusi tiesas noteiktā laika, bet ne mazāk par 6 mēn., var nosacīti atsvabināt pirms tiesas lēmumā noteiktā laika, ja viņa uzvešanās darba namā bijusi nevainojama, ja viņš uzcītīgi strādājis un ja ir sagaidāms, ka pēc atsvabināšanas viņš uzvedīsies nevainojami un nodosies godīgai darba dzīvei.

Lai gan likumdevējs, kā tas redzams no sodu lik. 31.p., drošības ieslodzījumu un darba namu neuzskata par sodu, bet atzīst tos kā līdzekļus labošanai un sabiedriskās drošības aizsardzībai, tad tomēr pēc doc. LEJIŅA domām, šajos institutos parādās arī sodīšanas ideja, jo pēdējā laikā šie līdzekļi tiek pielietoti ne tikai par krimināliem noziegumiem, bet arī alimentu nenaksātājiem. Tāpat arī 31.p. vairākos minētos gadījumos, piem., kas izdarot noziegumus izrādījis nepamatotu ļaunprātību, vai izdarījis to amata veidā, ievietojams darba namā. Te darba nams uzskatams kā soda pastiprinājums. Turpretim ievietošanai darba namā aiz huliganiskiem, slinkuma iemesliem, ir saskatāma labošana.

Drošības ieslodzījumu un darba namu varētu klasificēt starp audzināšanas un labošanas iestādēm.

Attiecībā uz šiem jautājumiem, kā apkarot profesionālo noziedzību, vēl ir rakstījuši prof. MINCS, PĀRS, ROBEZNIĒKS u.c. Tieslietu ministrijas vēstnesī.

Leks.1939.g.15.II

Tālāk svarīgs ir jautājums par soda piespriešanu, par soda apmēru.

Ja kāds izdara noziedzīgu nodarījumu, tad šo noziedzīgo nodarījumu ir jāsaista ar kaut kādu sodu, kas būtu minēts sodu likumā. Starptiens, kas saista konkrētu gadījumu ar sodu, ir tiesnesis. Attiecībā uz tiesneša funkcijām ir divi uzskati.

1. Pēc viena uzskata, tiesnesim jākonstatē tikai to, kas ir faktiski noticis, lai varētu likumā minēto abstrakto sastāvu attiecināt uz šo reālo gadījumu.
2. Pēc otra uzskata tiesnesim parādīšanas daudz plašākas funkcijas. Tiesnesim atstājama lielāka brīvība attiecībā uz noteikumu novērtēšanu. Daži šī uzskata aizstāvji iet tik tālu, ka tiesnesim būtu atstājama pat tiesība radīt tiesības. Vācu Strafgesetzbuch 2.p. pēdējā laikā ievests papildinājums, kurā iet runa par Rechtsschöpfen des Richters - tiesnesi kā tiesību radītāju.

Modernās likumdošanas iet starpcēļu starp ūiem abiem uzskatiem, no vienas puses piedāvājot tiesnesim brīvību zināmās robežās rīkoties pēc sava ieskata, no otras puses liekot darboties objektīvo tiesību robežās.

Ja runājam par tiesneša brīvību, tad tā var izpausties

1. attiecībā uz soda amplitūdi;
2. attiecībā uz faktisko apstākļu novērtēšanu, atļaujot tos novērtēt pēc sava ieskata, uzskatot dažus faktus par smagākiem un dažus par vieglākiem.

Attiecībā vispār uz tiesneša brīvību dažādās zemēs var konstatēt sekojošu tendenci:

1. Romāņu valstīs tiesnesi saista vairāk ar likumu;
2. Germanu /Vācijā, Zviedrijā, Norvegijā, Danijā u.c./ valstīs jau tiesnesis ir brīvāks, lai gan tomēr saistīts ar likumu.
3. Visbrīvākais tiesnesis ir Angļu-Sakšu valstīs, kur tas vismazāk saistīts ar likumu.

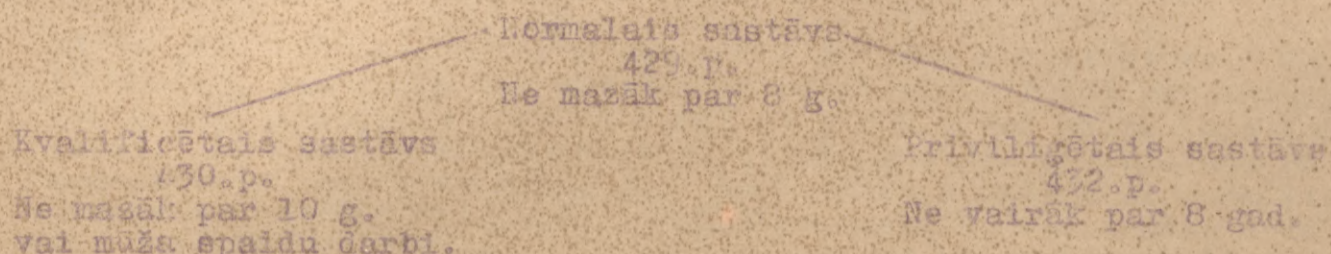
Varēja domāt, ka Š.G.B. 2.p. tiesnesi padarīs daudz brīvāku, bet praksē vācu tiesnesis līdz šim daudz brīvāks nav palicis, jo tomēr viņš paliek vairāk saistīts ar likumu, kā tiesnesis Angļu-Sakšu zemēs.

Attiecībā uz tiesnešu brīvību soda mēra noteikšanā jeb attiecībā uz amplitūdi, jāsaprot, ka tas tika apskatīts tad, kad runājam par sankcijām, kur tika izšķirtas absolūti noteiktas, absolūti nenoteiktas un relatīvi noteiktas sankcijas. Vislielākā brīvība tiesnesim būtu pie absolūti nenoteiktām sankcijām, bet tagad tās nepielieto gandrīz nekad. Relatīvi noteiktās sankcijās ir noteikts soda minimalais un maksimālais apjoms un šai amplitūdē tad arī tiesnesim ir dota brīva iespēja izvēlēties vajadzīgo sankciju.

Attiecībā uz faktisko apstākļu novērtēšanu, tiesnesim agrāk bija rokas stipri saistītas, jo pašā sodu likumā jau bija sīki paredzēti vainu palielinoši un parazinoši apstākļi, kurus tiesnesim nācās tikai piemērot. Tagad mūsu laiku sodu likumos atļauj tiesnesim lielāku brīvību faktisku apstākļu novērtēšanā, pie kam likumdevējs šai virzienā cenšas dot zinamus norādījumus. Piemēra dēļ apskatīsim dažus sodu lik. pantus.

- 429.p. "Kas izdarījis slepkavību, sodams: ar spaidu darbiem uz laiku, ne mazāku par 8 gadiem."
- 430.p. "Kas izdarījis slepkavību, kura atzīstama par kvalificētu pēc noslepkavotā personas izdarīšanas veida, sodams: ar spaidu darbiem uz visu mūžu vai uz laiku, ne mazāku par 10 gadiem."
- 432.p. "Kas izdarījis slepkavību, kura nodomāta un izdarīta vienē jūtu uzliesmojumā zem stipra dvēseles uzbudinājuma iespaida, sodams: ar spaidu darbiem uz laiku, ne ilgāku par 8 gadiem ..."

Tā tad ņemta būtu vāds, ka centrā būtu normālais noziedzīgais nodarījums /slepkavība/, tad uz vienu pusi atrodas kvalificēta slepkavība, kas vainu palielina, un uz otru pusi - privilēģēta slepkavība, kas vainu samazina:

Tas ir norādījums tiesnesim, kā noteikta soda mēru, bet šie norādījumi ir doti sodu likuma specialā daļā.

Bet ir tādi norādījumi tiesnesim, attiecībā uz vainu palielinošiem vai samazinošiem apstākļiem, kas doti sodu likuma vispārējā daļā. Tā sodu lik. paredzēti vairāki vispārēji noteikumi, kas palielina sodamību, piem.:

58.p. II.d. .... "Bet ja šādi divi vai vairāk noziedzīgi nodarījumi ir pilnīgi vienādi vai vienāda veida un vainīgais izdarījis tos amata veidā, vai aiz parāduma piekoptot sodamu nodarbību, tad tiesa, atzīstot par vajadzīgu paaugstināt piespriesto smagāko sodu, var nospriest:

1. ja smagākais sods ir spaidu darbi uz visu mūžu - turēt notiesāto vāžās uz laiku, ne ilgāku par 1 gadu;
2. ja smagākais sods ir brīvības atņemšana uz noteiktu laiku, - pagarināt šī soda ilgumu, kurā tomēr nedrīkst pārsniegt augstāko likumā par vienu no šiem nodarījumiem noteikto soda apmēru kā pasi;
3. ja smagākais sods ir naudas sods - uzlikt vēl arī arestu uz laiku, ne ilgāku par 3 mēnešiem."

59.p. "Sodu var paaugstināt, turoties 58.p. II d. noteiktās robežās arī tad, ja vainīgais, izdarot noziedzīgo nodarījumu, izrādījis nepamatotu ļaunprātību."

60.p. "Uz 58.p. II d. noteikumu pamata tiesa var paaugstināt sodu dienesta personai, kas izdarījusi vispārēju noziedzīgu nodarījumu vai piedalījusies tajā ...."

Tā tad šie sodu lik. vispārējās daļas panti palielina sodamību recidīva, nepamatotas ļaunprātības, un dienesta personas noziedzīguma gadījumā.

Bet šai vispārējā daļā ir arī paredzēti vainu mīkstinoši apstākļi.

52.p. "Ja atzīst, ka vainīgais, vainu samazinošu apstākļu dēļ, pelna saudzību, sods viņam mīkstināms uz sekošiem pamatiem.:

1. nevar piespriest augstāko soda mēru, kāds likumā teikts, par izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
2. ja likumā par noziedzīgu nodarījumu noteiktā soda zemākā robeža, tiesa var sodu samazināt līdz šāda soda veida zemākam likumīgam apmēram;
3. ja likumā par noziedzīgu nodarījumu soda zemākā robeža nav sevišķi noteikta, tiesa var samazināt šo sodu līdz tāda veida zemākam likumīgam apmēram, vai arī pār-

iet uz citu sodu sekošā pakāpenībā: no spaidu darbiem uz visu mūžu - uz spaidu darbiem uz noteiktu laiku; no spaidu darbiem uz noteiktu laiku - uz pārmācības namu; no pārmācības nama - uz cietumu; no cietuma - uz arestu; no aresta - uz naudas sodu pēc 57.p. paredzētā samērā.

Tā ir mūsu tiesneša brīvība attiecībā uz soda mīkstināšanu. Tālāk ir svarīgs jautājums par nenoteikto spriedumu. Dodot nenoteiktu spriedumu, tiesnesis daļu no savas brīvības nodod tālāk izpildošai varai. Ir svarīgi zināt starpību starp nenoteikto spriedumu un nenoteikto jeb relatīvo sankciju. Nenoteiktā sankcija ir sodu likumā paredzēta brīvība tiesnesim izvēlēties augstāku vai zemāku soda mēru, par kādu nodarījumu. Turpretim, nenoteikts spriedums ir tiesneša taisīts spriedums, kas paredzēts izpildošai varai, kura varēs attiecīgo sodu piemērot pēc sava ieskata. Tā tad

ar nenoteikto sankciju likumdevējs tiesnesim dod zināmu brīvību, bet ar nenoteikto spriedumu tiesnesis dod zināmu brīvību izpildošai varai.

Pie mums Latvijā formāli nenoteiktu spriedumu nav, bet faktiski tie parādas pie nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas.

Mūsu laiku kriminaltiesību doktrīnā par nenoteiktu spriedumu ir daudz diskutēts un vispārējs atzinums ir tāds, ka tie ir vēlami un noziedznieku labošanā atstāj vislabāko iespaidu, jo ja noziedznieks zina, ka viņš par labu uzvešanos tiks ātrāk atsvabināts, tad viņā rodas liels stimuls censties labi uzvesties, turpretim, ja noziedznieks zina, ka viņam tik un tā zināms laiks ir jāpavada ieslodzījumā, neatkarīgi no viņa uzvešanās, tad viņā nav nekāda stimula labi uzvesties, būt godīgam.

Bet pēdējā laikā pret nenoteikto spriedumu sāk pacelties arī kritikas. Ja nenoteikts spriedums uzstāda par galveno kritēriju noziedznieka uzvešanos cietumā, tad tas tikai prasa kārtīgu cietuma noteikumu izpildīšanu, pierādina noziedznieku pielabināties cietuma administrācijai. Tā būtiski noziedznieks nemaz nelabojas, bet tikai ārēji pakļaujas disciplīnai, cerībā, ka ātrāk tiks atbrīvots. Pie tam te nespēlē lomu arī noziedzīgā nodarījuma smagums, bet tikai noziedznieka uzvešanās ieslodzījumā, un spēja iegūt administrācijas simpatijas, un tā var iznākt, ka noziedznieks, kas noslepka vojais cilvēku, dabūs mazāk ciest, mazāku laiku pavadīt ieslodzījumā, kā tāds, kas būs izdarījis vieglāku noziegumu, bet kurš neprātis cietumā tik labi uzvesties un iegūt administrācijas simpatijas.

Neskatoties uz šiem iebildumiem, tomēr nenoteiktais spriedums pēdējā laikā ir ļoti populārs, un ar to eksperimentē visās valstīs.

1939.g.18.II.lekcija.

Atsvabināšana no soda.

Ar noziedzīga tiesībpārkāpuma izdarīšanu sodošai varai rodas t.s. soda pretenzija - Strafanspruch. Pat tajos gadījumos, kad pēc spēkā esošiem kriminalprocesa noteikumiem kriminalvajašanas uzsākšana atkarājas no privatpersonas ieskata, soda pretenzijas subjekts, tās tagadējā konstrukcijā, vienmēr ir sodošā vara. No savas pretenzijas realizēšanas sodošā vara, kā pretenzijas subjekts, principā tomēr var atteikties. Tādā gadījumā, neskatoties uz to, ka noziedzīgs

3. Savstarpība - retorsio, kas noziedzīgo pārkāpumu savstarpības /retorsio/ gadījumā vainīgo ziņāmos apstākļos var atsvabināt no soda šīs savstarpības dēļ. Līdz šīs tādos gadījumos pienācīgi runāt par iekaitēšanu. Bet tas nav pareizi. Runāt par soda pretenziju kompensāciju varētu tikai tad, ja to subjekti būtu dažādas personas t.i. paši cilvēki - cietušie. Bet ja abu soda pretenziju subjekts ir viena un tā pati persona, proti - valsts, tad par pretenziju kompensāciju nevar būt runa.

Patiesībā tādos gadījumos notiek atsvabināšana no soda un pie tam aiz dažādiem apsvērumiem attiecībā uz olem sadarbību nākotnē tiesībpārkāpējiem:

- a/ uzšācēju /provocans/, t.i. to, kurš izdarījis pirmo noziedzīgo tiesībpārkāpumu, atsvabina no soda tādēļ, ka viņš jau cietis "lauņu" no cietušā rokas, piem. seņāle plauku, un šis apstāklis aiz acquitatis apsvērumiem ziņāmos apstākļos atsvabina sodāšo varu no viņa soda pretenzijas realizēšanas attiecībā uz uzšācēju.
- b/ atribēju, t.i. to, kas atbildējis ar lauņu /devis plauku/, atsvabina no soda tādēļ, ka viņš tieši izprovocēts uz šādu darbību ar uzšācēja uzvešanas. Attiecībā uz savstarpību ir svarīgi sekot sodu likumam.

450.p. "Kas nodarījis 448.p. paredzētu vardarbību pret personu, var tikt atsvabināts no soda:

1. ja uz vardarbību pret personu tieši vai tūlīt izraisījis vardarbība pret personu vai aizkārums no cietušā puses;
2. ja cietušais atribies viņam tieši un tūlīt ar vardarbību pret personu vai ar aizkārumu.

Šie noteikumi nav piemērojami, ja vardarbība nodarīta pret iepriekš dienesta personu, kad tā izpilda parus dienesta pienākumus vai sakarā ar šo dienesta pienākumu izpildīšanu."

Līdzīga ir arī 514.pants.

Jautājumi par savstarpību tomēr katrā gadījumā jāizšķir atsevišķi, kas šādos gadījumos var pilnīgi atsvabināt no soda vai arī tikai daļai.

4. Tiesī valsts vara patur soda pretenzijas, bet aiz equivoc principā nesoda.
5. Iepriekšējā ieskaitījuma ieskaitīšana. Kad lieta ir izmeklēšanas stadijā, tiesī ir nepieciešami ieslodzīt, bet šis ieslodzījums nav soda, jo tā mērķis tieši noziedznieka paturēšana apcietinājumā; tad tas netraucēvu lietas izmeklēšanas gaitu, tādēļ arī to režimam jābūt pavisam citam. Pie tam nav zinais, vai ieslodzītā persona ir vainīga.

53.p. "Tiesā, taisot spriedumu, var ieskaitīt brīvības atņemšanu soda visu vai daļu no iepriekšējā apcietinājuma pavadītā laika."

Bet šāds tiesas spriedums nav pārbaudams kasācijas ceļā. Ja nats šāds spriedumu ar iepriekšējā ieslodzījuma ieskaitīšanu uzskata par soda mīkstināšanas veidu.

6. N o i l g u m s: Pazīstams jau romiešu un vidus laikos. Tā

ideja ir tāda, ka kримināltiesībās visām pretenzijām jābūt noteiktām, tās nedrīkst būt izplūdušas. Ja kāds noziedzīgs nodarījums būtu izdarīts sen atpakaļ un nebūtu izpildīts sods, tad tas radītu skaidrības trūkumu. To iznīcina noilgums. No atmaksas teorijas viedokļa, noilgums ir negatīva parādība, jo taču atmaksa ir kaut kas pozitīvs. No ģenerālās preventīcijas viedokļa - kāpēc gan ar noilgumu dot cerību palikt nesodītam, jo tas tikai mazinātu noziedzniekā stimulu neizdarīt noziegumus. Tāpat arī no specialās preventīcijas viedokļa noilgums ir nevajadzīgs. Vienīgais tā tad iemesls, kas attaisno noilguma pastāvēšanu ir tas, ka viņš ienes skaidrību sodu praksē.

Vispār noilgumi - soda atbrīšana, soda pretenzijas dzēšana tiek patiesībā tik daļēdi uztverti, ka var runāt par noilguma daļādiem **v e i d i e m**:

Sodu lik. 65.p. "Sods nav piemērojams noilguma dēļ:

1. ja no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienas līdz tai dienai, kad pret izdarītāju noteiktā kārtībā uzskaita kримinālvajāšana, pagājis šāds laiks: attiecībā uz smagiem noziegumiem, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikti spaidu darbi uz visu mūžu - 15 gadi; attiecībā uz pārējiem smagiem noziegumiem - 10 gadi; attiecībā uz noziegumiem, par kuriem likumā kā augstākais sods noteikts pārmēcības nams - 8 gadi, attiecībā uz pārējiem noziegumiem - 3 gadi; attiecībā uz pārkāpumiem - 1 gads, bet dienesta pārkāpumam - 2 gadi.
2. ja no smaga nozieguma vai nozieguma izdarīšanas līdz sprieduma taisīšanas dienai pagājis divkārtīgs, bet no pārkāpuma izdarīšanas dienas līdz sprieduma taisīšanas dienai trīskārtīgs laiks, salīdzinot ar šī panta 1. punktā norādīto laiku;
3. ja no sprieduma taisīšanas dienas līdz tai dienai, kad viņu nodod izpildīšanai pagājis šā panta 2. punktā noteiktais laiks, kura šādos gadījumos aprēķina saskaņā ar tiesas spriedumā noteikto sodu."

Šī panta 1. punktā ir vajāšanas noilgums un tā pamata termiņi. Tomēr paceļas jautājums, no kāda momenta rēķināt vajāšanas noilgumu?

Pēc prof. MENCA u.c. domām, pabeigtam noziedzīgam nodarījumam noilgums iesāk tecēt tad, kad izpildīta šī nodarījuma pēdējā daļa. Kad noziedzīgs nodarījums nav pabeigts, tad arī noilgums sāk tecēt no tā pēdējās daļes realizēšanas.

Attiecībā uz tādām noziedzīgiem nodarījumiem, kas rada izņēmuma stāvokli /pien. izsista acs/, varētu iedomāties, ka noilgums nekad nebeigtos, jo acs paliek izsista uz visu mūžu. Šādos gadījumos noilgumu rēķina no beidzamās darbības, kas izsaukusi tādu stāvokli.

Ja noziedzīgs nodarījums ilgi turpinājas, sastāvošs no vairākiem aktiem, tad noilgumu rēķina no beidzamā akta izdarīšanas. Tā tad visumā vajāšanas noilgumu rēķina no tā momenta, kad tiek izdarīta beidzamā aktīvā darbība. Pie palaiduma noilgums sāk tecēt no tā momenta, kad isbeidzas tas pienākums, kas nav ticis izpildīts.

65.p.II daļā ir tiesāšanas noilgums, kura ideja ir panākt - paātrināt lietas izspriešanu.

Šī panta III daļā ir soda izpildīšanas noilgums.

Vēl svarīgi sekoši sodu lik.panti.

- 66.p. Tiesību atņemšanu, ar kuru notiesātais sodīts pēc sprieduma, kas stājies likumīgā spēkā, bet nav izpildams noilguma dēļ, noilgums nedzēš. Tiesību atņemšanas laiks skaitams no tās dienas, no kuras ar noilgumu dzēsts spriedumā noteiktais sods.
- 67.p. Noziedzīgam nodarījumam, kas sastāv no vairākiem atsevišķiem darbiem, noilguma laiks skaitams no tās dienas, kad pabeigts pēdējais no šiem darbiem, bet noziedzīgam nodarījumam, kas turpinās nepārtraukti - no viņa izbeigšanas dienas.
- 68.p. Ja aiz kриминалproc.lik.32.p. norādītiem iemesliem kриминалvājūšanu nevar uzsākt vai jau uzsāktās kриминалlietās gaita ir apturēta, tad lietas vešanas laiks civilā tiesā nav ieskaitams noilguma laikā.

Ārzemēs vēl bieži tiek pierinēts tiesas ziņu noilgums. Ja notecējis zinams laiks no soda izciešanas, tad pēc zinama laika notecēšanas par to vairs neizniedz ziņas. Šis noilgums dots tādēļ, lai pilsonis sasniegtu tādu pašu stāvokli, kāds tam ir bijis agrāk. Te persona tiek pilnīgi rehabilitēta, jo dzēš pilnīgi visas ziņas par soda izciešanu.

7. Apžēlošana ir nākošais gadījums, kad arī atkrīt valsts varas pretenzijas uz sodu.

Apžēlošana atkarājas no valsts varas augstākā nesēja. Apžēlošanas ideja ir tāda, ka neskatoties uz rūpību, ar kādu tiek izspriestas lietas, neskatoties uz tiesnešu juridiskām zināšanām, instanču daudzumu, tomēr tiesas spriedumos ir iespējamās kļūdas. Un lai būtu kāda izeja arī šālā gadījumā, kad aiz etikas, kulturas u.t.t. apsvērumiem, valsts vara piešķir tiesības augstākam valsts varas nesējam tiesību apžēlot. Apžēlošana vēsturē parādījusies kā augstākā valsts varas privilēģija. Ļoti bieži šī privilēģija tikusi izlietota no valsts varas savtīgos nolūkos, tādēļ revolūciju laikos apžēlošanas institutu cenšas iznīcināt, bet valsts varai nostiprinoties, to atkal ieved. Lai varētu notikt apžēlošana, tad vispirms jābūt spriedumam, tikai pēc tam var apžēlot. Šī apžēlošana var izpausties tā, ka valsts varas nesējs atsakas no soda daļas, vai atceļ zināmas soda ~~daļu~~ sekas /piem. tiesību zaudēšanu/ vai arī atceļ visu sodu.

Līdzās apžēlošanai aiz valstiskiem apsvērumiem attīstījusies t.s. amnestija. Tāpat kā apžēlošana tā nozīmē varas atteikšanos no savas soda pretenzijas. Amnestiju neizdoš augstākais valsts varas nesējs, bet gan likumdošanas kārtībā izdoš aktu par veselu kategoriju līdz zināmam laikam izdarītu noziedzīgu nodarījumu. Visvairāk amnestiju attiecina uz politiskiem noziedzniekiem, bet to attiecina arī uz kриминалноziedzniekiem augstu svētku gadījumā, lai izceltu to nozīmi, svinīgumu. Pie mums pēdējā amnestija tika izsludināta 1938.g. 18.nov. mūsu valsts 20 gadu pastāvēšanas svētkos.

Līdz ar šo mēs esam nobeiguši vispārējo daļu.

Lekcija 22.II 1939.

MŪSU SODU LIKUMA jeb KRIMINALTIESĪBU
SPECIALĀ DAĻA

SPECIALĀ DAĻA ir tāds katelogs, kurā pēc kārtas ^{uzņemti} atsevišķi aizliegti uzvešanās veidi. Tādu veidu specialā daļā ir daudz. Mūsu sodu lik. specialā daļā ir 516 pantu. Vācu kodekā to ir daudz mazāk. Franču cod. paenale specialā daļā ir 419 pantu. Ja mēs gribam analizēt specialās daļas pantus, tad īsumā ir jāatkārto tas, kas apskatīts kursa sākumā. Katrā pantā ir divi daļas. Viena sastāv no dispozīcijas, otra no sankcijas.

Dispozīcija pēc būtības ir tas uzvešanās apraksts, par kuru soda. Dispozīcija ietver sevī abstraktu sastāvu, kurā ir nepieciešamās un pietiekošās pazīnes, lai raksturotu kādu soda veidu. Dispozīcijas var būt vienkāršas, saliktas un blankētas, par kuru atšķirībām ir runāts kursa sākumā. Bez tam mūsu laiku tendence ir izvairīties sodu likumos kā no kazuistikas, tā arī no parāk abstraktas formulēšanas, ko varētu attiecināt uz bezgala daudz gadījumiem. Vācu literatūrā pēdējās normas sauc par kaučuka normām, jo šajās normās dispozītvā daļa ir ļoti nenoteikta, stiepjama.

Ari sankcijas, kā kursa sākumā aizrādīts, ir absolūti nenoteiktas, absolūti noteiktas, relatīvi noteiktas un relatīvi nenoteiktas. Mūsai tiesības izvairas no absolūti noteiktām un nenoteiktām sankcijām, bet pieturas pie relatīvi noteiktām un nenoteiktām sankcijām. Izejot no šiem sadalījumiem, mēs viegli varam analizēt atsevišķus sodu likuma pantus. 429.p. nosaka

"kas izdarījis slepkavību, sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne mazāk par 8 gadiem".

Kas attiecas uz dispozīciju šai pantā, tad tā nav kaučuka dispozīcija, jo te noteikti paredzēta slepkavība, bet šī dispozīcija nav arī kazuistiska, jo te nav paredzēti atsevišķi slepkavības veidi. Sankcija šai pantā ir relatīvi noteikta un nenoteikta, jo ir norādīta sankcijas zemākā robeža, bet nav norādīta tās augstākā robeža. Tādā veidā mēs varam analizēt visus pantus, bet paceļas jautājums, kā varētu klasificēt visus sodu likuma pantus?

Kursa sākumā runājām par klasifikāciju pēc sodu lik. 3.p., pēc kura visi noziedzīgi nodarījumi tika iedalīti sankciju augstumā; smagos noziegumos, noziegumos un pārkāpumos. Šāda klasifikācija ir tīri ārēja, jo tā izvesta pēc vienīgās ārējās pazīmes - sankcijas augstuma, bet būtiski no noziedzīga nodarījuma te nekas netiek ņemts vērā. Šāda klasifikācija ieviesta vienīgi no redakcijas tehnikas viedokļa.

Galvenā klasifikācija pie mums ir klasifikācija pēc objektiem jeb cītiem vārdiem, pēc tiem labumiem, interesēm, kas aizsargātas. Bet šīs intereses, labumi var būt ļoti dažādi. Tie var būt

1. p r i v a t i	{	a/personas { <ul style="list-style-type: none"> a/tīri fiziski labumi b/nefiziski /piem.goda aizkaršana u.t.t./
	}	b/ nantiski labumi

*uzņemti.

2. publiski
labumi

a/ pret valsti
b/ pret sabiedriskās dzīves funkcijām.

Mūsu kodekā specialā daļā, kas sadalīta nodaļās par publisko labumu aizsargāšanu runā 2. - 24. nodaļai, t.i. 69.p.- 429.p. Tad no 25.nod. līdz 40.nodaļai sākas pants par privāto tiesību aizsargāšanu.

Kā publisko labumu nesēja parādas pati valsts. Tie noziedzīgie nodarījumi, kas aizskar pašu valsti, saucas par politiskiem noziegumiem /no 2.- 8.nod./. Tad no 9.- 24.nodaļai ir pants, kas runā par publisku labumu traucēšanu, par valsts vai sabiedriskās dzīves galveno funkciju aizsargāšanu, bet kas neskar pašu valsti.

Nākošie ir privātie labumi, kas tiek aizsargāti. Tie var būt pati privatpersona, kā arī šīs personas manta. Sākot ar 25.nod. līdz 34.nod. iet runa par privatpersonas aizsargāšanu, pie kam pirmās nodaļas t.i. 25.- 31.nod. runā par personas tīri fizisko labumu aizsargāšanu, kā nonāvēšanu, miesas bojājumiem un vardarbību pret personu, dīvkauju, atstāšanu briesmās, noziedzīgiem nodarījumiem pret personas brīvību u.c. 32. un 33.nodaļās iet runa par nefizisku labumu aizsargāšanu, goda aizsargāšanu, svešu noslēpumu glabāšanu u.c.

Sākot ar 34.nod. iet runa par noziedzīgiem nodarījumiem pret mantu.

Mūsu sodu likuma klasifikācija ir izbūvēta uz stingri loģiska pamata. Vēsturē sodu lik. izbūve un arī tagad citās valstīs kodekos nodaļas par noziedzīgiem nodarījumiem seko citādā kārtībā.

Prof. KRUGLEVSKIS ir piegriezis lielu vērību noziedzīgu nodarījumu legalai klasifikācijai. Pēc viņa teorijas ar zināmā nodaļu novietojumu sodu likumā zināmā vietā mēs šīs nodaļas izceļam vairāk vai mazāk svarīgi. Pirmā nodaļā ievietotie noziedzīgie nodarījumi tiek izcelti kā sevišķi svarīgi. Šī teorija ir ļoti vērtīga un pie tās vērts pakavēties. Šī teorija ir apskatīta prof. KRUGLEVSKA 1929.g. rakstā "Noziegumu legalā klasifikācija", sabiedrisko zinātņu veicināšanas biedrības Aequitas izdevumā. Šī raksta saturs sekojoss:

"Kriminaltiesību normas krasi nodaļās divās grupās: likumdošana viņas sadaļa vispārējā un specialā daļā. Pirmā sniedz noziegumu pasīvu vispārējo raksturojumu un nosaka to sodu būtību, kurus uzliet par noziegumiem. Otrā formulē atsevišķu noziegumu jēdzienus un norāda uz viņu sodamības raksturu. Atkarībā no vienu vai otru šo likuma normu dažādībām arī jāaplūko viņu klasifikācijas problema.

Vispārējās daļas nosacījumi, kuri runā par vienu un to pašu jautājumu - noziegumu vispār, iekšīgi oleši saistīti savā starpā. Viņu sāgrupēšanu kodekos un doktrinās nosaka dabīgā sakarība, kurā atrodama noziegumu dažādās pazīmes. Likumā var vispirms ievietot noteikumu par pieskaitāmību, vainīgumu u.t.t. Turpretim specialās daļas noteikumos šāds sakarības nav. Atsevišķi noziegumi, kā specialās daļas noteikumu priekšmets, ir neatkarīgi viens no otra; tie ir pilnīgi autonomi .....

Te noziegumu klasifikācija atkarājas no principiem, no kuriem vadāsinies, nodalot noziegumus pamatveidos. Pateicoties tam, kā plaši izplatītais uzskats par eenažām tiesībām atzina tās par agrāko cilvēku klūdaino uzskatu sekām, kuras novērtējamās kā nepietiekošas garīgās un etiskās attīstības rezultātē, zinātnieki bija vienaldzīgi pret noziegumu legalo klasifikāciju vēsturē ..... Ari tagadējiem pētniekiem ir pilnīgi sveša tā atzina, ka katras tiesības ir vienīgais sava laikmeta derīgais faktors sabiedriskās pieklājības valdīšanai .....

No otras puses, zinātne, sadalot noziegumus pēc viņu veidiem, parasti uzstāda sev citādus mērķus kā likumdevējs. Izbīdot pirmā vietā uzdevumu pilnīgi noskaidrot atsevišķu noziegumu būtību, zinātne negriež vērību tai vietai, kuru likuma devējs ierādījis noziegumam kodekā. Zinātne noteikti nodala divus kodekā apvienotus noziegumus, ja tie liekas viņai dažādi un no otras puses - tuvina vairākus noziegumus no dažādām likuma nodaļām, ja izdodas atrast tiem vairākas līdzīgas pazīmes. Sprotams, ka zinātne tikpat noteikti atkāpjas no noziegumu legalas klasifikācijas, ja tas ir nepieciešams viņas mērķu sasniegšanai. Šis likumdevēja un zinātnieku tieksmes tomēr nebūt neliek šķēršļus pirmajam izvest savu gribu tiesību reformas gadījumos ..... Zinātniekiem līdz šim nav izdevies panākt ne mazāko iespaidu uz noziegumu novietošanas kārtību kodekos. Noziegumu klasifikācija kodekos pamazām tomēr mainās, bet tas notiek bez kaut kādas zinātnes līdzdalības ..... Šīs klasifikācijas ir cieši saistītas ar tautu vispārējiem sasniegumiem tiesību politikā un viņu pārceļšana no vienas valsts uz otru būtu pielaižama tikai, ņemot vērā attiecīgo zemju kulturu līdzību. Izstrādājot kodekus tādām zemēm, kuras pirmo reizi ievēd savā zemē sistematisku kriminālo likumdošanu, bez apzinīgi - kritiskas noziegumu klasifikācijas izstrādāšanas, nebūs panākama pareiza noziegumu sadalīšana kodekā. Apzinīgi - kritiski iztirzāt legalās noziegumu iedalīšanas kodekos ir pilnīgi iespējami, pretēji tagadnes zinātnes uzskatam, kurš ierauga viņā patvaļību un neskaidrību. Kriminālie kodeki, radot sodošo nosacījumu sistemu, dara divējādu darbu. No vienas puses viņi grupē atsevišķus noziegumus nodalījumos un sadala tos kategorijās. No otras puses tie nodibina zināmu pakāpenību un sakarību starp attiecīgām lielākām nodarījumu kategorijām.....

Kriminālie kodeki rada noziedzīgo nodarījumu grupas, apvienojot nodarījumus, kuri līdzinās viens otram tikai vienā savā pazīmē. Kodeki sagrupē noziegumus vai nu tandēļ, ka šie noziegumi tiek izdarīti līdzīgos veidos, vai pēdīgi tandēļ, ka viņi sakrīt kā nodarījuma objektā, tā arī darbības veidā. Tā piem. pie objekta savādībām ir radītas noziegumu grupas, kuras ietvertas 1903. g. s.l.VIII, XIX nod. VIII nod. "Kara klausības noteikumu pārkāpšana". Te likumdevējs kā vienojošu pazīmi ir izbīdījis tā saucamo nozieguma juridisko objektu, jeb noziedznieka pārkāpamās tiesību normas. Dažreiz vienojošās pazīmes lomā spēlē nozieguma faktiskais objekts, t.i. tiesiskais labums, pret kuru vērsts nodarījums. /Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību/.

No sacītā redzam, ka noziegumu legalai klasifikācijai ir raksturīgs loģiski pareizas klasifikācijas galvenās pazīmes trūkums - viņa pilnīgi ignorē prasību pēc vienas vienīgas atšķirīgas pazīmes ..... Ar ko tas izskaidrojams?

Nav šaubu, ka likumdevējs, radīdams noziegumu grupas, ne reti sprauž sev par mērķi taisni viņu loģisko sagrupēšanu nodalījumos. Tā piem., ja likums uzskata visus noziegumus, kuri vērsti pret citu pilsoņu mantisko labumu, tad skaidrs, ka viņam nav nekādu citu nolūku, kā vienīgi sniegt šāda veida dažādu kategoriju noziegumu uzskaitījumu .....

Pēc mūsu domām, iemesli likumdevēju sistematiskai novirzīšanai no zinātniskās klasifikācijas noteikumiem meklējami viņu nodomā sekmēt iedzīvotāju audzināšanu un iepotēt viņos tos noziegumiem pretim runājošos motivus, pēc kuriem cilvēkiem ir vislielākā vajadzība, jo šādu motīvu viņiem parasti trūkst. Parādoties jaunām tiesību normām, iedzīvotāji pirmā laikā izrādīsies par nepietiekoši sagatavotiem un šo normu izpildīšanai tiesībām būs jāspēr sevišķi soļi, lai pāraudzīnātu sabiedrību, pieradinot to

jauniem apstākļiem. Lai to panāktu, tiesības starp oitiem līdzekļiem tad arī ķeras pie noziegumu grupu sadalījuma pēc sevišķas metodes, kura krasi atšķiras no zinātniskās klasifikācijas pamatprincipiem. .... Kriminālās likumdošanas rokās atrodas ļoti spēcīgi līdzekļi iedarbībai uz iedzīvotāju psihi. Kriminālie likumi piegriežas lietām, kuras cilvēkiem nebūt nav vienaldzīgas. .... Tā kā tām pazīmēm, pret kuru realizēšanu kriminalajam likumam jāiepotē riebums, rakstura pamatā ir socialās psiķes defekti un nevis dažādu noziegumu elementu klasifikācijas nozīme, tad arī kodekiem, audzinošās iedarbības nolūkā, bieži vien jāatsakas no zinātniskās klasifikācijas noteikumu ievērošanas. Ja likums stāda ~~XXXX~~ sev par uzdevumu norādīt uz zināmu nozieguma izvešanas veidu, viņš raksturo noziegumu, ņemot par pamatu tā izpildīšanas veidu. Lai izceltu zināmas darbības noziedzīgo raksturu, tad viņš, raksturojot noziegumu, griež vērību uz vienu vai otru no norādītām pazīmēm.

Tā tad noziegumi, kuriem loģiska radniecība, dabū nosaukumus, kuri šo radniecību pilnīgi apslēpj. Ja vainīgais bojā svešu mantu, salaužot vai iznīcinot to, likums runā par mantas bojāšanu, t.i. galveno vērību piegriež nodarījuma objektam, bet ja vainīgais iegūst sveša mantu no tā īpašnieka ar viltu, likums runā par krāpšanu, t.i. raksturo nodarījumu, norādot uz darbības veidu. .... Tā tad piem., ja likums apvieno vienā nodalījumā visus noziegumus, kuru raksturīgā pazīme ir viltus pielietošana no vainīgā puses, tad ar to viņš vēl vairāk pastiprina audzinošo iedarbību, kura izriet no atsevišķu ar viltu izvestu noziegumu raksturojuma, kurš norāda uz viltu, kā uz galveno nozieguma pazīmi. Pēc šiem principiem likumdevēji vadas, izstrādājot noziegumu nosaukumus un radot noziegumu grupas. Bet no kā vadas likumdevējs, nosakot šo grupu kārtību kodekos?

1. Dažreiz ..... likumdevēji raugas no tīri praktiskā vienkārša un cenšas piedot kodekam tādu likumu krājuma veidu, kurš būtu parocīgs tiesas vajadzībām. Uzstādot par uzdevumu atvieglot tiesām likumu atrašanu, sakārto likumu normas, raugoties pēc to pielietošanas biežuma. .... Pirmā vietā liek tās noziegumu grupas, kuras atkārtojas dzīvē ļoti bieži. .... Šo sistemu no Vācijas kodekiem pielietojis vienīgi 1756.g. code juris **BAVARICI CRIMINALIS**.
2. Nosakot kriminālo kodeku nodaļu pakāpenību, likumdevējs var censties atvieglot iepazīšanos ar atsevišķu noziegumu juridisko raksturu. .... Pirmā vietā nostādīt pēc savas uzbūves visvienkāršākie nodarījumi, pārejot tālāk uz viennēr komplikētākiem. Dibinoties uz šiem slēdzieniem, lielākā daļa kriminalistu, kodeku specialās daļas noteikumus iesāk ar to noziegumu iztīrīšanu, kuri vērsti pret privatpersonu labumiem un tikai pēc tam pāriet uz noziegumiem pret valsts labumiem, piem. Bavārijas 1813.g. kodekā.
3. Likumdevējs var vadīties, nosakot kriminālo kodeku nodaļu pakāpenību, no tiesību politikas paņēmieniem un uzstādīt sev tos pašus uzdevumus, ko uzstāda, izstrādājot noziegumu nosaukumus un nodalījumu apzīmējumus. .... Lai vēl lieku reizi aizrādītu uz dažu pazīmju sevišķu sodamību, ... kuras iedzīvotājiem nav skaidras, vai kuras tie cenšas mīkstināt likumdevējs izbīda pirmā vietā taisni tos noziegumus, kuriem piemīt šādas īpašības un ierāda tiem kodekā pirmo vietu. Turpretī tādas noziegumu grupas, kuras jau labi pazīstamas kā sodami nodarījumi, tiek nobīdītas kodeka beigās. Abi šie paņēmieni sekmē pirmās noziegumu grupas sodamības izcelšanu, vēl vairāk pastiprina likuma terminoloģijas pedagogisko iedarbību un reizē ar to, seko noziegumu grupu veidošanas principiem. Vajadzība pēc šādas iedarbības ir tik nepiecieša-

ma tautas tiesību kultūras attīstībai, ka šī tiesību politikas sistēma noziegumu grupēšanā tiek pielietota nospiedošā kodeku vairumā, kamēr divas iepriekšējās sistēmas sastopamas tikai kā reti izņēmumi. Tādēļ arī šai noziegumu pakāpju sagrupēšanas sistēmai likumdevējiem jāpiegriež sevišķa uzmanība. Kā uz šādas klasifikācijas piemēru var norādīt Vācijas 1871.g. kodeku!

Lekc. 1939.g.26.II

Kas attiecas uz krimināltiesību vispārējās daļas literatūru, tad tādas ir daudz, jo pastāv starptautiski atzīta krimināltiesību doktrīna un gandrīz katrā plašākā mācības grāmatā var ar šiem principiem iepazīties.

Kad pārejam pie specialas daļas, tad tās ir katrā valstī savādākas. Lai gan arī kodeku specialās daļās var runāt par standart sastāviem, kas līdzīgi visu valstu kodekos, tomēr literatūra attiecībā uz specialo daļu jāmeklē katrā valstī.

Pie mums jāreķinas ar pfrof. MINCA 1928.g. visp. un specialo daļu krievu valodā. Bet šī grāmata ir piemērota 1903.g. sodu likumam, tādēļ uz to paļauties nevar. Šo grāmatu pašreiz pārstrādā, tā kā nākotnē būs vismaz viena grāmata attiecībā uz mūsu sodu lik. specialo daļu. No ārzemju autoriem mums vistuvākais būtu LISTA "Lehrbuch des deutschen Strafrechts", un TAGANCEVA komentārs pie 1903.g. tā laika sodu likuma projekta un vēlākā mūsu sodu likuma.

Pagājušā lekcijā apskatījām specialo daļu vispār. Tagad pāriesim pie atsevišķiem sastāviem. Visus specialas daļas pantus var sadalīt divās grupās, kur:

1. noziedzīgu nodarījumu objekts ir publisks labums;
2. noziedzīga nodarījuma objekts ir privāti labumi.

Visu publisko labumu starpā sevišķi svarīgu vietu ieņem valsts un tās organizācijas. Tos uzbrukumus, kas vērsti pret valsts organizāciju, kā tādu, nosauc par noziegumiem pret valsti vai politiskiem noziegumiem. Šādus noziegumus uzskata par sevišķi smagiem, jo tie satricina pastāvošo valsts iekārtu, kas ir sabiedriskas dzīves pamats, tādēļ arī sodi pret tiem ir sevišķi smagi, un soda ne tikai šādu noziegumu mēģinājumu, bet pat sagatavošanas. Kā zināms, citos noziegumos sagatavošanos nesoda. Šo noziedzīgo nodarījumu svarīgumu izceļ arī tas, ka tie ievietoti kodekā tūlīt pēc vispārējās daļas. Visus šos noziegumus pret valsti iedala trīs grupās:

1. pie pirmās grupas pieder tie noziedzīgie nodarījumi, kas vērsti pret iekšējo valsts kārtību - Hochverrat;
2. pie otras - tie, kas vērsti pret valsts ārējo drošību - Landesverrat;
3. pie trešās - tie noziegumi, kuru objekts ir citas valstis, vai arī citu valstu iekšējā kārtība.

Lai labāk saprastu šo noziedzīgo sastāvu konstrukciju mūsu laikos, tad jāseko to vēsturei.

Romiešu tiesībās bija pazīstams "Crimen majestatis", ko lietoja kā saīsinātu no "Crimen majestatis populi Romani imminentae", ar kuru republikas laikā saprata katru noziegumu, ar ko tiek sanazināts romiešu tautas stiprums, cieņa. Šī nozieguma apzīmējums aptver kā valsts iekšējo tā arī ārējo drošību. Šis jēdziens izveidojas re-

publikas laikā, bet sevišķu attīstību tas dabūja imperatoru laikā, kad crimen majestatis vietā sāka lietot crimen Caesari. Līdz ar to šis jēdziens tapa ļoti plašs. Sāka sodīt ne tikai šāda veida noziegumus, kas jau izdarīti, bet pat gribas parādīšanos uz šādiem noziegumiem. Pietika ar nuda voluntas, lai sodītu par šo crimen Caesari. Tāpat neņēma vērā arī to, vai šis crimen majestatis izdarīts tiši vai aiz neuzmanības. Tāpat par šo crimen majestatis sodīja ne tikai pašu izdarītāju, bet arī viņa ģimeni. Ari visas procesualās garantijas pazuda. Vispār katru nelabvēlīgu noskaņojumu pret imperatoru uzskatīja par crimen majestatis.

Bez šī jēdziena bija arī vēl kāds cits jēdziens, ko bieži piemin vēsturnieki. Šis jēdziens ir perduellio. Šis jēdziens ir pat vēl cāks kā crimen majestatis, bet viņš ir neskaidrs. Tas, ko vēlāk apzīmēja par hostis, agrāk apzīmēja ar duellos. No tā var secināt, ka perduellio apzīmē kādas ķildas no valsts ārējās puses. Šis jēdziens nav galīgi noskaidrots.

Tad nāca ģermanu tiesības. Pie ģermaniem visas tautas priekšgalā stāvēja vadonis, kuram bija uzticība - fidelitas no visu tautas locekļu puses. Šis fidelitās - Treue ievērošana bija galvenais priekšnosacījums mazas valsts dzīvei. Pastāvēja Treupflicht - uzticības pienākums un tā neievērošana tika apzīmēta ar Treubruch, Treulosigkeit, Verrat. Raksturīga joprojām tomēr paliek šo jēdzienu nenoteiktība. Bet šis jēdziens Treue izveidojās ne tikai pie seniem ģermaniem, bet arī pie visām franko-ģermanu valstīm. Visa feodalās valsts iekārta balstas uz uzticību savam sizerenam, un šī uzticība bija katra vasaļa pienākums. Tā tad šī Treue ideja izveidojās līdz ar feodalo iekārtu.

Ar laiku crimen majestatis jēdziens tiek pārņemts arī franku-ģermanu tiesībās un konkurē ar šo Treuepflicht konstrukciju, bet to neizkonkurēja un pastāvēja tam blakus. Ari franku-ģermanu tiesībās crimen majestatis tika pārņemts ar visu viņa plašumu, bet jau 18.g.s. radās tendence šo crimen majestatis jēdzienu sašaurināt. 1789.g. franču tautas sapulce starp citu pieprasīja arī crimen majestatis noteiktu formu un tas bija svarīgs notikums valsts noziegumu attīstībā. Pēc tam arī citās valstīs pēc franču revolūcijas parauga šo crimen majestatis centās padarīt noteiktāku. Un kā šis cīņas rezultāts ir mūsdienu doktrīnas atzinums, ka crimen majestatis nav neskaidrs, nenoteikts jēdziens, bet ļoti stingri formulēta jēdzienu serija, kurā ietilpst stingri noteikti sastāvi.

Visajaunākais valsts noziegumu attīstībā ir vācu modernā kriminaltiesību doktrīna. Pagaidām šīs idejas ir parādījušās galvenā kārtā literatūrā, bet pašā pēdējā laikā jau arī dažos pantos pozitīvā likumdošanā. Šī virziena galvenais pārstāvis ir prof. VAGLERS, kurš savā rakstā: "Das kommande deutsches Strafrecht" izceļ pirmā vietā nevis valsts intereses, bet gan tautas ideju, pie kam pēdējo cieši saistot ar rases ideju. Tā tad kā galveno apsargājamo labumu te viņš nostāda tautu, bet valsts aizsardzību fundē atvasinātā veidā.

Mūsu sodu likumā par valsts iekšēju strukturu un tās galveno funkciju aizskaršanu runāts 2.3.5.7. nodaļās, bet par valsts ārējās drošības aizsardzību 6. un 8. nodaļās.

Apskatīsim visas šīs nodaļas pēc kārtas.

2. nodaļa. D u m p i s.

Dumpja legālo definīciju dod 69.p., pēc kura dumpis ir varas darbu lietošana ar nolūku grozīt Latvijā pastāvošo valsts iekārtu, gāzt Valsts Prezidentu vai Ministru kabinetu vai atņemt viņiem ar liku-

mu piešķirtās funkcijas, kā arī atraut no Latvijas kādu viņas teritorijas daļu.

Par šādiem nodarījumiem vainīgais saskaņā ar 69.p. sodams spaidu darbos uz visu mūžu vai uz noteiktu laiku.

Svarīgs pie šī panta ir arī 1925.g. 4.apr. Senata paskaidrojums:

"Šajā pantā paredzētie varas darbi, kā līdzeklis tajā norādītā mērķa sasniegšanai, var parādīties kā fiziska spēka piemērošanā, tā arī psihiskā iespaidošanā /terrorā/, vienalga, vai šis līdzeklis vērstas tieši pret valsts varas augstāko organu, vai pret spēku, kas šo organu apsargā."

Šai pantā ir darīšana ar smagu noziegumu. Tas nozīmē, ka ari mēģinājums izdarīt šādu smagu noziegumu būsu sodams. Turpretim, ja varētu konstruēt dumpi aiz neuzmanības, tad tas nebūtu sodams.

Pēc sodu lik. 70.p. sagatavošanās uz šādu noziegumu, sodama ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 10 g. Sodu lik. 71.p. ir sagatavošanās speciala veids, piedalīšanās apvienībā ar 69.p. norādīto mērķi. Tā arī sodama, ja attiecīgās apvienības mērķis ir dumpis un otrkārt, ka šī mērķa sasniegšanai apvienības biedri izvēlējušies par līdzekli tieši varas darbus.

Ja konstatēts, ka apsūdzētais apzinājies, kādus mērķus spraudusi apvienība, pie kuras viņš pieder, tad pēc 71.p. izpratnes nav nozīmes tam, vai viņš šajā apvienībā iestājies tieši šo mērķu sasniegšanas veicināšanai.

Šai nodaļā nekādu ierobežojumu attiecībā uz noziedzīga nodarījuma subjektu nav. Vai tas būtu Latvijas pavalstnieks, vai ārvalstnieks, tas būtu sodams tomēr Latvijā.

3. nod. Noziedzīgi nodarījumi pret Valsts Prezidentu.

Valsts Prezidents kā persona bauda valstī sevišķu aizsardzību, jo viņa svarīgums visā valstī iekšējā dzīvē un arī starptautiskā stāvoklī prasa, lai viņa personība būtu pastiprinātā kārtā aizsargāta, salīdzinot ar pārējiem pilsoņiem.

72.p. Kas noslepkavojis Valsts Prezidentu, sodams ar spaidu darbiem uz visu mūžu.

73.p. Kas nodarījis Valsts Prezidentam miesas bojājumus, vai atņēmis viņam brīvību, sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku.

74.p. Kas aizskāris Valsts Prezidenta godu, vai varas darbiem aizticis Prezidenta miesas neaizskaramību, vai lietojis pret viņu sodamus draudus, sodams ar pārmācības namu vai cietumu.

Pēdējam pantas ir gara vēsture. Jau no romiešu laikiem katrs vadona aizskārums ir sodams, jo tauta parāda lielu cienību - beneratio pret savu vadoni.

5. nod. Pašvaldības iestāžu vēlēšanu un tautas nobalsošanas brīvības un pareizības traucēšana.

2.nodaļā aizsargā pašu valsts strukturu, bet šai nodaļā vienu no svarīgām valsts politiskās dzīves funkcijām.

Sodu likuma 77.p.

"Kas ar sodamiem draudiem, vardarību, viltu vai dienesta pilnvarojuma nelietīgu lietošanu kavējis vēlētajus brīvi izlietot vēlēšanu vai balsošanas tiesības, sodams ar cietumu ne ilgāku par 6 mēn."

Tālāk šai pantā paredzēti šādu noziedzīgu nodarījumu kvalificēti gadījumi ..!..... Ja šādu nodarījumu izdarījušas vairākas personas kopīgi, vai arī valsts vai pašvaldības iestādes dienestpersona, izpildot savus pienākumus vēlēšanu vai tautas nobalsošanas pārraudzībā vai vadīšanā, tad vainīgais sodams ar cietumu. Ja vainīgais ir dienesta persona vai noziedzīgo nodarījumu viņš izdarījis, izpildot dienesta pienākumus, tad tiesa var pievienot cietuma sodam atlaišanu no dienesta."

Tad tālāk paredzēti arī citi gadījumi. Sodu lik. 80.p.

"Kas pašvaldības vēlēšanu laikā izplatījis nepatiesas ziņas par kāda kandidata personu, vai viņa uzvešanos sabiedriskā dzīvē vai dienestā, vai viņa profesionālu darbību, ar nolūku kaitēt viņa ievēlēšanai, sodams ar cietumu ..!....."

Šajā pantā norādīto ziņu izplatīšana nav sodama, ja apsūdzētais pierāda, ka viņam bijis pietiekošs pamats uzskatīt izpaužamo apstākli par patiesu.

82.p. "Kas tīši noņēmis, saplōsis, aplkājis, sagrozījis vai citādi bojājis atļautā vietā atklāti uzliktus vēlēšanu vai tautas nobalsošanas uzsaukumus, paziņojumus, vai sarakstus, sodams ar arestu ne ilgāku par 3 mēn. Ar to pašu sodu sodams uzkūditājs."

86.p. "Piespriežot cietuma sodu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti šīs nodaļas pantos, tiesa, bez šī cietuma soda, var atņemt vainīgam vēlēšanu un balsošanas tiesības uz laiku ne ilgāku par 5 gadiem."

7.nod. Noziedzīgi nodarījumi pret valsts mieru.

Te tiek runāts nevis par valsts pamatu iznīcināšanu, bet par valsts iekārtas funkciju traucēšanu. Šo nodaļu var iedalīt 3 apakšnodaļās, pie kam noziedzīgie nodarījumi šais apakšnodaļās novietoti tā, ka no sākuma paredzēti mazāk svarīgie un tad ar vien smagāki.

I. 103.p. - 106.p.

103.p. "Kas nav atstājis atklātu kopsapulci, zinot, ka policijas vara prasījusi, lai tā izklīst, sodams ar arestu.

Ja tādas sapulces izklīdināšanai izsaukts karaspēks, tad tas, kas kopsapulci nav atstājis pēc karaspēka klātbūtnē izteikta prasījuma izklīst, sodams ar cietumu ..!....."

Tādas kopsapulces dalībnieks, kurš uzkūdijs nepaklausīt izteiktam prasījumam izklīst, sodams vēl bargāk.

Tā tad piedalīšanās vien kādā kopsapulcē vel nav noziedzīgs nodarījums, bet tā kļūst par tādu, ja tās dalībnieki neizklīst pēc policijas pieprasījuma. Tā tad šī nozieguma konstruējošais elements ir policijas pieprasījums.

104.p. "Kas piedalījies atklātā kopsapulcē, kura, vainīgam to zinot, sapulcējusies ar nolūku nonievāt pastāvošo valsts iekārtu vai valsts Prezidentu ..!..... vai izteikt līdzjūtību dumpim vai nodevībai ..!....., sodams ar cietumu.

Kas sarīkojis vai uzkūdijs sarīkot tādu koppelci, kā arī tas dalībnieks, kurš to vadījis, sodams ar cietumu uz laiku ne mazāku par 6 mēn....."

Šai pantā tā tad paredzēta citāda veida koppelce. Tāda, kurai jau iepriekš zinams nolūks, kādēļ tā sanākusi.

Sodu lik. 105.p. paredz vēl maģāku šādas atklātas koppelces veidu, tādu, kas jau izrāda aktīvu darbību.

"Kas piedalījies atklātā koppelcē, kura rīkodamās savienotiem dalībnieka spēkiem:

1. izdarījusi vardarbību, vai ar sodamiem draudiem spiedusi izpildīt vai pielaist ko tādu, kas aizskar piespiestā tiesību vai pienākumu vai arī atteikties no tiesības izlietošanas vai pienākuma izpildīšanas;
2. nolaupījusi, bojājusi vai patvaļīgi paņēmusi svešu mantu;
3. iebrukusi svešās ēkās vai citās telpās, iežogotā vietā vai lauku mājās;
4. izdarījusi ..... šī panta pirmos 3 punktus norādītu nodarījumu mēģinājumu, sodams ar pārmācības namu.

Kas rīkojis vai uzkūdijs sarīkot tādu koppelci kā arī tās dalībnieks, kurš to vadījis, izdarot šajā pantā paredzētos nodarījumus, vai tos, kas uzkūdijs tos izdarīt vai turpināt, vai kas izlietojis to izdarīšanai ierocus, sodams ar pārmācības namu uz laiku ne mazāku par 2 g."

106.p. paredz ne tikai zināmu kopīgu darbību, bet pat pretošanos karaspēkam, valsts likumīgai varai. Šai pantā raksturīgi tas, ka izlaists pieminējums, ka koppelcei jābūt atklātai.

106.p. "Kas piedalījies koppelcē, kura, rīkodamās savienotiem dalībnieku spēkiem:

1. pretojusies ar varu karaspēkam, kas izsaukts koppelces izklīdināšanai, vai uzbrukusi ar varu kara sardzes sargam;
2. sagrābusi savā varā, izlaupījusi vai izpostījusi valsts, autonoma valsts uzņēmuma vai pašvaldības iestādes noliktavas .....
3. atsvabinājusi ar varas darbiem apcietinātos;
4. lietojusi varas darbu izdarīšanai spridzināmu vielu ..... sodams ar spaidu darbiem ne ilgāk par 8 g.

Kas sarīkojis vai uzkūdijs sarīkot tādu koppelci, kā arī tās dalībnieks ..... sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku."

Tā tad šajos pantos bija apskatītas tādas koppelces, kas traucē valsts mieru.

II. 107.p. - 109.p. runā par piedalīšanos biedrībās, savienībās, kas aizliegtas ar likumu.

107.p. "Kas atkājis savienības vai biedrības darbību vai darbojies tajās, pārkāpdams likuma noteikumus, sodams ar arestu uz laiku ne ilgāku par 3 mēn. vai naudas sodu līdz 300 ls.

Bet ja vainīgais nodibinājis savienību vai biedrību, vai darbojies tajās, zinādams:

1. ka savienība vai biedrība spraudusi sev sodu lik. aizliegtus, vai sabiedriskai tikumībai pretīgus, vai arī sabiedrisku mieru vai drošību apdraudošus mērķus;
2. ka savienību vai biedrību, kas spraudusi sev politiskus mērķus, pārvalda iestādes vai personas, kuru pastāvīgā atrašanās vieta ir ārzemēs;
3. ka savienības vai biedrības registrēšana norādīta, vai ka savienība vai biedrība slēgta tiesas ceļā, vai ka viņu darbība noteiktā kārtībā apturēta;
4. ka savienība vai biedrība sper sevišķus soļus, lai slēptu savu pastāvēšanu, vai sev sprāustos mērķus vai savu pārvaldības kārtību, vai pārvaldībā piedalošās personas, tad viņš sodams ar arestu."

108.p. "Kas piedalījies apvienībā, zinādams, ka tā uzstādījusi par savas darbības mērķi:

1. musināt uz nepaklausību vai pretdarbību likumam vai saistošam noteikumam, vai attiecīgas varas likumīgam rīkojumam;
2. musināt uz naidu starp atsevišķām iedzīvotāju daļām, sodams ar cietumu."

109.p. "Kas pielaidis sapulcēties 108.p. paredzētai apvienībai - zinot, ka tā pretlikumīga, viņam piederošās vai viņa pārvaldībā vai pārzinā stāvošās telpās vai vietā, sodams kā apvienības dalībnieks."

III. 110.p. - 116.p. runā par atklātu noziedzīgu izturēšanos pret valsts mieru.

110.p. "Kas nonievējis pastāvošo valsts iekārtu vai Valsts Prezidenta vai Ministru Prezidenta vai Ministru kabineta locekļa personu, atklāti turēdams vai nolaidīdams runu vai sacerējumu vai izplatīdams vai atklāti izlikdams sacerējumu vai notēlojumu, sodams ar cietumu."

111.p. "Kas atklāti izteicis uzaicinājumu, atklāti turējis vai lasījis runu vai sacerējumu, vai izplatījis vai atklāti izlicis sacerējumu vai notēlojumu, kuros musina:

1. izdarīt dumpīgu nodarījumu, kaut arī tieši neuzaicinot uz vardarbību, vai arī izdarīt nodevīgu nodarījumu;
2. kara vīrus pārkāpt kara dienesta pienākumus;
3. nepaklausīt vai rīkoties pretim likumam .....
4. izdarīt smagu noziegumu, izņemot jau norādītos;
5. uz naidu starp iedzīvotāju atsevišķām daļām,

sodams ar pārmācības namu vai cietumu ....."

Tālāk paredzēta ne atklāta, bet slepena valsts miera traucēšana.

112.p. "Kas ne atklāti, bet karaspēkā, mācības iestādē vai biedrībā musinājis:

1. izdarīt dumpīgu nodarījumu, kaut arī tieši neuzaicinot uz vardarbību .....
2. kara vīrus pārkāpt dienesta pienākumus;
3. nepaklausīt vai rīkoties pretim likumam .....

4. izdarīt smagu noziegumu, izņemot augšā norādītos;
5. uz naidu starp iedzīvotāju atsevišķān daļām,
sodams ar pārnācībās namu ne ilgāk par 2 g. vai ar cietumu.
....."

113.p. "Kas atklāti, bet karaspēkā. mācības iestādē vai biedrībā
ari neatklāti, draudējis izdarīt dumpīgu vai noziedzīgu
nodarījumu, sodams ar cietumu."

Šo noziedzīgo nodarījumu sodamība pati par sevi saprotama. Līdz
ar to būtu izsmēlti noteikumi par valsts iekšējās iekārtas un dro-
šības traucēšanu. Tālāk apskatīsim valsts ārējās drošības aiz-
sardzību.

6.nod. Valsts nodevība.

Ilgu laiku bija strīdīgs jautājums, kas var būt par noziedzīga no-
darījuma subjektu. Pirmā atbilde bija, ka tas var būt tikai sa-
vas valsts pilsonis, jo nodot var tikai tas, kas ir ar kādiem pie-
nākumiem saistīts pie savas valsts. Tomēr šo uzskatu ar laiku
paplašināja, jo ja ārzemnieks uzturas kādā valstī ilgāk, tad tās
bauda zināmu aizsardzību, tiesības u.t.t., tādēļ valsts var uzstā-
dīt arī no savas puses prasību, lai ārzemnieks lojali izturētos
un ja viņš tā neizturas, tad var konstruēt ārvalstnieka noziedzī-
gu nodarījumu.

Turpretim, ja ārzemnieks iebraucis tikai uz īsu laiku, tad nozie-
dzīga nodarījuma gadījumā /piem.spiegošanas/, ārzemnieku nevarēs
uzskatīt par vainojamu nodevībā, bet gan kādā citā delictā-sui
generis /spiegošanā/.

Šāds šķirojums pozitīvās tiesībās un arī mūsu sodu lik. netiek iz-
vests.

87.p. "Latvijas pilsonis, kas kara laikā pabalstījis ienaidnieku
viņa kara vai citos naidīgos darbos pret Latviju, sodams
ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku ....."

88.p. "Latvijas pilsonis, kas

1. stājies sakaros ar ārvalsts valdību vai tās agentu ar
 nolūku panākt karu ....." pret Latviju;
2. pirms kara pieteikšanas apsolijs ārvalsts valdībai
 savā vai citu vārdā palīdzēt kara darbos pret Latvi-
 ju, sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku ....."

87.pantā izcelti kara laika gadījumi, bet 88.p. noziedzīgi nodari-
jumi miera laikā.

8.nod. Noziedzīgi nodarījumi pret ārvalstīm.

Kādēļ šādi noziedzīgi nodarījumi ievesti kodekos? Vai tos nevarē-
tu atstāt nesodītus?

Tie vajadzīgi sekojošu iemeslu dēļ:

1. Tagad valstis un arī visa pasaule cieši saistītas kopā un
katras valsts interesēs, lai arī citās valstīs būtu kārti-
ba un miers. Nebūtu izdevīgi sekmēt, lai citā valstī iz-
celtos revolūcija.

2. Lai uzturētu draudzīgus sakarus ar citām valstīm, jo ja kāda valsts zinās, ka citā valstī gatavojas naidīgi notikumi pret viņu, tad nevarēs būt runa par šo valstu labām attiecībām.
3. Lai uzturētu valsts neitralitāti piem. kara gadījumā. Ja šos noziegumus pret ārvalstīm neievēros, tad grūti būs ieturēt neitralitāti.

Sodu lik. 117.p.

" Kas Latvijā izdarījis mēģinājumu ar varu grozīt valsts iekārtu valstī, kura atrodas miera attiecībās ar Latviju, vai sagatavojusies uz tādiem darbiem, ja par tādu nodarījumu sodamību pastāv savstarpība vai konvencija, sodams ar cietumu."

118.p. "Kas atklāti nogānījis vārdiem, izplatītā vai izliktā sacelšanās vai notēlojumā ar Latviju miera attiecībās atrodošos valsti, ar nolūku izrādīt necienību šai valstij, ja par tādu nodarījumu sodamību pastāv savstarpība vai konvencija, sodams ar arestu.

119.p. "Kas nogānījis miera attiecībās ar Latviju atrodošās valsts atklāti izliktu valsts gerboni vai valsts karogu, ar nolūku izrādīt necienību šai valstij, sodams ar arestu. Ja šāds nodarījums izdarīts pūlī, tad vainīgais sodams ar cietumu."

120.p. "Kas pārkāpis noteiktā kārtībā izsludinātus neitralitātes noteikumus, sodams ar cietumu."

Lekc.1939.g.4.III

Pagājušā lekcijā, kas bija veltīta specialās daļas apskatam, tika dots pārskats par noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret publisko labumu galveno daļu - politiskās dzīves pamatiem. Tie bija politiskie noziegumi. Bez tam apskatījām arī tos noziedzīgus nodarījumus, kas vērsti pret valsts organu pareizu funkcionēšanu. Ejot tālāk šai nodaļā, noziedzīgus nodarījumus vēl var iedalīt:

1. tādos, kas izdarīti no privatpersonām pret valsts organu pareizu funkcionēšanu un
2. tādos, kas izdarīti no pašiem šīs valsts funkciju izpildošiem ierēdņiem.

Vai kā mūsu komentārā pie sodu lik. aizrādīts, šos noziedzīgus nodarījumus var iedalīt tādos, kurus izdara pārvaldāmie un tādos, kurus izdara pārvaldītāji.

Jautājums par dienesta noziedzīgiem nodarījumiem /9.nod./ ir komplicētākais sodu lik. specialā daļā, jo ļoti komplicēta to atšķiršana no citiem noziegumiem, kā arī grūta to klasifikācija. Attiecībā uz dienesta noziedzīgiem nodarījumiem, ir svarīgi trīs jautājumi:

1. kas ir dienesta persona?
2. kādi noziegumi ir jāuzskata par dienesta personas noziegumiem?
3. kā varētu dienesta noziedzīgos nodarījumus klasificēt?

Ad.1. Attiecībā uz šo jautājumu, mūsu sodu likuma 43.p.II d. ir

dota legala definīcija:

" Par dienestpersonu uzskatama katra persona, kura izpilda valsts, autonoma valsts uzņēmuma vai pašvaldības dienesta pienākumus vai šā dienesta pagaidu uzdevumu."

Noskaidrot, ko īsti sauc par dienesta personu, nav kriminaltiesību doktrīnas uzdevums. Šis jēdziens ir jāņem no valsts vai administratīvām tiesībām.

Izejot no mūsu legalās definīcijas, ierēdnis, kas strādā baznīcai, nav dienestpersona, jo baznīca nav valsts, ne valsts autonomā iestāde. Tāpat būvuzņēmējs, ja tas strādā priekš valsts, nav dienestpersona šīs nozares nozīmē. Tāpat pilsoņi, kas izpilda vispārējus pienākumus, piem. kareivji, nav uzskatami par valsts dienestā sastāvošiem, bet ja kareivis ir sardzē, t.i. viņš izpilda speciālu uzdevumu, tad tas pārvēršas par dienesta personu. Par dienesta personām nav uzskatami arī brīvu profesiju darbinieki. Dienestpersonas teoretiska definīcija būtu šāda:

" dienestpersona ir tāda, kurai ir publiski ~~tiesisks~~ uzdevums pildīt vai izpildīt zināmu pārvaldības funkciju līdz ar ko šai personai tiek nodota vai pāriet uz to zināma daļa no valsts varas autoritātes."

Attiecībā uz terminologiju dienestpersonas jautājumā ir interesants prof. ŠVĀBES raksts Tieslietu min. vēstnesī no 1934. vai 1935.g., kas obligatoriski nav jālasa. Vispār par šo jautājumu ieteicams izlasīt 1903.g. sodu lik. komentāru par dienesta noziegumiem. Šai sodu likumā nodaļai par dienesta noziegumiem bija ierādīta pēdējā vieta, bet tagadējā sodu likumā - pirmā. Attiecībā uz jautājumu, kādēļ tas tā darīts, var atrast atbildi prof. KRUGLEVSKA rakstā "Noziegumu legalā klasifikācija", kas apskatīts iepriekšējā lekcijā. Tad vēl attiecībā uz šo jautājumu par dienesta noziegumiem var iepazīties arī LISTA mācības grāmatā, lai gan tur tikai īss pārskats par Vācijas dienesta noziedzīgiem nodarījumiem.

Ad.2. Kādi noziegumi ir jāuzskata par dienesta personas noziegumiem?

Katra persona, kas ir dienesta persona, ir reizē arī valsts vienkāršs pilsonis. Tādēļ viņš var izdarīt kaut kuru katru noziedzīgu nodarījumu, bet ar to, ka viņš ir dienestpersona, viņam nāc klāt zināmas funkcijas. Viņš funkcionē zināmu laiku kā dienesta persona un šai laikā viņam ir dota iespēja izdarīt tādus noziedzīgus nodarījumus, ko citas privatpersonas nevar izdarīt, jo tām nav uzticēta dienesta pienākumu pildīšana, tādēļ viņas tos arī nevar pārkāpt.

Sakarā ar teikto, var izšķirt vairāku noziedzīgu nodarījumu kategorijas, ko var izdarīt dienestpersona.

Vispirms ir tādi noziedzīgi nodarījumi, kurus var izdarīt katrs, bet tomēr, ja tos izdara dienesta persona, tad to soda stingrāk vai nu pēc atsevišķiem speciālās daļas pantiem, kuros paredzēts augstāks sods, vai arī pēc visp.d. 60.p. "Uz 58.p. /kas runā par sodu paaugstināšanu/ II d. noteikumu pamata tiesa var paaugstināt sodu dienestpersonai, kas izdarījusi vispārēju noziedzīgu nodari-

jumu vai piedalījusies tajā, vai nu pārkāpjot dienesta padotības attiecības, vai izlietojot nelietīgi savus pienākumus vai pilnvarojumu, vai piedraudot ar spaidiem vai citādu nelietīgu varas izlietošanu, vai arī pārkāpjot savu dienesta pienākumu pret privatpersonām, ja par tādu varas pārkāpšanu, tās nelietīgu izlietošanu vai draudiem likumā nav noteikts sevišķs sods.

Ja dienestpersonu notiesā ar arestu par dienesta noziedzīgu nodarījumu, tiesa var pārvērst arestu atcelšanā no ieņemtā amata, vai pievienot arestam tādu atcelšanu.

Ja dienestpersonu par dienesta noziedzīgo nodarījumu notiesā ar cietumu, kas nav savienots ar tiesību atņemšanu, tiesa var atcelt vainīgo no ieņemamā amata."

Šim pantam ir subsidiārs raksturs. Ja nav specialā daļā sevišķu noteikumu pie atsevišķiem pantiem par dienesta noziegumiem, tikai tad pielieto šo vispārējās daļas pantu.

Bez šiem vispārējiem noziegumiem, dienestpersona var izdarīt specialus noziedzīgus nodarījumus, jo viņai, dienestu izpildot, ir uzlikti specialī pienākumi, kurus var pārkāpt. Šos noziegumus privatpersonas nevar izdarīt, tādēļ tie ir specifiski dienesta noziegumi - reine Amtsdelikte.

Tālāk iespējami tādi noziegumi, ja dienestpersona izdarījusi, traucējot zināmu privatpersonu labumus, izlietodama dienesta stāvokli un tās iespējamības, ko šis stāvoklis viņai dod. Tā tad visus noziegumus, ko var izdarīt dienestpersona, var šematiski sekoši iedalīt:

1.

Vispārējie

noziedzīgi nodarījumi,
ko izdara dienesta
personas.
60 p. vai, specialas d.
atsevišķu pantu noteik.
Delikte im Amte.

2.

Jauktie dienesta noz.

nodarījumi, ko izdara iz-
lietojot iespējamību, ko
dod dienestpersonas stā-
voklis.
Gemischte Amtsdelikte.

Īstie dienesta

noz.nodarījumi, ko
izdara tikai dienesta
persona.

Reine Amtsdelikte.

Attiecībā uz īstiem dienesta noziedzīgiem nodarījumiem ir neskaid-
rība, kādēļ tos jā soda ar sodu likumā paredzētiem sodiem, ka die-
nesta noziegumiem vēl paredzēti disciplinārsodi? Šis jautājums ir
izsaucis diskusijas krimināltiesību teorijā, un šī jautājuma mēr-
ķis konstatēt starpību starp krimināltiesību pārkāpumu un discipl-
inārtiesību pārkāpumu. Tomēr kādu teoretisku atrisinājumu nav
izdevies dot un beidzamais vārds šai problēmā ir tāds, ka
principielas starpības starp šiem pārkāpumiem nav. Tomēr mēs re-
dzam, ka šādi pārkāpumi ir uzņemti sodu likumā. Tas darīts tādēļ,
ka ja dienesta pārkāpumi sevišķi svarīgi, tad disciplinārsodu ne-
uzskata par pietiekošu un vēl klāt uzliek kriminālsodu. Šo jautā-

jumu labi apskata TAGANCEVS savā komentārā pie 1903.g. sodu lik.

Ad.3. Dienesta noziedzīgu nodarijumu veidi.

Tas ir visos sodu lik. ļoti sāpīgs jautājums. Salīdzinot mūsu tagadējo sodu lik. ar 1903.g. sodu lik., jāsaka, ka tas gājis ļoti tālu pozitīvā virzienā, tikai būtu vēlams vēl vairāk attālināties no kazuistikas.

Svarīgākie ir šīs nodaļas 121. un 122.p.p.

121.p. "Dienestpersona, kas izdarījusi dienesta darbību:

- 1/ kuru izdarīt likums vai uzlikts uzdevums viņai nav devis tiesību, vai kaut arī tāda tiesība ir bijusi, bet darbībai nav bijis likumīga pamata;
- 2/ bez attiecīgas varas atļaujas, ja likums tādu atļauju prasījis,

par šo pilnvarojuma pārkāpšanu, ja tā izdarīta tiši, vai arī ja tā izdarīta aiz nolaidības un no tās cēlies svarīgs kaitējums pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, sodama ar arestu.

Ja pilnvarojuma pārkāpšana izdarīta tiši un no tās cēlies svarīgs kaitējums un pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, vai draudējis tāds kaitējums, vai ja vainīgais, pārkāpjot pilnvarojumu, lietojis vardarbību, sodamus draudus, viltu vai izdomātu ierunu, ka izpildādienesta darbību, vai ja pilnvarojuma pārkāpšana izdarīta aiz mantkārīgām tieksmēm, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu vai cietumu.

Bet ja aiz mantkārīgām tieksmēm izdarīts pilnvarojuma pārkāpšanas dēļ cēlies svarīgs kaitējums pārvaldības kārtībai vai ....., tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ne mazāk par 2 gadiem."

Tā tad šai pantā kā dienesta noziegumu veids ir

I. pilnvarojuma pārkāpšana.

Šī panta pirmā daļā paredzēta visvieglākā sankcija par tišu vai neuzmanīgu pilnvarojuma pārkāpšanu bez nolūka. Otrā daļā tiša pilnvarojuma pārkāpšana, lietojot vardarbību, vai mantkārīgos nolūkos u.t.t., kura sekas svarīgs kaitējums. Te sankcija paaugstināta. Trešā daļā tikai mantkārīgos nolūkos izdarīts noziegums ar svarīgu kaitējumu, sodams visstingrāk.

Analogiski ir uzbūvēts arī 122.p., kurā kā dienesta nozieguma veids ir

II. pienākuma neizpildīšana.

122.p. "Dienestpersona, kurai pēc likuma vai viņai uzlikta uzdevuma vai dienesta rakstura pienākas novērst vai pārtraukt pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm draudošu kaitējumu un kura, pretēji saviem dienesta pienākumiem, nav spērusi soļus vai nav izdarījusi darbību, ar ko tādu kaitējumu varētu novērst vai pārtraukt, par šo dienesta pienākuma neizpildīšanu, ja tā izdarīta tiši, vai ja tā izdarīta aiz nolaidības un no tās cēlies svarīgs kaitējums pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, sodama ar arestu.

Ja šī dienesta pienākumu neizpildīšana izdarīta tīši un no tās cēlies svarīgs kaitējums pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, vai draudējis tāds kaitējums, vai ja šī dienesta pienākumu neizpildīšana izdarīta aiz mantkārīgām tieksmēm, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 gadiem vai ar cietumu.

Bet ja no šīs aiz mantkārīgām tieksmēm izdarītās dienesta neizpildīšanas cēlies svarīgs kaitējums pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, vai ja draudējis tāds kaitējums, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu."

Ari šai pantā pakāpeniski pieaug sankcijas. Šai pantā nav minēta neuzmanība ar mazsvarīgu kaitējumu. Tā vēl nav uzņemta sodu likumā, bet paliek disciplinārsodu likumā. Tā tad šai pantā ir:

1. tīšums bez svarīga kaitējuma,
2. neuzmanība ar svarīgām sekām,
3. tīšums ar svarīgām sekām,
4. mantkārība ar nesvarīgām sekām,
5. kad apvienojas svarīga nolaidība kā arī svarīgas sekas.

123.p. "Ar 122.p. noteiktiem sodiem un uz tiem pašiem pamatiem sodama dienestpersona, kas:

1. pretēji saviem pienākumiem nav izdarījusi zināmu savai priekšniecībai vai iestādei, kuras dienestā viņa atrodas, par ienākuša raksta vai ziņu saņemšanu;
2. pretēji saviem pienākumiem, nav paziņojusi attiecīgai varai par vainīgam noteikti zināmu nodomātu, uzsāktu vai izdarītu smagu noziegumu vai noz., vai par šo noziedzīgu nodarījumu dalībniekiem un līdzdalībniekiem, vai apdraudētai personai - par nodomātu vai uzsāktu smagu noziegumu vai noziegumu;
3. sniegtā ziņojumā noslēpusi svarīgu apstākli smaga nozieguma vai nozieguma novēršanai .....
4. pretēji saviem dienesta pienākumiem, nav spērusi solus vai nav izdarījusi darbību:
  - a/ lai izsludinātu, izziņotu vai ievestu spēkā likumu vai saistošu noteikumu vai padotības kārtībā augstākās iestādes vai priekšniecības priekšrakstu;
  - b/ lai vajātu, novērstu vai pārtrauktu smagus noziegumus vai noziegumus, vai lai izpildītu tiesu iestāžu likumīgā spēkā stājušos spriedumus, rīkojumus vai lēmumus;
  - c/ lai apcietinātu personu, kura izbēgusi no apcietinājuma vai kura bijusi jāapcietināta."

Šai pantā ir tikai kazuistisku gadījumu uzskaitīšana. Šo pantu vajadzētu apvienot ar 122.p.

No 124. - 129.p. iet runa par

III. pilnvarojuma nelietīgu izlietošanu.

124.p. "Dienestpersona, kas aiz savu pienākumu nezināšanas vai aiz nolaidības nelikumīgi atņēmusi personas brīvību:

1. aizturot, ieslogot vai pagarinot brīvības atņemšanas laiku;
2. piemērojot nepienācīgu smagāku brīvības atņemšanas veidu, sodāma ar arestu."

125.p. "Dienestpersona, kas izdarījusi kratīšanu, apskatīšanu vai lietu izpēšanu likumā neatļautā kārtībā sodāma ar arestu.

Ja vainīgais šī panta I d. paredzēto nodarījumu izdarījis, lietojot vardarbību ..... vai izdomātu ierunu, ka izpilda dienesta darbību, sodāms ar cietumu."

126.p. "Dienestpersona, kas izdarījusi kauna jūtas aizskarošu sievietes aplūkošanu bez viņas piekrišanas un bez pienācīga pilnvarojuma vai kaut arī ar aplūkojamās piekrišanu, bet nepatiesi uzdodot, ka izpilda dienesta darbību; sodāma ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 gadiem. Mēģinājums sodāms."

127.p. "Dienestpersona, kas kaut arī pēc izstāšanās no dienesta izpaudusi apzināti slepenībā turamas ziņas ..... sodāma ar arestu.

Ja tāda izpausšana draudējusi radīt svarīgu kaitējumu pārvaldības ..... interesēm, sodāma ar cietumu.

Bet ja vainīgais izpaudis noslēpumu, kurš attiecas uz Latvijas ārējo drošību, tad viņš ja nav sodāms par nodevību, sodāms ar pārmācības namu."

Tālākos pantos iet runa pasta - telegrafa, telefona ..... u.c. dienestpersonu pilnvarojuma nelietīgu izlietošanu.

130. - 137.p. apskata

IV. k u k u l ņ e m š a n u.

Pie mums terminologija ir skaidra. Kukulņemšana un kukuldošana ir divi dažādi jēdzieni. Turpretim citāsvalstīs, piem. Vācijā pat radās teorijas, lai atrastu vienu nosaukumu šiem diviem jēdzieniem - konkursus necesarius, kur kukulņemējs tiek uzskatīts par izdarītāju, bet devējs par tā līdzdalībnieku.

Bet pēdējā laikā arī Vacu literatūrā izšķir pasīve Bestechnung un aktīve Bestechnung. Attiecībā uz kukuldošanu un ņemšanu iespējams, ka viens var piedāvāt kukuli, otrs atsakas to ņemt, vai arī otrs pieprasa kukuli, bet pirmais to nedod. No tā izriek, ka te ir darīšana ar diviem noziedzīgiem nodarījumiem. Tā tad uz dienesta noziedzīgiem nodarījumiem attiecas tikai kukulņemšana, bet par kukuldošanu runā mūsu sodu lik. 10. nod. 175.p.

130. "Dienestpersona, kas pieņēmusi kukuli, kurš apzināti dots par viņas dienesta pienākumos ietilpstošu un viņas izdarītu darbību, sodāms ar cietumu ne ilgāk par 6 mēnešiem.

Ja dienestpersona pieņēmusi kukuli, kurš apzināti dots, lai pamudinātu viņu izdarīt tādu darbību, tad viņa sodāma ar cietumu.

Bet ja dienestpersona pieņēmusi kukuli, kurš dots lai viņu pamudinātu izdarīt viņas dienesta pienākumu aplūkā noziedzīgu nodarījumu vai disciplināru pārkāpumu vai par tādu viņas jau izdarītu nodarījumu vai pārkāpu-

pumu, tad viņa sodama ar pārnācības namu uz laiku ne ilgāk par 2 gadiem."

Šai pantā ir norādīti kukuļpieņemšanas 3 veidi, bet 131.p. iet runa jau par kukuļpieprasīšanu.

131.p. "Dienestpersona, kas saņēmusi kukuli, kuru viņa pieprasījusi, lai izdarītu viņas dienesta pienākumos ietilpstošu darbību, vai par tādu viņas jau izdarītu darbību, sodama ar pārnācības namu uz laiku ne ilgāku par 2 gadiem.

Ja dienestpersona saņēmusi kukuli, kuru viņa pieprasījusi, lai izdarītu viņas dienesta pienākumu aplokā noziedzīgu nodarījumu vai disciplināru pārkāpumu, vai par tādu viņas jau izdarītu nodarījumu vai pārkāpumu, tad viņa sodama ar pārnācības namu.

Bet ja dienestpersona saņēmusi kukuli, kuru viņa izspiedusi ar spaidiem, ... sodama ar pārnācības namu ne mazāk par 2 gadiem.

Mēģinājums sodams.

Kukuļa pieprasīšana vai spaidu lietošana tā dabūšanai uzskatama par kukuļa saņemšanas mēģinājumu."

132.p. paredzēti drusku citādi gadījumi. Krievu valodā apzīmē ar lihoimstvo - piekukuļojamība vai bzjatočņičestvo, kas arī nozīmē to pašu.

"Dienestpersona, kas nolikusi vai nēmusi sev par labu nelikumīgusņēmumus, sodama ar cietumu ne mazāk par 3 mēnešiem.

Bet ja vainīgais ievācis tādusņēmumus, izspiežot tos ar spaidiem vai draudot ar spaidiem, sodams ar pārnācības namu.

Mēģinājums sodams."

Tālākos pantos iet runa par dienestpersonu, kas piespiež dot kukuli, vai piesavinās kukuli, kurš dots tālāk nodošanai u.t.t.

Sākot ar 138.p. - 155.p. paredzēti

V. dažādi dienesta noziedzīgi nodarījumi,

147.p. "Tiesnesis vai cita dienestpersona, ko likums pilnvarojis izspriest civilas vai administratīvas tieslietas vai lietas par kriminālu vai disciplināru atbildību - vai uzlikt administratīvu sodu vai šķīrejtiesnesis, kas taisījuši apzināti netaisnu spriedumu vai lēmumu, sodami ar pārnācības namu,

Ja šis nodarījums izdarīts aiz mantkārīgām tieksmēm, vai ja ar šo spriedumu notiesātam apzināti nepareizi piespriests sods, kāds likumā noteikts par smagu noziegumu, tad vainīgais sodams ar pārnācības namu ne mazāk par 2 gadiem."

Lekcija 1939.g.8.III.

Līdz šim, apskatot specialās daļas pantus, tika izšķirti nodarījumi, kuru objekts ir publisks lauks no tiem nodarījumiem, kuru objekts privāts lauks. No nodarījumu grupas ar publisko lauku, apskatījam politiskus noziegumus. Tad, runājot par pārējo publisko labumu aizsargāšanu, izšķīrām tos noziegumus, kurus izdara pārvaldītāji, t.i. dienestpersonas no tiem, kurus izdara pārvaldāmie. Šie pēdējie, t.i. tie noziegumi, kurus izdara pārvaldāmie /privatpersonas/ aizņem 15 nodaļas sodu likumā, t.i. no 10 - 24. nodaļai.

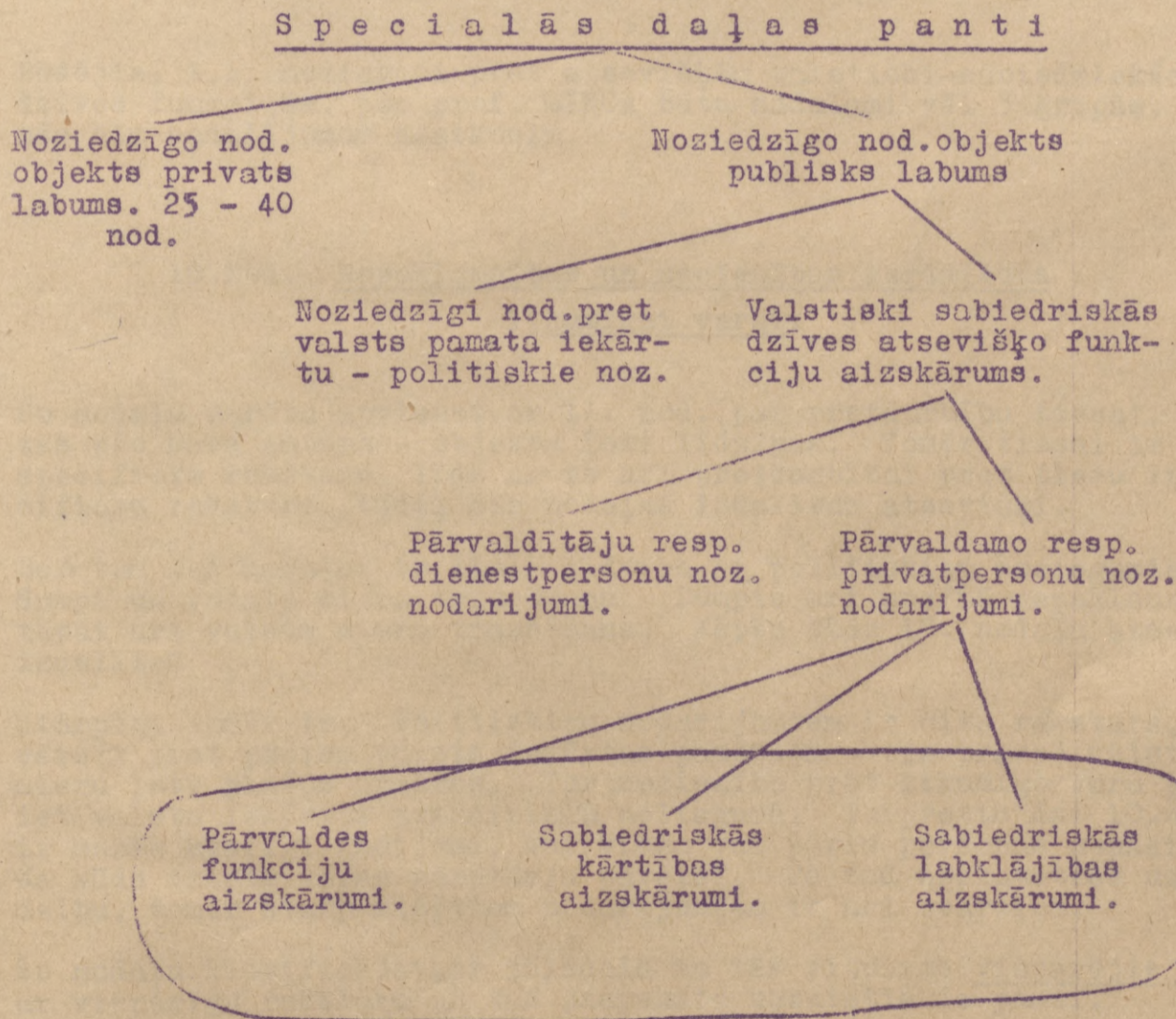
Ir mēģinājumi šīs nodaļas sagrupēt, sakārtot pēc kādiem nebūt principiem. Prof. MINCS sava kursa specialā daļā visas šīs 15 nodaļas sagrupē 3 grupās un divus deliktus vēl izdala atsevišķi:

1. tās nodaļas, kas runā par atsevišķu pārvaldes funkciju aizskārumiem;
2. tās, kas runā par valstiski sabiedriskās kārtības aizskārumiem un
3. tās nodaļas, kas runā par valstiski sabiedriskās labklājības aizskārumiem.

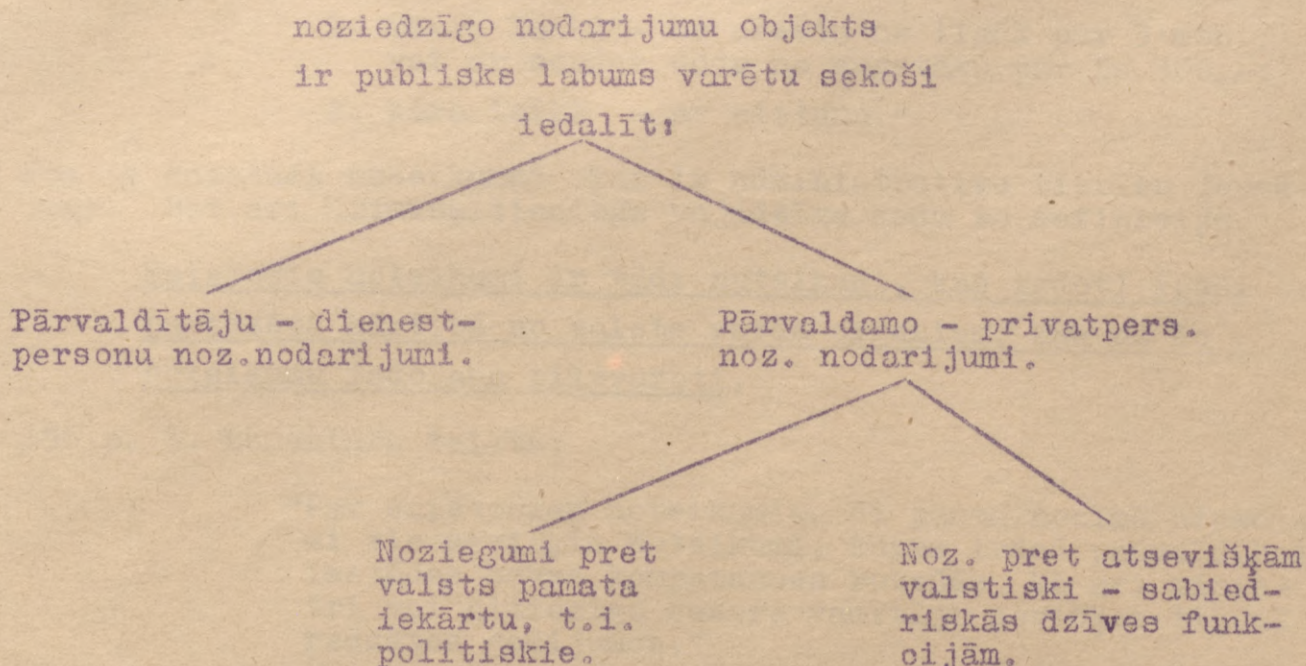
No šīm grupām izdala atsevišķi nodaļas, kas runā par pakalptaisīšanu, viltošanu un noziegumiem pret ticīgo reliģiskām jūtām un mīrušo mieru.

Bet šāds sadalījums nav izdevīgs un vajadzīgs, jo, sadalot tās, ņemti vērā divi vai vairāki principi, bet citi viedokļi nav ņemti vērā.

Varam uzzīmēt sekošu šemu:

Pēdējais, ar riņķi apvilktais, ir prof. MINCA minētais dalījums, kas būtu lieks. Visām nodaļām, kas runā par privatpersonu noziedzīgiem nodarījumiem, ir patstāvīga daba, tādēļ tās jāaplūko katra atsevišķi. To zaru, kura

Pēdējie, t.i. noziegumi pret atsevišķām valstiski-sabiedriskās dzīves funkcijām, pēc prof. MINCA būtu sadalāmi vēl 3 grupās, bet mēs šim sadalījumam nesekosim.

10.Nod. Nepaklausības un necienības izrādīšana
likumīgai varai.

Šo nodaļu varētu apvienot ar 11. nod. par pretdarbību tiesai, jo tās pēc sava satura - objekta ļoti līdzīgas. Tomēr tiesai ir savs specifisks raksturs, līdz ar to arī pretdarbībai pret tiesu ir specifisks raksturs, tādēļ šis nodaļas izdalītas atsevišķi.

Bez tam šai nodaļai ir liela līdzība ar politiskiem noziegumiem - dumpi un valsts miera traucēšanu. Dumpis arī nozīmē nepaklausību, tāpat arī valsts miera traucēšana. Kāpēc šāda 10. nodaļa atsevišķi izdalīta?

Starpība tomēr ir. Politiskiem nodarījumiem ir cits raksturs. Tie vērsti pret pašiem valsts iekārtas pamatiem - tie traucē valsts mieru ļoti plašos apmēros. Tur necienība pret likumīgo varu pāriet valsts iekārtas principiālā nolīgumā. Turpretim šai 10.nod. ir mazāk svarīgi gadījumi, kur viena vai pāris personas nepaklausīja kāda valsts varas pārstāvja pavēlei. Tā tad neskatoties uz līdzību, tomēr starp minētiem nodarījumiem ir arī starpība.

Šo nodaļu klasificējot, ir jāizdala no tās vispirms vispārējie panti ar vispārīgu raksturu un tad jāapskata kazuistiskie panti.

156.p. "Kas nav izpildījis saistošu noteikumu, ja par tā neizpildīšanu likumā nav noteikts sevišķs sods, sodams: ar arestu ne ilgāk par 2 ned. vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-.

Ja neizpildītais saistošais noteikums izdots pamatojoties uz likumu par nacionālo apgādi un rekvizīcijām, tad vainīgais sodams:

Kad noziedzīgais nodarījums izdarīts:

1. miera laikā - ar arestu ne ilgāk par 3 mēn.,
vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-;
2. kara laikā - ar cietumu."

Kas ir saistošs noteikums? Tas ir administratīvo tiesību jautājums. Bet arī krimināltiesībās vajadzīga kāda to definīcija.

Saistošie noteikumi ir tādi noteikumi, kas izdoti īpaši paredzētā kārtībā no valsts varas orgāniem, kas uz šo noteikumu izdošanu pilnvaroti.

156.p. 5. komentārā teikts:

"Par saistošiem noteikumiem šī panta nozīmē uzskatāmi tie sevišķie noteikumi, kurus izdod pašvaldības iestādes savas kompetences robežās, kā arī ministri vai attiecīgo resoru vadītāji sevišķos likumā paredzētos gadījumos."

6. koment. "Pilsētas pašvaldības vai ministru izdotie saistošie noteikumi atzīstami par spēkā esošiem tiktāl, ciktāl tie nerunā pretim likumam."
11. koment. "Pilsētu pašvaldību saistošie noteikumi nedrīkst runāt pretim pastāvošiem likumiem un tie nevar ne radīt jaunas, ne atcelt esošās un ar likumu pilsoņiem piešķirtās tiesības."
7. koment. "Finanču ministrijas instrukcijas nav pielīdzināmas saistošiem noteikumiem, kuru pārkāpšana sodāma pēc šī panta."

156.p. ir blankets pants, t.i. tāds, kur dispozīcija - sastāvs nenorāda uz kādu speciālu darbību, bet aizrāda uz kādu citu likumdošanas krājumu, kur attiecīgais sastāvs ir uzrādīts un aizliegts ar soda piedraudējumu.

Kāpēc vajadzīgas šādas blanketas normas? Tādēļ, ka saistošie noteikumi relatīvi ātrāk mainās kā sodu likumi, tādēļ uzņemt atsevišķus saistošus noteikumus sodu likumā nav izdevīgi.

156.p. II daļā ir pieminēti daži kvalificēti apstākļi, kurus soda stingrāk.

157.p. "Kas pārkāpis tāda sevišķa likuma noteikumu, par kura neizpildīšanu gan draud kriminālatbildība, bet nav noteikts sevišķs sods, sodams:

ar arestu ne ilgāk par 3 mēnešiem vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-.

Ja šis pārkāpums izdarīts ar nolūku pretoties šī panta I daļā minētam likumam, tad vainīgais sodams ar cietumu.

Šī panta II daļā paredzētā nodarījumā vainīgo dienestpersonu vai garīdznieku tiesa var atcelt no amata un aizliegt viņiem ieņemt attiecīgu amatu uz laiku no 6 mēn. līdz 3 g."

Šādus likumus, kas paredz gan sodu, bet nenosaka tā mēru, sauc par leges imperfectae. Ari šis pants ir blanketa norma.

Šī panta II d. atkal paredzēts smagāks gadījums - pretošanās. Šo pretošanos var saprast kā zinamu pretdarbību pie likuma izvešanas dzīvē, tā saucamo likuma sabotažu.

161.p. "Kam jāizpilda likumā noteiktās kļaušas un kas uz atbilstīgas varas pieprasījumu nav šīs kļaušas bez likumīga iemesla izpildījis: sodams ar arestu vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-.

Bet ja šī panta I daļā paredzētais nodarījums izdarīts pēc mobilizācijas izsludināšanas, tad vainīgais sodams ar cietumu ne mazāk par 3 mēn."

Šis pants runā par tām likumā noteiktām kļaušām, kas norādītas likumā par zemes kļaušām ... likumā par šķūtīm u.t.t.

Tālāk šai nodaļā ir pantu grupa, kur iet runa par dažādiem administratīvās varas vai dienesta personu aizskārumiem.

160.p. "Kas nav paklausījis likumīgam rīkojumam vai likumīgam prasījumam, ar kuru pie viņa griezumies dienesta persona, no kuras dienesta pienākumu izpildīšanas atkarājas dzelzceļa kustības vai cita satiksmes vai da drošība, ja par šo nepaklausību likumā nav noteikts sevišķs sods, sodams: ar naudas sodu ne augstāku par Ls 50,-.

Ja:

1. tāda nepaklausība izrādīta liela ļaunū sapņūduma laikā un vietā un pārtraukusi pareizu ļaunū kustību vai padarījusi to nedrošu;
2. tāda nepaklausība bijusi par iemeslu vilcena, kuga vai vispārējā lietošanā esošas pakustīgas mašīnas apturēšanai vai padarījusi viņu kustību nedrošu;
3. tāda nepaklausība izrādīta kara sardzes amatpersonai vai tās sargam, tad vainīgais sodams ar arestu ne ilgāk par vienu mēnesi, vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-.

Bet, ja tādu nepaklausību izrādījušas vairākas personas kopīgi, kuras tomēr nav sastādījušas noziedzīgu koppelci, vai ja tāda nepaklausība izrādīta kapa kapteinim ārpus ostas braucošā jūras kuģi vai lidmašīnas komandierim vai lidotājam lidošanas laikā, tad vainīgais sodams ar cietumu."

Ko nozīmē likuma prasījums?

160.p. I kom. "Šī panta piemērošanai ir nepieciešams, lai t i e s a būtu konstatējasi to juridisko pamatu, kādēļ attiecīgais rīkojums vai prasījums atzīstams par likumīgu

II " "Administratīvās varas rīkojumu tikai tad var atzīt par likumīgu un tā neizpildīšanu par sodamu, kad tas pamatots uz likumu vai izriet no likuma vispārējās izpratnes, kuri noteic minētās varas robežas zināmos jautājumos. Nav uzskatāmi par likumīgiem tādi administratīvās varas rīkojumi, kuru mērķis gan ir bijis sabiedriskās kārtības un drošības sekmēšana, bet kuri nav dibināti uz noteiktu likumu un tajā laikā terobežo pilsoņu personiskās un mantiskās tiesības, kuras arī apsargā likums."

Tā tad, ja mērķis ir bijis labs, bet nav pamatots uz likumu, tad tomēr tāds rīkojums nav likumīgs, bet tā kā likumības konstatēšana atkarājas no tiesas ieskata, tad var runāt arī par subjektīvu likumību.

4. koment. "Ja persona, uz kuru vērsts policijasprasījums, no sāva subjektīvā viedokļa uzskata to par nelikumīgu, viņa var to pārsūdzēt augstākai priekšniecībai, bet viņai nav tiesības nepaklausīt policijas prasījumam."

Bet kā prof. MINCS aizrāda, tad tādu paklausību doktrīna nostāda atkarībā no trīs nosacījumiem:

1. attiecīgai personai, piem. policijas pārstāvim jābūt formālai kompetencei kaut ko pieprasīt;
2. vajaga būt pienācīgai rīkojumu došanas formai, ja to neievēro, tad ir tiesība nepaklausīt, piem., krievu laikā, ja policija gribēja izdarīt kratīšanu kādā mājā, tad viņai vajadzēja uzrādīt mājas saimniekam attiecīgu papīru, pretējā gadījumā privatpersona varēja liegt kratīšanu.
3. Šiem rīkojumiem vai prasījumiem nedrīkst būt acīm redzams nelikumības raksturs.

Tālāk šai nodaļā paredzēta dienestpersona funkcionēšanas traucēšana, bet citādā veidā. Šim pantam ir atšķirība ar iepriekšējo 160.p., jo te paredzēts kaut kas vairāk - zināma aktīva darbība pret dienesta personu - dienesta personas kavēšana.

168.p. "Kas tīši kavējis dienestpersonu iekļūt telpās vai citā kādā vietā, kur dienestpersonai pēc likuma bijusi tiesība ieiet, sodams: ar arestu ne ilgāk par 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-".

168.p.kom. "Ar šajā pantā paredzēto kavēšanu jāsaprot katra apsūdzētā tīša rīcība, kas dienestpersonai atņem iespēju iekļūt telpās, kā piemēram, durvju aiztaisīšana vai to neatvēršana."

169.p. "Kas ar vardarbības vai ar sodamiem draudiem pretojies dienestpersonai vai viņai palīdzošai privatpersonai, ar nolūku rīkoties pretim likuma, saistoša noteikuma vai attiecīgas varas likumīga rīkojuma izsludināšanai vai izvešanai dzīvē vai likumīgas dienesta darbības izpildīšanai, sodams ar cietumu.

Ja tādu pretošanos izrādījušas vairākas personas kopīgi nesastādīdamas tomēr noziedzīgu koptulci, tad tas no vainīgiem, kurš pretojoties lietojis ieroci vai nodarījis miesas bojājumu, ja par nodarīto nedraud bargāks sods, sodams: ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 g.

Ar tiem pašiem sodiem un uz tiem pašiem pamatiem sodams vainīgais par šajā pantā paredzētu pretošanos personai, no kuras dienesta pienākumu izpildīšanas atkarājas dzelzceļa kustības vai cita satiksmes veida drošība."

169.1.kom. "Šā panta piemērošanai tiesai jākonstatē ka dienestpersona izpildījusi dienesta pienākumus. Bet nevar prasīt, lai, piemēram, robežsargs, izpildot savus likumīgos dienesta pienākumus, katram uz tā pieprasījumu pierādītu, ka viņa priekšniecība viņam uzdevusi izpildīt šos pienākumus tieši tajā vietā un laikā."

Tā tad šie panti runāja par kaut kā neizdarīšanu, ko dienesta persona prasa, bet nākošie panti runā jau par dienstpersonas piespiešanu kaut ko izdarīt.

171.p. "Kas ar vardarbību vai ar sodamiem draudiem piespiedis dienestpersonu neizpildīt savus pienākumus vai izlietot nelietīgi dienesta pilnvarojumu, ja par nodarīto nedraud bargāks sods: sodams ar cietumu.

Ja piespiešanu izdarušas vairākas personas kopīgi, nesastādīdamas tomēr noziedzīgu koppelci, tad tas no vainīgiem, kurš piespiežot lietojis ieroci, vai nodarījis miesas bojājumu, ja par nodarīto nedraud bargāks sods, sodams ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 g.

Mēģinājums sodams."

172.p. "Kas ar vardarbību vai sodamiem draudiem mēģinājis piespiest dienestpersonu, lai tā, neizpildot savu pienākumu vai nelietīgi izlietojot dienesta pilnvarojumu, izdarītu smagu noziegumu vai noziegumu, sodams:

ja viņš spiedis izdarīt smagu noziegumu - ar pārmācības namu ne mazāk par 2 gadiem;

ja viņš spiedis izdarīt noziegumu - ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 gadiem.

Ja piespiestais smagu noziegumu vai noziegumu, vai to sodamu mēģinājumu izdarījis, un piespiedējam, kā noziedzīgā nodarījuma līdzdalībniekam, nedraud bargāks sods, tad viņš sodams

ja piespiedis izdarīt smagu noziegumu - ar spaidu darbiem ne ilgāk par 8 gadiem;

ja piespiedis izdarīt noziegumu - ar pārmācības namu."

173.p. paredz atkal kaut ko citu.

"Kas dienestpersonu bez viņas gribas novedis nesamaņas stāvoklī, ar nolūku atņemt viņai iespēju izpildīt savus pienākumus, sodams ar cietumu.

Mēģinājums sodams."

175.p. runā par kukuļa piedāvāšanu.

"Kas ar kukuli mēģinājis piedāvāt dienestpersonu vai svērinātu piesēdētāju, lai tie, neizpildot savu pienākumu vai nelietīgi izlietojot dienesta pilnvarojumu, izdarītu noziedzīgu nodarījumu, sodams: ar cietumu ne ilgāk par 6 mēn.

Ja noziedzīgu nodarījumu vai tā sodamu mēģinājumu kukulnēmējs izdarījis, un piekukuļotājam, kā noziedzīga nodarījuma līdzdalībniekam, nedraud bargāks sods, tad viņš sodams:

par piekukuļošanu uz pārkāpumu - ar cietumu.

par piekukuļošanu uz noziegumu ar cietumu ne mazāk par 6 mēn.

par piekukuļošanu uz smagu noziegumu ar pārmācības namu."

175.p. I pask. "Šis pants piemērojams tikai tad, kad apsūdzētais mēģinājis panudināt dienestpersonu izdarīt noziedzī-

gu nodarījumu sava dienesta darbības laukā t.i. dienesta noziedzīgu nodarījumu, bet nevis kādu vispārīgu noziedzīgu nodarījumu."

Starpība starp 171.p., 172.p. un 175.p. ir tāda, ka pirmos divos pantos noziedzīga nodarījuma pamats ir bailes no privatpersona, kas piespiež izdarīt noziedzīgu nodarījumu, bet 175.p. dienestpersona tiek ieinteresēta no kādas citas personas zināmā ekonomiskā labumā. Tā tad te ir nevis baiļu, bet mantkārīgs motivs.

177.p. "Kas piesavinājies varu, patvaļīgi izdarot tādu darbību, kuru varējusi izdarīt tikai dienestpersona, sodams ar arestu vai ar naudas sodu, ne augstāku par Ls 500,--.

Ja varu piesavinājies persona, nelietīgi izlietodama sev piesavināto varu, izdarijsui smagu noziegumu vai noziegumu, tad viņa sodama pēc noteikumiem par kopību.

Bet ja varu piesavinājies persona izdarijsui nodarījumu, kurš atbilst dienesta smagam noziegumam vai noziegumam, tad viņa jāsoda ar to pašu sodu, ar kādu būtu jāsoda par tādu nodarījumu dienestpersona."

Tālākā pantu grupa ir tā, kas runā tieši par necienības izrādīšanu likumīgai varai.

179.p. "Kas ar acīmredzami nepieklājīgu izturēšanos pa dienesta darba laiku valsts iestādē vai pārvaldības funkcijas izpildošā autonomā valsts vai pašvaldības iestādē izrādījis necienību likumīgai varai, sodams ar arestu.

Ja necienība likumīgai varai izrādīta, aizskarot šā panta I d. minētās iestādes šīm iestādēm iesniegtā rakstā, vai atklāti turētā vai nolasītā runā vai sacerējumā, vai izplatītā vai atklāti izliktā sacerējumā vai notēlojumā, tad vainīgais sodams ar cietumu.

Ja tāda necienība likumīgai varai izrādīta, aizskarot šī panta I d. minētās iestādes vai kādu no šo iestāžu locekļiem iestādes dienesta darba laikā, tad vainīgais sodams ar cietumu ne mazāku par 6 mēn.

Bet ja necienība likumīgai varai izrādīta, izdarot vardarbību pret kādu šī p. I d. minēto iestāžu locekli iestādes dienesta darba laikā, tad vainīgais, ja viņam par nodarīto nedraud bargāks sods, sodams: ar pārmācības namu."

Šis pants ir pamata pants. Tani iet runa par to, ko paredz šis nodaļas virsraksts. Šī p. I un III un IV d. runā par tiešu necienības izrādīšanu, bet panta II d. par netiešu.

179¹.p. "Kas izrādījis necienību likumīgai varai, aizskarot karaspēku vai tā daļu, vai policiju ar acīmredzami nepieklājīgu izturēšanos, vai iesniegtā rakstā, vai atklāti turētā vai nolasītā runā vai sacerējumā, vai izplatītā vai atklāti izliktā sacerējumā vai notēlojumā, sodams ar cietumu."

179².p. "Kas izrādījis necienību aizsargu organizācijai vai vienībai, aizskarot tās ar acīmredzami nepieklājīgu izturēšanos, vai iesniegtā rakstā, vai atklāti turētā vai nolasītā runā vai sacerējumā-.... vai notēlojumā, sodams ar cietumu."

180.p. "Kas tiši noplēsis, sabojājis vai izķēmojis uz attie-

cīgas varas rīkojumu atklāti izliktu sludinājumu, dokumentu, uzrakstu, gerboni vai citu likumīgas varas zīmi, vai kara spēka daļas vai kara kuģa karogu, ja par norādīto nedraud bargāks sods, sodams ar arestu vai naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-.

Ja:

1. šis pārkāpums izdarīts ar nolūku izrādīt necienību likumīgai varai;
2. atklāti nogānīts karaspēka daļas vai kara kuģa karogs, tad vainīgais sodams ar cietumu uz laiku ne ilgāk par 6 mēn."

Šie būtu visi šīs nodaļas vispārīgie panti. Bez tiem ir vēl kazuistiski panti.

158.p. "Kas atvēris vai uzturējis mācības iestādi bez pienācīgas atļaujas, sodams: ar naudas sodu ne vairāk par Ls 100."

158.p.pask. "Šis pants, bez šaubām, piemērojams gadījumam, kad atslēdznieku meistars bez Izglītības ministrijas atļaujas ierīkojis, ar mācekļu un mācības grupu nosaukumu, kursus, kuros specialī šim nolūkam pieņemta lietišķā vadībā mācījis tādas zināšanas, kas tālu pārsniedz vienkāršas darbnīcas darba apjomu."

158.pantu vajadzēja apvienot ar 157.pantu.

159.p. "Vecāki vai citas personas, kas nav rūpējušies, lai viņu apgādībā esošie bērni, kuriem obligatoriski jānācas, apmeklētu skolu, sodami ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Ari šo pantu varēja uzņemt kādā vispārējā šīs nodaļas pantā.

162.p. paredz speciālu gadījumu.

"Kas tautas skaitīšanā atteicies dot skaitītājam likumā prasītās ziņas, vai devis apzināti nepareizas ziņas, sodams: ar arestu uz laiku ne ilgāk par 1 mēn. vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Līdzīgs ir arī 163.p.

"Kas atteicies dot Valsts Statistiskai pārvaldei uz likuma parata sniedzamas statistiskas ziņas vai devis apzināti nepareizas ziņas, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

164.p. "Kas pārkāpis attiecīgas varas apstiprinātu vai pienācīgā kārtībā registrētu kredītiestādes, biedrības, savienības vai citas organizācijas statutu noteikumus mantkārīgā nolūkā, vai radot ar statutu pārkāpšanu svarīgu kaitējumu pārvaldības kārtībai vai fiska, sabiedriskām vai privatām interesēm, ja par šādu nodarījumu likumā nav paredzēts sevišķs sods, sodams ar cietumu."

166.p. "Uz likuma parata sasauktas sapulces loceklis, kas turpinājis debates vai piedalījies sapulces lēmuma taisīšanā pēc tam, kad sapulces vadītājs atņēmis viņam vārdu vai izraidījis viņu no sapulces vai pasludinājis sapulci par slēgtu ..... sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Ja debātes vai taisītais lēmums pārkāpj minētai sapulcei ar likumu piešķirto tiesību robežas, tad vainīgais, ja pēc debātu vai taisītā lēmuma satūra viņam nedraud bargāks sods, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,--.

170.p. "Kas bojājis zīmogu vai citu kādu zīmi, kas uz dienestpersonas rīkojumu lik. norādītos gadījumos uzlikti telpai, glabātuvei vai priekšmetam ar nolūku apsargāt tos, vai atvēris ieeju tādās aizzīmogatās telpās vai glabātvē, sodams ar cietumu.

Mēģinājums sodams.

Zīmoga vai citas zīmes bojāšana vai ieejas atvēršana aizzīmogatās telpās vai glabātvē nav uzskatāma par noziedzīgu, ja šos nodarījumus izdarījis aizzīmogoto telpu, glabātuves vai priekšmeta saimnieks pēc lik. kārtībā taisīta un izpildāma lēmuma vai rīkojuma par zīmoga vai zīmes noņemšanu vai pēc tās personas apmierināšanas, kuras labā aizzīmogojums izdarīts."

176.p. "Kas ar kukuli vai ar sodaniem draudiem mēģinājis piedabūt pašvaldības iestādes locekli, lai tas nodotu balsi viņam vai citai personai par labu vai pret citu personu, sodams ar arestu."

Tā tad šīs nodaļas konstrukcija ir šāda:

Vispirms ir piecas vispārīga rakstura pantu grupas.

1. tie panti, kuros iet runa par saistošu noteikumu pārkāpšanu,
2. likuma pārkāpšanu /157.p./,
3. par likumīgo klausu neizpildīšanu /161.p./,
4. par dienesta personu funkciju traucēšanu:
  - a/ nepaklausīšanu dienestpersonai
  - b/ pretošanos
  - c/ nepaklausība, izlietojot sodamus draudus vai vardarbību
  - d/ piespiešana izdarīt
  - e/ novešana nesamapas stāvoklī
  - f/ piekukuļošana;
5. necienības izrādīšana likumīgai varai,
6. kazuistiskie panti.

1939.g. 11.III lekcija.

II n o d a ļ a .

P R E T D A R B Ī B A T I E S A I

Ari šī nodaļa ir svarīga nodaļa, tāpēc to analizēsim diezgan sīki.

Kāds ir tas tiesiskais labums, ko šī nodaļa grib aizsargāt? Ilgu laiku pastāvēja strīdi, vai te ir darīšana ar materialām tiesībām, kas pieder valstij, kuras grib aizsargāt, vai ar procesualām tiesībām. Tagad šie jautājumi ir noskaidrojušies. Tiesisks labums, ko šai nodaļā grib aizsargāt, ir

tiesas netraucēta darbība, jeb lietu netraucēta un pareiza iztiesāšana, vienalga vai tā attiecas uz kriminal, civil, administratīvām lietām vai pat disciplināriem pārkāpumiem. Tiesas netraucēta darbība ir ļoti svarīga garantija, lai valstī pastāvētu tiesiska iekārta.

Traucējot kādas lietas iztiesāšanu, tiek aizskartas arī privātas personas intereses šai lietā. Tā piem., kādā krimināllietā, ja tiek traucēta tiesas darbība, var gadīties, ka apsūdzētais tiek nepareizi notiesāts, līdz ar ko var rasties doma, ka tiesas darbības traucēšana varētu kaitēt privāties labumiem, bet ne publiskiem. Tomēr jāsaprot, ka galvenā kārtā te tiek traucēta tiesas pareiza darbība, bet privātas intereses apdraudētas tikai netieši, tādēļ arī šai nodaļai par pret darbību tiesai jābūt publiski apsargājamo labumu grupā, bet ne privatapsargājamo labumu grupā.

Liekas, skaidrs, sevišķi kriminaltiesībās, ka galvenais, kas traucē tiesas pareizu darbību, ir pats apsūdzētais, piem. zaglis, ar to, ka viņš neatzīstas, tāpat slepkava u. t. t. Tas pats attiecas arī uz civillietām. Liekas, ka apsūdzētais pirmais būtu jāsauc pie atbildības par to, ka viņš tādā veidā traucē tiesas darbību. Tomēr šī nodaļa tādā nozīmē nav jāsaprot. Agrāk gan sodīja par tādu liegšanos, bet tagad vairs nesoda, jo princips ir tāds, ka apsūdzētam ir zināma tieksme aizstāvēt sevi pat tādā veidā, ka viņš melo. Tā kā apsūdzētais ir pats visvairāk ieinteresēts lietā, tad viņš arī neapvaino pret darbībā tiesai, tādēļ, ja kāds būs zedzis, tad arī viņš sodīs par zagšanu, bet nevis par to, ka viņš būs noliedzis savu darbību.

Arī šai nodaļai ir daži vispārēja rakstura - principiāli panti un daži kazuistiski panti.

Pret darbībā tiesai var parādīties

1. a k t i v i, ja persona dara kaut ko kaitīgu;
2. p a s i v i, ja persona kaut ko nedara, kas būtu jādara.

I. No aktīvas pret darbības jāpiemin 181.p., kur iet runa par nepatiesu ziņojumu.

"Kas apzināti nepatiesi ziņojis attiecīgai varai, no kuras atkarājas kriminalvajāšanas uzsākšana, par smagu noziegumu vai noziegumu, kāds nav noticis, sodams ar arestu."

Te nav traucēta kāda privāta persona. Te kāds ziņo vispārī, bet ne tādā veidā, ka kāda speciāla persona to izdarījusi. Te tiek traucēta tiesa, jo tādā lietā prasa no tiesas lieku darbību. Ne katrs ziņojums kādai varai var būt skatāms pēc 181.p., bet tikai tāds, uz kura pamata varētu uzsākt kriminālvajāšanu. Vispirms te jābūt ziņojumam par smagu noziegumu vai noziegumu un otrkārt ziņojumam jābūt tā uzrakstītam, lai tas atbilstu ziņojuma formai. Bez tam te tiek prasīts arī nodoms. Ja kāds paziņotu labā ticībā, tad viņu pēc šī panta nevarētu sodīt.

Par nepatiesu ziņojumu pret konkrētu personu runā 182.p.

"Kas apzināti nepatiesi apsūdzējis attiecīgai varai, no kuras atkarājas kriminalvajāšanas uzsākšana vai saukšana pie atbildības disciplinārā vai administratīvā kārtībā, noteiktu personu par noziedzīga nodarījuma vai disciplinārpārkāpuma izdarīšanu, norādīdams šis apsūdzības pamatus, sodams ar cietumu. Ja izdarīta apzināti nepatiesa apsūdzība par smagu noziegumu, tad vainīgais sodams ar pārnēsības netau."

Tā tad nepatiesa ziņošana par noteiktu personu jau ir

II. nepatiesa apsūdzība.

Pie šī panta ir svarīgi 2. pask.

"Piemērojot šo pantu, tiesai ir jākonstatē:

1. ka vainīgais apzināti nepatiesu apsūdzību iesniedzis ar nodomu panākt apsūdzētā kriminalvājāšanu,
2. ka apsūdzībā norādīts uz zinamu konkretu noziedzīgu nodarījumu un
3. ka apsūdzības pamatojumi bijuši tādi, kuru dēļ var uzsākt kriminalvājāšanu. Ar to vien nepietiek, ka nepardomātiem izteicieniem, kaut arī varas pārstāvja klātbūtnē izsacītiem, varējūšas būt kā sekas vajāšanas uzsākšana."

3.pask.

"Pie šī panta sastāva pieder:

1. kā subjektīvs elements - apzinātība, ka celtā apsūdzība ir nepatiesa, un
2. kā objektīvas pazīmes - noteiktas personas apsūdzēšana attiecīgai varai, no kuras atkarājas uzsākt kriminal- vai disciplinārvājāšanu, ar nolūku panākt šādu vajāšanu pret apsūdzēto, norādot apsūdzības pamatus. Nav vajadzīgs, lai tiesa, kurai piekrīt attiecīgās lietas iztiesāšana, iepriekš būtu atzinusi apsūdzību par ļaunprātīgu."

1.pask.

"Lietu par apzināti nepatiesu apsūdzību nevar ierosināt un ierosinātā lieta jāizbeidz, ja nav spēkā nācis tiesas spriedums vai lēmums par tās lietas izbeigšanu, kurai par ierosināšanas iemeslu bijusi apzināti nepatiesa apsūdzība."

509.p. runā par neslavas celšanu:

"Kas cēlis personai neslavu izpauzdams, kaut arī viņai klāt neesot, apstākli, kurš dara viņai negodu, par šādu aizskāruma sodams ar cietumu līdz 6 mēn."

Rodas jautājums, kāda atšķirība starp nepatiesu apsūdzību un neslavas celšanu?

1. Neslavas celšana var pastāvēt ne tikai noziedzīga nodarījuma, bet arī cita apstākļa izpaušanā, par kuru var pat nevar saukt pie atbildības, bet nepatiesa apsūdzība var attiekties tikai uz tādu apstākļu izpaušanu, kas ir sodami.
2. Neslavas celšana paredz apstākļu izstādīšanu atklātībā, turpretim nepatiesas apsūdzības raksts tiek izniegts vienīgi kādai dienesta personai, bet citi par to nekā nezina.
3. Neslavas celšana nav saistīta ar kādu noteiktu formu, bet iesniedzot nepatiesu apsūdzību ir jāievēro noteikta apsūdzības forma.

509.p. 4.pask.

"Šī panta piemērošanai vajadzīgs, lai attiecīgā apsūdzība

- b būtu pamatota ar atsauci uz pierādījumiem, kaut gan likums neprasa, lai pierādījumi būtu pārlicinoši un lai tie būtu iesniegti līdz ar apsūdzību."

5. pask.

"Nav nozīmes tam, vai nepatieso ziņojumu sastādījis, uzrakstījis, parakstījis vai nosūtījis vainīgais pats, jeb vai to viņa uzdevumā un pēc viņa norādījumiem izdarījis cita persona. Pietiek arī ar to, ka viņš vācis citu personu parakstus zem nepatiesās sūdzības, izlietojams tos kā līdzekli sava mērķa sasniegšanai."

7. pask.

"Ir vajadzīgs, lai negatīvā apsūdzība būtu iesniegta tai varai, no kuras tieši atkarājas uzsākt kriminālvajāšanu vai saukt pie disciplinārbildības, bet ne tai, kas var būt tikai kā tālāk devēja instānce."

Visi šie paskaidrojumi raksturo šo nepatieso apsūdzību, kas iesniegta ar nodomu sagādāt zinamas nepatikšanas personai.

III. Nepatiesa liecība.

Par šo jautājumu var izlasīt 1939.g. Tieslietu ministrijas Vēstnesī Nr.2 nodrukāto izmeklēšanas tiesneša A.JANITIS rakstu "Nepatiesas liecības un iepriekšējais izmeklējums". Tad var izlasīt Latvijas krimināltiesību kongresa materiālos esošo zv.adv. ŠMITA rakstu "Nepatiesu liecību apkarošana".

Nepatiesas liecības praksē ir ļoti nopietna problēma, kas stipri traucē pareizu tiesas darbību, jo tiesa pamatojas uz liecinieku liecībām, bet ja tie nepareizi liecina, tad sabrūk procesa garantijas.

Prof. MINCS aizrāda uz diviem veidiem, kā konstruēt šo nepareizo liecību jēdzienu:

1. Nepareizu liecību kā tādu uzskata par noziedzīgu nodarījumu. Šis uzskats jau pazīstams senā Romā, kur par nepareizu liecību draudēja nogrūšana no Tarpeja klints.
2. Germanu tiesībās bija coniuratores - līdzzvērētāju institūts. Tas, ko šie līdzzvērētāji tiesā izteica, bija kontaktā ar zvērstu un ar laiku šis nepatiesās liecības jēdziens tika saistīts ar nepatiesu zvērestu. Baznīca vēlāk nepareizā zvērestā saskatīja reliģisku deliktu. Visā procesā kā galveno uzskatīja zvērstu, tādēļ par nepareizu zvērestu bija jāšoda.

Jaunākos laikos LISTS, MITTELMAIJERS atkal pieņēma un izskaidroja pirmo konstrukciju, ka ar nepatiesu liecību galvenā kārtā tiek traucēta tiesas funkcija - līdz ar ko šī nepatiesā liecība pati par sevi kļūst noziedzīgs nodarījums, kas jāšoda.

Arī tagadējo tiesību lielākā daļa vēl nav atkratījusies no zvēresta, bet tomēr ir darīta starpība starp reliģisko-konfesionālo un civilo zvērstu. Pēdējais pēc būtības ir svinīgs solījums.

Kāda ir zvēresta ideja? Tā ir tīri psiholoģiska. Ja liecība dod bez kāda solījuma, tad negodīgam lieciniekam nav nekāda pamata atturēties no nepatiesas liecināšanas, bet ja pieaicina kādu augstāku varu, kā tas ir reliģiskos zvērestos /Dievu/, vai arī citādi izceļ liecības fakta svarīgumu /pie civila zvēresta/, tad šādi svinīgi apstākļi dod lieciniekam lielu stimu-

lu nemelot. Pie tam atteikties no liecības došanas nedrīkst /sošu lik. 198.p./, jo par atteikšanos bez ievērojamiem iemesliem draud sods.

198.p.1.pask.

"Šis pants attiecas arī uz gadījumu, kad persona, kas ataicināta tiesā kā lietpratējs vai liecinieks, nenorādot nekādus iemeslus, atteicies dot zvērestu, kurš pēc pastāvošiem noteikumiem ir tikai svinīgs apsoliņums runāt patiesību."

2.pask.

"Pienākumu liecināt zem zvēresta lieciniekam uzliet likums, un par šī pienākuma neizpildīšanu bez ievērojamiem iemesliem runā 198.p. Likumā nav nekādu norādījumu uz to, ka atsevišķa pilsoņa personīgie ieskatī un pārliecība reliģijas, filozofijas vai citos jautājumos varētu būt par ievērojamu iemeslu atteikties pildīt ar likumu uzlikto pienākumu liecināt tiesā vispār vai dot liecību bez krim.proc.lik.730.p. paredzētā zvēresta, kuram nav reliģiska rakstura un kurš pēc tā būtības ir tikai svinīgs solījums liecināt patiesību."

183.p. "Kas izziņā, izmeklēšanā vai pie tiesas kā liecinieks, lietpratējs vai tulkis vai izziņā caur apkārtņiekām apzināti izteicis nepatiesību par apstākļiem, kuriem lietā varētu būt nozīme, sodams ar cietumu.

Ja vainīgais nepatiesu liecību devis

- 1/ būdams uzpirkts,
- 2/ zem zvēresta,

taļ viņš sodams ar pārmācības namu.

Nepatiesa liecība, ko devis apsūdzētā labā tāda persona, kurai pēc likuma ir tiesība atteikties no liecināšanas, nav uzskatama par noziedzīgu, ja nopratinātājs lieciniekam nav iepriekš norādījis uz šo tiesību."

Šis pants ir nepareizi konstruēts tai ziņā, ka II p. daļā ir runa par nepatiesu liecību došanu, bet to, ko dara lietpratējs, tulkis nevar uzskatīt par liecības došanu.

185.p. "Prasītājs vai atbildētājs, kas zem zvēresta izteicis apzināti nepatiesību civillietā par apstākļiem, kuriem lietā varētu būt nozīme, sodams ar pārmācības namu."

Šī panta pamats ir civilprocesā, kurš paredz gadījumu, ka tāds zvērests ir jādod.

Ir arī vēl citi veidi, kā var aktīvi traucēt tiesas darbību.

194.p. "Kas slēpis vai palīdzējis slēpt personu, kura vainīgam to zinot, notiesāta ar arestu vai atrodas zem izmeklēšanas vai tiesas apsūdzībā par pārkāpumu, ja tāda slēpšana izdarīta ar nolūku apslēpt šo personu no tiesas vai soda, sodams ar naudas sodu ne vairāk par Ls 100,--".

195.p. paredz personas slēpšanu vai palīdzēšanu to slēpt, kas nodarījusi smagākus noziegumus, tādēļ arī sankcija paugstināta.

Šais pants iet runa par noziedzīgu augļu izmantošanu, ko agrāk mēdza apzīmēt ar piesaistību, kuru mēs apskatījām agrāk. Tagad piesaistības teorija ir pilnīgi atmešta un šādi nodarījumi par slēpšanu vai palīdzēšanu slēpt, ievietoti šai nodaļā par pretdarbību tiesai.

Ir vēl viens tiesas darbības traucēšanas veids
pieteikšanās par vainīgo.

196.p. "Kas

1. pieteicies par vainīgo smagā noziegumā vai noziegumā, zinādams, ka to izdarījusi cita persona;
2. izmeklēšanā vai pie tiesas apzināti nepareizi uzdevies par citu personu, kura saukta pie atbildības kā apsūdzētais smagā noziegumā vai noziegumā;
3. izcietis ieslodzījuma sodu apzināti citas citas personas vietā, kurai tāds piespriests, sodams ar arestu."

199.p. runā par palīdzēšanu apcietinātam.

"Kas atsvabinājis apcietināto no apcietinājuma vai no ieslodzījuma vietas vai palīdzējis tam izbēgt, sodams ar cietumu.

Ja atsvabināšana izdarīta ar vardarbību pret sargiem vai ar ieslodzījuma vietas bojājumu vai arī ja atsvabināšanu izdarījusi vai bēgšanai palīdzējusi dienestpersona, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu.

Mēģinājums sodams."

200.p. runā par pašu apcietināmo.

"Apcietinātais, kas bēdzis no apcietinājuma vai no ieslodzījuma vietas, lietodams vardarbību pret sargiem vai bojādams ieslodzījuma vietu, ja par nodarīto nedraudzīgāks sods, sodams ar cietumu.

Ja tāda bēgšana izdarīta pēc vienošanās ar citiem apcietinātiem, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu."

Tā tad bēgšana kā tāda, ja netiek lietota vardarbība, nav pēc sodu likumiem sodama. Še ir tas pats princips, par kuru jau agrāk runājām, ka pats notiesātais ir ieinteresēts savā lietā tiktāl, ka nespēj objektīvi izturēties. Bet arī bēgšanu soda disciplinārā kārtā.

201.p. un 202.p. runā par patvaļīgu tādas dzīves vietas atstāšanu, kas noliegta ar likumīgas varas rīkojumu tādos gadījumos, kad persona atrodas zem izmeklēšanas vai atsvabināta no soda ar zināmiem nosacījumiem u.t.t. Par šādiem nodarījumiem arī soda.

Tā tad svarīgākie aktīvas pretdarbības gadījumi tiesai ir

1. nepatiesa apsūdzība,
2. nepatiesa liecība,
3. slēpšana,
4. pieteikšanās par vainīgo,
5. nepatiesa ziņošana,
6. palīdzēšana apcietinātam izbēgt,
7. paša apcietinātā bēgšana un
8. patvaļīga dzīves vietas atstāšana.

No pasīvās traucēšanas tiesai var minēt nezinošanu.

190.p. "Kas bez ievērojama iemesla nav paziņojis attiecīgai varai vai apdraudētam par viņam droši zinamu nodomātu vai uzsāktu noziegumu, ja bijis iespējams spert soļus tā novēršanai vai izbeigšanai, un ja turklāt nodomātais smagais noziegums vai tā mēģinājums tiešām izdarīti, sodams ar cietumu. Sevišķi svarīgos apstākļos vainīgais sodams ar pārmēcības namu."

Šī panta uzņemšana sodu lik. ir strīdīgs jautājums, jo tas itkā uzliek pilsoņiem par pienākumu

1. ziņot par noziegumiem, kas gatavojas,
2. skatīties, ko citi dara, mēģinot nodot citus līdzpilsoņus.

Tāpēc pret šāda panta uzņemšanu sodu lik. ir bijuši vienmēr iebildumi, vēl jo vairāk tāpēc, ka tagad ir labs policijas aparāts, kas varētu dot iepriekšēju apsardzību un nebūtu jāapgrūtina privāti cilvēki. Bez tam tāda ziņošana par līdzpilsoņiem arī no moraliskā viedokļa ir zemu vērtējama.

Bet 190.pantu tomēr šie iebildumi neskar, jo šis pants ir formulēts ļoti uzmanīgi. Paziņošanas pienākums te uzlikts tikai smagu noziegumu gatavošanas gadījumos, bez tam tikai tad, kad tas nejauši kādā sakarībā ir nācis droši zinams. Tādos gadījumos ir katra pilsoņa pienākums paziņot, lai sargātu kā privātas tā arī publiskas intereses.

191.p. "Kas bez ievērojama iemesla nav paziņojis attiecīgai varai par viņam droši zinamu 69. - 71. p. vai 98.p. /politiskie noziegumi/ paredzēta noziedzīga nodarījuma dalībnieku vai līdzdalībnieku sodams ar cietumu."

Šis pants domāts valsts pastiprinātai apsardzībai.

Otra pasīvās traucēšanas veids ir procesuālo pienākumu neizpildīšana.

Lai lietās izdibinātu materiālu taisnību, tad dažreiz ir nepieciešama arī citu personu līdzdalība, bet ja tās atsakās to darīt, tad par to viņas var sodīt.

198.p. "Kas ieradies izziņā vai pie izmeklēšanas tiesneša vai tiesas kā liecinieks, pietpratējs ..... un bez ievērojamam iemeslam atteicies izpildīt savu pienākumu, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēnesi, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,--.

192.p. "Kas tīši nav paklausījis likumīgam prasījumam, ar kuru pie viņa griežas attiecīga vara, lai tas nodotu viņa rīcībā esošu lietisku vai rakstisku krimināllietas pierādījumu, sodams ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500,--.

12. nodaļa.

KARAKLAUSĪBAS NOTEIKUMU PĀRKĀPŠANA

Valsts kā militaras organizācijas stāvoklis ir jau aizsargāta nodaļā par valsts nodevību. Šai nodaļā ir tikai speciāli noteikumi par karaklausības noteikumu pārkāpšanu. Tie nozīmē, ko pastrādā pašas militārās personas, ir paredzēti kara sodu likumā.

Ari šai nodaļā ir jāizšķir pasīvi un aktīvi gadījumi.

- 204.p. "Kas līdz karaklausības likumā noteiktam laikam nav pieteicies kara klausības izpildīšanai vietējā pašvaldības iestādē, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."
- 205.p. "Kas sasniedzis iesaukšanas vecumu, bet paša vainas dēļ nav ievests iesaucamo sarakstā un nav par to ziņojis attiecīgai karaklausības komisijai līdz iesaukšanas gada pirmajai iesaukšanas dienai,
1. ja viņš aiz likumīgiem iemesliem nav atzīdies par derīgu ieskaitīšanai aktīvā kara dienestā vai dabūjis iesaukšanas atlikšanu, sodams ar arestu;
  2. ja atzīts par derīgu ..... sodams ar cietumu līdz 3 mēnešiem."
- 207.p. "Kam pienākas izpildīt kara klausību un kas bez likumīga iemesla izvairījies no ierašanās attiecīgā kara klausības komisijā uz medicīnisko apskati, ja viņš nav atzīdies par derīgu ieskaitīšanai kara dienestā vai dabūjis iesaukšanas atlikšanu sodams ar arestu uz laiku ne ilgāk par 3 mēnešiem, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."
- 1.pask. "Iesaukšanas rīkojuma nezināšana nav uzskatāma par likumīgu iemeslu, kas atsvabina no atbildības pēc šī panta."
- 208.p. "Armijas rezervists vai zemes seržs:
1. kas nav pieteicies attiecīgās iestādēs, ierodoties savā dzīves vietā pēc aktīva kara dienesta izpildīšanas .....
  2. kas nav sniedzis ziņas ..... kontroles nolūkos, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēnesi, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Šie bija pasīvie gadījumi, kad persona nedara kaut ko tādu, kas viņai pienācās darīt. Par aktīviem gadījumiem runā tālākie panti.

- 209.p. "Kam pienākas izpildīt kara klausību un kas ar nolūku izvairījies no kara klausības izpildīšanas izdarījis patu sev vai ar citas personas palīdzību veselības bojājumu, kurš viņu padara kaut arī uz laiku nederīgu kara dienestam, sodams ja noziedzīgais nodarījums izdarīts
1. miera laikā - ar pārmācības namu;
  2. kara laikā - ar pārm. n. ne mazāk par 2 g.

Ar tiem pašiem sodiem sodams, kas ar viltu sasniedzis likumā nepiešķirtu priekšrocību, atsvabināšanu no kara klausības vai iesaukšanas atlikšanu.

Mēģinājums sodams."

- 210.p. "Kas amata veidā piedalījies veselības bojāšanā, ko karaklausības izpildīšanai iesaucamie, aktīvā kara dienestā esošie ..... paši sev vai ar citas personas palīdzību izdarījuši, lai izvairītos no kara-klausības izpildīšanas, un kas padara šīs personas kaut arī uz laiku kara dienestam nederīgas ..... sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 8 g."
- 211.p. "Kas uzkūdijis izvairīties no pienākumu izpildīšanas, kurus uzliek karaklausības likums, sodams ar cietumu. Ja šī uzkūdišana izdarīta kara laikā, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu vai ar cietumu."
- 213.p. "Kas slēpis vai palīdzējis slēpt personu, zinot, ka tā ir dezertieris, sodams ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 gadiem.
Ja slēpšana izdarīta kara laikā, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu.
Ja slēpšana piekopta amata veidā, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem ne ilgāk par 8 gadiem.
Bet ja slēpšanu izdarījuši dezertiera vecāki vai sieva, tad viņi sodami ar cietumu."
- 215.p. "Kas kara laikā vai armiju iesaucot pilnā sastāvā bez ievērojama iemesla nav atvedis uz sapulcēšanās vietu karaspēkam piegādājamās satiksmes līdzekļus, sodams ar naudas sodu par ne augstāku par divkārtu cenu, kāda pēc taksas noteikta par katru noslēpto satiksmes līdzekli."
- 216.p. "Valsts, autonoma valsts uzņēmuma, pašvaldības vai privatā dienestā esošais, kam no armijas mobilizācijas pavēles izsludināšanas dienas jāpaliek šajā dienestā un kas patvaļīgi atstājis šo dienestu vai bez ievērojama iemesla noteiktā laikā nav ieradies izpildīt dienesta pienākumus, sodams ar cietumu ..."

Tā tad apskatot šo nodaļu, ir jāizšķir pasīvie un aktīvie kara klausības noteikumu traucēšanas veidi.

No pasīviem gadījumiem minami:

1. Nepieteikšanās kara klausības izpildīšanai - 204.p.
2. Neregistrēšanās iesaucamo sarakstos - 205.p.
3. Izvairīšanās no ierašanās karaklausības komisijā -207.p.

No aktīviem gadījumiem ir

1. savas veselības bojāšana, lai izvairītos no kara klausības - 209.p.
2. veselības bojāšana amata veidā - 210.p.
3. uzkūdišana izvairīties no pienākumu izpildīšanas -211.p.
4. slēpšana vai palīdzēšana slēpt kādu personu.
Slēpšana amata veidā.
5. patvaļīga dienesta atstāšana - 216.p.

Pie tam nodarījumos, kas izdarīti amata veidā, sankcija paugstināta.

13. nodaļa.

TAUTAS VESELĪBAS AIZSARDZĪBAS NOTEIKUMU
PĀRKĀPŠANA

Šai nodaļā ir 36 panti. Likumdošanas tehnika tāieni šai nodaļā ir noslidējusi visai zemu, jo daudz kazuistisku formulējumu, nevajadzīgu atkārtojumu. Šo nodaļu varētu pārstrādāt vai daudz mazākā pantu skaitā. Šie nodaļas panti domāti to noziedzumu apkarošanai, kas vērsti pret tautas veselības aizsardzības noteikumu pārkāpšanu. Aizsargāta te ir tautas veselība kā publisks labums. Tomēr šī nodaļa nav absolūti konsekventa, jo tānī uzņemti arī daži tādi panti, kas domāti privātu labumu aizsargāšanai, kurus varētu ievietot noziedzīgo nodarījumu daļā pret individu, piem. 233.p.

"Sieviete, kas salīgusi par zīdītāju vai uzņēmusies pienākumu apņemt bērnu, un kas slēpusi vai noklusējusi darba devējam, ka viņa slimo ar lipīgu slimību, kura viņa dabūjusi pirms vai pēc salīgšanas, sodama ar cietumu."

Te briesmas draud vienam noteiktam bērnam. Tā tad vispirumā kārtā te tiek aizsargāts privāts labums.

230.p. "Kas, nelietodams vajadzīgos aizsardzības līdzekļus, pielaidis citai personai venerisku slimību, sodams ar cietumu.
Bet ja šāda slimība pielaista, kepojoties vai piekopjot netiklību, tad vainīgais, ja par to nedraud bargāks sods, sodams ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 g."

Arī šim pantam vajadzēja būt nodaļā, kurā runa ir par nodarījumiem pret privatām personām.

Panata pants šai nodaļai ir

217.p. "Kas nav izpildījis likuma vai saistoša noteikuma nosacījumus par tautas veselības aizsardzību, sodams ar arestu vai naudas sodu ne augstāku par Ls 500,- ....."

Par likumu, vai saistošu noteikumu pārkāpšanu runā arī 156. un 157.p. 10. nodaļā. Bet 217.p. runā speciāli par tautas veselības likumu vai saistošu noteikumu pārkāpšanu, tādēļ šo noteikumu pārkāpšanas gadījumos, arī jāpielieto šis pants. Sankcija te ir augstāka. Būtu bijis vēlams no likumdošanas tehnikas arī šo pantu apvienot ar 156. vai 157.p.

217.p. 3.pask.

"Kad pārkāpti saistošie noteikumi, kas izdoti tautas veselības aizsardzībai, tad jāpiemēro šis specialais pants, bet nevis vispārīgais pants par saistošu noteikumu neizpildīšanu, kurš piemērojams tikai tad, kad par tādu neizpildīšanu likumā nav noteikta sevišķs sods."

4.pask. "Ja saistošie noteikumi attiecas uz tautas veselības aizsardzību, tad to neizpildīšana sodama nevis pēc sodu likuma 156.p., bet pēc 217.p.

Tālāk ir tā pantu grupa, kas runā par epidēmijām.

217.p. II.d. "..... Ja izdoto noteikumu neizpildīšana pie-
laista tādā vietā, kur likumā noteiktā kārtībā
izsludināti izpēsuma noteikumi, kas izdoti sa-
slimšanas gadījumiem ar likumā pie sevišķi bie-
tamām pieskaitītām lipīgām slimībām vai šo sli-
mību parādīšanās laikā, tad vainīgais par šo
noteikumu pārkāpšanu ....., sodams ar pārmā-
cības namu vai cietumu."

Šī panta II d. kā redzam runā par epidemijām, bet I d. par
saistošu noteikumu pārkāpšanu. Šis divas pārkāpumu grupas ne-
vajadzētu apvienot vienā pantā. Stingrā sankcija šai panta
II d. izskaidrojama vēsturiski, jo senāk ar epidemijām pra-
ta cīnīties vienīgi ar karantīnu palīdzību un par karantīnu
noteikumu pārkāpšanu draudēja pat nāves sods.

229.p. "Kam uz likumu vai saistošu noteikumu pamata jāpazīno
noteiktā laikā par cilvēka saslimšanu ar lipīgu sli-
mību, un kas šo pienākumu nav izpildījis, sodams ar
arestu līdz 3 mēnešiem, vai naudas sodu ne vairāk
par Ls 300,-."

231.p. "Kas kopoļies, nelietodams pienācīgus aizsardzības lī-
dzekļus, ja viņam vajadzējis zināt, ka viņš slimo ar
venerisku slimību tās lipīgā stadijā ..... sodams
ar arestu."

232.p. "Kas nav izpildījis likuma vai saistošu noteikumu nosa-
cījumus, kuri izdoti netiklības kaitīgo seku novērša-
nai, sodams ar cietumu."

Tālākā pantu grupa runā par ā r s t ē š a n u.

Pamatpants te ir 218.p., kura ideja ir tāda, ka vajaga aiz-
liegt ārstēt tādām personām, kas to neprot.

218.p. I d. runā par personu, kam nav tiesība nodarboties ar
ārstēšanu.

"Kam nav tiesības nodarboties ar ārstniecību vai kam
ši tiesība atņemta un kas ārstējis ar indīgām vai
stipriespaida vielām vai stipriespaida līdzekļiem
vai amatveidīgi mantkārīgā nolūkā nodarbojies ar
dzemdēšanas palīdzības sniegšanu, sodams ar arestu
līdz 3 mēn. vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-"

Šī panta II d. runā par ārstu, kas ārstējis slimnieku bez tā
piekrišanas.

... "Ar to pašu sodu sodami

1. ārsts, kas ārstējis slimnieku bez viņa vai, ja
viņš ir nepieskaitīgs, bez viņa vecāku vai to
atvietotāju personu piekrišanas, izņemot liku-
mā vai saistošā noteikumā paredzētos piespiedu
ārstēšanas gadījumus vai ja ārsta iejaukšanās
notikusi aiz līdzcietības pret slimnieku,
2. feldšeri, sanitari ....., kas bez ievērojama
iemesla pārkāpuši viņu darbībai ar likumu vai
noteikumiem noliktās robežas."

219.p. "Ārsts vai vecmāte, kas nolaidīgi vai aiz sava ārda
nezināšanas nemākulīgi ārstējuši, ... sodami ar
arestu līdz 3 mēn. vai ar naudas sodu ne vairāk par
Ls 300,- ....."

Tā tad pat ārsts, ja tas arī ārstē saskaņā ar likumu, tomēr var ārstēt nolaidīgi vai tādēļ, ka neprot arodu, tādēļ sodams.

Tutas veselību var apdraudēt arī aptiekas. Te ir vesela p. serija, no 220.p. - 226.p. Te ir noteikumi par to, ka nedrīkst izgatavot zāles bez atļaujas, pretēji pastāvošiem noteikumiem, nevar uztieēt izgatavot zāles personām, kam nav uz to tiesību u.c. 227. - 228.p. attiecas vispār uz personām, kam kaut kādā veidā ir piešķirta tiesība ar indīgām vielām, 227.p. kas glabājis pārdošanai, vai pārdevis, vai devis tālāk indīgas vai stipriespaida vielas bez pienācīgas atļaujas, vai kaut arī ar atļauju, bet pārkāpjot likuma vai saistošo noteikumu nosacījumus, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-.

Ja minētos apstākļos glabātas pārdošanai vai pārdotas vai dotas tālāk narkotiskas vielas, kuras satur vairāk par 0,2% morfijs vai 0,1% heroīna vai kokaina, vai citas tām pielīdzināmas narkotiskas vielas, tad vainīgais sodams ar cietumu. Bez tam tiesa var atņemt vainīgam tiesību pārdot minētās vielas uz laiku no 1 g. līdz 5 g."

Šī panta pēdējā daļa attiecināma vienīgi uz tiem gadījumiem, kad vainīgajam bijusi attiecīga atļauja vai tiesība tirgoties ar nāvīgām vai stipriespaida vielām.

Līdzīgs ir arī 128.p.

Tālākā pantu grupa runā par dažādu ēdamu vielu, dzērienu pagatavošanu, kad tos izgatavo vai nu zemākas kvalitātes vai arī piejaucot tiem kādas indīgas vielas. Ja kāds ēd margarīnu, domājams, ka tas ir sviests, tad te viņš apkrāpj savu organismu, neiegūstot cerētos vitaminus, kādēļ arī šādos gadījumos mūsu kodeks ir nostājies uz tautas veselības bojāšanas viedokļa.

234.p. "Tirgotājs vai rūpnieks, kas izgatavojot vai glabājot pārdošanai vai pārdojot tādus priekšmetus, par kuru izgatavošanu, glabāšanu vai pārdošanu pastāv sevišķi likuma vai saistošu noteikumu nosacījumi tautas veselības aizsardzībai, pārkāpis šos nosacījumus, sodams ar arestu uz laiku ne ilgāku par 3 mēnešiem vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Šis pants ir vēl specialāks par 217.p., tādēļ attiecināms attiecībā uz tirgotājiem vai rūpniekiem. No likumdošanas tehnikas viedokļa tas nav izdevīgs.

Nākošie panti līdz 240.p. runā par ēdamvielu, dzērienu izgatavošanu, pārdošanu, par sabojājušes preču, veselībai kaitīgas ēdamvielu dzērienu, veselībai kaitīgu trauku pārdošanu.

241.p. "Kas bojājis dzeramo vai dzirdinamo ūdeni ar tādiem līdzekļiem, kuri padara ūdeni dzeršanai vai dzirdināšanai par nederīgu, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēnesi, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Ja tāda bojājuma dēļ ūdens kļuvis cilvēku veselībai kaitīgs, tad vainīgais sodams ar arestu vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-."

Šis nodaļas beigās ir vēl specialis pants par mironu apbedīšanu.

242.p. "Kas

1. nav izpildījis likuma vai saistošu noteikumu nosacījumus par mironu apbedīšanu, sadedzināšanu .....
2. noslēpis mironi bez apbedīšanas

3. nav izpildījis likumu vai saistošus nosacījumus par pastāvošo kapsētu vai krematoriju ierīkošanu vai apsargāšanu, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēnesi vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-".

Tā tad šai nodaļā iet runa vienīgi par tautas veselības likumu vai saistošu noteikumu pārkāpšanu - 217.p. un speciāli par

1. slimību, epidemiju apkarošanu,
2. ārstēšanu,
3. ārstniecības vielu sagatavošanu,
4. indīgām vielām,
5. ēdam- un dzeramvielu sagatavošanu un izplatīšanu,
6. miroņu apbedīšanu.

Jāaizrāda, ka prof. MINCS, analizējot šo nodaļu mēģinājis to vairāk savilkt kopā uz trīs grupējumiem.

P i r m ā grupā viņš apvieno pantus par aptiekām un indīgām vielām ar stipriespaidā vai indīgu vielu ražošanu vai izplatīšanu.

O t r ā grupā pieskaita pantus, kas runā par ēdam- un dzeramvielām.

T r e š ā grupā sanitāros noteikumus, kuros uzņem pantus par epidemijām, ārstiem, miroņu apbedīšanu u.c.

Šis savilkums ir drusku mākslots, tādēļ labāk pieturēties pie mūsu sadalījuma sešās grupās.

Šveices kodekā ir nodaļa par noziegumiem pret publisko vai vispārīgo veselību no 232. - 237.p., kurā runā par dzīvnieku epidemiju izplatīšanu, dažādu kaitīgu kukaiņu izplatīšanos lauksaimniecībā un mežkopībā, par mājas dzīvniekiem un to barošanu. Tā tad šeit parādās aizrādījumi ne tikai par tautas, bet arī dzīvnieku, augu un sirdzību. Vai arī mūsu kodekā nevajadzēja ievest līdzīgu nodaļu?

Mūsu sodu likumu sastādītāji ir rīkojušies loģiski un konsekventi. Ja runā par veselību, tad ar to jāsaprot tautas veselība, turpretim dzīvnieku epidemijas, stādu slimības, dzīvnieku barības nepareiza izgatavošana, traucē nevis tautas veselību, bet gan dzīvnieku veselību, bet pēdējā pie tautas labklājības arī pieder. Tādēļ šie noteikumi mūsu kodekā pareizi apskatīti nodaļā par sabiedrisko labklājību.

14. nodaļa.

SABIEDRISKĀS DROŠĪBAS AIZSARDZĪBAS NOTEIKUMU PĀRKĀPŠANA .

Tāpat kā iepriekšējā nodaļā, arī šeit ir atrodami daži tādi panti kas varēja būt ievietoti nodaļā par atsevišķo individu konkrēto labumu aizsardzību, piem.

256.p. "Kas tīši rīdijis suni vai citu kustiņu uz cilvēku, sodams ar arestu."

Visumā tomēr šī nodala ir formulēta labāk par iepriekšējo. Raksturīgi ir

245.p. "Kas piedalījies bandā, kura sastādījies

1. lai taisītu pakal, pārtaisītu ..... naudu, zīmes, ... vai dokumentus;
  2. lai bojātu svešu mantu .....
  3. lai zagtu, laupītu, izspiestu vai krāptu;
  4. lai iegūtu, pieņemtu glabāšanā, slēpta ..... svešu mantu, kas iegūta apzināti ar smagu noziegumu vai noziegumu;
  5. lai ievestu kontrbandu;
  6. lai izdarītu smagus noziegumus ar ieroču, spridzinamo vielu ..... palīdzību,
- ja vainīgam par bandas izdarīto noziedzīgo nodarījumu nedraud bargāks sods, sodams ar pārmācības namu.

Ar to pašu sodu sodams, kas devis pajumti apzināti tādai bandas dalībniekam vai piegādājis līdzekļus noziedzīga nodarījuma izdarīšanai."

Šai nodalā, kurā iet runa par nodarījumiem pret privatām personām, par bandu runā 549. - 551.p., kur banda ir kā kvalificēta godījums.

Šai 245.p. iet runa ne par konkrētu noziedzīgu nodarījumu, bet vispār par piedalīšanos bandā kā tādā.

243.p. pask. "Lai atzītu noziedzīgas bandas pastāvēšanu, pietiek ar konstatējumu, ka vairākas personas iepriekš vienojušās, parasti uz noteiktu laiku, izdarīt nenoteiktu skaitu vienāda vai dažāda veida noziegumus, apzīmējot tos tikai pēc vispārējām pazīmēm, pie kam nav vajadzīgs, lai vieni bandas locekļi pazītu visus pārējos bandas locekļus."

Bandu varētu definēt sekojoši:

banda ir tēdu personu apvienība, kuras mērķis ir vairāku iepriekš konkrēti ^{ne} noteikto noziedzīgu nodarījumu pastāvēšana.

Ari vispārējā daļā 50.p. runā par bandu. Tagad bandas jēdzienam mazāka nozīme, jo tagad tādas bandas pastāv ļoti reti, turpatin vēsturiski pamot tas bija otrādi.

244.p. "Kas darbojies valsts iestādē, uz dzelzceļa, vai publiska ūdensvada, apgaismošanas vai enerģijas iedallīšanas uzņēmumā, pēc vienošanās ar citiem, atstājis vai aizturējis darbu ar nolūku pārtraukt tādas iestādes vai uzņēmuma darbību, ciktāl tie apkalpo valsti vai sabiedriskās dzīves svarīgas un nepieciešamas vajadzības, sodams ar cietumu .....

Ja vainīgais šī p. I d. paredzētā nodarījumā ar atbilstīgas varas vai uzņēmuma pārzīņa pieprasījuma uzdevu strādāt, tad viņš no soda par piedalīšanos šajā nodarījumā atsvabināms."

Visumā streiks pēc mūsu lik. ir atļauts, bet šai pantā iet runa par tādu streiku, kas nav atļauts, t.i. tādu, kas apdraud sabiedrisko drošību.

243.p. "Kas pamudinājis izdarīt kādu no iepriekšējā pantā paredzētiem nodarījumiem, sodams: ja šis nodarījums izdarīts - ar pārmācības namu uz laiku ne ilgāku par 2 g., bet ja nav izdarīts - ar cietumu."

Šis pants grib cīnīties ar agitāciju par aizliegtiem streikiem. Šai pantā atspoguļojas visa 19.g.s. sociālā kustība.

246.p. "Kas

1. pamudinājis izdarīt smagu noziegumu vai piedalīties tā izdarīšanā,
2. izteicis piekrišanu izdarīt smagu noziegumu vai piedalīties tā izdarīšanā,
3. piedāvājis savus pakalpojumus smaga nozieguma izdarīšanai,
4. pieņēmis piedāvājumu izdarīt smagu noziegumu, ja nodarījums, uz kuru persona tikusi pamudināta, vai kura izdarīšanai tikuši piedāvāti pakalpojumi, nav novests līdz mēģinājumam un ja viņam par nodarīto nedraud sevišķa likumā paredzēts sods, sodams ar cietumu."

Šis pants apkaro zināmas sabiedriskas briesmas.

Tālāk iet runa par spridzekļu vai spridzinamo vielu pagatavošanu.

247.p. "Kas izgatavojis ..... glabājis ..... spridzinamo vielu vai spridzekli, vai kaujas ieroci tādos apstākļos, kuri pierāda, ka šī viela ....,vainīgam to zinot, nodomāti smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, sodams ar pārmācības namu."

Tālāk iet runa par ieročiem, ar kuru apiešanos prasīta sevišķa uzmanība.

252.p. "Kas

1. glabājis vai nēsājis bez atļaujas ieroci ....
2. šāvis ar šaujamo vai citu kādu bīstamu ieroci tādā vietā, kur šaušana aizliegta ar likumu vai saistošiem noteikumiem;
3. nav ievērojis pienācīgu uzmanību: rīkoties ar pielādētu šaujamo .....

sodams ar arestu uz laiku ne ilgāku par 1 mēnesi, vai naudas sodu, ne augstāku par Ls 100.-."

253.p. "Kas nav izpildījis likumu vai saistošu noteikumu nosacījumus

1. par uzmanības ievērošanu, rīkojoties ar ieročiem;
2. palīdzību ugunsgrēka gadījumā;
3. par smēķēšanu, ja no tās draudējusi ugunsgrēka vai sprādziena briesmas, sodams ar arestu uz laiku ne ilgāku par 1 mēnesi, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100.-."

254.p. "Kas nav izpildījis likumu vai saistošu noteikumu nosacījumus par tyalka katla lietošanu, sodams ar arestu uz laiku ne ilgāku par 3 mēnešiem vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Sevišķi raksturīga mūsu laikiem ir 255.p., kurā paredzētas abstraktas briesmas.

"Kas

1. nolaidīgi ..... vai pārmērīgi ātri braucis,
2. uzdevis zirga vai paškustīgas mašīnas vadīšanu apzināti uz to nespējīgai vai piedzērušai personai, sodams ar arestu vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-."

Tā tad šai nodaļē iet runa par

1. piedalīšanos bandā kā tādā,
2. piedalīšanos streikos, no kuriem atkarājas sabiedriskā drošība,
3. pamudināšanu izdarīt vai piedalīties kādā noziedzīgā nodarījumā,
4. spridzināmo vielu vai spridzekļu pagatavošanu, glabāšanu u.t.t.,
5. par apiešanos ar ieročiem, kas prasa sevišķu uzmanību,
6. uguni,
7. ātru braukšanu.

15. nodaļa.

SABIEDRISKĀS LABKLĀJĪBAS AIZSARDZĪBAS

NOTEIKUMU PĀRKĀPŠANA

Šai nodaļā iet runa par tiem noteikumiem, kas apsargā sabiedriski materiālo labklājību, ciktāl šī labklājība ir publiska labums.

Jau 13.nodaļā pieminējām vienu šīs nodaļas pantu grupu, 259.p. - 261.p., kas runā par nepazīnošanu laikā par mājkustonu saslimšanu ar lipīgu slimību ..... lauksaimniecības augļu koku vai koku lipīgu slimību gadījumiem, par likumu vai saistošu noteikumu drošības līdzekļu neievērošanu pret mājkustonu, zivju lipīgām slimībām, par lopbarības izgatavošanas noteikumu neievērošanu u.t.t. Par ko visos gadījumos draud sods.

258.p. "Tirgotājs vai rūpnieks ..... kas pārmērīgi sacēlis nepieciešamās vajadzības priekšmetu cenas, ja viņš izmantojis vietējo iedzīvotāju galīgi spaidīgos apstākļus, kuri radušies aiz šo priekšmetu trūkuma vai

mākslīgi tādu trūkumu noslēpjot, iznīcinot vai sabojājot tādus priekšmetus vai pārtraucot to pārdošanu bez ievērojama iemesla, vai vienojoties ar citiem tirgotājiem vai rūpniekiem, ..., sodams ar pārmērības namu vai cietumu un bez tam ar naudas sodu ne augstāku par Ls 10.000,-."

Šis pants tā tad runā par spekulāciju, kas ir pārmērīga peļņas iegūšana, izmantojot kādus speciālus apstākļus, kas spiež klientus ielaisties neizdevīgos darījumos. Pie kam šādus apstākļus var radīt arī mākslīgi.

258.p. dod norādījumu, kad var runāt par spekulāciju, kad pārmērīgi sacel cenā nepieciešamas vajadzības priekšmetiem spaidīgos apstākļos.

258.p.pask. "Pieskaitot kādu priekšmetu "nepieciešamas vajadzības priekšmetiem, tiesai jākonstatē, ka šis priekšmets ar savām īpašībām tiešām nodēz kādas nepieciešamas vajadzības apmierināšanai. Par naudas zīmēm, kā māksājamiem līdzekļiem, gan var iegūt nep. vajadz. apmierināšanai nodēzīgus priekšmetus, bet naudas zīmes pašas par sevi nav tādi priekšmeti.

No citiem sabiedrības labklājības priekšmetiem jāpiemin zivis, vēži u.c. ūdens dzīvnieki, kas pieder pie tādiem, ko var ķert visi."

262.p. "Kas zvejojis ..... aizliegtā laikā, vietā vai aizliegtā kārtā, sodams ar arestu vai naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-. .... "

Tad nāk noteikumi par medībām.

263. - 270.p.

263.p. "Kas medīšanas laikā nav uzrādījis medību apliecību uz tādas personas pieprasījumu, kura uzrauga medību nos. izpildīšanu, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 10,-."

Tālākie panti runā par medīšanu, zvēru vai putnu ķeršanu aizliegtā laikā, vietā un kārtā, par dziedātāju putnu nogalināšanu, nekaitīgu putnu ligzdu iznīcināšanu. Par visiem šāda veida pārkāpumiem paredzēti attiecīgi brīvības atņemšanas vai naudas sodi. Pēdējos ieskaita speciālos līdzekļos, kurus izlieto saskatnā ar sodu lik. 270.p. medību un zvejniecības sāimniecību aizsardzībai un uzlabošanai.

Nākošais aizsargātais objekts ir m e ž s, no kura iznīcināšanas cietu visa sabiedrība. Bet 278. un 279.p. runā jau vairāk par garīgu interešu aizsargāšanu, par tautas vēstures, tās atklāšanas, apgaismošanas iespējamību aizsargāšanu.

278.p. "Kas bez pienācīgas atļaujas atjamojis vai citādi taisījis, pārdevis ..... priekšmetu, kurš, vainīgam to zinot, ievests aizsargājamo pieminekļu sarakstā, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēnešiem, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

279.p. "Kas apzināti bez pienācīgas atļaujas izdarījis arhαιlogiskus izrakumus, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Tā tad šai nodaļā iet runa par:

1. dzīvnieku un augu aizsardzību,
2. tautas mantas aizsardzību,
3. spekulāciju,
4. zivju,
5. zvēru,
6. meša aizsardzību,
7. nemateriālo, kulturalo labumu aizsardzību,
8. arheoloģisku izrakumu, tautas vēstures aizsargēšanu.

1939.g. 18.III lektija

SABIEDRISKĀ MIERA NOTĒIKUMU PĀRKĀPŠANA

7. nodaļa runā par noziedzīgiem nodarījumiem pret valsts mieru. Tai ir liela līdzība ar šo nodaļu. Atšķirība ir tā, ka 7. nodaļā runā par valsts pamatiekārtas funkciju aizskaršanu, bet šai nodaļā ir darīšana ar daudz mazāk svarīgiem noziedzīgiem nodarījumiem kā 7. nodaļā.

280.p. "Kas trokšņojis, kāpies vai cēlis citas nekārtības publiskā vietā vai sapulcē, vai kaut arī ārpus tām, bet traucēdams sabiedrisko mieru, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēnešiem vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-.

Sevišķi svarīgos gadījumos vainīgais sodams ar cietumu."

Tā tad šis pants vispirms apskata, kādā veidā var traucēt sabiedrisko mieru. Šis pants ietver sevi arī tādus gadījumus, kuru rezultātā var būt pat kāda cilvēka nāve. Ari tādus gadījumus, saskaņā ar šī p.II.d., ir paredzēti tikai cietums.

Pareizs šeit ir prof. MINCA aizrādījums, ka visus tos gadījumus, kuru rezultāts ir sevišķi smags, vajadzētu konstruēt kā deliktus sui generis un sodīt bargāk.

280.p.1.pask. "Sabiedrisko mieru var traucēt nevien personīgi trokšņojot, bet arī piespiežot ar savu darbību citu fizisku personu trokšņot publiskā vietā."

2.pask. "Šī panta piemērošanai vajadzīga zināma aktīva darbība no paša vainīgā puses, kā viņa gribas tiešs rezultāts. Tādēļ suna turēšanai, kurš ar savu rīšanu traucējis kaimiņa nakts mieru, nevar piemērot šo pantu."

Kas jāuzskata par sabiedriskā miera un privāta miera traucēšanu?

6.pask. "Sabiedriskā miera īsta traucēšana šī panta piemērošanai ir nepieciešama tikai tad, ja nekārtības celtas ārpus publiskas vietas vai sabiedriskas sapulces. Bet ja tas darīts publiskā vietā vai sapulcē, tad šis nodarījums

sodams neatkarīgi no tam, vai ar to traucēts sabiedrisks miers, vai ne."

Tā tad, ja kādas darbības notiktu tikai kādā privatā dzīvoklī un citi to nedzirdētu, tad nebūtu piemērojams šis 280.p.

Tā tad, ja nodarījumi izdarīti ārpus publiskas vai sabiedriskas apulces, tad 280.p. piemērošanai tiek prasīts, lai būtu aizsārtis sab. miers, bet publiskā vietā jau prasa daudz mazākus ārējos rezultātus.

8.pask. "Pļaukas došana publikas pārpildītā zālē, kur, kā tas arī bija sagaidams, publika piedalījies izpildītā aizsārtēšanā, uzskatāma par sevišķi svarīgu sabiedriskā miera traucējumu."

281.p. "Kas aiz palaidnības izdarījis nelietību, par tādu huliganismu sodams ar cietumu."

1.pask. Tā kā likums neformulē kritēriju nelietības jēdziena noteikšanai, tad tas jānotic tiesu praksei. Ar nelietību jāsaprot katrā ikdienišķā nozīmē nekrietna, negēlīga, morāliki nosodāma, pašpuiciska darbība, cik tāl tāda nav paredzēta sodu likumā.

Tā tad huliganisms pēc šī panta ir aiz palaidnības izdarīta nelietība. Motīvs te nevar būt piem. mantkārība vai taml., bet vienīgi palaidnība.

Par huliganismu runā arī visp.d. 50.p.

"Sodu var paaugstināt, turoties 58.p. II d. noteiktās robežās, arī tad, ja vainīgais, izdarot noziedzīgu nodarījumu, izrādījis nepamatotu launprātību."

Ar šo pantu ir darīšana smagos huliganisma gadījumos, kad izpildīts kāds mūsu sodu lik. sastāvs, piem., slepkavība.

281.p. iet runa par publisko labumu traucēšanu. Te iziet ne no tā principa, ka kāda privata persona būtu cietusi, bet gan no tā, ka cietis sabiedriskais miers.

Ir vēl citi gadījumi, kā var traucēt sabiedrisko mieru.

282.p. "Kas:

1. izplatījis nepatiesas ziņas vai baumas, kas var sacelt sabiedrībā uztraukumu;
2. sacēlis sabiedrībā uztraukumu bez jebkāda pamata, sodams ar arestu vai naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-.

Ja tādas nepatiesu ziņu vai baumu izplatīšanas vai uztraukuma sacelšanas dēļ radies tautas nemiers vai notikusi pretdarbība likumīgai varai vai kārtības traucēšana karaspēka daļās, sodams ar cietumu.

Ar šo pēdējo sodu sodams arī tas, kas izdarījis šī panta I d. paredzēto noziedzīgo nodarījumu pa radio, vai izplatīdams vai atklāti izlikdams sacerējumu vai notēlojumu."

Šī panta I d. paredzēti vienkārši gadījumi, kad kāds varbūt aiz vienalgprātības izplata kādas ziņas. II un III d. paredzēti kvalificētāki gadījumi.

Kā raksturīgu gadījumu var pievest neseno notikumu Amerikā, kur no radio pārveidāja kādu lugu par marsešu uzbrukumus mūsu zemes ienēt. Tā kā luga tika attēlota ļoti realistiskā veidā, tad iedzīvotājiem sacēlās panisks uztraukums, jo domāja, ka uzbrukums notiek īstenībā. Šis piemērs spilgti rāda, ka sevišķi radio

spētu ļoti kalpot visādu ziņu izplatīšanai, tādēļ arī 282.p.pēdējā daļā paredzēts noteikums par nepatiesu ziņu izplatīšanu pa radio.

283.p. paredz speciālu gadījumu par nepatiesu ziņu izplatīšanu, attiecībā uz biržu. Tā kā biržās parasti notiek visāda veida tirdznieciskas operācijas un tieši šo operāciju ātrumam piekrit izšķirošā nozīme, tad nepatiesu ziņu izplatīšana var atsaukties ļoti kaitīgi /īaši var iedzīvoties, citi atkal pazaudēt visu kapitālu/, tādēļ 283.p. nosaka, kas izplatījis biržā vai starp personām, kuras nodarbojas ar biržas darījumiem, nepatiesas ziņas vai baumas, kuras var iespaidot biržas darījumus, sodams ar arestu vai ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,-.

Ja tēda nepatiesu ziņu vai baumu izplatīšana izdarīta ar nolūku iespaidot biržas darījumus, tad vainīgais sodams ar cietumu un bez tam ar naudas sodu ne augstāku par Ls 1.000,-."

Attiecībā uz vieglāko nepatieso ziņu vai baumu izplatīšanu, tās saskaņā ar 284.p. ..... nav sodamas, ja apsūdzētais pierāda, ka viņam bijis pletiekošs pamats uzskatīt izpaužamo apstākli par patiesu."

Šis pants ir raksturīgs no personiskās brīvības garantijas viedokļa.

285.p. iet runa par propagandu emigrēt.

"Kas ar nolūku pamudināt iedzīvotājus atstāt valsts robežas, izplatījis starp viņiem nepatiesas ziņas vai baumas par labumiem, kuri rodas pārceļojot uz ārzemēm, sodams ar cietumu.

Ja tādu nepatiesu ziņu vai baumu izplatīšana izdarīta mantkārīgā nolūkā un tās sekas bijušas vienas vai vairāku personu izceļojušu ģimeņu saimniecības izpostīšana, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ne ilgāk par 2 g."

Šāds pants ieviests tādēļ, ka bieži parādas uzņēmīgi cilvēki, vai arī sabiedrības /piem. kugu sabiedrības/, kas stāsta par labiem dzīves apstākļiem citās valstīs un pamudina izceļot. Tādu agentu darbība ir ļoti kaitīga, tādēļ pret to jācīnās.

Pēdējā pantu grupa runā par pilsonu vispārēju uzraudzību valstī.

Visās Eiropas valstīs, arī pie mums, ir pieņemts, ka katram pilsonim ir pase. Šīs pases ir registrētas kādā centralā iestādē, kas tādā veidā var dot pārskatu par valsts pilsoņiem. Taisni šo kārtību, kura tiek uzskatīta par nepieciešamu, lai valstī būtu miers, šī pantu grupa no 286. - 297.p. cenšas aizsargāt.

Bet ne tā tas ir Amerikas Savienotās Valstīs. Tur vispār pilsoņiem nekādas pases nav. To izdod tikai speciālos gadījumos, piem., ja kāds grib braukt uz ārzemēm. Tā kā tur nav pases, tad atkrit vajadzība arī registrēties un vēl vairāk, pat vajadzība uzdot pareizu vārdu, uzvārdu un dzīves vietu. Pat tad, ja notiek kāds noziedzīgs nodarījums un nopratina, arī nav pienākuma uzdot pareizu vārdu, uzvārdu un dzīves vietu. Un laikrakotos ziņo tādā veidā: kāds pilsonis, kurš pie nopratināšanas ir uzdevies par tādu un tādu /vārds, uzvārds/ ar dzīves vietu tur un tur, ir izdarījis tādu un tādu noziedzīgu nodarījumu.

Tomēr attiecībā uz noziedzniekiem, recidīvistiem un visiem tiem, kas kaut reizi ir izdarījuši kādu noziegumu, ir ieviesta pirkstu nospiedumu sistēma. Ja kādu noķer noziedzīgā nodarījumā, tad

tūlīt ņem viņa pirkstu nospiedumu un aizsūta uz centrāli, kur šis nospiedums paliek uz visiem laikiem, kamēr attiecīgais pilsonis dzīvo un šī centrāle bieži sēko šī pilsona gaitām. Tāda kārtība pieņemta attiecībā uz noziegumus izdarījušiem, bet attiecībā uz citiem pilsoniem, kam ar sodošo varu nav nekādas darīšanas, par tiem ir prezumcija, ka tie ir labi un to pilsonisko brīvību nedrīkst aprobežot ar pasu sistemu. Jāatzīmē, ka arī Amerikā ir tāda virziena piekritēji, kas grib ievest pasus. Vispār par Z.A.S.V. un Eiropas reģistrāciju sistemu pastāv ļoti lieli strīdi.

Pie mums pasu sistemu aizsargā 286. - 297.p.

286.p. "Kam pēc likuma vai uz saist.not. pamata jāpaziņo policijai par personām, kuras aiziet no mājas vai ienāk mājā uz dzīvi, un kas nav šo pienākumu izpildījis, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 50,-."

Viesnīcas vai citas līdzīgas iebraucēju iestādes pārzinim, kas sodīts ar augšminēto sodu vairāk kā 6 reizes viena gada laikā, tiesa var atņemt tiesību pārvaldīt tādas iestādes uz laiku no viena gada līdz 5 g. vai uz visiem laikiem."

288.p. "Kas nav paziņojis vai ir nepareizi paziņojis mājas īpašniekam vai pārzinim par savas dzīves vietas maiņu, kur tāda paziņošana ir noteikta ar lik.vai saist.noteikumu, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 10,-."

289.p. "Kas dzīvo bez noteiktā personības dokumenta vai ar noteicējušu pers. dokumentu, tajos gadījumos, kad pēc likuma tāds dokuments ir vajadzīgs, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 50,-."

290.p. "Kas izbraucis uz ārzemēm bez noteiktā personības dokumenta, neatkarīgi no nodevas piedzišanas par tādu, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

291.p. runā par personības dokumenta nolīgšanu.

"Kas, saņemot personības dokumentu, apzināti nepareizi paziņojis tā izdevējam iestādei, ka viņam šāda dokumenta nav, sodams ar arestu uz laiku ne ilgāk par 3 mēnešiem."

Pēc šī panta izpratnes apzināti nepatiesa paziņošana, ka nav pasas, sodama neatkarīgi no tam, vai vainīgam izdevies pasi dabūt, vai ne.

292.p. Ir ar citādu raksturu.

"Kas:

1. patvaļīgi lietojis valsts gērboni, vai viņam nepiederīgu stāvokļa apzīmējumu, vai gradu;
2. atklāti nēsājis viņam nepiederīgu ordeni, goda zīmi .....
3. patvaļīgi lietojis sarkanā krusta zīmes, vai nosaukumu "Latvijas Sarkanais Krusts" vai "Ženevas Kruste" ..... sodams ar arestu uz laiku ne ilgāk par 3 mēn. vai naudas sodu līdz Ls 300,-."

Tālākā pantu grupa grib apkarot blandonību un klaidonību.

296.p. "Kas dzīvo bez pienācīga personības dokumenta un kam turklāt nav ne noteiktas dzīves vietas, ne noteiktas nodarbošanās, par šādu blandonību sodams ar cietumu.

Ja turklāt pie vainīgā atrasts slēdzamais, atmūķis, uzlaušanai noderīgs rīks, vai ierocis, un ja viņš nakts laikā atradies svešā apdzīvotā ēkā vai citā apdzīvotā telpā, vai apdzīvotas ēkas iežogotā sētā vai apdzīvotās lauku mājās bez saimnieka vai viņa atvietotāja ziņas, tad viņš sodams ar pārmācības namu .....

Šī panta II daļai ir vispārējs preventīvs nolūks apkarot šaubīgus elementus, no kuriem var sagaidīt, ka tie noteikti pastāstīs noziegumus.

297.p. "Kas vainīgs blandonībā un atteicies apliecināt savu personību vai devis nepatiesas ziņas par to, par šādu vainību sodams ar pārmācības namu ne mazāk par 2 g."

298.p. "Kas ubagojis:

1. aiz pierāduma pie slinkuma vai amata veidā;
2. lietodams viltu vai nepatiesi atsaukdamies uz nelaimes gadījumu vai slimību;
3. rupji vai bezkaunīgi, sodams ar cistumu ne ilgāk par 3 mēn."

Ubagošana kā tūda pēc mūsu sodu lik. nav aizliegta, ja persona nenākusi ļoti sliktā materiālā stāvoklī.

299.p. "Kas vācis ziedojumus bez pienācīgas atļaujas vai pārkāpums nosacījumus par ziedojumu vākšanu, sodams ar arestu uz laiku, ne ilgāk par 2 nedēļām, vai naudas sodu ne augstāku par Ls 10.--.

Ja atsaukšanās uz vākšanas mērķi izdomāta vai vākšana izdarīta aizliegtam mērķim, tad vainīgais sodams ar cistumu .....

Tā tad šai nodaļā ir runāts par:

1. huliganismu,
2. miera traucēšanu ar nepareizu ziņu izplatīšanu, kā arī pamudināšanu emigrēt;
3. tās kārtības neievērošanu, ko pilsoņiem uzliek reģistrācijas sistēma, kā arī par blandonību un ubagošanu.

17.nod. Noziedzīgi nodarījumi pret ticīgo religiskām jūtām un mirušo mieru.

Tā kā šī nodaļa agrākā sodu likumā bija gandrīz visliktāk izstrādāta, tad pārstrādājot to mūsu jaunā sodu likumā, tā tika pārstrādāta pilnīgi uz jauniem principiem. Atmesta agrākā šīs nodaļas kazuistika, nelogiskums u.t.t. Tādēļ šī nodaļa ir ļoti labi iedevusies.

Ir interesanti ielūkoties šīs nodaļas vēsturē. Šādi noziegumi ir pastāvējuši vienmēr, tikai attiecīgos laikos ir grozījušies to veidi, narkcijas u.t.t.

Ar sākuma tiesībām bija sakrāls raksturs, ko sevišķi uzveer prof. SINATSKIS. Šis sakrālais raksturs ir bijis daudzu tautu tiesībās, kaut gan jauākā laikā ir pierādījies, ka dažu tautu tiesības tāda sakrāla rakstura tomēr nav bijis.

Romiešu laikos mēs tiesības jau atradām tādā veidā, kad ius - cilvēku tiesības un fas - sakralās tiesības ir stipri atšķirtas. Tad jau pastāvēja uzskats, ka dievu apvainošana jāatstāj dievu rīcībā.

Bet ar kristietības ieviešanu stāvoklis drusku mainījās. Sāka sodīt arī par nodarījumiem pret reliģiju /atkrišanu no tās, kecerību/. Pat tika sodīti tādi cilvēki, kas šaubījās par kristietību. Savišķi Vidus laikos sodi par reliģiskiem nodarījumiem ieņēma centrālo vietu. Baznīcai bija pat savas tiesas. Pat vēl 18.g.s. beigās sodu likums "Josefina" paredz, ka Dieva zaimotājus var novietot ārprātīgo namā. Pie tam raksturīgs pie visas šīs attīstības ir tas, ka atsevišķas konfesijas saistījās ar kādu valsti un šī valsts tad sodīja par savas ticības pārkāpšanu. Bez tam ticības apkarēja viena otru. Ari Lutera un c. reformatori, lai gan sludināja sirdsapziņas brīvību, gribēja cīnīties arī pret citām ticībām.

18.g.s. beigās un 19.g.s. sākumā sāka izveidoties doma, ka reliģija ir personīga lieta un ka valstij nav jāiejaucas personīgās lietās. Šis ir valdošais viedoklis arī tagad. Un šo cilvēka brīvību, ticēt kam grib, kodeki uzskata kā aizsargājamu labumu. Ari nūsu sodu lik. reliģiskā brīvība ir aizsargājams labums.

300.p. "Kas atklāti aizskāris Latvijā likumīgi pastāvošas reliģiskas sabiedrības locekļu reliģiskās jūtas ar dievzaimošanu vai ar šādas sabiedrības reliģiska kulta nonievāšanu, sodams ar cietumu."

Pask. Jautājumu par to, vai katrā konkrētā gadījumā ir aizskartas reliģiskās jūtas, jāizšķir saskaņā ar krim. proc. lik. 141. un 779.p. nevis eksperte, bet gan pati tiesa, jo šis jautājums ir par noziedzīgā nodarījuma sastāvu epsūdzētā rīcībā. Cilvēka reliģiskās jūtas ir kaut kas subjektīvs, kas nav pakļauts objektīvai analīzei, bet šāds apstāklis tādēļ vien vēl neizslēdz ne kādu reliģisko jūtu objektīvo esamību sabiedrībā attiecīgā laikmetā, ne arī to, ka šādas jūtas ir vispār zinams fakts, tāpat kā zināms laikmetā pastāvošie virzieni politiskā, saimnieciskā vai zinātniskā laukā, un to saturs pazīstams arī tai varai, no kuras atkarīgas ierosināt publisku vajāšanu pret vainīgo, neatkarīgi no tā, ka šādas jūtas nav analizējamas un mērojamas ar materiāliem mērogiem.

Tā tad ir divi objektīvi kritēriji:

1. tikai likumiski pastāvošās reliģijas tiek aizsargātas un
2. katru konkrētu gadījumu izlemj tiesa.

Tādēļ arī nevarētu saukt piem. Darvinu pie atbildības par viņa rīcību, lai gan tā aizskar kādu likumīgi atzītu konfesiju, jo no svara vēl otrais kritērijs - tiesa.

301.p. "Kas launprātīgi kavējis noturēt Latvijā likumīgi pastāvošas reliģiskas sabiedrības dievkalpojumu vai reliģisku ceremoniju, sodams ar cietumu.
Mēģinājums sodams."

302.p. "Kas trokšņojis vai cēlis citas nekārtības, kuras traucē noturēt . . . . . dievkalpojumu vai reliģisku ceremoniju, ..., sodams ar cietumu ne ilgāk par 6 mēn."

303.p. "Kas, patvaļīgi piesavinādamsies Latvijā lik. pastāvošas reliģiskas sabiedrības garīdznieka vai sludinātāja amatā, iedarījis svētdarbību, kādu var iedarīt tikai šīs sabiedrības garīgās kārtas personas, sodams ar cietumu."

304.p. "Garīdznieks, sludinātājs vai cita persona, kas, nelietīgi izlietojot dievkalpojumu baznīcā, dievnamā vai citā šim nolūkam noteiktā vietā, pretēji to reliģiskiem nolūkiem vedis vēlēšanu vai tautas nobalsošanas agitāciju, sodams ar cietumu līdz 6 mēn.

Šis pants negrib, lai reliģisko brīvību izmantotu politisku nolūku sasniegšanai.

305.p. "Kas patvalīgi papēmis vai ar darbiem nogānījis apbēdītu vai neapbēdītu mironi, vai tā pelnus vai apbēdīšanas vietā pastrādājis nelietību, kura nogāna mirušo, sodams ar cietumu.

Mēģinājums sodams."

Šis pants runā par mirušo miera aizskāršanu. Pašā pēdējā laikā daudzi valstis reliģiju grib pavisam izslēgt no sodu likumiem. Bet ir arī tautas un valstis, kur vērojama pretēja tendence, piem. Spānijā un Itālijas visjaunākajos kodekso. Te noziegumiem pret reliģiju ir atstāta ievērojama vieta.

18.nod. Sabiedriskās tikumības uzraudzības noteikumu pārkāpšana.

Tikumība neb morāle arī izveido tādas pašas uzvešanās normas kā tiesības. Parasti atzīst starpību starp kriminalitātēm un morāli. Ir tādi uzvešanās veidi, kas tiek novērtēti no morāles viedokļa, bet ir vienaldzīgi no tiesību viedokļa un otrādi. Bet patērējam lielāka daļa, kas ir nepareiza no morāles viedokļa, ir nepareiza arī no tiesību viedokļa, piem. zādzība, noslepkavošana utt. Tādēļ kriminalitātes ir neapšaubams sakars ar tikumību. Bet kādēļ 18. nodaļa vēl speciāli runā par tikumību?

Latvijas gandrīz visi noziedzīgie nodarījumi ir pret-moraliski. Šis noziedzums pretmoraliskais elements izpaužas sevišķi spilgti. Līdzīgas šai nodaļai ir vēl 30. un 31. nodaļas.

Šīs nodaļas nav iespējams izvest kādu klasifikāciju, tādēļ jāatgriežas tikai raksturīgākos pantus.

306.p. "Kas atklāti pārkāpis pieklājību, izrunādams nekaunīgus vārdus, vai nekaunīgi izturēdamies, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēn., vai naudas sodu ne augstāku par 100.

Ja nekaunīgā izturēšanās pastāvējusi mieskārīgā vai citā kādā pretdikumiskā un citiem piedomsīgā darbībā, tad vai obligāts, ja viņam nedraud bārgāks sods par netiklību, sodams ar cietumu ne ilgāk par 6 mēn."

Šis pants prasī, lai vainīgā nodarījumā, kas saistīts ar pieklājību citiem, būtu tiešām redzējūšas citas personas, bet pietiek, ja šis nodarījums indarīts apzināti tādā laikā un vietā, kur to varējūšas novērot citas personas.

307.p. "Kas atklāti pārdarījis, pārdevis, atklāti izlisis vai citādi izplatījis apzināti nekaunīgus sacerējumus vai notērojūšas, kuriem nav ne zinātniskas, ne mākslas vērtības, sodams ar cietumu ....."

308.p. "Kas cīstirdīgi apģējies ar personu, kura atrodas no viņa atkarīgā stāvoklī vai kurai trūkst pašizsargāšanās

spējas, ..., sodams ar cietumu."

309.p. "Kas pamudinājis par 18.g. jaunāku personu ubagot vai nodarboties ar citu kādu netikumīgu darbību, sodams ar cietumu."

Šis pants sevišķā kārtā tikumiski aizsargā personas jaunākas par 18 gadiem.

310.p. "Kas parādījies atklātā vietā acīmredzami piedzērušā vai no narkotisku vielu lietošanas apskurbušā stāvoklī, sodams ar arestu ne ilgāk par 1 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

Interesants ir

313.p. "Kas izmaksājis algu vai slēdzis personiska darba līgumu reibinošu dzērienu pārdotavā ar kalpotājiem vai strādniekiem, kuri tajā nav nodarbināti, sodams ar naudas sodu līdz Ls 500,-."

Šis pants ļoti aizsargā kalpotāju intereses, jo šāda līgumu slēgšana varētu būt ļoti neizdevīga, bet jautājums vai šo pantu var vajadzēja novietot tieši šai nodaļā.

314.p. "Kas valstīgi nociojis dzīvniekus, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

315. un 316.p. runā par aizliegtām spēlēm, kas arī sodamas.

Vienā šī nodaļa būtu rediģējama. Tikumības jēdziens ir nenoteikts un varētu šai nodaļā ievietot vēl daudz vairāk pantu par tikumību. Pie tam šīs nodaļas virsrakstā iet runa par tikumības noteikumu pārkāpšanu, bet 306.p. "kas ..... pārkāpis iekšējību", kas nesaskan.

19. nod. Spiestuvju un citu poligrafisku iestāžu, preses, biblioteku, lasītavu, izrāžu un kinematografu uzraudzības noteikumu pārkāpšana.

Te lieta grozas ar dažādiem domu izplatīšanās veidiem. Visi šie tehniskie līdzekļi dod plašu iespēju tās izplatīt dažādos virzienos. Lai būtu iespējams novērst ļaunprātīgas darbības attiecībā uz šo domu izplatīšanos, tad vajadzīga šī nodaļa.

317.p. "Kas atvēris vai turējis spiestuvi vai citu poligrafisku iestādi vai darbnīcu spiestuves rīku izgatavošanai, iekār dabuļis pienācīgu paziņojumu vai arī pēc tam, kad tāds paziņojums zaudējis spēku, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Te tā tad strikta uzraudzības noteikuma pārkāpšana. Sodš tiek uzlikts tamdēļ, ko nav paziņojuma, bet nevis pas atvēršanu vai turēšanu.

Līdzīga ir arī 323.p. "Kas iespiedis apzīmēti pretēji tiesam aizliegumam iespieduma darbu, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēn., vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Svarīga ir arī 330.p. "Periodiska izdevuma izdevējs, kas nav ievieojis cianca izdevumā 3 d. laikā pēc saņemšanas, bet garāko perioda izdevumā - tuvākā numurā, kurā iznāk pēc

3 d. noteņēmuma no saņemšanas, vai ievietojis pārkāpjot lik. nosacījumus:

1. tiesas spriedumu vai lēmumu, vai šajā izdevumā iespiesta raksta valdības atspēkojumu vai pārļabojumu;
2. privātpersonas iesūtītu šajā izdevumā iespiesta raksta atspēkojumu vai pārļabojumu, ja tāda atspēkojuma vai pārļabojuma ievietošana pēc lik. ir saistoša, sodams ar naudas sodu - dienas izdevumiem - ne augstāk par Ls 100,-, bet garāka perioda izdevumiem - ne augstāku par Ls 200,- par katru numuru, kurš iznācis no saistošai iespiešanai noteiktā termiņa noteņēmuma dienas līdz tai dienai, kad izdevumā iespiests spriedums, lēmums, atspēkojums vai pārļabojums."

Šis pants ir privātpersonu garantija attiecībā uz nepareizu ziņu izplatīšanu par viņām.

20.nod. Rūpniecības un tirdzniecības uzraudzības noteikumu pārkāpšana.

Ari amatniecība te jāņem klāt. Visās šais trīs nozarēs iespējami daudz daudzu pārkāpumu, kurus soda pēc šīs nozares.

333.p. "Kas ierīkojis fabriku, aptieku vai citu rūpniecības, amatniecības vai tirdzniecības uzņēmumu vai stājies pie to ierīkošanas bez pienācīgas atļaujas, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 300,- ..... kaut arī ar attiecīgas varas atļauju, bet:

1. to izdarījis persona, kurai nav tiesības turēt šāda veida uzņēmumus
2. tādā vietā, kur minētos uzņēmumus ..... ierīkot aizliegts, sodams ar arestu vai ar naudas sodu līdz Ls 500,-."

Šis pants tā tad soda jau attiecīgu noteikumu neievērošanu vien.

334.p. "Rūpniecības, amatniecības, tirdzniecības vai cita uzņēmuma īpašnieks vai pārzinis, kas nav ierīkojis tādē uzņēmumā lik. vai saist. noteikumā norādītās ietaises gaiss, ūdens vai zemes aizsardzībai pret slimību dīgļiem, vai personiskas drošības aizsardzībai, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 300,-."

Šis pants varētu drīzāk attiekties uz tautas veselību.

Tad daži panti runā par reibinošu dzērienu pārdošanu neatļautā veidā, reibinošu dzērienu apmaiņu pret mantu, kā arī to izlietošanu maksāšanai. Šāda rīcība arī sodama.

352.p. "Rūpnieks vai tirgotājs, kas glabājis pārdošanai vai pārdevis:

1. dārgmetala izstrādājumu ..... bez noteiktā procenta zīmoga uzspieduma .....
2. dārgmetala diegus, audumus ..... uz kuru plombām, bāndroļiem ..... nav pazīzīmes, vai nav norādījums, cik % no šo izstrādājumu metala kopējā svara aizņem dārgmetals, vai šis % norādīts nepareizi, sodams ar naudas sodu ne augstā-

ku par pieekārtīgu metala vērtību tajos izstrādājumos, kuriem nav proves zīmoga nospieduma.
....."

- 355.p. "Kas: 1. izgatavojis vai glabājis pārdošanai pakaltaisītu proves valdes zīmogu .....
2. uzspiedis tādu pakaltaisītu zīmogu dārgmetala izstrādājumiem .....
3. pārtaisījis attiecīgās iestādes zīmoga uzspiedumu;
4. uzspiedis zīmogu bez attiecīgās iestādes ziņas;
5. attiecīgās iestādes zīmoga iespiedumu ielodējis citā izstrādājumā ....., sodams ar cietumu."

Īpaši sevišķi pasīstams ir 363.p. "Kas glabājis pārdošanai, devis tālāk vai lietojis tirdznieciskā darījumā svarus, mērus vai atsvarus:

1. kuri ir nepareizi;
2. kurus aizliegts lietot tirdzniecībā vispār vai attiecīgā tirdzniecības nozarē;
3. bez noteikta zīmoga uzspieduma, sodams ar arestu ne ilgāk par 3 mēn., vai naudas sodu līdz Ls 300,-."

21.nod. Algota darba spēka noteikumu pārkāpšana

Šī nodala regulē sociālas attiecības starp darba devējiem unņēmējiem.

Šai nodalai ir ļaī vispārīgāka rakotura pantī.

- 366.p. "Darba devējs vai viņa vietnieks, kas
1. pretēji likumam pazeminājis strādnieku darba algu;
2. piespiedis strādnieku saņemt algu ne naudā, bet precēs vai citos priekšmetos, sodams ar arestu līdz 3 mēn., vai naudas sodu līdz Ls 300,- ...."

371.p. "Darba uzņēmējs, kas bez ievērojama iemesla nav samaksējis tiesas piespriesto darba algu 7 d. laikā pēc tam, kad tā no viņa pieprasīta uz tiesas izdota izpildu rakota pasūta, sodams ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500 ....."

Te lielā mērā parāta reāla attiecība starp darba devējiem unņēmējiem. Darbaņēmēju stāvoklis parasti ir sliktāks, jo viņu eksistence atkarīga no algas, tādēļ viņu stāvoklis te vairāk atbalstīts. Bet iespējams, ka faktiskās priekšrocības var nākt arī darbaņēmēja pusē.

369.p. "Darba devējs vai viņa vietnieks, kas nav atvabinājis nepilngadīgo strādnieku vai mācekli no darba tādā gadījumā, vai tādā laikā, kad pēc lik. vai saist. not. strādniekam vai māceklim obligatoriski bijai jāapmeklē skola, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 100,-."

370.p. "Darba devējs vai viņa vietnieks, kas nav izpildījis lik. vai saist. noteikt. pasacījumus, kuri nodrošina mazgadīgo,

pusau puseaudžu vai sieviešu veselību vai drošību darbā, sodams ar arestu līdz 1 mēn. vai naudas sodu ne augstāku par Ls 100,- .....

Šos pantus varēja apvienot arī vienā pantā. Tad nāk panti, kas attiecas uz kugniecību, kur konkrētiskās attiecības bieži ir citādas.

372.p. "Jūras kuga kapteinis, kas nav izpildījis lik. noteikumus par kuga kalpotāju pieņemšanu darbā, par aprēķināšanos ar viņiem, vai par viņu atlaišanu no dienesta uz kuga ārpus Latvijas robežām, sodams ar naudas sodu ne augstāku par Ls 500,- ....."

373.p. "Jūras kuga kapteinis, kas:

1. apgādājis to ar nepietiekošu pārtikas krājumu vai ar uzturam nederīgu pārtiku;
2. bez galīgas nepieciešamības samazinājis jūras kuga kalpotājiem pienākošās porcijas;
3. izsniedzis pārtikas vielas uzturam nenoderīgā veidā, sodams ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500,- ....."

374.p. "Jūras kuga kalpotājs, kas:

1. nokavējis atgriezties no ..... atvaļinājuma uz jūras kugi .....
2. bez svarīga iemesla ilgāk par 24 st. patvaļīgi atstājis jūras kugi ....., sodams ar arestu ....."

Pēdējā laikā nakuši klāt divi ļoti interesanti panti attiecībā uz lauku darbiem.

378¹.p. "Kas nolīdzis lauku darbiem strādnieku, kurš ar līgumu apietīts ar citu darba devēju, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai naudas sodu līdz Ls 300,-."

378².p. "Laukstrādnieks, kas salīdzis ar vairākiem darba devējiem, apzinoties, ka darbu varēs pildīt tikai vienā saimniecībā, vai kas patvaļīgi aizgājis no iesākta lauksaimnieciska darba, sodams ar arestu līdz 1 mēn. vai naudas sodu līdz Ls 100,-."

/Šie pēdējie divi panti labi jāzina!/
/

22.nod. Celtniecības darbu un satiksmes ceļu un līdzekļu lietošanas noteikumu pārkāpšana.

KĒ no virsraksta redzam, ka patiesībā divi lietās apvienotās vienā nodalā, kas izskaidrojams vēsturiski, jo tāpat tas bija arī 1903.g.sodu lik.

380.p. "Kas cōlis vai pārbūvējis ēku vai celtni bez pienācīgas atļaujas, ja lik. vai saist. noteikums tādu atļauju prasa, sodams ar naudas sodu līdz Ls 100,-."

381.p. "Kas, izdarot celtniecības darbus vai ierīkojot satiksmes ceļus vai satiksmes līdzekļus, nav izpildījis lik. vai saist. noteikuma nosacījumus par celtniecības darbiem vai par satiksmes ceļu vai satiksmes līdzekļu ie-

rīkošanu, vai ir lietojis nederīgu materialu vai materialu nepietiekošā daudzumā, sodams ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500,- .....

381.p. "Kas ierīkojis cauruli netīrumu novadīšanai uz tādu vietu, kur tas ar likumu vai ar saistošiem noteikumiem aizliegts, sodams ar naudas sodu līdz Ls 200,-."

Šim pantam vajadzētu būt nodaļā par tautas veselību.

384.p. "Kas nav izpildījis lik. vai saist. not. nosacījumus:

- 1/ par koku pludināšanu;
- 2/ par tauvas joslas turēšanu kārtībā un par tās lietošanu;
- 3/ par tiltu vai slūžu atvēršanu vai par ūdens nolaišanu, sodams ar naudas sodu līdz Ls 100,-"

392.p. "Kas izmetis balastu neatļautā vietā vai pārkāpams lik. vai saist. not. nosacījumus, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai naudas sodu līdz Ls 300,-."

Šādu nodarījumu varētu sodīt pēc 157.p. /desmitā nodaļā/, tādēļ šāds pants būtu lieks.

Bieži pieminēts vēl ir

399.p. "Kas nav izpildījis lik. vai saist. not. nosacījumus par paškustīgas mašīnas vai velosipeda lietošanu, ka par nodarīto nedraud bargāks sods, sodams ar arestu līdz 1 mēn. vai naudas sodu līdz Ls 100,-."

Viltošana un pakaltaisīšana.

Pakaltaisīšana ir tikai viltošanas veids. Mūsu kodekā par tiem runā atsevišķi. Labāk būtu, ja kodekā būtu apskatīta viltošana pirms pakaltaisīšanas.

Viltošanas jēdziens ir ļoti vecs. Par šo jautājumu ir daudz literatūras. Viltošana jau bija pazīstama seniem romiešiem, kuru aizliedza ar likumu Lex Cornelia testamentaria nummaria jeb Lex Cornelia de falsis /falsis - neist, viltots/. Šis nosaukums "falsis" izsauca savu pretstatu "veritas" - patiesību. Tā tad šis likums aizsargāja tautas tiesību uz patiesību - veritas un šīs veritas pārkāpšanas gadījumā pielietoja šo likumu. Sakarā ar šo veritas jēdzienu, šī nodaļa izvērtās ļoti plaša, kas noveda pie morales un tiesību sajaukšanas, kas krimināltiesībām ir ļoti bīstami, jo veritas ir morales jēdziens un to aizsargāt ir veltīgs darbs.

19.g.g. beigās sāka aizrādīt, ka nav jārēķinas ar morales patiesības jēdzienu.

BINDINGS ieteica runāt par "noziedzīgiem nodarījumiem pret visādiem pierādījuma līdzekļiem un apliecībām." Tā tad te vairs netiek runāts par abstraktu morales jēdzienu, bet grib aizsargāt pilnīgi konkrētas lietas. Tagad lielākais kodeku vairums runā par dokumentu viltošanu un pakaltaisīšanu kā dokumentu viltošanas veidu.

Ja runā par viltošanu, tad tā attiecas uz visiem dokumentiem, bet

pakaltaisīšana attiecas uz speciāliem dokumentiem, naudas līdzekļiem, vērtspīmēm u. c.

Lūsu kodeka 415.p. dota viltošanas legāla definīcija /tā jāzina no galvas!/.

V i l t o š a n a ir rakstu vai priekšmetu pakaltaisīšana vai pārtaisīšana, kuri var noderēt par tiesības vai pienākuma nodibināšanas, pārgrozišanas vai izbeigšanas apliecinājumu, ar nolūku tos lietot par īstiem vai apzināti nodomātus šim nolūkam.

Jāievēro, ka sankcijas ir ļoti augstas. Pat mazsvarīgos gadījumos draud cietums.

415.p. /ietverts definīcijā/ 2.pask.

"Šis pants paredz tā saucamo materiālo viltojumu tāda dokumenta pakaltaisīšanas vai pārtaisīšanas nozīmē, kurā var noderēt par tiesības vai pienākuma nodibināšanas, pārgrozišanas vai izbeigšanas apliecinājumu. Bet fiktīva rēķina izdošana, ar parakstu uz tā par maksājuma saņemšanu, pieder pie intelektuāliem viltojumiem, kas sodami tikai tieši noteiktos gadījumos."

4.pask. "Pēc šī panta tiesas izpratnes tā piemērošanai nav vajadzīga konstatēt mantkārīgu nolūku, bet pietiek ar konstatējumu, ka bijis nolūks izlietot dokumentu par īstu."

Tā tad viltošana var pastāvēt tāda dokumenta pakaltaisīšanā, kas vēl līdz tam nav bijis, kā arī jau pastāvoša dokumenta pārtaisīšanā. Ja pie viltošanas vai pakaltaisīšanas būtu konstatēts vēl mantkārīgs nolūks, tad varētu runāt par krāpšanu.

Sankcijas par šiem nodarījumiem ir ļoti augstas, kas vedams saharā ar to, ka

- 1/ šādu dokumentu apgrozība sabiedrībai ir ļoti bīstama, tādēļ arī šie nodarījumi ievietoti nodaļā, kas runā par noziegumiem pret publiskiem labumiem,
- 2/ dokumentu viltošana ir ļoti viegla lieta un ja nebūtu augstu sankciju, tad nevarētu atturēt lieko stimulu cilvēkos - izdarīt šādus noziedzīgus nodarījumus,
- 3/ viltošana dod lielu peļņu.

416.p. "Kas taisījis pakal vai pārtaisījis rakstu, kuru izdod valsts, autonoma ..... iestādē vai dienestpersona un kurš apliecina viņa rīcību, lēmumu vai rīkojumu ar nolūku lietot par īstu, vai apzināti nodomātu šim nolūkam, sodams ar pārmācības namu līdz 2 gadiem.

Ja viltots mazsvarīgs raksts, kuram mazsvarīga nozīme, tad vainīgais sodams ar cietumu."

Citi šai nodaļā ir kazuistiski panti.

419.p. "Ārsts vai veterinārārsts, kas neatrodas valsts, autonoma valsts uzņēmuma vai pašvaldības dienestā un kas ievietojis apzināti nepatiesas ziņas viņa izdotā ārsta apliecībā, sodams ar cietumu līdz 6 mēn."

420.p. "Kas administratīvai valsts iestādei, autonoma ...
..... vai notaram ar parakstu apzināti nepatiesi
apliecinājis savā vai cita labā apstākli, kuram ir
tiesiska nozīme vai var būt tiesiskas sekas un ku-
ram par pierādījumu noder šis apliecinājums, ja ..
....., sodams ar cietumu."

1.pask. "Šis pants, kā redzams no tā burtiskā teksta, neat-
tiecas uz gadījumu, kad nepatiesas ziņas izteiktas
rakstā, kuru iesniedz tiesu iestādē."

Šis paskaidrojums arī saprotams, jo tiesu iestādes nevar kvali-
ficēties kā administratīvās valsts iestādes, autonomas iestādes u.c.

2.pask. "Šis pants paredz nepatiesa fakta apliecinājumu. Tā-
dēļ tas nav piemērojams gadījumam, kad saņemta pa-
vēste nodošanai trešai personai, kaut arī tādai,
kas, saņemot to zinot, neatrodas vairs starp dzī-
vajiem."

3.pask. "Šis pants soda nevis to, kas sniedzis apzināti ne-
patiesas ziņas savam kontrahentam, bet gan to, kas
tādas ziņas sniedzis administratīvai u.t.t. iestā-
dei vai notaram."

422.p. "Kas izpildījis blanketu ar svešu parakstu, ierakstī-
dams dokumenta tekstu, par kaiti parakstījušā man-
tai vai mantiskām interesēm un turklāt apzināti ne-
atbilstoši parakstījušā īstai gribai, sodams ar pār-
mācības namu."

424.p. "Kas lietojis par īstu apzināti pakaltaisītu vai pār-
taisītu dokumentu vai dokumentu, kurā atrodas apzi-
nāti nepatiesa apliecinājums vai devis tālāk doku-
mentu ..... sodams kā par dokumenta pakaltaisī-
šanu, pārtaisīšanu vai taisīšanu."

425.p. "Kas patvaļīgi lietojis citas personas vārdu bez vi-
ņas piekrišanas ..... sodams ar arestu vai
naudas sodu līdz Ls 500,-."

23.nod. NAUDAS, VĒRTSPAPĪRU un VĒRTSZĪMJU
PAKALTAISIŠANA

Tie arī ir dokumenti, jo pēc savas idejas tie noder par zināmu
tiesību pastāvēšanu, nodibināšanu, kādēļ te ir radīta vēl speci-
āla nodaļa? Tā radīta, vadoties no kriminālpolitikas viedokļa.
Šie viltotie dokumenti sagādā sevišķi lielas briesmas sabiedrī-
bai, jo tie cirkulē un neviens tos sevišķi nepārbauda. Bez tam
šādu zīmju izgatavošana un pakaltaisīšana ir viegla. Izgatavot
tādu naudu, kuru nevarētu atšķirt no īstās ir gandrīz neiespēja-
mi, bet to izgatavot tikai lietošanai - viegli. Ņemot vērā šo
izgatavošanas cirkulācijas vieglumu kā arī lielo peļņu, sodi te
paredzēti sevišķi bargi.

403.p. "Kas taisījis pakal Latvijas vai ārzemes naudu, kaut
arī no tai noteiktās provas metāla, vai papīra nau-
das zīmi, sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu lai-
ku.
Ja pakaltaisīšana izdarīta tādā kārtā, ka nav jā-
baidas par pakaltaisījuma ievērojamu izplatīšanos,

vai taisīta pakal ārzemes nepilnvērtīga nauda, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem līdz 8.g. vai ar pārmācības namu. Mēģinājums sodams."

Ja arī taisītu vērtīgāku naudu, ar vairāk % attiecīgā metala, tad tomēr tāda darbība būtu tikpat bargi sodama.

Soda arī šo zīmju taisīšanu vien, ja arī tās nelaiž apgrozībā. Arī pat sagatvošanos šādai darbībai soda.

1939.g.25.III.lekcija.

Tagad pāriesim pie mūsu kodeksa pēdējās daļas -- noziedzīgiem nodarījumiem pret privātam interesēm, par ko ir runāts sodu lik. nodaļās no 25. līdz 40.nod.

Mēģinot klasificēt šo materialu, no privāto labumu viedokļa jā-
saka, ka pirmā kārtā pats indivīds ir tiesisks labums, bet no
otras puses indivīda materiālie labumi.

Ja ņemam pašu indivīdu, tad arī attiecībā uz viņu var izšķirt
fiziskos labumus un nefiziskos - garīgos labumus. Fiziskie la-
bumi ir indivīda pašā kā dzīva cilvēka eksistence. Garīgie - ne-
fiziskie labumi ir viņa zināmas tiesības, tāpat zināmas sabied-
riskas dzīves attiecības, uz kurām indivīdam ir morālais pamats
lai tās neaizskar.

No fiziskiem labumiem jāmin vispirms dzīvība, kuras iznīcināša-
nu nosauc par nonāvēšanu, tad organisma neaizskaramība, ko kode-
ksā nosauc par miesas bojājumiem. Tad vēl ir paredzēta t.s. no-
spēdības briesmās.

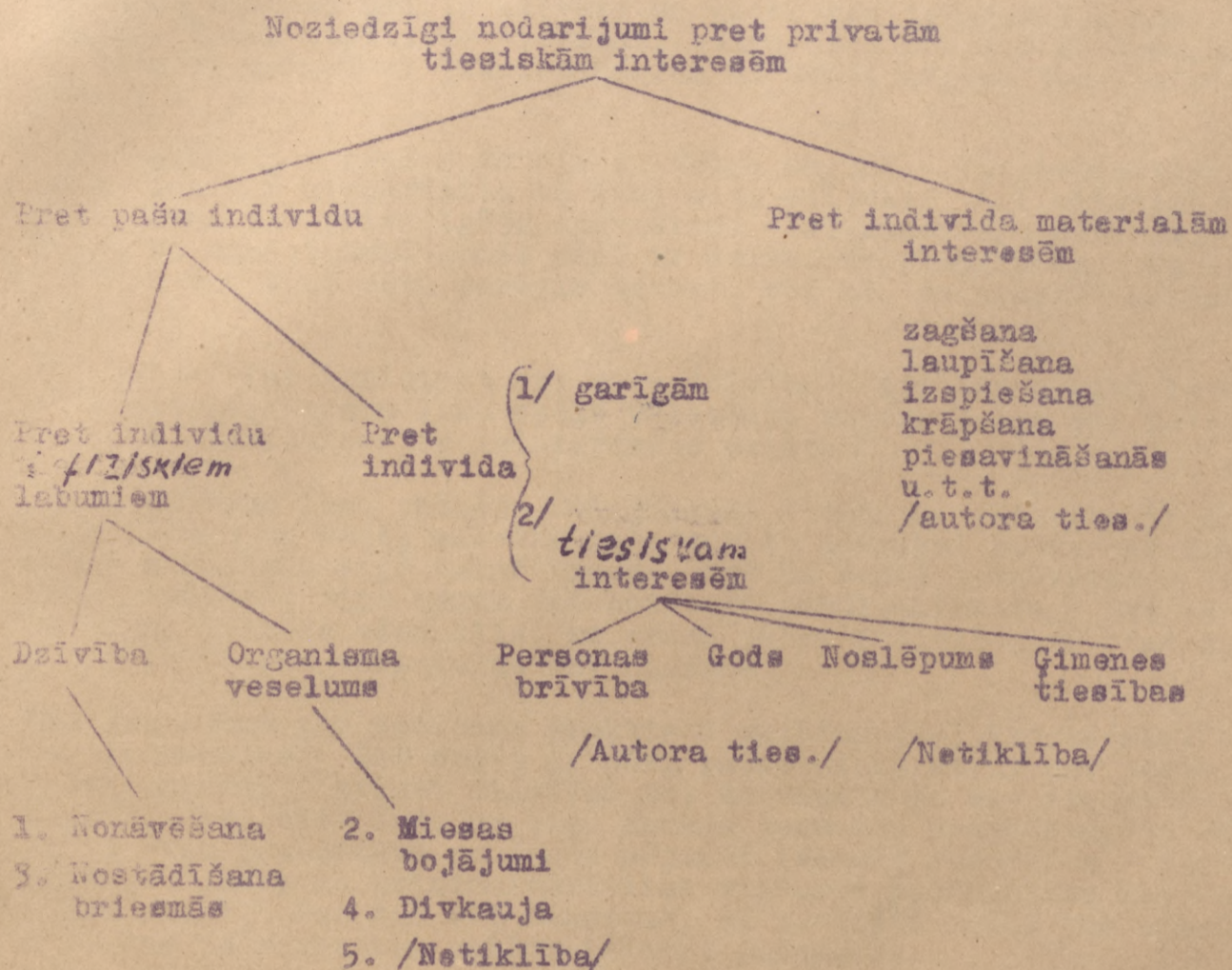
Kas attiecas uz nefiziskiem labumiem, tad viens no galveniem tā-
m labumiem tiek uzskatīta personiska brīvība. Otrkārt, to
konkrētu grupu, kas skar cilvēka godu. Tad dažas atsevišķas
tiesības, kā tiesības uz noslēpumu, nodarījumi pret ģimenes tie-
sībām. Tad ir vēl viena grupa - netiklība, ko var attiecināt
pa daļai uz garīgiem pa daļai uz fiziskiem labumiem.

Vēl var pieminēt autora tiesības. Tās var skatīt no diviem as-
pektiem:

1. kā autora prerogativu un
2. no autora materialu interešu aizskārums viedokļa.

Tādēļ autora tiesības var pieskaitīt pa daļai pie garīgiem, pa
daļai pie materiāliem labumiem.

Tad nāk mantisko labumu aizskārums, sākot ar 34.nod., kur iet
runa par zagšanu, laupīšanu, izspiešanu u.c. noziedzīgiem noda-
rījumiem, kas vērsti pret mantiskiem labumiem.

25.nod. NONĀVĒŠANA

Nonāvēšana ir dzīvības atņemšana. Tā ir uzbrukums tā tad pašam individam, atņemot tam fizisku eksistenci. Nonāvēšana ir pamatnodarījums visā noziedzīgo nodarījumu sistēmā. Iznīcinot šo vislielāko cilvēka labumu, tam tiek iznīcinātas arī visas pārējās intereses. No otras puses šis labums - dzīvības atņemšana nekad vairs nevar tikt atjaunots - restitūēts.

Pēdējā attiecībā uz nonāvēšanu arvien lielāku lomu sāk spēlēt arī valstiskā interese. Katra valsts ir ieinteresēta, lai būtu pēc iespējas vairāk pilsoņu. Nonāvēšana līdz ar to iegūst publisku raksturu. Bet privatas intereses pie nonāvēšanas tomēr joprojām tiek uzskatītas par galvenām.

Nonāvēšanas objekts ir sveša cilvēka dzīvība.

Zen noslepukavošanas jāsaprot tikai cilvēka nonāvēšana. Ja citas dzīvības iznīcina, tad nerunā par nonāvēšanu, bet gan par kādu privatu interešu aizskaršanu. Tagad visi cilvēki ir vienlīdzīgi. Agrāk tāds stāvoklis nebija. Jzšķīra arī mazvērtīgākus cilvēkus /idiotus, kretinus, kroplus/. Tos uzskatīja par iznīcināmiem. Spartā pat iznīcināja arī vājākus organismus, ne tikai kroplus.

Senā Romā runāja par monstrem - kas bija pretdabīgi izveidots cilvēks un ko drīkstēja iznīcināt. Vidus laikos, kad pastāvēja spūdu māģticība, uzskatīja, ka nenormāli izveidotiem cilvēkiem ir sakars ar velniem. Tomēr baznīca vēlāk atzina, ka arī šie ne-

normālie cilvēki arī ir cilvēki un tādēļ tos nevajadzētu iznīcināt. Tomēr pozitīvās tiesības, starp citu arī C.C.C. domāja, ka tiem ir sakari ar ļauniem gariem un tādēļ atļāva tos iznīcināt.

Mūsa laikos par šādiem manstrijām vairs nerunā. Tie bauda tādu pašu tiesisku aizsardzību kā visi citi cilvēki. Arī slimnieka nonāvēšana nav privilēģēts stāvoklis. Arī nenormāla piedzimuma bērna nonāvēšana, kamēr viņš ir dzīvs, ir slepkavība. Pareģošana vai viņš būtu varējis dzīvot, vai ne, te nespēlē nekādu lomu.

"Cvija" - Var iznīcināt arī savu dzīvību. Arī te no visu labu viedokļa, zināmu lomu spēlē valstiskā interese, jo pie katra cilvēka eksistences ir ieinteresēta valsts.

Arī galveno lomu spēlēja reliģiskais elements. Dzīvība ir došana Dieva un tādēļ cilvēks pats sev to nedrīkstemt paņemt. Ar dzīvības atņemšanu viņš zaino Dievu. Bet kā sodīt pašnāvnieku? Varētu konfiscēt viņa mantu vai sodīt tā pakalpalicējus. Bet tā kā tagad ir tāds viedoklis, ka sodam jābūt individualam, tad sodīt pašnāvnieka tuviniekus nav nozīmes.

Bet jautājums par sodīšanu praktiski parādas tad, kad pašnāvība nav izdevusies. Bet sodīt ar nāvi pašnāvnieku atkal nav jēgas, jo tas nozīmētu atņemt cilvēkam to, ko viņš pats sev irgribējis atņemt. Arī cits sods uz viņu nekādu iespaidu neatstātu, jo tas tikai viņu pamudinātu no jauna mēģināt izdarīt pašnāvību. Tādēļ abos gadījumos no kriminalpolitikas viedokļa pašnāvnieku nav nozīmes sodīt. Bet tas vēl nenozīmē, ka nevarētu sodīt tos cilvēkus, kas pašnāvniekam palīdz izdarīt pašnāvību.

Pārejot pie pašas nodalās analīzes, jāsaka, ka tā daudz labāk uzskatāma nekā iepriekšējās. Vispirms dots normāls noziedzīgo noziedzīgu sastāvs, pēc tam pievesti kvalificēti, tad privilēģiti gadījumi.

129.p. "Kas izdarījis slepkavību, sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne mazāku par 8 gadiem."

Šis pants ir ar normālu sastāvu.

130.p. Paredz kvalificētus gadījumus. "Kas izdarījis slepkavību, kura atbilstama pēc kvalificētu pēc noslepkavotās pērtības, izdarīšanas veida vai nolūka, sodams ar spaidu darbiem uz visu mūžu vai uz laiku ne mazāku par 10 gadiem."

Šis pants uzskaita trīs kvalificētu apstākļu veidus. Par kvalificētiem apstākļiem attiecībā uz personu jāsaprot ar romiešu terminu parricidium - kas sākumā nozīmē tēva vai radnieka noslepkavošanu. Šāds noziegums izliekas pat pretdabisks un tik šausmīgs, ka soda pastiprināšanas ideja te skaidra.

Bet šis parricidium Romā nav nozīmējis vienmēr vienu un to pašu. Dabīgi radniecība starp Romas pilsoņiem palika plašāka un pavisam iznāca, tad ar parricidium sāka saprast katru brīva pilsoņa noslepkavošanu.

Vēlāk, kad Romai tika pievienotas arī citas tautas, tad atkal ar parricidium sāka apzīmēt pabīsam tuva cilvēka /tēva vai tuva radnieka/ nogalināšanu. Vēlāk romiešu juristi runāja arī par pašu parricidium. Tad vēl bija pazīstams Romā t.s. posna jullei, kas bija tāds soda veids, kad pēc dažādiem miesas sodiem cilvēku atstāja dzīvot ar gaili, mērkaķi, suni un čūku un visus kopā iemeta šādos soda veidu pielietojā par parricidium izdarīša-

nu. Vēlāk šo soda veidu atvietoja ar damnatio ad bestias -- atdošanu plēsīgiem zvēriem.

Francija vēl līdz 1832.g., izpildot sodu par tēva slepkavību, vispirms slepkavam nocirta labo roku. Pēdējā laikā, starp citu prof. MINCS aizrāda, ka par parricidium daudzos gadījumos, varbūt pavisam, nevajadzētu sodīt, jo tēva slepkavība ir pavisam pretdebīgs akts, kurš varbūt izdarīts taisni aiz kādiem sevišķiem iemesliem.

Ir vēl cits kvalificēta nozieguma piemērs pret personu, t.i. valsts galvas noslepkavošana, par ko runā 72.p. trešā nodaļā. Tad noziegumam kvalificējošu raksturu piešķir arī pēc to izdarīšanas veida, ja to izdara sevišķi mocošā kārtā, tad par šo mocišanu uzliedz vēl speciālu sodu. Ir arī vēl citi kvalifikācijas veidi, piem., noindēšana, kas upurim pilnīgi atņem spēju pretoties. Te parādās samīkskums. Tad par kvalificētiem uzskata arī tādus noziegumus, kam ir ļoti liela arī vispārēja bīstamība. Arī nonāvēšana no paslēptuves ir kvalificēts izdarīšanas veids. Vēl pie kvalificētiem veidiem jāpieskaita nozieguma pastrādāšana aiz mantkārības.

- 430.p. 1.pask. "Stāvēdams par sargu tur, kur citi ar viņu ziņu sevišķi mocošā kārtā nonāvējuši kādu personu, vainīgais atbild par līdzdalību slepkavībā, kas atzīstama par kvalificētu pēc tā izdarīšanas veida."

Priviligēts stāvoklis minēts

- 432.p. "Kas izdarījis slepkavību, kura nodomāta un izdarīta vienā jūtu uzliesmojumā, zemētipra dvēseles uzbudinājuma iespaidā, sodams ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 8 gadiem. Ja tādu dvēseles stāvokli radījusi pretlikumīga vardarbība pret personu vai smags aizskārums no cietušā puses, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu vai ar cietumu uz laiku ne mazāku par 6 mēnešiem."

Te tiek prasīta kontinuitate starp jūtu uzliesmojumu un nodomu. Tiem jābūt vienā laika momentā.

- 433.p. paredz vieglāku gadījumu. "Kas izdarījis slepkavību, pārkāpdams nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, ja šī slepkavība nav izdarīta aizsardzībai pret dzīvības apdraudējumu vai pret izvarošanu, sodams ar cietumu."

- 434.p. Kas izdarījis slepkavību uz nogalinātā noteiktu prasījumu un aiz līdzcietības pret viņu, sodams ar cietumu. Mēģinājums sodams."

Tad šis pants prasa lai būtu abi elementi: kā noteikts prasījums tā arī līdzcietība.

- 435.p. "Māte, kas nogalinājusi savu ārpus laulības piedzīvoto bērnu viņam piedzimstot vai tieši pēc tam, sodama ar pārmācības namu. Mēģinājums sodams."

Mēģinājums pie slepkavības sodams. Pat tur, kur sankcija ir cietums /434.p./ arī mēģinājumu soda.

Sagatavošanās pie mums principā netiek sodīta, bet pie slepkavības arī to soda, par ko runā 431.p. "Kas sagatavojies uz 429.

vai 430.p. paredzētu slepkavību vai piedalījies apvī-
nībā, kura sastādījusies slepkavības izdarīšanai, so-
dams ar cietumu.

Ja slepkavības izdarīšanai sagatavoti ierocis .....
.... vai cits vispār bīstams līdzeklis, tad vainīgais
sodams ar pārmācības namu uz laiku ne mazāku par 2 g."

Neuzmanību pie smagiem noziegumiem principā mūsu kodekā nesoda,
bet soda to speciālos gadījumos.

437.p. "Kas aiz neuzmanības nonāvējis, sodams ar cietumu.
Ja nonāvēšana aiz neuzmanības bijusi sekas no tām, ka
vainīgais pārkāpis pienākumu būt sevišķi uzmanīgam, ko
prasījis viņa stāvoklis, amats vai darbība, tad viņš
sodams ar pārmācības namu līdz 2 gadiem ....."

Ši panta II d. tā tad paredzēts kvalificēts neuzmanības gadījums

Līdzdalība pie noslepkavošanas jau ir sodāma pēc sodu lik. vis-
pārējās daļas. Tāpat uzskūdišana un pabalstīšana. Bet te vēl ir
speciāls

436.p. "Kas pamudinājis izdarīt pašnāvību vai piepalīdzē-
jis to izdarīt ar padomu, norādījumu, vai piegādādams
līdzekli vai novērsdams šķērslī, ja tamdēļ pašnāvība
vai tās mēģinājums izdarīti, sodams ar pārmācības namu ....."

Mūsu kodekā iet runa gan par slepkavību /429.p. - 434.p./, gan
par nogalināšanu /435.p./, gan arī par nonāvēšanu /437.p./.
Abi pirmie jēdzieni nozīmē vienu un to pašu, tie prezumē nolūku
bet pie nonāvēšanas nolūka nav.

Citos kodekos šo jēdzienu starpība esot sevišķi uzsvērtā. Ang-
lijā izvesta stingra izšķirība starp manslaughter - nonāvēšanu
un murder - noslepkavošanu. Ja piem., braucot ar auto nejauši
tā kā sabraukts cilvēks, tad sods par manslaughter, bet ne mur-

Francijā izšķir vēl vairākus stāvokļus:

1. <u>nonāvēšana</u>	2. <u>murder</u>	3. <u>assassinat</u> .
bez gribas	te it kā gribas gribu nolēms	sagatavota nonāvēšana

Vacu kodekā izšķir Totschlag un Mord.

Tāpat šie panti šai nodaļā runā par vēl nepiedzimuša cilvēka no-
slaukšanu, ko soda

1. sievietes organismā,
2. cilvēka, kas piedzimis un
3. valstiskās interesēs.

438.p. "Grūtniece, kas nomirdinājusi savu augli miesās vai
nodzenot to, vai pīdaijusi citu personu izdarīt tādu
augļa nomirdināšanu, sodāma ar cietumu."

440.p. "Nav uzskatāma par noziedzīgu augļa nomirdināšana,
kuru izdarījis ārsts, lai novērstu grūtnieces dzīvības
apdraudējumu vai viņas veselības smagu satricinājumu."

1939.g. 29.III lekcija.

26.nod. KIESAS BOJĀJUMI un VARDARBĪBA
PRET PERSONU

Indivīda fizisko labumu jeb interešu aizskārums priekšgalā atro-
as dzīvības aizskārums, kuru apskatījām pagājušā lekcijā. NĒ-
kāda vietā būtu organisma veseluma - neaizskaramības traucējumi.
Ar miesas bojājumiem saprot dzīva cilvēka organisma traucēšanu
 kaut kādā veidā, sabojājot to vai nu anatomiski, piem., izsitot
asi u.t.t., vai fizioloģiski, kur redzama sakropļojuma var arī
 nebūt, bet organisms, pateicoties sīkākām bojājumiem, fiziolo-
 giski tik ļoti nefunkcionē. Ir grūtība šo sastāvu - miesas bo-
 jājumus - norobežot no citiem nodarījumiem.

1. Miesas bojājumi ir jānorobežo no nonāvēšanas. Pēc būtības
miesas bojājumi ieiet kā sastāvdaļa katrā nonāvēšanā. Vis-
pirms cilvēkam tiek nodarīt miesas bojājumi un tikai pēc
tam iestājas nāve. Tā tad miesas bojājumi ir katras nonāvē-
šanas priekšnosacījums. Bet te var būt arī vairāki dažādi
gadījumi. Var gadīties, ka cilvēks nomirst pus stundu vēlāk
pēc miesas bojājumu nodarīšanas, bet iespējams, ka tas var no-
mirt arī pēc 2 mēnešiem un pat pēc daļiem gadiem. Par ko
sodīt šādos gadījumos, par miesas bojājumiem vai nonāvēšanu?
Šī ir viena neskaidra robeža.

2. Otra neskaidrā robeža ir tad, jākāds, gribēdams nodarīt ti-
kai miesas bojājumus cilvēkam, negribēdams, lai tas mirtu,
 tomēr ar šiem miesas bojājumiem ir sagādājis cilvēkam nāvi.

3. Ir arī var būt arī tāds gadījums, ka kāds ir gribējis ot-
ru noleptsvot, bet tam tomēr nodarījis tikai vieglus mie-
sas bojājumus. Vai te sodīt par mēģinājumu nonāvēt, vai par
vieglu miesas bojājumu nodarīšanu?

Par visiem šiem jautājumiem doktrinā ir bijis daudz strīdu un arī
pozitīvas likumdošanas ir nostājusās uz dažādiem viedokļiem.

No vēstures viedokļa, ir bijuši mēģinājumi pat noteikt zinamu
laiku, kādu, ja tas, kam bija nodarīti kādi miesas bojājumi, pār-
dzīvoja, tad nāvi, kas iestājās, varbūt, šo miesas bojājumu dēļ,
pēc šī termiņa sasniegšanas vairs neuzskatīja par ievainojuma
viena rezultātu.

4. Otra kritērija mēģināja izšķirt arī pašus ievainojumus:

1. tāds, kas, objektīvi suriežot, neizsāuc nāvi - letalitas
individualis un
2. tāds, kurien objektīvi būtu jāizsāuc nāvi - letalitas
absolūta.

3. Atbilstošs jautājums par miesas bojājumu eventuale nāvi pēc
šiem, dots tika arī jautājums par cēlonību, kuru apska-
tīja tad, kad runājām par adekvances, relevances u.c. teorijām.

4. Ir arī jāatbilst uz nonāvēšanas un miesas bojājumu robežu
šī jautājumā, sevišķi ļoti te ir Senāta paskaidrojumi.

5. 19.g. II pak. Nodarījuma kvalifikācija par slepkavību

vai par ļoti smagu miesas bojājumu, kura sekas bijusi nāve, atkarajas no subjektīvā elementa šāda vai tāda novērtējuma, t.i. jānoskaidro vai apsūdzētam bijis tiešs nodoms nonāvēt cilvēku, jeb viņam bijis nodoms nodarīt cietušam tikai dzīvībai bīstamu veselības satricinājumu, kura sekas - cilvēka nāvi - viņš netieši gribējis, ne arī apzinīgi pielaidis."

Te uzsvērts dolus directus - tiešs nodoms un dolus eventualis - apzinīga nāves pielaišana, lai gan to nozieguma izdarītājs nevēlas.

429.p. III.pask. "Kad konstatēts vainīgā tiešs nodoms nonāvēt cilvēku, viņa nodarītais ļoti smagais miesas bojājums, kam nav sekojusi nāve, kvalificējams par slepkavības mēģinājumu."

Te ir izšķirība starp mēģinājumu nonāvēt un miesas bojājumu izdarīšanu.

Ari šeit ir konzekventi uzsvērts subjektīvais elements. Šai paskaidrojumā iet runa par ļoti smagu miesas bojājumu. Slepkavības mēģinājums būtu arī tādā gadījumā, ja būtu šai paskaidrojumā minēto ļoti smagu miesas bojājumu vietā nodarīti arī ļoti viegli miesas bojājumi.

Tas tā tad būtu miesas bojājumu robežas ar nonāvēšanu, resp. ar apgriezto robežu. Ja paskatāmies uz apakšējo robežu, tad miesas bojājumi jāatšķir no vardarbības pret personu. Un te kritērijs būtu tāds: ja organisms ir anatomiski vai fizioloģiski bojāts, tad ir darīšana ar miesas bojājumiem, bet ja cilvēks ir saņēmis kādas sāpes, bet nav izjutis nekādas pārmaiņas organismā, tad ir darīšana ar vardarbību pret personu.

443.p. 1.pask. "Pret miesas neaizskaramību vērtos noziedzīgos nodarījumus likums sadala divās grupās:

- a/ tādos, kas savienoti ar fizioloģiskām vai anatomiskām pārmaiņām cilvēka organismā un
- b/ tādos, kas rada tikai fiziski sāpīgu vai nepatīkamu sajūtu;

bet pirmo sastāvam jākonstatē, ka varmācības sekas bijušas miesas ievainojums vai veselības bojājums."

2.pask. "Sitiēni, no kuriem radies zemādas asins izplūdums, uzskatāmi par vieglu miesas bojājumu, bet ne par vienkāršu vardarbību pret personu."

3.pask. Šis pants piemērojams arī gadījumam, kad cietušam nodarīti miesas bojājumi ir saskrambājumi un zilumi."

Tādā veidā miesas bojājumu nodarīšana jāatšķir no goda aizskāršanas.

Romiešu tiesībās bija pazīstama jēdziens - iniuria, kas nozīmēja kādre brīva romieša /kā personības, kā pilsoņa/ aizskāršanu. Pie tam vēl ir svarīgi tas, vai šis aizskārums bija domāts kā apvainojums vai vardarbība pret personu, t.i. cēloņi, tika uzsvērti. Romiešu tiesībās bija tāds, ka ir tiesa aizskārums brīva pilsoņa, ja šis romiešiem nebija izvēlējušies atsevišķi apsvērt, jo tie visi tika apvienoti zem viena nosaukuma iniuria.

Turpretim germaņu tiesības jau no paša sākuma bija atdalījušas miesas bojājumus atsevišķi no citiem nodarījumiem un jaunno paša sākuma runā par Lähmung, Verstimmung u.c. Modernā doktrīna ilgākas attīstības ceļā šos jēdzienus atdalīja. Miesas bojājumi ir tad, kad cilvēka ķermenim tiek izdarīti kādi bojājumi, bet pie goda aizsardzības cilvēks gan tiek apvainots, bet miesas bojājumi viņam netiek nodarīti.

Miesas bojājumu klasifikācija.

Cilvēka organismā ir daudz anatomisku daļu un to var sabojāt daudz veidos. Ir daudz mēģinājumu izvest šādu klasifikāciju. Mūsu sodu lik. iedala visus miesas bojājumus trīs grupās.

441.p. "Kas nodarījis vai sagādājis dzīvībai bīstamu veselības satricinājumu, pastāvīgu vai vispārēju organisma novājinājumu, gara slinību, redzes, dzirdes . . . . vai pēcnācēju radīšanas spējas zaudējumu vai neizdzēšamu gūnja izkemojumu - par šādu ļoti smagu miesas bojājumu sodams ar spaidu darbiem ne ilgāk par 8 g.

Ja tāda miesas bojājuma sekas bijusi nāve, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem ne ilgāk par 10 gadiem."

442.p. "Kas nodarījis veselības satricinājumu, kurš gan nav bīstams dzīvībai, bet ir pastāvīgs, vai kaut arī pārejošs, bet ir traucējis organu darbību, par šādu smagu miesas bojājumu, sodams ar pārmācības namu.

Ja šāda nodarījuma sekas bijušas ļoti smags miesas bojājums vai nāve, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ne mazāk par 2 gadiem.

Mēģinājums sodams."

443.p. "Kas nodarījis citu kādu, 441. un 442.p. neminētu miesas bojājumu, par šādu vieglu miesas bojājumu sodams ar cietumu.

Ja šāda nodarījuma sekas bijušas ļoti smags miesas bojājums vai nāve, vai ja tāds nodarīts grūtniecei, vainīgam to zinot, un tam viņai oļušās radības priekšlaikā un augļa nāve, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu.

Mēģinājums sodams."

Šo trīs pantu otrās daļās ir kvalificētu nodarījumu klauzula. Šā konstrukcija - klasifikācija pēc sekām - jāuzskata par novecojušu. To kodējo paturējis no agrākiem laikiem.

44. pants pantu jāuzskata visp. daļas 40.p. Nav pieņemams par vainu "soda pārdraudzējumu" noliegts nodarījums, kuru tā izdarītājs norādījis paredzēt vai novērot."

Šis pants ir daļa no normas gadījumus

44.p. paredzēts priviliegēts gadījums.

"Kas nodarījis miesas bojājumu, kurš domāts un izdarīts vienā jūtu uzliesmojumā zēn stipra dvēseles uzbudinājuma iespaidā, sodams ar pārm. namu ne ilgāk par 2 gadiem, ja bojājums ļoti smags vai ja bojājuma sekas bijusi nāve; ar cietumu, ja bojājums smags; ar cietumu līdz 6 mēn. ja bojājums viegls . . . . ."

Šis pants ir daļa no normas paredzēts vai priviliegēts gadījums.

"..... Ja tāds aiz neukmanības nodarīts bojājums cilvēkiem no tam, ka vainīgais pārkāpis pienākumu būt sevišķi uzmanīgam, ko prasījis viņa stāvoklis .... sodams ar cietumu līdz 6 m ..."

Tad, kad miesa nav sabojāta, tad iet runa par vardarbību pret personu vai goda aizkāršanu, piem. ja iesit plīki.

Vēl jāvelk robeža starp vardarbību un noz. nodarījumu pret personas brīvību, piem. ja kādu ieslēdz istabā un nelaiž ārā. Kas tas būs par nodarījumu? Te kriterijs ir tāds: ja piespiež kādu /uz aktivitāti/, ko nebūt izdarīt - vai /uz pasivitāti/ atturēties, tad ir darīšana ar noz. nodarījumu pret personas brīvību. Bet ja tikai aizkār personu, bez nolūka piespiest otru kaut ko izdarīt vai nedarīt, tad tā ir vardarbība.

448.p. "Kas tīši kādam sitis vai nodarījis citu vardarbību pret miesas neaizkaramību, par šo vardarbību pret personu sodāms ar arestu vai n.s. līdz 1s 500.-"

449.p. paredz kvalifikāciju. "Kas nodarījis 448.p.paredzētu vardarbību, ja tā atzīstama par kvalificētu pēc cietušā personas, sodāms ar ciet. ne mazāk par 6 mēn.

"....." Te paredzēts tikai kvalifikācijas viens veids - pēc personas un tas arī saprotams, jo vardarbība vispār ir viegls nozieguma veids.

449.p. II.d. paredzēts kvalificēta gadījuma savienojums ar privilēģētu stāvokli.

"... Bet ja tāda vardarbība pret personu nodomāta un izpildīta vienā jūtu uzliesmojumā zem stipra dvēseles uzbudinājuma iespaids, tad vainīgais sodāms ar cietumu.

Mēģinājums sodāms".

450.p. jau apskatījām tad, kad runājām par retorisko.

1939.g. 1.IV. leksija.

28.nod. Atstāšana briesmās.

Šie vārdi "atstāšana briesmās" neaprasa izsmeloši to, par ko šai nodalā iet runa, jo bez tam te runā arī par nostādīšanu briesmās un palīdzības neizsniegšanu.

Bet arī katrs noziedzīgs nodarījums pēc būtības nostāda vispirms tiesisku labumu briesmās. Ja noz. nod. tiek realizēts, tad šis labums tiek iznīcināts, piem. tai momentā, kad vēl tēmē, lai noņemtu, labums ir nostādīts briesmās, bet tiklīdz tiek izšauts, noz.nod. ir jau realizēts.

Tad par nostādīšanu briesmās runā daži panti nodalā par sabiedriskās drošības aizsardz. not. pārkāpšanu. Piem. 243.p., kur tiek sodīta pati piedalīšanās bandā, jo šādu piedalīšanos uzskata par draudošu briesmu sagādāšanu, tāpat 249.p., 255.p. Pēdējais pants runā par tām briesmām kas tiek sagādātas ar ātru braukšanu.

Bet šai nodalā nav domātas tās briesmas, kas saistītas ar katru noz. nodarījumu, tāpat te nav arī tās briesmas, kas minētas nupat pievestos pantos.

Šai nodalā ir domāta viena noteikta individa atstāšana briesmās. Tā tad ir trīs briesmu sagādāšanas veidi: 1/ briesmas, kas saistītas ar katru noziedzīgu nod., 2/ briesmas, kas tiek sagādātas vispārībai un 3/ atsevišķam cilvēkam. Par pēdējo briesmu veidu arī runā šai nodalā.

458.p. Kam pienākas gādāt par personu, kura nav spējīga aizsargāties vai uzraudzīt to un kas atstājis šo personu bez palīdzības tādos apstākļos, ka atstātā dzīvībai, vai nīgam to zinot, draudējušas briesmas, sodams ar pārm. namu līdz 2 g.

Kam pienākas gādāt par šī p.I.d. minēto personu vai uzraudzīt to un kas tiši atstājis šo personu bez palīdzības tādos apstākļos, kuros bijis ticams, ka citi viņu atradīs, un kuros atstātā dzīvībai nav draudējušas briesmas, sodams ar arestu".

Šī p.I.d. runā par to pilsoņu grupu, kuriem ir pienākums par ko nebūt gādāt. Šeit domāts ir tāds pienākums, 1/ kas cēlies no dabiskām tuvām attiecībām, piem. vecāku pienākums rūpēties par bērniem, 2/ kas uzlikts tādām personām, kas uz lik. pamata uzskatamas par tādām, kam jā rūpējas par citām personām, piem. slimnīcas direktors, skolas direktors u.t.t., 3/ ko ar līgumu uzņēmusies kāda persona, piem. žēlsirdīgā māsa, kas apņēmusies gādāt par slimnieku - pavadīt pie tā visu laiku.

Kas varētu būt šo nodarījumu objekti?

- 1/ Bērni, jo tie vēl nav pietiekoši attīstījušies un dažreiz nepēj izvairīties no draudošām briesmām,
- 2/ veci cilvēki,
- 3/ fiziski vai garīgi slimi.

Viss šīs personas, var būt tie nodarījumu objekti, kas var tikt atstāti briesmās.

Kas te var būt par briesmu cēloni ?

Pat nodarītājs nevar būt briesmu cēlonis. Te domātas tādas briesmas, kas ceļas no dabas spēkiem, bez palīdzības stāvēkļa, vai no paša objekta, piem. bērns, kas spēlējas uz dzekscēla slīdēm.

Bez tam vajadzīgs arī tīšums t.i. tam, kas atstāj otru personu briesmās arī jāzina, ka tādas briesmas draud 458.p.II.d. "kam pienākas gādāt par šī p.I.d. minēto personu vai uzraudzīt to un kas tiši šo personu atstājis bez palīdzības tādos apstākļos, kuros bijis ticams, ka citi viņu atradīs un kuros atstātā dzīvībai nav draudējušas briesmas, sodams ar arestu".

Prof. Mīns šīs daļas pievienošanu šim pantam stipri kritizē, jo te iet runa par sava pienākuma neizpildīšanu ne atstāšanu briesmās.

Tagadējā divkauja ir izveidojusies 15.g.s. beigās Spānijā, tad 16.g.s. pārgājusi no turienes uz Franciju un Itāliju un arī uz Vāciju. Sevišķi divkauja attīstījās Francijā, kur to uzskatīja par augstāko klasu privilēģiju. Bet līdz ar to šīs divkaujas palika arī arī par šīs šķiras lāstu, jo šīs šķiras cilvēki atradās pastāvīgi briesmu stāvoklī. Sāka pīckopt divkaujas pat bez sekundantiem. Lai šādas divkaujas apkarotu, valdnieki izdeva stingrus likumus. Bet valdnieki no vienas puses divkaujas aizliedza, bet no otras - tās atbalstīja. Sevišķi tās uzskatīja par svētīgām armijas aprindās, jo divkaujas attīstot goda jūtas, drošsirdību. Tai pašā laikā, piem. Krievijā, kad par divkauju bija ļoti stingri sodīti, tomēr arī - niņā pastāvēja goda tiesas, kas izlēma vai jāiet divkaujā vai nē. Ja kāds virsnieks atteicās no divkaujas, to izslēdza no armijas. Tā visu valdīšu cīņa ar divkauju beidzās ar neveiksmi. Divkaujās netika saskatīts kaut kas pazemojošs un uzliktais sods /visbiežāk cieteksnis/ par divkauju tika uzskatīts par custodīa honesta, mē - dēļ arī šādam sodam nebija nekāda atbaidoša rakstura. Vienīgā zeme kur divkaujas tika izskaustas, bija Anglija, sevišķi karalienes Viktorijas laikā.

Ir bijuši vairāki mēģinājumi analizēt, ko ar divkauju grib aizsargāt. Parastā atbilde, ka grib aizsargāt godu. Bet kādēļ gods prasa sevišķu aizsardzību? Izskaidrojums nav iespējams. Pēc Jeringa tiesības jāredz cīņā, tiesības uz godu jāizstāv cīņā. Tīri formāli - juridiski pamatojumi, uz ko varētu pamot ir:

- 1/ ka divkauja notiek uz vienošanās pamata - volenti non fit iniuria,
- 2/ katrā divkaujā ir zināma kārtība. Tur ir noteikumi, kas garantē vienlīdzību, jo klāt ir liecinieki, sekundanti u.c. Visu to vērtējot divkauja nav noziedzīga.

Bet divkaujas tiek bieži arī stipri kritizētas. Brīva goda aizstāvēšana ir tikai teorijā, jo daudzi cilvēki negrib iet godu aizstāvēt un tādu aizstāvēšanu uzskata par huliganisku rīcību un tāpēc ja daudzi arī iet to darīt, tad to dara uz sociālās grupas spiedienu, bet ne uz brīvu vēlēšanos.

Tad vēl aizrāda uz to, ka principiēlas nesaskaņas nedrīkst izširt ar fizisku spēku piem. ja kādam ir lielāka prasme, tehniskās zināšanas, tad tās kāds tumšs elements var nelietīgi izlietot.

Pie divkaujas ir trīs pieejas:

- 1/ Divkauju uzskata par pozitīvu, ciešamu un no kā tādu to nevajaga sodīt, jo vairāk tāpēc, ka divkaujas ir brīva vienošanās.
- 2/ Ka divkauja ir kaut kas negatīvs, ka ar divkauju nav jārēķinās, bet gan jārēķinās ar tās faktiskiem rezultātiem, piem. ja kāds divkaujā ir nonāvēts, tad jāsoda par nonāvēšanu. Pēc šī uzskata divkauja pavisam netiek atzīta.
- 3/ Divkauju soda, bet atzīst to par delictum sui generis. Šis ir arī mūsu sodu lik. viedoklis.

Kas attiecas uz asistējošiem pie divkaujas, tad no vienas puses tie ir kā negatīvs elements, jo ja nebūtu to, tad divkaujas arī nenotiktu. Bez tam šo asistējošo pienākums būtu pazīņot par divkaujām attiecīgām iestādēm. Bet no otras puses, tā kā divkauja pilnīgi izskaust nevar, tad šādi asistējošie - ārsti, sekundanti tomēr ir vajadzīgi, jo bez tiem divkaujā nebūtu nekādas likumības, bet ja sekundantus un ārstus sodītu, tad būtu ļoti grūti viņus pie divkaujām dabūt, tādēļ arī šo asistējošo piedalīšanos pie divkaujas tiek sodīta mikstinošā kārtā.

451.p. "Kas izdarījis divkauju, sodams ar cietumu.
Mēģinājums sodams."

452.p. "Kas divkaujā nodarījis pretiniekam ļoti smagu miesas bojājumu vai viņu nonāvējis, sodams ar pārm.n."

Tā tad sakncija par nonāvēšanu divkaujā ir mazāka.

453.p. "Sekundants, kas pielaidis divkauju ar norunu kauties līdz nāvei, kā arī persona, kas apzināti veicinājusi noslēpt tādu norunu, ja tādā divkaujā nodarīts ļoti smags miesas bojājums, vai sagādāta nāve, sodams ar cietumu līdz 6 mēn."

454.p. "Kas izdarījuši divkauju bez sekundantiem sodams ar pārm. n. par 2 g.

Ja tajā nodarīts ļoti smags miesas bojājums vai sagādāta nāve, tad vainīgais sodams ar sp.d. līdz 8 g."

Tu tad šai gadījumā sakncija tikpat kā par privilēģētu slepkavību.

455.p. "Kas divkaujā apzināti atkāpies no divkaujas nosacījumiem par launu pretiniekam un pie tam nodarījis pretiniekam miesas bojājumu vai to nonāvējis, sodams vai nu par miesas bojājumu, vai par slepkavību...."

456.p. "Nav sodami :

- 1/ uzaicinājuma nodevējs vai gods tiesas loceklis, ja viņi nopietni centušies divkauju novērst;
- 2/ sekundants, izņemot 453.p. 455.p. II.d. paredzēto gadījumu;
- 3/ ārsts, kas sniedzis medicīnisku palīdzību divkaujā.

457.p. "Kas pamudinājis izaicināt vai pieņemt izaicinājumu uz divkauju, sodams ar cietumu "

Šai pantā sevišķi spilgti parādas divkaujas apkarošana.

1959.g.19.IV.lekcija.

29.nod. Nocietīgi nodarījumi pret personas brīvību

Pārējot pie tiem nocietīgiem nodarījumiem, kas skar nefiziskos - morālistiskos labumus par kuriem runā 4.nodaļa, ievadēšā ir 29.nodaļa.

Izejās viedoklis mūsu laikos ir tas, ka absolūta brīvība sabiedrībā nav iespējama. Pat tad, ja sabiedrība pastāvētu tikai no divām personām, tad tām būtu katrai sava brīvība jāaprobežo otras personas brīvībai par labu.

Tā tad jau vismazākā sabiedrībā absolūtās brīvības aploki dabiski saglck kopā. Šis brīvības robežas darīt tā, lai netraucēta citu individuus, ir nospraustas no normām, kuru pārkāpšanas gadījumā seko sankcija. Šai nodaļā nav darīšana ar absolūtās brīvības traucējumiem, bet jau atzītas brīvības aploka traucēšanu.

Atkārt te lieta grozas ap ārējiem brīvības izpaušumiem un to traucējumiem. Tā tad šo logālo ārējo brīvības traucējumu gadījumā ir darīšana ar 29.nodaļu.

Lieta savā mācības grāmatā runā par Handlungsfreiheit /darbības brīvības/ vai Willensbetätigung /gribas pielietošanas/ traucēšanu.

Trekārt ir zināms, ka katrs noziedzīgs nodarījums zināmā mērā traucē individa brīvību, bet vienos gadījumos nē, tamēr nerunājam par personas brīvības traucēšanu, bet gan tikai tādos gadījumos kad šī brīvība, kas tiek traucēta, ir spilgtāka noziedzīgā sastāvā daļēji.

Brīvības traucēšanas veidi ir :

- 1/ Ar spēka palīdzību piem. viens grib iet, bet otra viņu aiztur, vai ar spēku var tikt pielietots dāvējādi : tieši /pats un ne tieši / ar cita palīdzību/;
- 2/ draudi, kur nepielieto tiešu spēku, bet ar nebrīvu lemtāna spēku pats izšķiras par kāda nozieguma veida izdarīšanu.

Lieta draudus definē sekoši : draudi ir zināma tiesiska uzspējināšana, kurā priekšstats izslēdz brīvas gribas pielietošanu darbību/ vai vismaz ierobežo šo brīvo gribas darbību. Šeit spēks un draudi domāti tādi, kas ir prettiesīgi. Ja piem. cietums direktors ar spēku aiztur kādu ieslodzīto no izbēgšanas, tad tas nav drauds par noz. nod. pret personas brīvību, jo te spēks ir tiesisks.

3/ ar viltus palīdzību.

Kādi brīvības veidi var tikt traucēti ?

Te darīšana ar ļoti daudzām iespējamībām. Ir mēģināts kā likumotājiem tagad uzstādīt tipiskus sastāvus - veidus, kādos brīvība var tikt traucēta, jo kam šī klasifikācija tiek izvesta pēc traucēšanas līdzekļiem un veidu, tā tad ne diviem līdzekļiem.

Historiski skatoties, Roma šai ziņā maz ko devusi. Visielaikrādē kādreizēšu hēdziens ir plagium - brīva cilvēka nonāvēšana.

Brīva pilsona nonāvēšana tika uzskatīta arī kā ļaunums sabiedrībai, ar kuru tiek traucēta pax publica. Privātais moments nebija tik liels. Plagium veidu bija daudz, piem. arimēn vispārīgā /civilties nolaupīšana/.

Šāds stāvoklis turpinājās vidus laikos un tikai jaunākos laikos 1791.g. Prūsijas cēmes tiesībās tika iecelti, ka šāis noziegums tiek galvenā kārtā traucēta personas brīvība. Šo sastāvu izveidoja vēl lielu lomu spēlēja verdzība, kas pat vēl jaunākos laikos pastāvēja kā vergu tirdzniecība, vergu iegūšana. Valstis ne tās verdzību apkarot un vienojās uzņemt savas kodeksa noteikumus par verdzības apkarošanu, kas ir cietīti saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem pret personas brīvību.

Šie laikos ir izkristalizējušies šetri tipiski sastāvi :

- 1/ cilvēka nolaupīšana, kas nozīmē ilgstošu, prettiesīgu, fizisku valdīšanu par cilvēku. Te pieder verdzība, bērnu un sievietes nolaupīšana. Pēc dažām ziņām verdzība Āzijā, Afrikā vēl tagad pastāv.

Praktiski svarīgākais jautājums ir par bērna nolaupīšanu, jo bērns neprot un nevar sevi neapstāvēt.

- 2/ Aizturēšana. Te fiziskas valdīšanas par cilvēku nav. Te tiek soroģēzota cilvēka pārvietošanas brīvība.

3/ starpniecības divi veidi :

1/ ka cilvēku noķer un nelaiž - festgenommen
un

2/ ka cilvēku iesloga zināmā telpā - Einsparung.

Te cilvēks var būt atradies attiecīgā telpā arī pirms ieslo-
dzīšanas.

3/ Piespiešana kaut ko izdarīt - kas izvesta nepārtraukti ar
spēku vai draumu palīdzību.

4/ Mājas - dzīvokļa neaizkaramības traucēšana. Kulturālās valod-
tīs atzīts, ka cilvēkam ir tiesības uz neaizkaramību savās
mājās, ka neviens bez tiesas pavēles nedrīkst ienākt otra mā-
jā pret saimnieka gribu, pie kam te atkal var izšķirt divus
veidus :

1/ patvalīgu iekļūšanu - kad saimnieks vispār kādu nav
gribējis rodzēt savās mājās un

2/ patvalīgu dzīvokļa neatstāšanu .

Tie būtu četri tipiskie sastāvi mūsu sodu likumā.

Apskatīsim atsevišķus pantus.

455.p. Kas atpēmis personas brīvību aizurot vai ieslogot, so-
dams ar cietumu.

Mēģinājums sodams " .

456.p. Kas uzskatāms par iepriekšējā pantā turpinājumu." Kas
izdarījis iepriekšējā pantā paredzēto brīvības atpēmša-
nu, ja tā atzīstama par kvalificētu, pēc cietušā perso-
nas, izdarīšanas veida, brīvības atpēmšanas ilguma vai
nolūka, sodams ar pārm.n.

Mēģinājums sodams."

Pask. Šī panta piemērošanai ir nepieciešami konstatēt ap-
sūdzētā subjektīvo vainīgumu kvalificētā brīvības atpēmšanā".

Subjektīvs vainīgums te jāsaprot tā, ka vajaga būt tā, lai cil-
vēks būtu vēlējis izdarīt kvalificētu nozieguma veidu. Kvalifikā-
cija pēc personas bez šaubām lik. dāvējs te domājis tuvākos radi-
ņikus. Izdarīšanu mocošā veidā, tāpat kvalifikāciju pēc ilguma,
ja cilvēkam, kas ir atpēmis otrai personai brīvību ir iespēja kat-
rā brīdī šo personu izlaist brīvībā, bet ja viņš šo cilvēku neizlaiž
brīvībā, tad viņš ar to apliecina savu gribu noziegumu turpināt.

Tālākie četri panti runā par bērna nolaupīšanu .

467.p. "Kas 1/ nolaupījis vai slēpis svešu bērnu, kurš nav
sasniedzis 14 g. vecumu, 2/ pārmainījis bērnu, kurš nav
sasniedzis 14 g. vecumu,

sodams ar pārmācības namu.

Ja bērns nolaupīts, slēpts vai pārmainīts ubagošanai, vai ei-
tai kādai netikumīgai nodarbībai, mantkārīgā nolūkā vai ar nolūku
atņemt bērnam viņa personīgā stāvokļa tiesības tad vainīgais so-
dams ar pārm.n. ne mazāk par 2 g.

Mēģinājums sodams " .

Šī panta II.d.paredzēts kvalificēts gadījums uzskatījuma veidā.

468.p. "Kas tiši nav atdevis patvaļīgi aizvesto vai aizturēto bērnu, kurš nav sasniedzis 14 g. vecumu, neraugoties uz bērna tēva vai mātes vai vecāku atvietošanas likumīgu prasījumu, ja vien tāda neatdošana vai aizturēšana nav notikusi aiz līdzsūtības pret bērnu, sodams ar arestu".

Pask. "Šajā pantā paredzētā noz.nod. nepieciešama sastāvdaļa ir vainīgā patvaļīga rīcība pamērot vai aizturēt bērnu. Tādēļ šis pants nav piemērojams, kad bērna vecāki paši to labprātīgi nodevuši tiesājamai audzināt".

469.p. "Kas nedēļas laikā nav paziņojis policijai, vecākiem vai viņu atvietoņotajam par izlikto vai nomaldījušos bērnu, kuram viņš atstājis pie sevis un kurš nav sasniedzis 14 g. vecumu, sodams ar n.s. līdz ls 100.- "

Tiek pieņemts, ka bērnam nav pilnīgi izveidota griba.

471.p. runā par piespiešanu "Kas ar vardarbību vai ar sodāmiem draudiem vai nelietīgi izlietojot vecāku, aizbildiņa vai citu kādu varu, piespiedis izdarīt vai pielaist kaut ko tādu, ar ko traucēta piespiestā tiesība vai viņa pienākums vai atteikties no tiesības izlietošanas vai pienākuma izpildīšanas, sodams ar cietumu .

Mēģinājums sodams ..... "

Šai pantā ir darīšana ar legālu piespiešanas definīciju, kas visumā pieņemama.

Interesants ir 474.p., jo te runa iet par pašiem sodāmiem draudiem kā šādiem.

"Kas tiši draudējis nonāvēt apdraudamo vai viņa ģimenes locekli, vai atņemt viņiem brīvību, vai izdarīt vardarbību pret viņu personām, vai aizdedzināt, uspridzināt vai applūdināt viņu mantu, ja šie draudi apdraudētā varējuši radīt bažas, ka tie tiks izpildīti sodams ar arestu vai n.s. līdz ls 500.-

Ja šie draudi atzīstami par kvalificētiem pēc apdraudētā personas, tad vainīgais sodams ar cietumu līdz 6 mēn."

Agrāk redzējā m ka kaila griba - nuda volunta un gribas pārvēršana uz ārū netiek sodītas. Šis ir vienīgais pants, kur gribas pārvēršana uz ārū draudu veidā tiek sodīta.

475.p. un 476.p. runā par katra pilsoņa mājas nesizkaramību.

475.p. "Kas tiši iebrucis svešās telpās vai apžogotā vietā pret saimnieka vai viņa atvietoņotāja gribu, vai nav atstājis telpas vai apžogoto vietu, neraugoties uz saimnieka vai viņa atvietoņotāja pieprasījumu, sodams ar arestu līdz 3 mēn. vai n.s. līdz ls 300.-

1939.g. 32.IV. lekcija.

Kriminaltiesību pašreizējais stāvoklis Igaunijā.

Igaunijā kriminaltiesību stāvoklis bija ļoti līdzīgs stāvoklim Latvijā. Tur bija spēkā tās pašas kriminaltiesības, kas Latvijā līdz tam laikam, kamēr vāci okupēja Latviju un Igauniju.

Ar okupāciju kā Igaunijā tā Latvijā tika ieviesta 1903.g. soda lik.projekts. Okupācijai izveidoties Igaunijas valdība 1903.g.

sodu lik. nepaturēja un atgriezās pie vecajām krievu kriminalitātes - sībām t.i. 1845.g. uicēnijs o nakazani un 1864.g. ustav o nakazani, kā arī dažiem pantiem no 1903.g.sodu lik., kas bija spēkā visā Krievijā.

1922.g. apmēram taj pašā laikā kā pie mums tika nodibināta komisija, no kuras locekļiem sevišķu ievēribu pelna bijušais Tartu universitātes prof. un tagadējais senators Saarmann, kas galvenā kārtā šo projektu izstrādāja. 1925.g. šis projekts bija gatavs un tika iesniegts parlamentam, kur viņš gulēja četrus gadus, 1929.g. parlaments to pieņēma, bet tomēr tas nastājas spēkā, jo bija nodarīts izstrādāt vēl kriminalprocesa u.c. likumus, tāpēc vesā kārtībā palika līdz 1935.g. 5.februārim, kad tomēr minētais sodu lik. atgriezās spēkā arī izstrādātie kriminalprocesa lik., militārais un disciplinārais sodu lik., kā arī likums par ieslodzījumu vietām un sodu izpildījumu. Pēdējais darināts galvenā kārtā pēc attiecīga vācu projekta. Pirmie četri darināti pieturoties pie krievu paraugiem.

Igaunijas sodu lik. ir līdzīgs mūsu sodu likumam. Tā kā Igaunijas sodu lik. tulkojuma nav citās valodās, tad mēs šī sodu lik. materiāli izlietot nevaram.

Jāatzīmē tomēr ka Igaunijas sodu lik. pastāv nāves sods, bet tas nav paredzēts kā absolūta sankcija, bet gan kā alternatīva, tā kā tiesai ir iespējama piešķirt kā nāves sodu tā mūža spaidu darbu. Centrālcietums Igaunijā arī ir vecmodīgs un slikts. Tur ir arī diezgan labi iekārtotas 8 darbnīcas. Tagad atgriezīsimies pie specialās daļas analīzes.

Svešu noslēpumu aizkāršana.

Te personas rīcības brīvība aiziet vēl tālāk kā attiecībā uz savas mājas aizsargāšanu u.t.t. Te katrs ir netīkai kungs savas mājas, bet arī tas, kas saistās ar viņa privāto dzīvi ir viņa ēģēnisms. Tā tad sveša noslēpumu aizkāršana var tikt konstruēta kā vēl tālāk padziļināta personas brīvības apkarošana. Te var runāt par privāto - privāto miera - dzīvokļa vai speciālu apstākļu neaizkāršanu.

Tomēr šāda konstrukcija ir jauna. Vēsturiski ir izveidojušas viena cita konstrukcija, kas ved sakarā kā apvainojumu tā sodu aizkāršanu un arī noslēpumu glabāšanu. Dogmatiski to var izskaidrot tā, ka aizkarot personas godu un noslēpumus, iejaucamies privāto sfairā, kas sagādā personai kaut ko nepatīkamu un tādēļ par tiem jābaida. Vēsturiska izskaidrojums tam varētu būt tāds, ka romieši abos gadījumos runāja par iniuriju.

Arī mūsu sodu likumā ir pieturēta vecā konstrukcija.

Sveša noslēpumu aizkāršana iespējama divos veidos: 1/ vai nu izpaužot kādu apstākli, kas pilnīgi legalā ceļā nācis zināms šai personai ko krivišķi varētu apzīmēt ar uicēnijs un 2/ vai nu izpaužot zināmus solus, lai taisni uzskatītu šo svešās personas noslēpumu - btērēnijs. Tā tad šī ir jau daudz aktīvāka darbība.

Pirmo veidu paredz 519.g. "kam pēc lik. vai saistnot. vai pēc otra amata nodarbošanās ... veida jāglabā slepenībā viņam par ticēto vai viņam zināmas kļuvušas ziņas un kas bez ievērojama iemesla tiši tās izpaužis sodams ar arestu vai ar n.s.līdz ls 500.-"

Ja tāds izpaužums izdarīts ar nolūku sagādāt mantisku kaistē - jaunu, vai gūt mantisku labumu, vai celt neslavu personai, uz kuru izpaužtie ziņas attiecas, tad vainīgais sodams ar cietumu.

Ar šī p. II. d. minēto sodu sodams, kas izlietojis savā vai citas personas labā ļaunprātīgi izzinātu svešu rūpniecības vai tirdzniecības noslēpumu.

Šī p. II. d. paredzēts kvalificēts gadījums.

520. p. paredz otro veidu.

"Kas patvaļīgi attaisījis vai paturējis apzināti cita vēstuli, telegrammu ... vai citu kādu rakstu vai sūtījumu vai patvaļīgi pieslēdzies telegrafa vai telefona vadīšanai vai kādā citā ceļā iepazīties ar cita slēgtā raksta saturu ... sodams ar arestu līdz 1 mēn. vai ar n. s. līdz Ls 100.-"

Ja vainīgais izpaudiv viņa attaisītā vai kādā citā ceļā izlasītā slēgtā raksta vai sūtījuma esošas ziņas, vai patvaļīgi noklausītas vai uztvertas telegrafa ziņas vai sarunas, kuras var sagādāt mantisku kaitējumu vai celt neslavu personai, uz kuru tās attiecas, vai izpaudiv tās ar nolūku gūt mantisku labumu, tad, ja par nodarīto nodzied bargāks sodam viņš sodams ar arestu vai n. s. līdz Ls 500.-

Goda aizkāršana.

Šeit tiesiskais labums, ko var traucēt, ir personas gods, tāpēc pirmais solis šīs nodaļas analizē ir konstatēt, kas jāsaprot ar sabiedriska locekļa godu. Konstrukcijas, attiecībā uz to, kas ir gods, ir bijušas ļoti dažādas. Tas ir svārstījušās starp diviem poliem: 1/ pilnīgi neformāliem subjektīviem goda jēdzieniem un 2/ pilnīgi formālu - ārēji noteiktu objektīvu goda jēdzieniem. Pēdējais pastāv iekš tā, ka zināmas darbības, zināma rīcība tiek uzskatīta no objektīviem noteikumiem par goda aizkāršanu. Turpretim pirmā konstrukcija par goda aizkāršanu saprot subjektīvi izjustu apvainojumu. Pilnīgi formāls goda jēdziens bija savā laikā izveidojies pie romiešiem. Neformālais goda jēdziens izveidojies stipri vēlāk. Mēs tomēr nevaram pariet pilnīgi subjektīvismā, jo tad pazustu katra mēraukļa attiecībā uz to, kas ir goda aizkāršana.

Mums tomēr jāreķinājas ar sabiedrības ieskatu par to, kādam jābūt šim jūtām un kas objektīvi būtu uzskatāms par goda aizkāršanu. To svarīgs ir 508. p. 11. pask. "Apsargājot personisku godu, likums pamatojas nevis uz subjektīvo jēdzietu par godu, ne arī uz attiecīgās personas subjektīvo sevis novērtējumu, bet uz objektīvo goda jēdziena izpratni".

Jāatcerāda, ka prof. Minea grāmatā par mūsu sodu lik. spec. daļu ir jau iznākusi un pēc 2 nedēļām nāks pārdošanā, kurā ir sēkāk apskatīta goda aizkāršanas vēsture.

Vēl svarīgs ir otrs moments attiecībā uz goda jēdzieni. No seniem laikiem izšķir divus apvainojuma veidus: 1/ personisku apvainojumu un 2/ neslavas celšanu. Pirmā gadījumā gods tiek aizkārts tādā veidā, ka to dzird pati aizkārtā persona resp. pašas aizkārtās personas klātbūtnē. Otrā gadījumā cietušā persona nav klāt, bet par šo personu izkļūst kaut ko tādu, kas var darīt negādu šai personai.

508. p. "Kas tiši personiski apvainojis ar darbību, izturēšanos, vārdiem, atsauksmi, netēlojumu vai rakstu, kuri dara negodu apvainotam vai viņa ģimenes loceklim, par šādu aizkāršanu, sodams ar arestu vai ar n. s. līdz Ls 500.-"

509.p. "Kas cēlis personai neslavu, izpauzdam kaut arī viņai klāt neesot, apstākļi, kurš dara viņai negodu, par šādu aizkarumu sodams : ar cietumu ne ilgāk par 6 mēn."

Šie ir tērie sastāvi. Bet dzīvā bieži ir gadījumi, kur loģiski izkristalizētas sastāvas attiecībā uz goda aizkāršanu un neslavas celšanu grūti izšķirt, piem. ja apvaino apvainotā klātbūtnē un vēl klāt esot arī citām personām. Te iesākas abu sastāvu konkurence. Šādos gadījumos tiesai jākonstatē, kurš sastāvs tie ir galvenais.

508.p.1.pask. "Noteikti izteicieni vai vardarbība, kas pašī par sevi nav apvainojoši, var kļūt tādi atkarībā no cietušā stāvokļa, no viņa sevišķām attiecībām ar vainīgo un citiem konkrētā gadījuma sevišķiem apstākļiem, kā piemēram, ja rādīts uz kādu ar pirkstu un tml. un otrādi, ļauna vārds, kas pašī par sevi ir apvainojoši, zināmos apstākļos, piemēram, draudzīgā sarunā, var zaudēt šo raksturu atkarībā no intonācijas un tml."

Tā ta apvainojums ir iespējams divos veidos :

- 1/ vai nu ar vārdiem, atsauksmi, notēlojumu, vai arī
- 2/ ar darbību.

Šis dalījums ir svarīgs tādēļ, kā arī literatūrā bieži var atrast šādu dalījumu : 1/ verbālā iniuria - goda aizkāršana ar vārdiem un 2/ reālā iniuria - ar darbību. Pirmā gadījumā apvainotajai personai katrreiz nav jābūt klāt.

Tiek prasīts arī tišums, tas nozīmē, ka, ja apvainojums būtu noticis aiz neuzmanības, tad to nesodītu.

508.p.6.pask. "Šā panta piemērošanai nepieciešami konstatēt, ka vainīgais vai nu tiši gribējis aizkārt otras personas godu, vai vismaz izturējies vienaldzīgi pret savas darbības sekām."

Tā tad to par tišumu tiek uzskatīts gan dolus direktus gan dolus eventualis. Tā tad mūsu sodu lik. šie abi ir uzskatāmi par noticis nolūka veidiem.

509.p. ir pieminēti arī ģimenes locekļi. Bet patiesībā konstrukcija ir tāda, ka tie netiek aizsargāti gan šo ģimenes locekļu goda, bet gan apvainotās personas goda.

508.p.1.pask. "Šī nodala aizsargā fiziskas personas godu. Ja apvainojums attiecas uz jur. personām, tad par apvainojuma objektu uzskatāma nevis juridiska persona, bet tās sastāvā esošās atsevišķas fiziskas personas no kurām ikvienai pieder patstāvīga tiesība saukt vainīgo pie atbildības".

Tā tad pie mums nav paredzēta jur. personas goda aizsargāšana.

509.p.1.pask. "Šī panta piemērošanā ir vienalga, vai apsūdzētais pats bijis izpausts neslavas cēlāju ziņu autors, jeb vai viņš paudis no trešām personām smeltas ziņas, pie kuras apstākļi, ka viņš norādījis šīs, pats par sevi neatsvabinā viņu no kriminālatbildības par neslavas celšanu".

508.p.1.pask. "No neslavas celšanas sastāva viedokļa ir vienalga, vai neslavas cēlējs apstākļi izpaust vienai vai vairākām personām. Pietiek ar to, ka par šo apstākli ir zināta vienai pieskaitīgai personai vai stāstīts tās klātbūtnē".

Pēc 508. un 509.p.p. var saukt pie atbildības tikai privā-
tā kārtībā. Ja cietušais lietu neiesāk, tad uz publiskas varas
iniciatīvi šīs lietas netiek iesāktas.

509.p. 5.pask. Nav uzskatāms par sodamu neslavas celšanu
tas gadījums, kad instituta audzēkņis iesniedzis ins-
pektoram par instituta skolotāju rakstisku sūdzību,
kurā viņš vaino skolotāju, ka tas nekārtīgi apmeklē-
jot mācības stundas, kā arī izturoties partejiski
audzēkņu pārbaudīšanā".

Ir vēl exceptio veritatis institūts, kas pastāv iekā tā
ka ja par kādu pien. stāstīts ka viņš ir zoglis un pēdējais šo
ziņu izplatītāju sauc pie atbildības, bet ziņu izplatītājs var
atbildēt, ka pēdējais tiešām ir sedīts vai sākas reizes par sē-
stībām.

Vai šāda exceptio veritatis pielaižama ?

Šo vienas puses te ir sabiedrisku interešu motīvs no kura vie-
sokļa šāda stāstīšana ir laba sab. interesēs, jo dara uzmanīgas
sabiedrības locekļus attiecībā uz kādas personas bijuše darbību.
Bet no otras puses jāņem vērā arī varbūt pat visu mūžu no citu
cilvēku apvainojumiem.

Mūsu sodu lik. šai jautājumā ir ienēmis vidus ceļu : pie
publiskiem apvainojumiem exceptio veritatis nepastāv, bet pie
neslavas celšanas pastāv.

508.p. 12.pask. "Exceptio veritatis" pielaižama tikai lietās
par neslavas celšanu, bet nevis par apvainošanu".

Par visu šo problemu runā 515. un 516.p.p.

515.p. "Tādā apstākļa izpausēšana, kurš dara negodu kādai perso-
nai, nav uzskatāma par sodamu, ja apsūdzētais pierāda

1/ka izpaustais apstākļis ir patiesss, vai

2/ka viņam bijis pietiekošs pamats uzskatot izpau-
sto apstākli par patiesu un viņš tādu izpaušumu
izdarījis valsts vai sabiedrības labā, vai sava
pien. izdarīšanas interesēs, vai lai aizsargātu
savu personīgo vai ģimenes godu".

13.pask. "Izdot, ka apsūdzētais pazīstams, ka sabiedriska
darbinieks un attiecīgo apstākli ir izpaušis vispārējo
interesu labā, bet nevis ar nodomu kaitēt sūdzētāja
godam, tiesa var atzīt apsūdzētā darbību par nesodamu".

6.pask. "Pēc likuma izpratnes nevis cietušam jāpierāda, ka iz-
paustais viņa goda aizkārējs apstākļis ir nepatiesss,
bet gan p. psūdzētam jāpierāda, ka tas ir patiesss".

516.p. "Par neslavas ce šanu apsūdzēto nevar atsvabināt no
atbildības uz 515.p. pamata, ja izpaustais apstākļis:

1/ attiecas uz ārvalsts galvu vai ārvalsts diplo-
matisko pārstāvi Latvijā;

2/ attiecas uz tās personas privāto vai ģimenes
dzīvi, kurai neslava celta, un ja pie tā m. iz-
paušums izdarīts izplatītā vai atklāti izliktā
sacerājumā vai atklāti turētā runā".

Attiecībā uz šo pantu exceptio veritatis nevar tikt izlie-
kota.

517.p. "Notiesājot par neslavas celšanu, tiesa var uz aizkārtā lūgumu spriedumu izsludināt".

Tas darīts nolūkā, lai cietušam palīdzētu rehabilitāties.

510.p. "Kas aizkāris mirušā godu, sodams uz mirušā ģimenes locekļu sūdzību ar iep. 508. un 509. p.p. paredzētiem sodiem".

Pask. Šis pants aizsargā nevis mirušā godu - jo mirušais nav tiesību subjekts, bet netieši viņu ģimenes locekļu godu, kādēļ, lai to piemērotu gadījumos, kad aizkārtošie izteicieni attiecas uz mirušo, aizkarumam jābūt izteiktam tā nomirēja ģimenes locekļa klātbūtnē, kas ar to jūtas aizkārts".

511.p. paredz kvalifikāciju pēc aizkārtās personas. "Kas izdarījis 508 un 509. p.p. paredzētu goda aizkārtāšanu, ja tā atzīstama par kvalificētu pēc aizkārtās personas, sodams ar cietumu".

1. pask. "Goda aizkārtāšana ir kvalificēta, ja tā attiecas, piem., uz aizsargu nod. pr-ku, uz policijas iec. pr-ka pal., uz politiskās aizsardzības rajona pārzihi ... kad viņš izpilda savus amata pienākumus".

2. pask. "Kukuļu piedāvāšana dienestpersonai, izpildot tai savus amata pienākumus vai sakarā ar to izpildīšanu, ir dienestpersonas goda aizkārtums".

514.p. ir retorsio - savstarpības gadījums "Vainīgo par 508 - 510 p. paredzētu aizkārtumu var atsvabināt no soda :
1/ ja uz aizkarumu tieši un tulīn izaicinājusi vardarbība pret personu vai aizkarums no cietušā puses ;
2/ ja cietušais tieši un tulīn atriebies viņam ar vardarbību pret personu vai ar aizkarumu.

Šie noteikumi nav piemērojami, ja aizkārtā jebkāda dienestpersonā, kad tā izpilda savus dien.pien.vai sakarā ar šo pien. izpildīšanu".

Valsts sodošā vara atsakās no soda tāpēc, ka katrs iejauktais šai situācijā ir cietis. Turpretīm nepareiza ir konstrukcija, ka katras cietušam te rodas pretenzija uz sodu un tādēļ abas pretenzijas savstarpēji iznīcinās, jo te pretenzijas sodi rodas un pieņem valstij, bet nevis attiecīgajām privatpersonām.

512. un 513.p.p. kas runā par apvainojumiem presē mums ir mazāk svarīgi, lai gan no praktiskā vied. arē tie ir ļoti svarīgi.

1939.g. 26. IV. lekcija.

Noziedzīgi nodarījumi pret ģimenes tiesībām.

Valsts un ģimene ir divas s arīgākās sabiedriskās daļes uz - būves pamatformas bez kurām mūsdiā normāla cilvēces eksistence nav iedomājama, tādēļ šī struktūra aizsargāta ar kriminālsankcijas piedraudējumu. Valsts iekārtas aizsardzību apskatījām agrāk. Tagad apskatīsim ģimenes aizsardzību.

Kā var aizsargāt ģimeni, kā individa publisku vai privātu labumu? Katrs šī instituta stabilitātes traucējums ir arī publiskie interešu traucēšana. No otras puses, traucējot ģimenes tiesības,

viennēr tiek aizkārti arī indivīdi un reizē arī to privatie labumi. 1903.g. sodu lik. par ģimenes aizsardzību runāja 19.nodaļa, kas bija ievietota starp nodaļām, kas runāja par būvdarbu izdarīšanas un sa- tiksmes līdzekļu noteikumu pārkāpumiem un naudas zīmju viltošanu, pakalpojumu. Tā tad šī nodaļa bija ievietota starp publici aiz- sargājamiem labumiem. Tagad šī nodaļa ievietota starp privatiem sar- gājamiem labumiem.

Bet ne visi nodarījumi, kas attiektos uz šo nodaļu ir arī ie- vietoti šai nodaļā. Šai nodaļā uzņemti tikai tie nodarījumi pret ģimeni, kas ir specifiski nodarījumi pret ģimenes interesēm. Tādi noziedzīgi nodarījumi, kuru subjekts var būt, kurš katrs, tie sa- dalīti pa citām nodaļām. Turpretim šai nodaļā ir ievietoti tādi no- zed. nodarījumi, kas vērsti tikai pret ģimeni un to locekļiem.

Šai nodaļā var saskatīt trīs pantu grupas : 1/ Pirmā pantu grupa, kas runā par laulības kā tādās aizsargāšanu. Laulības pamatā ir viennēr meklējama brīvība un apzinātība, tādēļ katru iespaidēšan na attiecībā uz iestāšanos laulībā soda. Šeit attiecas 477 - 484.p. 486.p. II.d. un 488.p.

477.p. I.d. "Kas iestāšies laulībā ar personu, kura vainīgam to zinot uz šādu laulību piespiesta ar vardarbību vai so- damiem draudiem, sodams ar pārmācības namu. .... "

488.p. "Aizbildnis vai aizgādnis, kas nelietīgi izlietojams sa- vu varu piespiedis 21.g. nenasniegušo iestāties ar viņu laulībā, ja laulība notikusi, sodams ar pārm.n. līdz 2 g."

480.p. "Kas iestāšies laulībā pievildams līgavaini vai līgavu ar to, ka slēpis apstākli, kurš padaru laulību par spēkā neesošu, sodams ar pārm.n. "

484.p. "Dzimtearakstu nod. pārzinis vai viņa vietnieks vai ga- rīdznieks, kas piedalījies 477 - 483.p. paredzēto lauli- bu noslēgšanā, sodams ar pārm.n. līdz 2 g. "

Otrā pantu grupa runā par vecāku un bērnu un citu ģimenes locekļu savstarpējām attiecībām ģimenē. Šīs attiecības ir izveidotas tādē- jādi, ka bērni tiek uzturēti no vecākiem un bērniem tādēļ vecāki arī jāklausa. Vēlāk stāvēklis var mainīties arī otrādi t.i. kā bērniem jābūda priekš vecākiem uzturu. Tomēr vecāki savu varu var izlietot tikai sastāvošo normu robežās.

485.p. "Kas ~~...~~ gādāt un dot uzturu savai mātei, likumī- gam tēvam vai bērnam, vai arī laul. bērnam, kuram uzturs izsniedzams uz civiltiesas sprieduma pamata, zinādams, ka viņiem tas nepieciešami vajadzīgs, ja vainīgam šim nolū- kam ir bijuši pietiekoši līdzekļi :

2/ rupji apgājies ar māti vai lik.tēvu ;

sodams ar arestu "

486.p. "Tēvs, māte, aizgādnis vai nepilngadīgā uzraudzītājs, kas

1/cietsirdīgi apgājies ar 18 g.v. nenasniegušo, ja šī nodarījuma sekas nav ļoti smags vai smags miesas bojā- jums;

2/nelietīgi izlietojis vecāku vai aizbildņa varu, piespie- dis 21 g.v. nenasniegušo iestāties laulībā, ja laulība notikusi, sodams ar cietumu "

489.p. "Kam pienākas turēt atbildīgā uzraudzībā nepilngadīgo vai citu kādu viņam noteiktā kārtībā nodotu personu un kas atstājis tādu personu bez pienācīgas uzraudzības, ja tādēļ uzraugamais izdarījis smagu n. vai noz., sodams ar arestu līdz 1 mēn. vai n.s. līdz 100.- "

Šai pantā lik. devējs pāriet nodaļas virsrakstu, jo runā ne tikai par vecāku, aizbildņu bet arī citu personu pienākumu uzraudzīt nepilngadīgo.

Trešā pantu grupa nodarbojas ar drusku citādu krimināltiesību materiālu, regule civilstāvokļus attiecībā uz piedzimšanu, laulības noslēgšanu un izšķiršanu un attiecībā uz nāves gadījumiem.

491.p.I.d. "Dzimtsarakstu nod. pārzinis, vai viņa vietnieks, vai garīdznieks, kam pienākas vest registrācijas grāmatas vai dzimšanas, nāves vai laulības sarakstus un kas nav ierakstījis tajos ziņas, kurām ir tiesiska nozīme, sodams ar cietumu."

490.p. "Kam pēc lik. pienākas paziņot par dzimšanu vai miršanu registrācijas grāmatu vešanai vai dzimšanas un nāves gadījumu ierakstīšanai pilnvarotai personai un kas šo pien. nav izpildījis, sodams ar n.s. līdz 500.-"

Pask. "Pēc šī p. var saukt pie kriminālatbildības piedzimušā bērna māti tikai tad, ja viņa nav paziņojusi par tā piedzimšanu, kad to atļāvis viņas veselības stāvoklis un ja līdz tam laikam neviens par bērna dzimšanu nav paziņojis metrisko grāmatu vešanai pilnvarotai personai."

31. nod. Netiklība.

Šo nodaļu vispārējā klasifikācija varēja ievietot gan nodaļiņā par indivīda fizisko neaizkaramību gan nodaļiņumā par indivīda nefizisko brīvību. Par pārkāpumiem pret morāli un tikumību Mūsu sodu lik. runā trīs nodaļās: 1/ iepriekšējā nupat apskatītā nodaļā 2/ nodaļā, kas aizsargā tikumību kā indivīda intereses un 3/ nod. par sabiedriskās tikumības aizsardzības noteikumu pārkāpšanu.

Ari šīs trīs nodaļas nav vienīgās, kas runā par morāles, vai tikumības aizsargāšanu, bet tieši šai 31.nod. morale ir domāta visā rak seksuālā nozīmē. Seksuālais instinkts ir nepieciešams faktors sabiedrības pastāvēšanai. Bet arī attiecībā uz seksuāliem jautājumiem absolūta atsevišķai indivīda brīvība nav iespējama, jo citādi indivīdi nevarētu koeksistēt. Kā pamatnoteikums tiek uzskatīts seksuālo jūtu kārtošana laulības dzīvē. Par šādas kārtības uzturēšanu savā laikā rūpējies ģimenes galva, tad baznīca un visbeidzot valsts. Seksuālo jūtu kārtošana tikai ģimenē uzskatāma par viskrasāko viedekli pie kura visvairāk pieturējās baznīca. Turpretim apgaismības laikmetā izplatījās otra viedokļa, ka cilvēkam atstājama pilnīga brīvība attiecībā uz seksuālo jūtu kārtošanu, oiktāl tikai viņš netraucē citu indivīdu tiesības un intereses.

Mūsu laikos tiesības iet vidus ceļu starp šiem diviem ekstrēmjiem. No vienas puses tiek atļauta indivīda brīvība, no otras arī stingri aprobežojumi sabiedriskās interesēs. Pēc prof. Mincea mūsu laiku aizkārums objekta un apsargājams labums ir dzimumneaizkaramība un kanna jūtas, kas bauda aizsargājamību, bet seksuāli aizkārums arī ārpus ģimenes netiek sodīts. No šī principiālā viedokļa ir arī izpauš. Tā piem. asingrēks tiek vienmēr sodīts. Te parādas publiskā interese.

Te iederas 488.p., 799.p.

Tāpat arī 502.p. "Kas izdarījis 500 vai 501.p. paredzēto kopešanos : 1/ ar lejupeju vai augšupeju radnieku ; 2/ ar personu, kura atrodas viņa varā vai atkarībā no viņa sodams ... ar spaidu darbiem līdz 8 g. un līdz 12 gadiem ... sankcijas te atkarībā no tās personas vecuma ar kuru izdarīta kopešanās.

Tāpat publiskās interesēs tiek sodīti arī pret dabiskie sakari.

496.p. "Kas izdarījis pederastiju, sodams ar cietumu" Sankcijas palielinātas ja tā izdarīta ar mazgadīgu kā arī ar draudiem vai varu.

Vismagākais gadījums ir izvarošana 501.p. "Kas izdarījis kupošanos 1/ ar mazgadīgo, kurš nav sasniedzis 14.g.v. 2/ ar sievieti, kura uz to piespiesta ar vardarbību vai sodamiem draudiem; 3/ ar sievieti, kuru šajā nolūkā pats vainīgais vai kāds cits ar viņa līdzdalību novedis nesamāņas stāvēklī, sodams ar sp.d. līdz 10 g."

Sevišķi tiek aizsargāti nepilngadīgie.

Nākošā pantu grupa runā par svešas netiklības izmantošanu profesijas veidā. Šeit sankcijas ir ļoti bargas, kas izskaidrojams ar to, ka to tiek nodarīts liels ļaunums kā sabiedrībai tā atsevišķam individam.

503.p. "Kas saveidis netiklībai personu, kas nav sasniegusi 21.g vecumu, sodams ar cietumu.

Ja vainīgais nodarbojies ar savas sievas, sava bērna vai tādās personas savešanu, kura atrodas viņa varā vai atkarībā no viņa, vai ar kuru kupošanās sodama, pēc 498.p. un 499.p., tad viņš sodams ar pārm.n. .... "

506.p. "Kas piedabūjis 21.g.v. nenasniegušu atstāt Latvijas, vai citas valsts robežas ar nolūku likt viņai nodarboties ar netiklību, sodams ar pārm.n. .... "

Bet ja vainīgais nodarbojies ar šajā p. norādītiem noziegumiem amata veidā, tad viņš sodams ar sp.d. ... "

Te tiek runāts par t.s. balto verdzenu tirgotājiem. Stingri sodami arī tādi, kas gūst mantiskus labumus no sievietes netiklības. Līdz ar šo nodaļu ir izsmelti tie panti, kas runā par individa nemantisko interešu aizsardzību.

Noziedzīgi nodarījumi pret mantiskām interesēm.

Raksturojot šo sodu lik.daļu, jāsaka, ka tāieni šis mantiskās, saimnieciskās vai materiālās intereses stāv cīņā sakarā ar sabiedriskās dzīves parādību grupu, kas ir ārkārtīgi mainīga. Attiecībā uz individuālo labumu aizsargāšanu, piem. tādu sastāvu, kā slepkavības, zīdības bojājumu u.c. faktiskais sastāvs paliek vienmēr tas pats, izņemot tehniskos līdzekļus ar kuriem tie tiek realizāti. Šie pēdējie var mainīties sakarā ar jaunu tehnisku rīku izgrudrošanu.

Turpretim materiālā - mantiskā sfairā ir stipri mainījusies, jo saimnieciskā dzīvē vienmēr nāk kaut kas jauns, tādēļ arī iespējami arvien jauni noziedzīgo nodarījumu sastāvi, un kriminalistu uzdevums tad ietvert šos jaunos sastāvus sodu likumos.

Protams, ka arī mantiskā sfairā ir tādi sastāvi, kas palikuši no seniem laikiem nemainījušies, piem. zagšana, bet ja runā par apdrošināšanas zagšanu, tad tas ir pavisam jauns sastāvs. Agrāk bija lieli strīdi attiecībā uz elektrības zādzību. Nezināja kam to pieskaitīt.

Šie no jauna klāt nākošie sastāvi sastāda tā saucamo residium - atlikumu, kas paliek kodekos ārpus klasifikācijas.

Prof. Mince ir mēģinājis uzskaitīt to sastāvu rindu, ko varētu pēc viņa domām uzskatīt par tipiskiem noz. nodarījumiem pret mantu. Te viņš pieskaita zādzību, laupīšanu, izspiešanu, krāpšanu, piesavināšanos, uzticības nolietīgu lietošanu, bankrotu, augļošanu, ļaunrātībām attiecībā uz mantu, patvaļīgu mantas lietošanu, autora tiesību pārkāpšanu un mantas bojāšanu.

Šos sastāvus Mines uzskata par izkristalizējošiem un pieņemamiem sastāviem.

Šai daļā krimināltiesības pieskaras civiltiesībām jo daudzi sastāvi pārņemti no civil un tirdzniecības tiesībām.

Mantiski noziegumi tiek izdarīti : a/ vai nu lai kaitētu cita interesēm vai

b/ mantkārīgos nolūkos.

Galvenais pamatsastāvs ir zādzība par kuru runā 546.p. " Kas slepeni vai atklāti panēmis svešu kustamu mantu ar nolūku aturēt to nelikumīgi savā vai citas personas labā, ar šo zādzību sodāms ar cietumu ne mazāk par 3 mēn. .... "

Šā definīcija sakrīt arī ar doktrīnas definīciju. Šai definīcijā ir svarīgs katrs vārds.

Lai labāk izprastu šo definīciju, ir jāizseko tās vēsturiska attīstība.

Romā zādzība bija konstruēta kā privāttiesisks delikts, pie kam izšķīra divus gadījumus :

- 1/ furtum manifestum - atklāta pārņemšana un
- 2/ furtum nec manifestum - slepena pārņemšana.

Atbildība bija dažāda. Pirmā gadījumā lielāka.

Vēlāk attiecībā uz atklātību vai slepenību pie zagšanas domas dalījās. Vācijā ilgu laiku uzsvēra to, ka zagšanai vajaga būt slepenai.

Tāda konstrukcija lielā mērā sašaurina zagšanas jēdzienu. Franču tiesības aizvien ir bijis paplašinātāks zagšanas jēdziens, kas ietver ne tikai slepenu bet arī atklātu kustamas mantas pārņemšanu. Arī pie mums ir spēkā plašākais formulējums.

Tālāk šai definīcijā ir svarīgi, tas, ka te iet runa par svešas kustamas mantas pārņemšanu. Šai mantai jābūt kustamai. Attiecībā uz vārdu "svešs" ir pat pastāvējušas vairākas teorijas par to, kas ir sveša kustama manta. Vai tā kas atrodas sveša valdīšanā, vai arī tai jāatrodas svešā īpašumā.

Izšķirošais arvien te ir Bindinga uzskats, ka aizsargāta te tiek kā sveša valdīšana tā arī sveša īpašums. I

Tad svarīgs vārds šai def. ir "pārņemšana". Kas ir saprotams ar nozagšanu, tas ka pieskaras, ka aiznes vai satver kādu lietu? Atkarībā no šiem trīs momentiem ir izveidojušās arī trīs teorijas:

- 1/ pieskāšanās
- 2/ aiznesšana un
- 3/ satveršanas teorija,

jo ar satveršanas momentu izbeidzas valdīšana.

Tā piem. ja zaglis nozog pulksteni, bet cauras labatas dēļ tas turpat iekrīt un paliek, tad pēc satveršanas teorijas tevar konstruēt zagšanu.

546.p. II d. "Ja zādzība izdarīta ar sevišķu bezkaunību vai laužot uzticību, vai novācot aizsprostojumus vai aizslēgumus, kuri kavē iekļūt sētā, ēkā, vai citā kādā telpā, vai glābātuvē, vai dzelzceļa vilcienam ejot vai stāvēt, vai nakts laikā, vai ja panemta maunta apzināti bijusi nepieciešams līdzeklis cietušā uzturam vai darbam, vainīgais sodāms ne mazāk par 6 mēn. "

Bet ja nodarītais zaudējums mazsvarīgs vai ja vainīgais līdz kriminalvajašanas uzsākšanai pret viņu apmierinājis cietušo, tad viņš sodams ar cietumu līdz 6 mēn. ....

Ja zādzība izdarīta aiz galīga trūkuma, tad vainīgais sodams ar arestu.

Bet ja zādzība izdarīta aiz galīga trūkuma un nodarītais zaudējums mazsvarīgs, tad tiesa var vainīgo atsvabināt no soda".

Tā tad šī panta II.d. paredzēts kvalificēts gadījums, bet III. un IV.d. privileģēti gadījumi.

1. pask. 546.p. piemērošanai par nepieciešamā pazīmi uzskatāma tādā svešas mantas paņemšana, kura noziedzuma izdarīšanas laikā atradusies citā valdījumā.
2. pask. Zādzība uzskatāma par pabeigtu, tiklīdz zādzības objekts pārgājis no sveša valdījuma vainīgā faktiskā valdījumā, kaut arī vainīgais to nebūtu vēl aizņesis.
4. pask. Ja elektriskās strāvas lietotājs nav izlietojis strāvu apejot skaitītāju, bet tikai rūpniecības vajadzībām par lētāku tarifu doto strāvu izlietojis apgaismošanai, tad tas ir saistīts vienīgi ar civiltiesiskām sekām.
8. pask. Tā kā zādzības nepieciešamās pazīmes ir : no vienas puses vainīgā mantkārīgas dabas mērķis - ar svešu mantu, bez attiecīga ekvivalenta, pavairojot savas mantas sferu, un, no otras puses, griba aizkārt svešu īpašuma tiesību uz kustamu mantu, izņemot to no cietušā valdījuma un pārņemt savā rīcībā, apzinoties, ka tā ir sveša manta - tad, ja vainīgais ņemot svešu mantu bijis pārliecināts, ka viņam uz to ir tiesība, nav izdarīta zādzība.

547.p. Kas zādzis :

- 1/ mantu, kuras vērtība pārsniedz 1000.- pie kam zaudējuma prāvuma dēļ, cietušam cēlies svarīgs kaitējums;
- 2/ izlietojis nelaimes gadījumu ;
- 3/ valsts aizsardzībai paredzētu priekšmetu ....
- 4/ ..... dievnamu piederīgu priekšmetu ;
- 5/ mantu no kapa .....

Sodams ar pārm. namu.

Mēģinājums sodams .....

Dažas šī p. daļas tā tad varētu ievietot nodarījumos pret ticīgo reliģiskām jūtām un mirušo mieru.

548.p. Kas izdarījis zādzību no apdzīvotas ēkas, apdzīvota kuga, vai no tādā neapdzīvotas telpas, kur tajā laikā apzināti atradies cilvēks, vai no apdzīvotas ēkas iežogota pagalma :

- 1/ ja vainīgam apzināti bijis klāt ierocis .....
  - 2/ nakts laikā, ja pie tam vainīgais meklējis šajā telpā vai pagalmā bojājot aizsprostojumus vai aizslēgumus, kuri kavē ietikt tajās, sodams ar pārm.namu.
- Mēģinājums sodams."

549.p. Kas zādzis :

1/ anata veidā, vai aiz paraduma piekopjot sodamu mantkārīgu nodarbību;

2/ bandā :

sodans ne mazāk par 2 g.pārn.n.

Mēģinājums sodans ..... "

Lekcija 1939.g. 29.IV.

Svešas lietas apņemšana .

Te saimnieks, lai gan viņš protestē pret lietas apņemšanu, viņam tomēr to atņem. Ir izkristalizējušies daži šīs apņemšanas veidi, kas pieminēti arī mūsu sodu likumā. Tādi ir laupīšana, izspiešana, piesavināšanās un krāpšana.

No vienas puses šie sastāvi ir skaidri. Tos viegli var atšķirt vienu no otra. Bet no otras puses, attiecībā uz laupīšanas un izspiešanas atšķirībām ir pastāvējušas neskaidrības. Likumdevēja runā par laupīšanu tad, kad nolaupa kustamu mantu, nodarot tās īpašniekam miesas bojājumus, kā arī tad, ja šādi miesas bojājumi netiek nodarīti, bet kad manta tiek paņemta pielītojojot sodamus draudus vai novedot personu nesamapas stāvoklī. Izejot no šī norādījuma, nav grūti konstatēt starpību starp zagšanu un laupīšanu.

Bet grūtāk atšķirt laupīšanu no izspiešanas. Piemēra dēļ apskatīsim divus gadījumus :

1/ viens iet pa ielu un viņam kāds cits, piedraudot ar ieroci, liek atdot naudu. Baidīdamies no nāves vai smagiem miesas bojājumiem, tas arī atdo naudu;

2/ kādam pieder zināma lieta. Ar draudiem panāk to, ka lieta beidzot tiek atdota.

Skaidrs, ka pirmā piemērā izdarīšana ar laupīšanu, bet otrā ar izspiešanu.

Doktrīna mēģinājusi konstatēt starpību starp šiem gadījumiem, aizrādot uz to, ka pie laupīšanas ir vienmēr darīšana ar kādu kustamu lietu, bet pie izspiešanas ar mantisku labumu vai tiesību. Bet šī izšķirība neiztur kritikas, jo var būt arī tādi gadījumi, kad kādu spiež atteikties arī no mantiska labuma vai tiesības, nodarot tam miesas bojājumus. Tomēr šai gadījumā būtu jārūnā par laupīšanu.

Otrkārt, doktrīna mēģina starpību starp šiem nodarījumiem konstatēt pēc līdzekļa, ar kādu šos nodarījumus jāstrādā, aizrādot ka pie laupīšanas tiek pielietota vardarbība - vis absolūta, bet pie izspiešanas sodami draudi - vis compulsīva. Pēc šī iedalījuma par laupīšanu varētu runāt tādā gadījumā, ja piem. kāds uzbrūktu otram ar fizisku spēku, kraujot kādu mantisku labumu no viņa rokām.

Bet var būt arī citāda rakstura gadījumi, kā tas redzams pirmā piemērā, kad ar ieroča palīdzību, nepielietojot fizisku spēku, tomēr atņem mantisku labumu. Arī šādā gadījumā ir jārūnā par laupīšanu, bet pēc šī dalījuma šo gadījumu nevar ierindot laupīšanā.

Nemot šo vērā, pēdējā laikā zinātnē nāk priekšā citi šķirojumi, pēc līdzekļu intensitātes vai tiešuma dažādības. Pie izspiešanas draudu raksturs nav tūlītējs, intensīvs un tiešs. Tur cilvēkam ir vēl iespējams pārdomāt, vai vērts atdot kādu mantisku labumu vai nē, vai ziņot par draudu iestāšanās policijai u. t. t. Mūsu laikos parastākais izspiešanas paņēniens ir tāds, ka kāds saņem draudu vēstuli, kurā ir piedraudēts nolaupīt piem. bērnu vai ko citu, ja zināma naudas summa netiks nolikta zināmā vietā.

Bet arī laupīšanā varam izšķirt tādus gadījumus, kur pielietota vis absolūta, t. i. vardarbība un tādus, kur pielietota vis compulsīva - draudi. Pēdējā gadījumā laupīšana ir grūti izšķirt no izspiešanas.

Varam uzstādīt sekojošu šemu:

Zādzība

Laupīšana

Izspiešana
/īlāk tieša
piespiešana/vis absolūta
/paņemšana/vis compulsīva
/piespiešana atdot/

Izspiešana ir pilnīgi skaidri definēta

551.p. "Kas ar nolūku gūt sev vai citai personai mantisku labumu, ar netiešu vardarbību vai ar netiešiem sodamiem draudiem piespiedis atdot mantu vai 525.p. norādītos dokumentus vai korespondenci vai mant. tiesības, vai atteikties no tādām tiesībām, vai iestāties kādā neizdevīgā mantiskā darījumā, par šo izspiešanu sodams ar pārmācības namu.

Mēģinājums sodams.

Ja izspiešana izdarīta anata veidā, vai aiz paraduma, piekēpjot sodamu mantkārīgu nodarbību, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem līdz 8 g. Ja izspiešana izdarīta bandā, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku .....

Piespiešana turpretim ir daudz plašāks jēdziens. Ar to saprot visu to, kas pieder pie noziedzīgiem nodarījumiem pret personas brīvību, turpretim izspiešana, kas ietilpst šīs piespiešanas sastāvā, ir noziedzums pret personas mantu. Lanta te izcelta kā galvenais nodarījuma objekts.

550.p. I paredz paņemšanu.

"Kas: 1/ nodarot miesas bojājumus vai vardarbību pret personu, lietojot sodamus draudus vai novedot nesamānas stāvoklī, paņēmis svešu kustamu mantu ar nolūku nelikumīgi paturēt to savā vai citas personas labā;

2/ nodarot miesas bojājumus vai vardarbību pret personu vai lietojot sodamus draudus, ar nolūku gūt sev vai citai personai mantisku labumu, tieši piespiedis atdot mantu vai mant. ties., ..., par šo laupīšanu sodams ar pārmācības namu no mazāk par 2 g.

Mēģinājums sodams."

Tālāk šai pantā paredzēti kvalificēti gadījumi.

"Ja šādu laupīšanu:

- 1/ vainīgais izdarījis nodarot ļoti smagu vai smagu miesas bojājumu;
- 2/ izdarījusi persona ..... ar ieroci .....
- 3/ izdarījušas vairākas personas kopīgi;
- 4/ vainīgais izdarījis atklātā jūrā;
- 5/ ..... amata veidā ....., tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem uz noteiktu laiku.

Bet ja minētā laupīšana izdarīta bandā, tad vainīgais sodams ar spaidu darbiem mazākais uz 8 g. ...."

552.p. paredz vienu citu noziedzīgu nodarījumu, ko jaunākā laikā apzīmē kā šantažu. Šo sastāvu teorijā ir viegli atšķirt no izspiešanas. Pie izspiešanas tiek pielietoti sodami draudi vai vardarbība pret personu. Te draudi vienmēr ir prettiesīgi, bet pie šantažas, lai gan tiek piedraudēts kaut kas nepatīkams, tomēr draudi nav nelikumīgi, piem., ja kādai personai nācis zinams kāds noziedzīgs nodarījums, ko pastrādājusi zinama persona, bet šim noziedzīgam nodarījumam vēl nav iestājies noilgums, tad šī persona, kas ieinteresēta noziegumā neatklāšanā, ir ar mieru nest vislielākos upurus, lai tikai attiecīgā persona par šo noziegumu nepaziņotu atklātībai. Šādos gadījumos, lai gan par attiecīgu nodarījumu būtu iespēja sodīt, tomēr arī tādu cilvēku, kas piekopj šantažu t.i. izlieto šo zināšanu mantkārīgā nolūkā, lai no vainīgā izspiestu kādas mantiskas vērtības, šim nolūkam terorizējot vainīgo, tomēr ir sodāma.

552.p. "Kas ar nolūku gūt sev vai citai personai mantisku labumu, piespiedis nodot mantu vai 525.p. pantā norādītos dokumentus vai korespondenci, vai atdot mantiskas tiesības, vai atteikties no tādām tiesībām, vai iestāties citā kādā neizdevīgā mantiskā darījumā, piedraudēdams izpaust izdomātas vai patiesas ziņas:

- 1/ par apstākli, kurš dara negodu cietušam vai viņa ģimenes loceklim, kaut arī mirušam;
- 2/ par to, ko cietušais vai viņa ģimenes loceklis, kaut arī mirušais, izdarījis nodarījumu, kurš sodams kā smags noziedzīgs nodarījums;
- 3/ par apstākli, kurš satricina tirdz. kreditu, sodams ar cietumu ne mazāk par 3 mēn. ...."

Mūsu sodu likumi, kā redzams no šī panta, šantažas deficīnija nav konzekventa, jo nepatiesu ziņu izplatīšana ir vienkāršs izspiešanas paņēmieni, bet ne šantaža.

552.p. II d. paredzēts kvalificēts gadījums attiecībā uz personām, kas ļoti viegli var piedraudēt ar kādu ziņu izpaušanu.

"Ja tādu noziedzīgu nodarījumu:

- 1/ izdarījis periodiska izdevuma redaktors, izdevējs vai līdzstrādnieks, kuri draudējuši izpaust tādas ziņas presē;
- 2/ vainīgais izdarījis amata veidā .....
- 3/ vainīgais izdarījis bandā, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ....."

37.nod. K r ā p š a n a.

553.p. "Kas ar nolūku gūt sev vai citai personai mantisku labumu, pamudinājis kādu personu, apzināti maldinādams to ar faktu viltīgu sagrozījumu, izdarīt savām vai citas personas mant. interesēm kaitīgu darbību vai bezdarbību, ja tāda darbība vai bezdarbība izdarīta, par šo krāpšanu sodams ar cietumu ....."

Lai orientētos šai definīcijā. tad tā jāsalīdzina ar zādzības definīciju. Pie zādzības ir darišana ar paņemšanu, bet pie krāpšanas pati apkrāptā persona kaut ko izdara sev par sliktu, un pamudināšana uz to notiek ar apzinātu maldināšanu - faktu viltīgu sagrozīšanu. Attiecībā uz krāpšanu ir vienmēr pastāvējusi tā grūtība, ka tā tiek apskatīta arī civiltiesiskā sfērā, kurai ir arī savas civiltiesiskas sekas: darijuma atcelšana un zaudējumu atlīdzināšana un šīs divas civiltiesiskās sekas ļoti bieži izrūdas par pietiekošu līdzekli, lai cīnītos ar krāpšanu. Bet kā varētu atšķirt krāpšanu civiltiesībā no krāpšanas krimināltiesībā? Principa, pēc kura varētu izšķirt šos divus krāpšanas veidus, nav. Katrā ziņā pie krāpšanas nepieciešams pastāvošo apstākļu sagrozījums. Bet kas attiecas uz nākotni, t.i. uz tiem apstākļiem, ka kāds nepareizi kaut ko sola, bet faktiski vēl nav iestājis šo apstākļu sagrozījums, šādos gadījumos vēl nevar runāt par krāpšanu.

553.p. II. d. "Ja izkrāptās mantas vērtība pārsniedz Ls 1000,- un pie tam zaudējuma prāvuma dēļ cietušam cēlies svarīgs kaitējums, tad vainīgais sodams ar pārmācības namu ...."

Tā tad šeit tiek prasīti abi pamati: svarīgs kaitējums un Ls 1000,-, tikai tad varēs runāt par krāpšanu.

553.p.pask. "Krāpšanā cietušais izpilda itkā starpnieka lomu, bez kura līdzdarbības krāpšanu nevar pabeigt, krāpšana atzīstama par pabeigtu, tiklīdz cietušam nodarīts zaudējums, bet līdz tam vainīgā darbību var uzskatīt tikai par krāpšanas mēģinājumu."

1.pask. "Ar krāpšanu jāsaprot pievilšana, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā pamudināt cietušo, lai tas, pretēji savai patiesai gribai un ciešot zaudējumus pienācīga ekvivalenta nesapņemšanas dēļ, nodod citam kustamu mantu vai tiesību uz mantu, atteicas no tādas tiesības, uzņemas pienākumu mantas ziņā vai noslēdz līgumu par mantu, pie kam krimināllikums soda apsūdzētā ļauno gribu izlietot sev par labu cietušā kļūdīšanos, kuru apsūdzētais pats radījis ar tādu pievilšanu, kas spēj virzīt cietušo uz noteiktu darbību."

Attiecībā uz krāpšanu, vienmēr paceļas jautājums, kas jāuzskata par faktu viltīgu sagrozīšanu, kas konstruētu krāpšanu. Ja kāds pasaka acīmredzamu absurdu, vai tā arī būs krāpšana?

Civiltiesības aizsargā tikai normalu saimnieku, kas savā lietu vēšanā pielieto normalu saprātu. Ari krimināltiesības vienu laiku pieturējās pie šīs normala saprāta teorijas.

556.p. "Kas 1/ pamudinājis personu, kas apzināti nav spējīga saprast izdarītā darijuma vai rīcības raksturu un nozīmi vai vadīt savu darbību, vai kura nav sasniegusi pilngadību, iestāties neizdevīgā mant. darijumā vai uz citu viņai neizdevīgu mant. rīcību, iznākotams viņas nesaprātību vai piedzi-

vojumu trūkumu, ja darījums vai rīcība notikuši;

- 2/ uzrādījis piedzišanai dokumentu tā pilnas sumas vai kādas daļas apmērā, ja piedzenamais parāds apzināti dzēsts, ja šie nod. izdarīti ar nolūku gūt sev vai citai personai mantisku labumu, sodams ar pārmācības namu līdz 2 g."

Te tiek ņemtas vērā individualās spriešanas spējas. Ja kāds izmanto kāda individa zemas spriešanas spējas, tad to var sodīt pēc šī panta.

555.p. iet runa par apdrošinājuma krāpšanu. "Kas aizdedzinājis, uzspridzinājis, applūdinājis, iznīcinājis vai noslēpis apdrošināto mantu, lai dabūtu apdrošinājuma sumu, ... sodams ar pārm. n. līdz 2g.

Mēģinājums sodams."

Attiecībā uz 553.p. te ir domātas ne tikai apkrāptā paša saimnieciskās intereses, bet arī tie zaudējumi caur apkrāpto nodara citai personai piem. aizbilstamam.

1939.g. 3. V lekcija.

35.nod. I. P i e s a v i n ā š a n ā s.

Kā to prof. MINCS aizrāda, tad zādzība, laupīšana, izspiešana ar pēdējās paveikliem šantažu un krāpšanu, visi šie noz. nod. ir vērsti ne tikai pret īpašuma tiesībām, bet arī valdījumu jeb faktisko kundzību par zināmām saimnieciskām iespējām. Visos šajos noziegumos raksturīgs moments ir tas, ka viņos notiek valdījuma traucēšana, piem., zaglis satver sveša lietu, izspiedējs ar draudu palīdzību palīdz piespiest atdot kādu lietu, tad krāpnieks ar faktu viltīgu sagrozīšanu panāk kādas lietas vai mantiskas tiesības atdošanu.

Bet dzīvē sastopami arī tādi gadījumi, kur īpašums tiek atņemts bez valdījuma traucēšanas. Te valdījums, kaut kādā kārtā ir jau likumīgi nodots, bet noziedznieks te tikai paņem īpašuma tiesības. Šādos gadījumos mēdz runāt par piesavināšanos - Unterschlagung -. Tā tad galvenā ideja - piesavināšanās gadījumā ir tā, ka pie šī noz. nodarījuma pastrādāšanas netiek traucēts valdījums, bet gan īpašuma tiesības. Šādā veidā piesavināšanās sastāvs ir izkristalizējies tikai jaunākā laika teorijā.

Romiešiem piesavināšanās kā atsevišķs sastāvs nebija pazīstams, jo tas ietilpa furtum - zādzības jēdzienā. Ģermaņi izšķīra divus piesavināšanās veidus:

- 1/ kad valdījums nonāk pie vēlākā piesavinātāja ar lietas uzticētāja palīdzību. Te piesavināšanās pielīdzinama zādzībai.
- 2/ kas lieta nonāk pie vēlākā piesavinātāja kādas kļūdas rezultātā, bet ne pretlikumīgā veidā.

Bet kādi varētu būt tie veidi, kādos varētu šis valdījums pāriet kādas personas rokās, bez tā, ka šī nonākšana būtu pretlikumīga.

Te izšķir divus veidus:

- 1/ lietas uzticēšanu. To var tikt uzticēta ļoti dažādā veidā ar kāda juridiska darījuma palīdzību piem., atdodot lietu kā ķilu. Te lieta nonāk otras personas valdījumā pilnīgi likumiskā ceļā. Tikai vēlāk, kad šī persona šo pašu lietu piesavina, tad ir darīšana ar noz. nod.

2) ar likumu vai rīkojumu, piem., aizbildnības, aizgādības, valsts vai pašvaldības dienesta attiecībās lietas var būt nodotas kādu šo dienestpersonu valdīšanā.

Visos šajos gadījumos raksturīgi ir tas, ka piesavināšanās ir attiecībā uz kaut ko uzticētu, tādēļ te parādas uzticības laušanas moments.

Bez šiem ir arī citi momenti, kuros lieta nav uzticēta, bet nonāk citas personas valdīšanā, tas ir vienkāršas piesavināšanas gadījumos, bez uzticēšanās no īpašnieka puses. Šādos gadījumos piesavinās uz likuma vai rīkojuma pamata, jo lieta var nonākt citas personas valdīšanā legālā ceļā, piem., ja cita persona to atrod. Tad lieta var nonākt pie citas personas gadījuma dēļ, piem., ja plūdi atskalo, vai auka atnes kādu svešu lietu, tad tāda ceļā, ka kāds aizmirst savas lietas cita dzīvoklī. Ja pēc tam tās tiek paturētas no kāda dzīvokļa īpašnieka, tad te tiek izdarīta piesavināšanās. Beidzot arī kļūdas dēļ lieta var nonākt pie citas personas, piem., ja kasieris iedot Ls 10.-, bet tas izdot atpakaļ aiz pārskatīšanās vairāk kā saprātis.

Tā tad veidi, kādos sveša lieta var nonākt citas personas valdījumā, ir sekoši:

I. Uzticēšana

uz darījuma pamata

II. Bez uzticēšanas

lik. vai rīkojuma pamata

1. atradums
2. gadījums
3. aizmiršana
4. kļūda.

541. p. I.d. "Kas piesavinājies savā vai citas personas labā viņam uzticētu svešu kustamu mantu, sodams ar cietumu".

Bet kāda īsti momentā notiek piesavināšanas?

Noziedzīgs nodarījums notiek taj momentā, kad noziedzniekā rodas lēmums - animus sibi habendi - griba lietu paturēt sev. Bet lai konstruētu šo noziegumu, ir nepieciešami, lai šis nolūks realizētos arī ārpusaulē. Ārējā darbība te varētu būt lieta neatdošana tad, kad tā būtu jāatdod. Tomēr arī šo robežu grūti novilkt, jo tomēr ja notiek tikai vilcināšanās lietu nodot, bet lieta tomēr tiek nodota, tad noziedzīgs nodarījums te vēl nav pastrādāts. Lažes gadījumos likumdevējs ir mākslīgi radījis momentus, ar kuru iestāšanās jau varētu runāt par piesavināšanos, piem., revīzijā. Ja taj momentā, kad šo revīziju kas ir konstatēts deficīts, tad jau var runāt par piesavināšanos. Attiecībā uz piesavināšanos ir paredzēti dažī kvalificēti un dažī privileģēti gadījumi. Kvalifikācija tiek izvesta pēc subjekta un pēc piesavinātās mantas vērtības.

Kvalifikācija pēc subjekta ir izvesta 544.p. III.d. "Ar šo pēdējo sodu (parn. n.) sodāms arī aizbildnis vai aizgādnis, kas šī p. I.d. norādītā kārtā nelietīgi izlietojis uzticību par kaiti savam aizbildstamam vai piesavinājies savā vai citas personas labā viņa aizbildnības vai aizgādības pārziņā stāvošu svešu kustamu mantu".

545.p. "Ar tiem pašiem sodiem (sp. d.) un uz tiem pašiem pamatiem sodāmas šajā pantā minētās personas, kas piesavinājušās savā vai citas personas labā pie viņam pēc dienesta atrodošas mantu, kā zagšus viņu uzraudzībā pēc dienesta atrodošas mantu".

Kvalifikācija pēc mantas vērtības ir 541.p. II.d. "Ja piesavinātās mantas vērtība pārsniedz Ls 1000.- un pie tam zaudējuma prāvuma dēļ cietušam cēlies svarīgs kaitējums, vai ja piesavināšanās izdarīta aiz parāduma piekopjot sodāmu mantkārīgu nodarbību, tad vainīgais sodāms ar pārmācības namu".

Tā tad te abiem noteikumiem jābūt kā Ls 1000.- tā arī svarīgam kaitējumam.

vienot uzticības nelietīgai lietošanai, bet par cik daudz te notiek piesavināšanās, par tik šo sastāvu var pievienot piesavināšanai. Mūsu kodekā visas šīs trīs nozīgumu kategorijas ir saistītas vienā nodalā, pie kam pirmie divi sastāvi tiek apskatīti no vienas puses, bet no otras uzticības nelietīga lietāšana. Pirmos divos sastāvos tiek piesavināta kāda konkrēta lieta un galvenais te mantkārīgs nolūks, bet trešā sastāva nolūks kaitēšana nevis attiecībā pret kādu atsevišķu lietu, bet gan kāda visai mantiskai sfērai, pie kam te mantiskais mōtīvs nav galvenais. Pēdējā būtu praktiska atšķirība starp šiem sastāviem.

544.p. I.d. "kam

- 1) pēc liguma vai
- 2) uz likuma pamata vai
- 3) kā bez uzdevuma lietvedim

jāgādā par svešu mantu vai svešām mantiskām interesēm, un kas izlietojis savu pilnvarojumu vai stāvokli par kaiti viņam uzticētai vai viņa pārzināmai mantai vai mantiskām interesēm, ja no šāda nelietīgas izlietošanas cēlies kaitējums, sodāms ar cietumam ...."

Te ir dota laba nelietīgas izlietošanas definīcija pie kam norādīti arī veidi, kādos zināma uzticība var parādīties.

544.p. II.d. paredz kvalificētu gadījumu. "Ja nodarītā kaitējuma apmērs pārsniedz Ls 1000.- un pie tam zaudējuma prāvuma dēļ cietušam cēlies svarīgs kaitējums, tad vainīgais sodāms ar pārmācības namu".

545.p. "Dienestpersona vai kredītiestādes, akciju vai paļu sabiedrības, apdrošināšanas biedrības vai sabiedrības, kooperatīva, slimnīcas vai lapdarības iestādes dienestā stāvošais, kas izlietojis savu dienesta stāvokli par kaiti viņa gādībai pēc dienesta uzticētai mantai vai mant. interesēm, ja no šādas nelietīgas izlietošanas cēlies kaitējums, sodāms ar pārmācības namu".

Let ja zaudējuma prāvuma dēļ cēlies:

- 1) valstijs svarīgs kaitējums
- 2) kredītiestādes lietu satricinājums vai panīkums,
- 3) daudzu personu izpostījums, tad vainīgais sodāms ar spaidu darbiem līdz 6.gadiem .....

22.paskaidrojums 5.L. "578.p. par cietušo dienesta piesavināšanās gadījumos var būt ne tikai tas iestādījums, kur vainīgais atradies dienestā, bet arī tās personas, kuru mantiskās intereses atrodas šā iestādījuma gādībā, un dienesta pieņemšana šādā iestādījumā pielīdzināma pilnvarojuma saņemšanai no katras atsevišķas personas, kas griežas pie šā iestādījuma un uztic tam savu mantisko interešu aizstāvību".

11.paskaidrojums "Šis pants neparedz vainīgā nolūku kaitēt viņam uzticētam interesēm".

17.paskaidrojums "Šis pants nešķiro dienestpersonas amatpersonas un kalpotājos, raugoties pēc viņu izpildamā darba svarīguma, bet runā par dienestpersonam vispār".

18.paskaidrojums "545.p. 5.d. paredzēts noz. nod. nav domājams bez materiālu zaudējumu nodarīšanas cietušam. Nevar atzīt par pierādītu, ka cietušam būtu nodarīts zaudējums, jo tā būtu loģiska pretruna".

1939. g. 6. v. lekcija.

40. nod. Svešas mantas patvaļīga lietošana.

Pretlikumīgu sveša mantas lietāšanu bez tā ka būtu aizkeltas īpašuma tiesības, regulē pa lielākai daļai civiltiesības, jo tie noteikumi nav tik smaga rakstura. Tie liete tiek tikai lietota. Tomēr dažos gadījumos arī svešas mantas patvaļīgu lietāšanu saista ar zināmu krimināltiesisku sankciju. Ņemot vērā šo teoretisko paskaidrojumu, varētu sagaidīt, ka šai nodaļā ietu runa tikai par svešas mantas patvaļīgu lietāšanu, tomēr tas tā nav, jo šai nodaļā ir ievietoti vairāki tādi sastāvi, kurus nevarētu apskatīt šai nodaļā. Nav arī tāda vispārēja panta šai nodaļā, kas runātu par svešas mantas patvaļīgu lietošanu, bet ir gan tikai atsevišķi pantu savienojums no kuru savilkuma, kopēja saturs varētu izlobīt likumdevēja svešas mantas patvaļīgu lietošanas definīciju.

584. p. "Kas nodarbojies ar svešas kustamas mantas pieņemšanu, kļūda vai glabāšanu, vai viņa darbinieks, kuri tādu mantu patvaļīgi lietojuši, par kaiti mantas īpašniekam vai īpašniekam, vai devuši to, lietot citam, sodāmi: ar arestu".

Šis ir kazuistisks - speciāls pants divos virzienos. No vienas puses tas paredz kļu un glabāšanu, bet no otras puses profesionālu nodarbošanos ar kļu un glabāšanu.

No teoretiska viedokļa šo pantu būtu labāk ievietot nodaļā par uzticības nelietīgu lietošanu.

585. p. kas patvaļīgi:

3. pkts. "Uz svešas zemes uzvedis akmeņus, smiltis, mālus vai citus kādus minerālus priekšmetus;

4. pkts. Gājis vai braucis pa svešu zemi, ja iedšana vai braukšana pa to aizliegta;

5. pkts. Uz svešas zemes gājis vai dzinis vai laidis pa to lopus un putnus."

Šais gadījumos uzskata, ka, piem., akmeņu, grūžu uzvešana uz svešas zemes aizņem attiecīgu šīs zemes platību, kura caur to paliek neizlietota no šīs zemes īpašnieka, bet tiek izlietota no tā, kas patvaļīgi uzvedis šos priekšmetus, uz sveša zemes, vai arī citādi traucējis sveša īpašumu.

Otra p. grupa runā par augļu iegūšanu, ko arī pēc mūsu kodeksa uzskata par svešas mantas patvaļīgu lietošanu.

Pēdējās laikā krimināltiesību doktrīna un arī pozitīvās tiesības svešu augļu okupāciju sāk uzskatīt par tādu pašu deliktu kā zagšanu.

Līdzšinējais uzskats, kas runā par augļu iegūšanu kā svešas mantas patvaļīgu lietāšanu, ir izveidojies vēsturiski, kad pirmkārt zaudējumi, ko nodarīja ar šādu okupāciju, nebija jūtami, jo tad bez privātiem mežiem un plavēm, to lielākā daļa piederēja valstij un tā kā augļu bija daudz, tad arī zaudējumi to iegūšanu nevienam necēlās. Otrkārt, arī īpašuma tiesības tad nebija tik stingri noteiktas, kā mūsu laikos un tādēļ arī augļu papemšanu uzskatīja par šo priekšmetu lietošanu, bet ne zagšanu. Bet jaunākā konstrukcija te uzsver papemšanas, bet ne lietošanas momentu. Mūsu sodu likums stiprā mērā ir revidējis veco konstrukciju, bet nav pievienojies arī jaunākai konstrukcijai, tādēļ ietur vidus ceļu starp abām konstrukcijām.

586. p. Kas patvaļīgi:

1) pretēji saimnieka aizliegumam, lasījis svešā zemē savvaļā augošas ogas, augļus, sēnes vai vācis meža pakaņus vai kaut kādus citus priekšmetus kuri var sagādāt zemes īpašniekam labumu;

6.pk.) plūcis vai lasijis svešā dārzā, laukā vai apsētā pļavā nelielā daudzumā dārza puķes augļus, sakņaugus vai citus kādus sējumus vai stādījumus to tūlītējai paturēšanai, kaut arī ne paša šī pārkapuma izdarīšanas vietā;

8.pk.) lietojis uz svešas zemes grāvjus vai citas ūdensbūves, kuras ierīkotas nosusīšanas, apslācīšanas vai apūdeņošanas nolūkā, vai arī tām nodalīto zemi, vai tajā esošo ūdeni;

2.pk.) svešā zemē griezis velēnas, ieguvījis akmeņus, smiltis, mālus vai citus kādus minerālus priekšmetus, sodāms ar naudas sodu līdz Ls 500.-"

Šī pantā otrā punktā parādas vēl vecāks vēsturisks uzskats, jo smilts, akmeņu u.t.t. iegūšanu svešā zemē var uzskatīt par lietošanu tikai tad, ja zemes ir tik daudz, ka tās aizvešana nespēlē nekādu lomu.

Tālākā pantu grupa runā par mežiem,

579.p. "Kas patvalīgi cirtis svešā mežā koku, sodāms ar cietumu"

Patvalīgi nocirstie koki atņemami un atdodami meža īpašniekam vai arī piedzenama par labu meža īpašniekam šo koku divkārtēja vērtība, kuru aprēķina pēc noteiktas takses, pie kam, ja daļa koku atdota meža īpašniekam, to divkārtēja vērtība pēc takses cenām ieskaitāma kopējā atlīdzības summā.

Šajā pantā paredzētā patvalīga meža ciršana mazsvarīgos gadījumos nav sodāma, ja tā izdarīta, lai apmierinātu tikai ceļā radušo vajadzību pēc meža materiāliem.

4. pask. "Izteiciens "svešais mežs" jāsaprot šī vārda plašākā nozīmē. Par mežu uzskatāmi arī atsevišķi koki, kas palikuši pāri no meža, ja tie nav paredzēti kādiem atsevišķiem nolūkiem, piem., dārzam, parkam u.t.t."

580.p. "Kas patvalīgi:

- šā mežā:
- 1) sagatavojis koka izstrādājumus sve-
  - 2) noditis vai sagatavojis koka izstrādājumus lielākā skaitā nekā atļauts, ja šis cirtuma vai sagatavojuma pārsniegums ir lielāks par 1/10 no atļautā daudzuma,
  - 3) cirtis citādas sugas vai citāda labuma kokus nekā bijis atļauts,
  - 4) cirtis kokus vai sagatavojis koka izstrādājumus ne tajā gabalā, kurš tam nolūkam ierādīts, sodāms ar arestu".

581.p. "Kas ieguvījis, pieņēmis lietošanai, vai glabāšanai vai slēpšanai, vai kīlā, vai tūlītējai paturēšanai, vai devis tūlītējam paturēšanai, vai devis tūlītējam paturēšanai, vai devis tūlītējam paturēšanai, sodāms ar arestu

Ja amata veidā, ar cietumu,
ja aiz neuzmanības, ar naudas sodu līdz Ls 500.- ....."

582.p. "Kas bez ievērojama iemesla atradies svešā mežā arpus braucama ceļa ar koku cirtamiem rīkiem vai ar pajūgu koku pārvešanai, sodāms ar naudas sodu līdz Ls 100.- "

Neatļautas medības un zveju paredz 577. un 578.p.p.

Par šiem pašiem nodarījumiem bija runāts arī 15.nodalījumā. Tur šie noteikumi ir ievietoti sabiedriskās - publiskās interesēs, bet šai 40.nodaļā attiecīgie panti ievietoti privāttiesiskās interesēs. Šī konstrukcija izliekas vēl vairāk mākslota, jo grūtu uzskatīt par svešas mantas patvalīgu lietāšanu, piem., kustoņa nošaušanu svešā mežā un tā aizvešanu. Attiecībā uz medību tiesībām pastāv trīs konstrukcijas.

1) Medību un zvejas tiesības sastāda tā īpašnieka tiesību daļu, kam pieder attiecīgā platība.

2) Medību un zveju tiesības ir atšķirtas no parastā īpašnieka tiesībām. Šīs tiesības ir regālijas, kas pieder valstij un tamdēļ izslēdz pat īpašnieka tiesības uz medīšanu. Šī ir vecā konstrukcija, kas vairāk pieder feodālam laikmetam.

3) Medību un zvejas tiesības ir pašas par sevi zināmu tiesību komplekss, kas var un var arī nebūt saistītas ar īpašnieka tiesībām. Pēdējā konstrukcija pieņemta arī mūsu sodu likuma. Tomēr būtu pārreizāk šādus noz. nod. izdalīt speciālā nodaļā par patvaļīgu medību un zvejas tiesību pārkāpumiem, bet ne apskatīt šai nodaļā. Ja šie pārkāpumi ir ievietoti šai nodaļā, tad tam kā jau iepriekš paskaidrots ir tikai vēsturisks pamats.

Kā sankcijas šais p.p. 1577. un 578.) par zvēru, punktu, medīšanu un zvejošanu svešos ūdeņos ir arests vai naudas sods līdz Ls 500.

39. nod. Noziedzīgi nodarījumi pret autora tiesībām
un
izgudrojumu privilēģijām.

1) Jāizšķir autora tiesības plašākā nozīmē un arī šaurākā nozīmē. Par autora tiesību plašākā nozīmē var runāt tad, kad ir radīts cilvēku sabiedrībā kaut kas jauns, piem., izgudrots kāds ķīmisks jaunražošanas process, satiksmes līdzeklis, vai radīta grāmata ar pilnīgi jaunām atziņām. Par autora tiesību šaurākā nozīmē saprot tos gara ražojumus, ciktāl tie attiecas uz literatūru un mūziku, bet citu nozaru jaunradītājus sauc par izgudrojumiem.

Mūsu sodu likums autora tiesības ņēmis šaurākā nozīmē.

2) Ir jāizšķir divas autora intereses: materiālā un nemateriālā jeb garīgā interese. Autoram par savu darbu interesē arī atlīdzība kādu viņš varēs saņemt, bet var runāt arī par nemantiskām autora interesēm, piem., godu, atziņanu. Šīs nemantiskās, garīgās intereses, jo tieši saistītas ar autora materiālām interesēm, jo ja autors gūš lielāku atziņanu, jo vairāk pirkis arī viņa darbus, tādēļ abas šīs intereses ir aizsargājamas.

3) Kas attiecas uz izgudrojumiem, tad te stāvoklis nav tik skaidrs, jo te spēlē zināmu lomu arī vispārības intereses. Ievērojot tikai atsevišķā izgudrotāja intereses, būtu liegts sabiedrībai izmantot izgudrojumu, un jo vairāk, sakarā ar jauno konstrukciju, ka ik viens izgudrojums, nav tikai izgudrotāja viena paša nopelns, bet tanī laikā, kad to atklāj, tas, tā sakot, jau pašreiz karājas gaisā un izgudrotājs ir tikai tas starpnieks, tas izraisošais cēlonis, caur kuru šis izgudrojums nonāk cilvēku sabiedrībā, uz ko norāda vēl sevišķi tas, ka dažreiz vienā un tai pašā laikā viens izgudrojums tiek atklāts dažādās vietās no dažādiem zinātniekiem. Bet tas tikai ir ^{no} vienas pušes. No otra viedokļa, ja sabiedrība negarantētu izgudrotājam tiesību uz savu izgudrojumu, tiesību šo to paturēt uz savu vārdu, kā arī mantisku atlīdzību par to, tad neviens necenstos arī izgudrot un līdz ar to arī izbeigtos progress.

Tādēļ likumdošanai ir jāvirzās starp šīm divām iespējamībām.

573.p. "Kas tieši pārkāpis svešas autora tiesības sodāms ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500.-"

Ja šo tiesību pārkāpšana izdarīta patvaļīgi izdodot vai pavairojot ražojumu ar nolūku to izdot, tad vainīgais sodāms ar cietumu. Bet ja vainīgais patvaļīgi izdevis ražojumu savā vārdā, tad viņš sodāms ar cietumu ne mazāk par 3 mēn."

4. pask. Likums par autora ties. aizsargā literatūras, mūzikas, mākslas un fotogrāfijas darbu autoram tiesības uz viņa konkrētā ārējā formā veidoto darbu, pavisam neatkarīgi no tam, vai šajā darbā izteikta pavisam jauna, maz pazīstama, vai vispār zināma doma, kā arī neatkarīgi no šīs domas vērtības un pareizības.

574.p. "Kas bez atļaujas, ja tāda vajadzīga, publicējis preses izdevumā pa radiofonu raidīto informāciju, sodāms ar arestu vai ar naudas sodu līdz Ls 500.-".

575.p. "Kas patvaļīgi lietojis noteiktā kārtībā izdotu svešu izgudrojuma privilēģiju vai svešu tiesību, reproducēt noteiktā kārtībā pieteiktu fabrikas vai amatniecības modeli vai zīmējumu, sodāms ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500.-".

576.p. "Tirgotājs, kas glabājis pārdošanai vai ievēdis no ārzemēm pārdošanai vai pārdevis priekšmetu, kurš izgatavots apzināti pārkāpjot autora tiesības vai izgudrojuma privilēģiju, sodāms ar arestu vai naudas sodu līdz Ls 500.-".

34. Nodaļa.

Mantas, satiksmes ceļu, brīdinājuma zīmju, robežzīmju un citu taatlīdzīgu zīmju vai priekšmetu bojāšanu.

Šai nodaļā ir noz.nod. pret individa mantiskām interesēm, kuras var tikt traucētas tieši bojājot zināmas mantas. Te ir svarīga pati šīs mantas bojāšana, bet ne tie motīvi aiz kādiem šie bojājumi izdarīti.

Vēsturiski zināmu informāciju par mantas bojāšanu atrodam jau romiešu tiesībās iekš lex aquilia. Jaunākā laikā pirmās šo sastāvu min Prūsijas 1794.g. zemes tiesības, kur tas apzīmēts kā Beschädigung des Vermögens, kas nozīmē mantas bojāšanu. Vēlāk šo nosaukumu atvietoja ar Sachbeschädigung - atsevišķas lietas bojāšana.

Šai 34.nod. vairāk domātas taisni fiziskas, konkrētas lietas. Kas attiecas uz bojājumu vai kaitējumu jēdzienu, tad tā saprot mantiska derīguma samazināšanu un mantas novešanu nederīgā vai nelietojamā stāvoklī.

Šis nodarījums ir paredzēts arī civiltiesībās, kur arī iet runa par mantas bojājumiem un atlīdzību par šiem bojājumiem. Tomēr daži gadījumi ir izņemti no civ. tiesību sfairas un piedraudāti ar krimināltiesisku sankciju. Parasti ar mantas bojāšanu saprot tās saskaldīšanu, sadauzišanu u.t.t., bet manā var bojāt arī tā, ka tai piedot klāt vēl kādas citas vielas, pien., pienam piejauc klāt ūdeni u.t.t.

Ilgāku laiku pastāvējis strīds arī par to, kā rīkoties tad, ja palaiž kādu kostoni un tas aizbēg. Šai gadījumā vācu doktrīna ir konstruējusi tādu jēdzienu, ko apzīmē ar Sachentziehung.

Pie mantu bojāšanas iespējama neuzmanība kā arī nodoms, bet tas vai bojājums noticis mantkārīgi motīvu dēļ vai aiz atriebības, tas netiek ņemts vērā.

521. p. "Kas tieši bojājis svešu mantu vai, ar nolūku nodarīt kustamas mantas valdītājam kaitējumu, izpēmis to no cita likumīgas valdīšanas, sodāms ar arestu vai ar naudas sodu līdz Ls 500.-"

Bet ja nodarītais kaitējums mazsvarīgs, tad vainīgais sodāms ar naudas sodu līdz Ls 25.-

Ar tiem pašiem sodiem un uz tiem pašiem pamatiem sodāms, kas bojājis uzsvēšas zemes augošu koku, to iekāpjot, noplāšot tam mīzu vai citādā kārtā".

1.pask. "Par iesperšanu cietušā sivenam ar kāju, no kam tas nobeidzies, vainīgais atcild pēc šī panta".

2. pask. Par svešas mantas tīšu bojāšanu nevar uzskatīt gadījumu, kad kāds, iebūvējis svešā mājā savu materiālu, vēlāk, atstājot šo māju, izplēsis minēto materiālu un pārņēmis to sev līdzī, kad mājas īpašnieks iedzies viņam par to atlīdzināt.

4. par. "Apsūdzātā atsauksšanās uz to, ka viņi nojaukuši cietumā žogu nevis ar nodomu bojāt svešu mantu, bet gan lai atbrīvotu ceļu lopu dzīšanai, neatsvabinā viņus no atbildības pēc šī panta, jo motīvs, kura dēļ viņš bojājuši žogu, pats par sevi vēl neizslēdz viņu nodomu bojāt svešu mantu".

11. pask. "Noziedzīgas darbības motīvs neietilpst šī panta sastāvā pazīnēs, un šā panta piemērošanai no subjektīvās puses jākonstatē tikai apsūdzātā tīša s.l. 46.p. l.d. paredzētā rīcība, bet nevis viņa darbības motīvi, kuri ir nenozīmīgi no 521.p. sastāva viedokļa".

Tālāk nāk vesela rinda pantu, kuriem ir lielāka nozīme kā 521.p. jo tie, lai gan saistās ar mantas, satiksmes ceļu u.t.t. bojāšanu, tomēr satur sevī visārībai bīstamus noziedzīgus nodarījumus. Ņemot to vērā visa tālākā pantu grupa varētu pretendēt uz to ievietošanu tai daļā, kas runā par noz. nodarījumiem pret publiskiem labumiem.

1939.g. 10.V. lekcija.

Pegājušā lekcijā apskatīta no 54. nodaļas tāda svešas mantas bojāšana, kas vēsta pret individa mantiskām interesēm. No otras puses šai nodaļā ir arī tādi panti, kuros gan runā par mantas bojāšanu, bet kuros traucētas ne tikai individuālas intereses, bet arī publiskas - vispārīgas intereses. Šai pantu grupā paredzēti pirmkārt tādi gadījumi, ka publiskas intereses tiek traucētas vai nu ar to, ka attiecīgais nor. nod. ir vispārībai bīstams, vai arī ar to, ka tā mantā ir tāda, ar kuras bojāšanu var nodarīt citiem lielus zaudējumus, piem., ja gribam nodedzināt kādu koka māju pilsētā, tad ar to tiek nostādīts briesmās arī blakus esošās mājas.

Otrkārt šai pantu grupā runā par taisni tādu priekšmetu bojāšanu, kas aizkar publiskas intereses, vien., bojājot satiksmes ceļu.

Kas ir istamība?

Attiecībā uz šo ja tājamu ainātnieks Pindlāgs uzsver lielo briesmu apjomu. Līsts atkal uzsver to, ka te tiek uzapdraudēti nevis noteikti objekti, bet nenoteikti objekti. Tā tad vispārībai bīstams nodarījums ir tas, kas draud ar vispārīgām briesmām nenoteiktā virzienā. Teorijā ir mēģināts visus šādus nodarījumus - Gemeingefährlich Verbrechen - savest vienā nodaļā.

Sabiedrībai vispār bīstamā veidā var pastādēt ļoti daudzus noziegumus, piem., nonāvēt otru, iedodot tam tīfa bacillus, bet šai nodaļā nav sevilkums par noz. nodarījumiem, kas vispār ir bīstami, bet te runā tikai par noz. nod. pret mantu. Tā tad šai nodaļā ir apskatīta

I. Vienkārša mantas bojāšana

II. Vispārīstama mantas bojāšana

a) pēc veida: uguns, ūdens, spridzeklis

b) satiksmes līdzekļi

526.p. "Kas bojājis vispārīgā lietošanā esošus ūdensceļu, slūžas, ūdens nolīstuvī, cemoi, tiltu vai citu kādu ierīkojumu satiksmēi, kuģošanai vai plūdu novēršanai, ja šāda bojājuma dēļ radušies plūdi vai apturēta satiksme, sodāms ar cietumu.

Ja tāda nod. dēļ apdraudēta cilvēka dzīvība, tad vainīgais sodāms ar pārmācības namu".

529.p. "Kas izdarījis bojājumu, kurš apdraudējis satiksmes drošību:

- 1) dzelzceļa līnijai vai dzelzceļa ripošam sastāvam
- 2) kuģim .....
- 3) brīdinājuma zīmei, kura nostādīta satiksmes drošībi sodāms ar pārmācības namu var ar cietumu .....

Ja šāda bojājuma dēļ notikusi dzelzceļa vilciena, kuģa vai visp. lietošanā esošas pāskustīgas mašīnas katastrofa, tad vainīgais sodāms ar spaidu darbiem līdz 6.g.

Bet ja šāds bojājums izdarīts ar nolūku, tad vainīgais sodāms ar spaidu darbiem uz visu mužu vai ne mazāk par 10 g.

Šai nodaļā parādas ārkartīga kazuistika. Pantī nav savēsti pārskatāmā kārtībā. Nav viegli izvest starpību arī starp publisku un privātu interešu aizsardzību. Nodaļas sakārtojums, sistematizācija te būtu jāpārstrādā.

3938.no. Bankrots, augļošana un cita sodāma ļaunprātība attiecībā uz mantu.

Kā redzam no virsraksta, tad šai nodaļā ir apvienoti vairāki noz. nodarījumu veidi. Visi šie nodarījumi ir vērsti pret mantiskām interesēm. Ja šie nodarījumi ir apvienoti vienā nodaļā, tad tas ir tikai likumdošanas tehnikas jautājums, tiklīdz tos varētu izdalīt arī atsevišķi. Saimnieciskai dzīvei attīstoties rodas aizvien jauni noz. sastāvi, kas kaut kur jāievieto, tādēļ aizvien katrā kodekā ir nodaļas, kurās ievieto dažādus sastāvus.

Centrālo stāvokli te ieņem tā pantu grupa, kas apskata kreditoru un parādieku savstarpējās attiecības un tās ļaunprātības ko tie savstarpēji viens otram var nodarīt. Šai pantu grupā ir izkristalizējušies divi centrālie sastāvi. Parādieka ļaunprātību starpā centrāla vietu ieņem bankrots, bet kreditora ļaunprātību starpā augļošana.

Bez tam šai nodaļā vēl runā par noziegumu ceļā iegūtas mantas slēpšanu u.c. noz. nod.

Tie būtu galvenie šīs nodaļas sastāvi.

Mūsu laikos saimnieciskā dzīve bāzējas uz kredītu. Attiecības kreditoru un parādieku starpā tiek regulētas ar ar civiltiesību palīdzību, sevišķi ar tirdzniecības tiesību palīdzību. Tomēr daudzos gadījumos šie līdzekļi likumdevējam izliekas nepietiekoši. To nodarījumu starpā kurus var izdaīt parādieks svarīgākais ir bankrots. Vārds "bankrots" cēlies no itāļu valodas vārdiem "banka rota", kas nozīmē galvību, pie kura notikusi naudas mainīšana, bet kurš ir apgāsts naudas trūkuma dēļ. Tā tad ar šo vārdu "bankrots" apzīmē maksāt nespējīgu parādieku, pie kam šī maksāt nespēja iesākas ar konkursu - concursus creditorum, kur kreditoru prasījumus apvieno vērtīšanai pret kopēju mantu.

Ir iespējami trīs gadījumi:

- 1) Kad šis bankrots noticis bez bankrotā nonākušās personas vainas piln. nelaimes gadījumā.
- 2) Kad pilnīgu bankrotējušās personas nevainīgumu nevar konstatēt, bet gan bankrots radies neuzmanības rezultātā.
- 3) Kad persona saņemot no kreditoriem naudu, tīši nonāk tā-

dā stāvoklī, ko vairs nemaksā.

Krimināltiesības parasti runā par diviem bankrota veidiem -

- 1) kur pastāv faktiskā nespēja maksāt un
- 2) kur pastāv fiktīva maksāt nespēja tā saucamais ļaunprātīgais bankrots, kad, piem., manta tiek vai nu noslēpta vai pārvesta uz cita vārdu.

Mūsu sodu likumā vienkāršo bankrotu soda tikai tad, kad ir darīšana ar tirdzniecībā sasitītiem darījumiem.

561.p. "Kas nolaidīgi vedis tirdznieciskas darīšanas vai bijis izšķērdīgs, no kam radusies viņa maksātnespēja un viņa atzīšana tirdzniecības procesa kārtībā par neuzmanīgu maksātnespējīgu, par šo vienkāršo bankrotu sodāms ar cietumu ....."

Par ļaunprātīgu bankrotu runā 558 un 559.p.

Šo ļaunprātīgo bankrotu var izdarīt

- 1) vai nu spēpjot savus aktīvus vai
- 2) pārspilējot savus pasīvus.

Arī pirms maksātnespējas izsludināšanas var sodīt dažas darbības, kas izdarītas paredzot, ka notiks bankrots.

558.p. "Kas ar tiesas lēmumu izsludināts par maksāt nespējīgu pārdnieku un ar nolūku izvairīties no parādu maksāšanas vai citu saistību pildīšanas:

- 1) slēpies,
- 2) ar noklusējumu vai nepatiesu ziņojumu par savu mantu slēpis šo mantu, vai nav vedis vai ir pārtraucis vest grāmatas, vai iznīcinājis vai noslēpis tās, vai ievējis tajās nepareizus ierakstus;

3) uzņēmis pilnīgi vai daļai izdomāta parāda saistību, kura pamazina konkursa masu vai arī bez maksas nodevis citam, vai pārvedis, uz cita vārdu, vai citādi kā slēpis vai nobēdzinājis savu mantu;

4) kaut arī pirms maksātnespējas izsludinājuma, bet paredzot tāda izsludinājuma neizbēgamību drīzā laikā, izdarījis šī p. iepr. punktus .... paredzētu nod., par ļaunprātīgo bankrotu sodāms ar pārmācības namu līdz 29".

568.p. runa par augļošanu. "Kas, ar nolūku gūt mantisku labumu, izlietodams kādas personas apzināti grūto materiālo stāvokli aizdevis šai personai mantiskas vērtības uz nosacījumiem, kuri pārmērīgi apgrūtina viņu, par šo augļošanu sodāms: ar cietumu.

Bez tam tiesa var uzlikt vainīgam naudas sodu līdz Ls 1000.-

Ja šādu augļošanu vainīgais piekopus amata veidā, tad viņš sodāms ar pārmācības namu.

Ar tiem pašiem sodiem sodāms, kas ieguvis vai uzrādījis piedzišanai apzīmoti augļošanas saistību vai saņēmis pēc tās apzināti augļošanas maksājumu.

Ja augļošanu izdarījis aizdevu kases turētājs vai viņa darbinieks, tad tiesa var atņemt vainīgam uz visiem laikiem tiesību turēt aizdevu kasi vai tajā būt par kalpotāju.

Augļošanas saistības atzīstama par spēkā neesošu, bet aizdevējs nezaudē ties. saņemt atpakaļ patiesi aizdoto, atskaitot jau saņemtos maksojumus.

Kapitāla aizdošana uz augļiem, kuri nepārsniedz likumā paredzēto augstāko % normu nav sodāma".

Par augļošanu jau ticis runāts ļoti sen. Ļoti skaidru augļošanas vēsturi var atrast prof. Minca Kriminālties. mācības grāmatā II. daļā.

Naturālās saimniecības laikmetos - kāda pastāvēja arī pie ebrejiem, augļu ņemšana skaitījās kaut kas sevišķi ļauns. To uzskatīja par grēku. Šo viedokli pārņēma arī kristīgā baznīca, kura ļoti stingri

gri apkaroja augļošanu. Baznīcas ietekmē arī laicīgās likumdošanas apkaros % pēmsanu.

Rimā % pēmsanu atļāva, bet bija ieviests zināms ierobežojums - noteikta likme, kuru nedrīkstēja pārsniegt. Renesanses laikmetā viedokļi bija dažādi, bet visumā arī šai laikmetā bija paredzētas % pēmsanas robežas.

18.g.s. kad izveidojoties klasiskai tautsaimniecības skolai Anglijā, tā atzina, ka vispār nekādi aprobežojumi saimnieciskā dzīvē nedrīkst būt, ka saimnieciskā dzīve vislabāk kārtojas paša no sevis, tādēļ arī % pēmsanu nedrīkst ierobežot. Šis viedoklis arī iekaroja lielāko Eiropas daļu, bet līdz ar to parādījās arī jaunās puses, ka personas kam vajadzēja naudas tika nežēlīgi izmantotas, tādēļ vajadzēja ievest robežas, kuras nedrīkst % pēmsana pārsniegt. Tā tad šī laika viedoklis izveidojās tāds, ka % pēmsana līdz noteiktai robežai nav augļošana. Tikai pārsniedzot šo robežu var runāt par augļošanu.

Prof. Mincs savā māc. grām. II.d. kā augļošanas pamatus pieved:

a) citas personas objektīva smaga materiāla stāvokļa izmantošanu un

b) darījumu slēgšanu ar nenormāla zemuma kritēriju, t.i. tā vērtība ko saņems kreditors atpakaļ būs nesalīdzināmi lielāka par to, ko viņš nodod parādniekam.

Ja 18. un 19.g.s. sākumā bija noteikta maksimālā robeža līdz kurai % pēmsanu neatzina par augļošanu, turpretim jaunākā laikā tiek noteikta minimālā robeža zem kuras nevar būt runa par augļošanu. Bet ja šo minimālo robežu pārkāpj, tad tomēr augļošana ir jāpierāda.

Stāvoklis Latvijā attiecībā uz augļošanu vairākkārt grozīts.

568.p. I.pask. "Šis p. paredz nevis vienīgi naudas aizdošanu uz pārmērīgam %, bet augļošanu kā sabiedriski ļaunu parādību vispār. Tādēļ tas piemērojams arī vekseļa prolongācijai, ja aizņēmēja materiālie apstākļi, kreditoram to zinot, prolongācijas laikā ir bijuši spaidīgi".

Tad vēl šai nodaļā ir panti, kas runā par neģodīgu konkurenci.

569.p. "Kas, ar nolūku gūt kādas priekšrocības preču, darba vai citu pakalpojumu piegādāšanā, veikaliskā apgrozībā piedāvājis, apsolījis vai devis sveša uzņēmuma dienestā stāvošai vai sveša uzņēmuma pilnvarotai personai mantisku labumu, sodāms ar cietumu.

Ar to pašu sodu un uz tā paša pamata sodāms uzņēmuma dienestā stāvoša vai uzņēmuma pilnvarota persona, kas veikaliskā apgrozībā, ne taisnā kārtā, dodot nepelnītu priekšrocību kādai personai vai uzņēmumam, pieprasījusi vai pieņēmusi mantisku labumu .....

570. un 571.p. runā par noziedzumu ceļā iegūtas mantas slēpšanu. Kad apskatījām mācību par piesaistību, tad redzējām ka tā konstrukcija ir atnesta, kas saista to darbību, kas izdarīta pēc noz. nodarījuma pabeigšanas, ar pašu šo noz. nodarījumu, tādēļ arī piesaistība kā visp. daļas konstrukcija ir atnesta, bet tās attiecīgā sastāvī paredzēti nodaļā par pretdarbību tiesai un šai nodaļā nupat minētos pamatos.

570.p. "Kas ieguvis, pieņēmis lietošanai, vai glabāšanai, vai slēpšanai, vai ķīlā, vai tālāk došanai vai devis tālāk apzināti ar smagu noz. vai noz. iegūtu svešu mantu sodāms:

ja manta iegūta ar sm. noz. - ar pārn. n. līdz 2g., ja manta iegūta ar noz. - ar cietumu.

Mezsvarīgos gadījumos, ja manta iegūta ar pārkāpumu, vainīgais sodāms ar arestu vai naudas sodu līdz 1s 500.-

Jā ..... amata veidā .... ar pārmācības namu ne mazāk par 2g...."

571.p. Tirgotājs, kas aiz nauzmanības ieguvis, pieņēmis lietošanai, vai glabāšanai, vai ķīlā vai tālākdošanai, vai devis tālāk svešu mantu, kura iegūta noziedzīgā ceļā, sodāms ar arestu vai naudas sodu līdz 1s 500.-

Ja vainīgais bijis privātas reibinošu dzērienu pārdotavas tirgotājs tad, bez soda viņam vēl atņemama atļauja pārdot šos dzērienus.

570.p. runā vispār par personu, bet 571.p. par tirgotāju. Kā beidzamais nodarījuma veids šai nodaļā ir legāla aizturēšanas tiesību pārkāpumi, kas kvalificēti kā sodama darbība pret mantu.

572.p. "Kas patvaļīgi aizvedis vai aizdzinis no ganījumā aizturētus lopus vai putnus, sodāms ar naudas sodu līdz 50.-".

Prof. Miņa mācības grāmatas II daļā ir pielikums, kurā viņš apskata jauninājumus, kas pievienoti pēc viņa vispārējās daļas iznākušenas. Šie jauninājumi visiem studentiem jāņem vērā, neskatoties uz to, kādā gadā tie klausījušies krimināltiesības.

II sem. lasīto lekciju beigas.

